

ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΛ

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟ:

**ΤΑ ΝΕΑ
ΚΟΜΜΑΤΑ**

ΤΕΥΧΟΣ 86, ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1990, ΔΡΧ. 400

**ΛΕΝΙΝ
DADA**

**Η. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
Η ΕΘΝΙΚΗ
ΦΑΣΟΥΛΑΔΑ**

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΧΕΡΜΑΝ ΜΠΡΟΧ
Οι Αθώοι

ΕΡΙΚ ΑΜΠΛΕΡ
Υπόθεση Ντελτσώφ

ΓΙΟΖΕΦ ΡΟΤ
Ο ιστός της αράχνης

ΜΠΕΡΤΟΛΤ ΜΠΡΕΧΤ
Οι δουλειές του κυρίου Ιουλίου
Καίσαρος

ΑΛΜΠΕΡΤ ΣΤΙΦΤΕΡ
Η φοβερή τροπή των πραγμάτων

ΝΤΑΝΙΕΛ ΝΤΕΦΟΥΥ
Η πανούκλα στο Λονδίνο

ΕΝΤΓΚΑΡ ΑΛΑΝ ΠΟΕ
Ο Χρυσοκάραβος

ΟΝΟΡΕ ΝΤΕ ΜΠΑΛΖΑΚ
Μια σκοτεινή υπόθεση

ΡΙΚΑΡΝΤΟ ΜΠΑΚΕΛΙ
Ο διάβολος στο Ποντελουνγκο

ΓΙΑΚΟΜΠ ΒΑΣΕΡΜΑΝ
Το χρυσάφι της Καχαμάλα

ΤΟΜΑΣ ΜΑΝ
Τα αλλαγμένα κεφάλια

ΤΟΜΑΣ ΜΑΝ
Τρεις νουβέλες

Α.ΤΟΛΣΤΟΙ, Ο.ΣΟΜΟΦ
Βαμπίρ
Ιστορίες του θαμένου θησαυρού

ΓΚΟΓΚΟΛ, ΠΟΥΣΚΙΝ κ.α.
Ρώσικες ιστορίες μυστηρίου

ΙΤΑΛΟ ΚΑΛΒΙΝΟ
Η μέρα ενός εκλογικού
αντιπροσώπου

ΝΤΕ ΣΑΝΤ
Ο Δήμιος και το θύμα του

ΣΕΙΡΑ ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

ΜΑΞ ΧΟΡΚΧΑΙΜΕΡ
Η έκλειψη του Λόγου

ΓΚΕΟΡΓΚ ΛΟΥΚΑΤΣ
Αστική και σοσιαλιστική
δημοκρατία

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΕΡΕΥΝΩΝ ΤΗΣ
ΦΡΑΓΚΦΟΥΡΤΗΣ
Κοινωνιολογία - Εισαγωγικά
δοκίμια

ΚΑΡΑ ΣΜΙΤΤ
Η έννοια του Πολιτικού

ΚΑΡΑ ΜΑΡΕ
Για την αξία

ΝΑΤΑΛΙ ΜΟΣΚΟΒΣΚΑ
Θεωρίες για τις οικονομικές
κρίσεις

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ
Σχέδιο και αγορά στις
σοσιαλιστικές οικονομίες

ΙΜΜΑΝΟΥΕΛ ΚΑΝΤ κ.α.
Τι είναι Διαφωτισμός

ΝΤΕΙΒΙΝΤ ΡΙΚΑΡΝΤΟ/ΚΑΡΑ
ΜΑΡΕ
Αξία και Υπεραξία

ΝΙΚΟΛΑΙ ΜΠΟΥΧΑΡΙΝ
Η πολιτική οικονομία του
εισοδηματία

Φ.ΓΚΡΕΓΚΟΡΟΒΙΟΥΣ
Μεσαιωνική Ιστορία των Αθηνών

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ
Η κρατική διαχείριση της
σημερινής
οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα

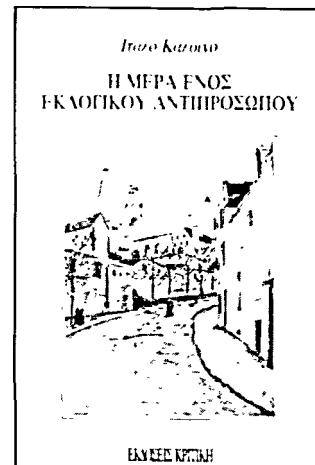
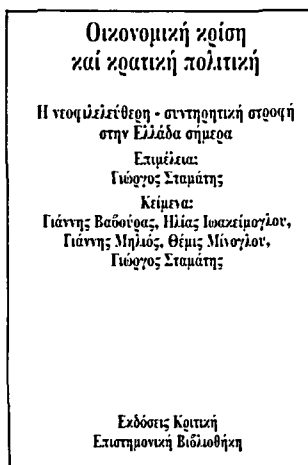
ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ (επιμ.)
Οικονομική κρίση και κρατική
πολιτική: η νεοφιλελεύθερη -
συντηρητική στροφή στην Ελλάδα
σήμερα

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΦΑΝΤΑΣΙΑ

ΙΣΑΑΚ ΑΣΙΜΟΦ κ.α.
Η Αυτοκρατορία των Αυτομάτων

ΧΑΡΡΥ ΜΠΕΝΤΣ κ.α.
Μηχανές που Σκέφτονται

ΤΕΥΧΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
Τεύχος 5 - Φθινόπωρο 1989

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΔΕΙΝΟΣΑΥΡΩΝ

ΕΘΝΙΚΟΣ ΑΝΑΔΑΣΜΟΣ

Οι παλιοί βουλευτές και τα νέα κόμματα

Τι συμβαίνει με τα κόμματα. Ο Συνασπισμός καταγγέλλει ότι πηγαίνουμε για συνεργασία ΠΑΣΟΚ-Νέας Δημοκρατίας. Ο Μητσοτάκης κατηγορεί τον Συνασπισμό επειδή συνεργάζεται με το ΠΑΣΟΚ στις μονοεδρικές. Το ΠΑΣΟΚ εξακολουθεί να καταγγέλλει την καλοκαιρινή συγκύβερση. Τι σημαίνει αυτή η «ανάδυο» συνεργασία και αλληλοαποκλεισμός; Μήπως πρόκειται για φαινόμενο οικουμενικού ομοσποντισμού; Δε νομίζουμε. Αυτό που συμβαίνει είναι απλώς ότι τα κόμματα με τη μορφή που έχουν σήμερα δεν μπορούν να εκφράσουν τις τάσεις του πολιτικού κόσμου. Πολύ σύντομα τα μεταπολιτευτικά κελύφη θα σπάσουν για να δημιουργηθούν τα νέα κόμματα. Ο Σχολιαστής παρουσιάζει σε αποκλειστικότητα τα κόμματα αυτά, σύμφωνα με έγκυρες πληροφορίες που προέρχονται από το περιβάλλον των διαφόρων πολιτικών τάσεων.

ΟΙ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ της νέας φάσης είναι πλέον ορατές. Το ΠΑΣΟΚ ονειρεύεται να εμφανιστεί ως το ευρωπαϊκό κόμμα του εκσυγχρονισμού μέσω μεταρρυθμίσεων, συγκλίσεων, και νέων κοινωνικών συμβολαίων. Θέλει να γίνει το κόμμα της Commission στην Ελλάδα. Ο τριτοκοσμικός, ο λαϊκισμός, οι ρεμούλες, πρέπει να ξεχαστούν. Η ιδιωτική πρωτοβουλία, οι ξένες επενδύσεις, η αναζωογόνηση του χρηματιστηρίου θα 'ναι... ο μοχλός της ανάπτυξης, μαζί με τις νέες τεχνολογίες και την ηγεμονία στον βαλκανικό χώρο και τις όποιες εξελίξεις σ' αυτόν. Αυτό το προφίλ δεν είναι δυνατόν να ικανοποιήσει ολοκληρωτο το σημερινό υπό τον Ανδρέα, κόμμα.

Ο Ανδρέας θα αποσυρθεί. Στη μάχη των επιγόνων το λαϊκιστικό-παλαιοκομματικό κομμάτι, το ρεύμα του «Αυριανισμού», δεν θα δώσει τον τόνο στις εξελίξεις. Απομονωμένο και αρτηριοσκληρωτικό θα συγκρατήσει κάποιες γραφικές φιγούρες γηρασμένες και κατασκευασμένες την πρόσφατη περίοδο της «κάθαρσης». Εξ άλλου και τα νέα MEDIA έχουν εξ ορισμού συγκροτηθεί στη βάση της αντιπαλότητάς τους με τον «Αυριανισμό». Και ως γνωστόν η «άνοιξη» των νέων MEDIA συμπίπτει με την διαμόρφωση του νέου λάιτ πολιτικού σκηνικού. Συγκεκριμένα τα ενωμένα εκδοτικά συγκροτήματα και η διαφήμιση, καθοδηγούν τη μεταρρύθμιση της πολιτικής σκηνής.

Ένα μέρος επίσης του ΠΑΣΟΚ θα φύγει προς την αριστερή σοσιαλδημοκρατία που εν τω μεταξύ θα εκφράζεται απ' την μετέξελξη του Συνασπισμού, ως μια συνδικαλιστική-ρεφορμιστική τάση. Έτσι θα «εκπληρωθεί» το αρχικό σχέδιο του Συνασπισμού να κερδίσει τμήμα του «καλού» ΠΑΣΟΚ.

Ακόμα λιγότερο, μη ανεχόμενοι τις «υποχωρήσεις» στα εθνικά μας θέματα, χρόνια εμπλεγμένοι στους κρατικούς τουρκοφαιικούς μηχανισμούς, τον μιλιταρισμό, στη θεωρία της συρρίκνωσης του ελληνισμού, της ορθοδοξίας και της γλώσσας μας, θα συναντηθούν επιτέλους, με τους παραδοσιακούς δεξιούς εκφραστές των ιδίων ιδεών σε μια νέα αντικομμουνιστική ξενόφοβη ρατσιστική, συμμαχία.

■ Η «Νέα Δημοκρατία» κυριολεκτικά θα χωριστεί στα δύο. Το

σημερινό κόμμα της φιλελεύθερης επανάστασης, του ευρωπαϊκού εκσυγχρονισμού και της πολιτικής ανανέωσης, χωρίς πλέον τον Μητσοτάκη διχάζεται. Οι νεοφιλελεύθεροι, οι οπαδοί του θάσερισμού και ότι μπορεί να σημαίνει αυτό, κρατούν τον κύριο μηχανισμό της Ν.Δ.. Ολόκληρη την οργάνωση που έστησε τα τελευταία χρόνια ο Μητσοτάκης και τους περισσότερους παραδοσιακούς δεξιούς πολιτευτές.

Απ' την άλλη μεριά συγκροτείται ο χώρος της κεντρώας εκσυγχρονιστικής ανανεωτικής τάσης στην οποία όχι μόνο συγκροτείται η μισή περίπου πελατεία, αλλά προστίθενται ικανά στελέχη απ' το σημερινό ΠΑΣΟΚ και απ' τον Συνασπισμό ακόμα. Αυτό συμβαίνει διότι το κόμμα της «Νέας Εποχής» κινείται στο μέσον της «διαχωριστικής»: σοσιαλδημοκρατία - νεοφιλελευθερισμός και άρα λογικά μπορεί να συμμαχεί είτε με τη μία πλευρά (τον κορμό του τωός ΠΑΣΟΚ, την «ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ Συμπράταξη») είτε με την άλλη (την «Φιλελεύθερη Νέα Δημοκρατία»). Και να βρίσκεται για τα επόμενα χρόνια σταθερά στην διακυβέρνηση της χώρας. Το τελευταίο αυτό δεδομένο καθιστά το «κεντρώο» αυτό κόμμα ιδιαίτερα θελκτικό για φιλόδοξα στελέχη, τόσο απ' το ΠΑΣΟΚ όσο και απ' την Αριστερά.

■ Στο χώρο του Συνασπισμού τα πράγματα εξελίσσονται λογικά αν και αρκετά δραματικά.

Ο Χαρίλαος Φλωράκης, αποχωρεί απ' την ηγεσία, το ίδιο και ο Λεωνίδας Κύρκος. Ο Συνασπισμός μετεξελίσσεται σε ένα ενιαίο κόμμα (το «Δημοκρατικό Κόμμα Εργασίας»), αφού εν τω μεταξύ αυτοδιαλύονται μέσα στο καινούργιο σχήμα, το ΚΚΕ και η ΕΑΡ.

Αυτή η υπόθεση δημιουργεί όπως είναι φανερό εντάσεις και ρεύματα αποστράτευσης. Ένα μέρος της βάσης θα αναζητήσει τον αντικομμουνισμό στους οικολόγους (κάτι που ήδη συμβαίνει). Ένα άλλο θα ενισχύσει τη «Λαϊκή Αντιπολίτευση» και την εξωκοινοβουλευτική Αριστερά.

Όμως πιο συγκλονιστική θα 'ναι η μετακίνηση κάποιων απ' τα ως τώρα στελέχη του προς τα κόμματα της νέας εκσυγχρονιστικής συγκυβέρνησης. Συγκεκριμένα, ικανά στην κρατική διαχείριση στελέχη, περνούν στους πιο αυθεντικούς φορείς των ευ-

ρωπαϊκών ανανεωτικών οραμάτων: δηλαδή στην «Δημοκρατική Συμπράταξη» και στην «Νέα Εποχή» όχι μόνο για λόγους ιδεολογικής συγγένειας, αλλά και για λόγους προσωπικής φιλοδοξίας (υπουργηλίκια).

Η πρόσφατη περιπέτεια των παρά φύσιν (ή κατά φύσιν;) συνεργασιών και οι αλληπάλληλοι ομοσποντισμοί, το σύνθημα: «χωρίς αυτοδυναμίες» και η ραγδαία εγκατάλειψη κάθε ανατρεπτικού κοινωνικού οράματος οδηγεί πολλά στελέχη του Συνασπισμού απ' ευθείας στην οργανική τους ένταξη στις ηγεμονικές αστικές δυνάμεις αφού αυτές δεν θα χρειάζονται πλέον τις βουλευτικές έδρες της Αριστεράς για την διαμόρφωση κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας. Αυτό που σήμερα φοβάται ο Χ. Φλωράκης ότι: «το πάνε για κεντροδεξιά κυβέρνηση» (29/3/90) και απεγνωσμένα πιέζει ώστε να: «το πάνε για κεντροαριστερά», αφού νωρίτερα ο ίδιος το πήγε «δεξιοαριστερά», είναι πραγματικότητα.

Η αυριανή κυβέρνηση θα στηρίζεται κυρίως στο «καλό» ΠΑΣΟΚ των εκσυγχρονιστών - ανανεωτών της «Δημοκρατικής Συμπράταξης» και στη «Νέα Εποχή», δηλαδή τους ανανεωτές, εκσυγχρονιστές της «καλής» Δεξιάς, της «πεφωτισμένης» Ν.Δ. Δεν θα μπορούσε να 'ναι και διαφορετικά τα πράγματα.

■ Οι «οικολόγοι-εναλλακτικοί», γίνονται περισσότερο οικολόγοι και πιο δυνατοί στη Βουλή. Αποσπούν μερίδα της βάσης της παραδοσιακής αριστεράς αλλά και δρουν πολυσυλλεκτικά ενισχυόμενοι και από το χώρο του πρώην ΠΑΣΟΚ όπου συναντά κανείς τέτοιες ευαισθησίες ή και απ' το χώρο του τμήματος οικολογίας της Ν.Δ. που λίγο πριν αποχωρήσει είχε συγκροτήσει ο Κ. Μητσοτάκης. Όμως κι εκεί ενισχύεται ο εκσυγχρονιστικός ευρωπαϊκός χαρακτήρας, η εποικοδομητική πολιτική δράση και άρα δεν αποκλείεται η στήριξη και η συμμετοχή τους στη νέα κυβέρνηση συνεργασίας (υπουργείο περιβάλλοντος). Αντίθετα μετακίνητος στη θέση του παραμένει ο εκπρόσωπος της τουρκομουσουλμανικής μειονότητας.

Συμπερασματικά λοιπόν η τόσο επιδιωκόμενη άρση των διαχωριστικών γραμμών και η συναίνεση προς μία ευρωπαϊκή πορεία αναδιάρθρωσης της χώρας, μπορεί πλέον να αναληφθεί με αυθεντικό τρόπο από τα νέα κόμματα του τέλους της «μεταπολίτευσης». Αν σε γενικές γραμμές παραδεχτούμε πως οι μη εκσυγχρονιστικές δυνάμεις φαλιάζουν στον «Αυριανισμό», στην παλιά Δεξιά (Μηχανισμός Ν.Δ.) και στον Εθνικισμό, τότε η συντριπτική πλειοψηφία της νέας βουλής μπορεί να στηρίξει «οικουμενικού τύπου κυβερνήσεις», χωρίς απαραίτητως οικουμενική στήριξη. Τα νέα κόμματα της ευρωπαϊκής εκσυγχρονιστικής ανανέωσης ξεπερνούν τις 185 έδρες και μπορούν (με την ψήφο ανοχής της αριστεράς) άνετα να συγκροτήσουν κυβερνήσεις «μακράς πνοής» να εκλέξουν πρόεδρο και ν' αλλάζουν το σύνταγμα αν το θελήσουν.

Στην περίπτωση δε που υπάρχει κάποια αμφισβήτηση απ' τ' αριστερά τους - μέσα στην εκσυγχρονιστική πλειοψηφία τους - μπορούν να διατηρήσουν την κυβέρνηση χωρίς την στήριξη της κοινοβουλευτικής αριστεράς: έδρες 159.

Αν δε η οικουμενική κρίση και άλλες δυσμενείς συγκυρίες επιπέσουν στη χώρα, η κυβέρνηση μπορεί πλέον να προκύψει από άλλες προγραμματικές συγκαλίσεις με βάση την λιτότητα, την ανεργία και τον αυταρχισμό. Σ' αυτή την περίπτωση η στήριξη έρχεται απ' τον κεντροδεξιό και δεξιό τρικομματισμό, απ' την ανανεωτική φιλελεύθερη εθνικιστική πτέρυγα της βουλής.

Δηλαδή από τη «Νέα Εποχή», τη «Φιλελεύθερη Νέα Δημοκρατία», και το «Μέτωπο Εθνικής Σωτηρίας», έδρες 158!

Το κόμμα που μπαίνει οριστικά στο χρονοντούλαπο της ιστορίας φαίνεται ότι θα 'ναι το «Αυριανικό». Αν και μπορεί να προσχωρήσει κι αυτό σε κάποια στιγμή εθνικής κρίσης, σε κυβερνήσεις πατριωτικής, «κεντροαριστερής προοδευτικής κατεύθυνσης», φτάνει να πειστεί και το «Μέτωπο Εθνικής Σωτηρίας», έδρες 152!

Με λίγη φαντασία και πολιτική οξυδέρκεια η νέα βουλή προσφέρεται για άφθονους συνδυασμούς. Αρκεί να μην πιστέψετε στα σημερινά λόγια των πολιτικών αρχηγών και τις δεσμεύσεις τους...

Δημήτρης ΤΡΙΜΗΣ

«ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΣΥΜΠΑΡΑΤΑΞΗ»

Το πρώτο σε δύναμη κόμμα της Βουλής. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις μας θα διαθέτει περίπου 90 έδρες. Κορμός του κόμματος θα 'ναι ο ηγετικός πυρήνας του σημερινού ΠΑΣΟΚ. Οι ομάδες περί τους κυρίους, Γ. Γεννηματά, Α. Τσοχατζόπουλο, Κ. Λαλιώτη, Θ. Πάγκαλο, Σ. Τζουμάκα εκφράζοντας την ευρωπαϊκή, εκσυγχρονιστική σοσιαλδημοκρατία, συσπειρώνουν την συντριπτική πλειοψηφία των στελεχών που θήτευσαν τα τελευταία χρόνια στο κράτος και συμπληρώνουν προσωπικές καριέρες με τις τεχνολογικές προκλήσεις του καιρού. Μαζί τους συγκλίνουν βουλευτές και στελέχη απ' την Ν.Δ. Α. Γεροντίδου ως εκπαιδευμένου στην ευρωβουλή είναι οι οπαδοί του «κράτους προνοίας» και όχι της θάλασσας. Ο Ν. Μαρωνιάς ξαναγυρίζει στις κόλπους του κέντρου απ' όπου κατάγεται. Ο Γ. Σουφλιάς δεν έχει λόγους να μείνει στη «δεξιά». Οι ιδέες του για την «πάταξη της φοροδιαφυγής» και τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης ταυτίζονται με το πρόγραμμα της «Δημοκρατικής Συμπαρατάξης».

Η Κέλλυ Μπουρδάρη στρατεύεται και αυτή στο κόμμα της Μεταρρύθμισης και του ήπιου κράτους εξασφαλίζοντας την πολιτική της σταδιοδρομία. Το ίδιο και ο νέος πολιτικός Β. Μείμαρκης. Επιπλέον ακόμα από τ' αριστερά άνθρωποι σαν τον Μ. Δρετιάκη που επιτέλους μπορούν χωρίς τριβές και ανταγωνισμούς με το παλαιοκομματικό κατεστημένο να υλοποιήσουν ένα πρόγραμμα νοικοκυρέματος των δημόσιων οικονομικών.

Το κόμμα γίνεται μόνιμο μέλος της «Σοσιαλιστικής Διεθνούς» και διαμεσολαβώντας την πολιτική της ευρωπαϊκής επιτροπής στην Ελλάδα αναδεικνύεται σε σταθερό εταίρο των επόμενων κυβερνητικών σχημάτων μαζί με τη «Νέα Εποχή». Κοινωνικά εκφράζει στρώματα κρατικοδίαιτων διανοούμενων, νέα αστικά συμφέροντα, και τον κύριο κορμό της αιταπάτης του '92 και της «Χρυσής Ολυμπιάδας».

Συνθήματα: «Μεταρρύθμιση, συνάντηση, ευρωπαϊκή ολοκλήρωση».

«ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ»

Εγκαταλείποντας τις αναφορές στον κομμουνισμό, η πολύ περισσότερο στην δικτατορία του προλεταριάτου, το ΚΚΕ μαζί με ότι απέμεινε απ' την ΕΑΡ και τις άλλες δυνάμεις του Συνασπισμού μετατρέπεται σε ένα νέο κόμμα, τύπου ΚΟΔΗΣΟ, με σοβαρές πάντα προσβάσεις στις λαϊκές τάξεις και τα συνδικάτα.

Στην Βουλή φτάνει τις 28 έδρες επιτυγχάνοντας απ' τη μια, σοβαρή κοινοβουλευτική εκπροσώπηση, αλλά απ' την άλλη συναντά δυσκολίες στο να αναλάβει κυβερνητικό έργο και να σφραγίσει τις εξελίξεις. Παρ' όλα αυτά κρατάει τον κύριο κορμό των δυνάμεων του ΣΥΝ και επιτυγχάνει επιστροφή στους κόλπους του νέου κόμματος των βουλευτών: Μ. Γλέζου, Μ. Βαφειάδη, Α. Μπριλλάκη, Μ. Φαραντούρη, πρόσωπα συνδεδεμένα ιστορικά με την παράδοση της Αριστεράς. Σοβαρή επιτυχία του κόμματος αποτελείουν μεταγραφές απ' το «καλό ΠΑΣΟΚ» όπως η Μ. Αρσένη, ο Χ. Καστανίδης, ο Δ. Βουβαλούδης, ο Γ. Ανθόπουλος και άλλοι που δεν μπόρεσαν να ανεχθούν τα μεγάλα παζάρια των επιγόνων του Ανδρέα όντες καλών προθέσεων.

Ο Μήτσος Κωστόπουλος, και ο Νίκος Γαλανός σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις δεν θα συμφωνήσουν με τις κύριες επιλογές του κόμματος και πιθανότατα και -όσο το συνδικαλιστικό κίνημα τους πιέζει- να αποσκηρτίσουν. Σ' αυτή την περίπτωση θα εκφράσουν τις φωνές της εξωκοινοβουλευτικής εργατικής αντιπολίτευσης σε μια προσέγγιση και με το Ν.Α.Ρ. (Νέο Αριστερό Ρεύμα). Πάντως η γενική εκτίμηση για την πορεία του νέου κόμματος είναι ιδιαίτερα δυσμενής. Το μέλλον του μετά τις αποχωρήσεις στελεχών της ΕΑΡ και την πολύ πιθανή απουσία του απ' τις κυβερνητικές ευθύνες, δεν μπορεί να εξορροπηθεί απ' τις εκ του χώρου του ΠΑΣΟΚ μεταγραφές, που κι αυτές με τον καιρό θα επιστρέψουν στα κόμματα εξουσίας.

«ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΗ ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ»

Το κόμμα του νεοφιλελευθερισμού και της παράδοσης θα διαθέτει γύρω στις 75 έδρες. Ηγεσία του κόμματος θα 'ναι οι ομάδες των νεοφιλελευθέρων υπό τους Α. Ανδριανόπουλο, Α. Εφραίμου, Α. Φαρούδα-Μπενάκη κλπ., καθώς και ο παλαιοκομματικός μηχανισμός, μια μερίδα των καραμανλικών και οι άνθρωποι του κ. Μητσοτάκη: Γ. Βαρθολομαίου, Β. Κοραχάκης, Α. Σαμαράς, Ν. Γκελεστάθης, Α. Κανελλόπουλος, Α. Τσαλδάρης, Ντ. Μητσοτάκης κ.ά. Στη σύνθεση δεξιάς παράδοσης, μηχανισμού της Ν.Δ. και νεοφιλελευθέρων, συνδράμουν και πολιτικές προσωπικότητες όπως ο Μ. Θεοδοράκης και η Β. Τσουδερού. Ισχυρός ιδεολογικός συνεκτικός λόγος αποτελεί για το κόμμα αυτό, το σύνθημα: «σταθερότητα», «καθόλου κράτος όπου είναι δυνατόν».

Η Ευρώπη της κατάρρευσης του «κομμουνισμού» θεωρείται σαν FAR WEST και εκεί προβάλλονται τα οράματα για αναβαθμισμένο ρόλο στα Βαλκάνια και την Ευρώπη. Σ' αυτή την περιοχή το κόμμα μπορεί να συναντηθεί και με «εθνικιστές» και με τμήματα της ιδιωτικής πρωτοβουλίας (εφοπλιστές, παραδοσιακά βιομηχανικά τζάκια κ.ά.) αλλά και με ηγεμονικές φιλοδοξίες του σύγχρονου κράτους όπως αυτό θα ελίσσεται στις μέλλουσες εξελίξεις.

Την βάση του αποτελούν: το παραδοσιακό κεφάλαιο όπως το γνωρίζουμε στις δεκαετίες '50 και '60, ανώριμα μεσοστρώματα που πιέζουν για γοργή κοινωνική ανέλιξη, παλιές πολιτικές οικογένειες, η τάξη των αεριτζήδων και των ταξιτζήδων...

Προοπτικά μπορεί να συμπαράξει σε μια κυβέρνηση αυστηρής λιτότητας, «χρυσής ολυμπιάδας», η εθνικής κρίσης. Επί του παρόντος φαίνεται να μένει στην αντιπολίτευση, μένοντας εποικοδομητικά απ' τα δεξιά και εκφράζοντας τα λόμπι που πιο πάνω περιγράψαμε. Ως τάση στην ελληνική κοινωνία δεν θα καταφέρει να συνεγείρει τον διευρυνμένο γιατισμό, αφού τόσο η «Δημοκρατική Συμπαρατάξη», όσο και η «Νέα Εποχή», ως κόμματα εξουσίας τον έλκουν περισσότερο.

«ΜΕΤΩΠΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΩΤΗΡΙΑΣ»

Κόμμα του εθνικισμού, της ξενοφοβίας, του ρατσισμού και του αλυτρωτισμού των Ελλήνων. Αν τα καταφέρουν μπορούν να διασπάσουν το λαϊκιστικό αντιδεξιό κόμμα και να κερδίσουν τη συμμαχία με τα ελληνόψυχα στοιχεία του. Σαν αντικυβερνητιστές εκφράζουν και την δεξιά αμφισβήτηση προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, στοιχείο που τους φέρνει αρκετά κοντά με την εξωκοινοβουλευτική δεξιά (ΕΝΕΚ κλπ.). Η προβολή της ορθοδοξίας, του ελληνισμού και της τουρκοφοβίας και άλλων αναλόγων φιλοδοξιών, συναρπάζει την ομάδα Σ. Παπαθεμελίη, Ματαφιά-Κηπουρού, Μ. Χαλαραμπίδη απ' το τέως ΠΑΣΟΚ, αλλά και τον κύριο πρόεδρο Σαρτζετάκη τον Δ. Κολλάτο και τον Α. Τρίτη. Καμπάνια τους είναι η πάταξη της υπογεννητικότητας των Ελλήνων, η απέλση των ξένων εργαζομένων μεταναστών, η διεκδίκηση των χαμένων πατριδών. Σ' αυτό το σημείο συμμαχούν με την ομάδα Σαμαρά απ' τη «Φιλελεύθερη Νέα Δημοκρατία», την ομάδα Μπέη-Βουνάτσου-Κουρή-Σπυριούνη απ' το «Εθνικό Κίνημα του Λαού» και με αντίστοιχες ιδεολογίες τμήματα απ' τα κόμματα εξουσίας.

Το μέλλον αυτού του κόμματος βρίσκεται ακριβώς στη διαμόρφωση οριζόντιων συμμαχιών σ' ολόκληρο το νέο πολιτικό φάσμα, με βάση τον εθνικισμό που χαρακτηρίζει τη νέα εποχή μας.

«BASARI» (ΕΠΙΤΥΧΙΑ)

Πρόκειται για το νέο σχήμα μετά το CÜVEN (εμπιστοσύνη) και το İKBAL (πεπρωμένο) που θα εκπροσωπήσει την τουρκομουνισλευμανική μειονότητα στη Βουλή. Το μέλλον του εξαρτάται απ' την ελληνική πολιτική. Όσο φυλακίζει την ηγεσία του κόμματος και διαχειρίζεται διπλωματικά την τύχη της τουρκοφωνής μειονότητας ο συνδυασμός πιθανά να εκλεχθεί και δεύτερη έδρα, απ' την Ξάνθη αυτή τη φορά. Αντίθετα, μια πολιτική ισοπολιτίας και ισονομίας στη Δ. Θράκη αίρει και την επιρροή του τουρκικού κράτους και ίσως τον λόγο ύπαρξης του κόμματος.

«ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ»

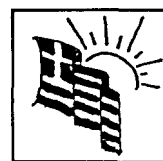
Μπορεί το κόμμα αυτό να ξεκινά απ' τις 70 περίπου έδρες αλλά έχει το μέλλον μαζί του. Αποτελεί την πλέον πολυσυλλεκτική πολιτική δύναμη. Πάνω του επενδύουν πολλές προσωπικότητες και συμφέροντα. Ηγεσία του ο πρωτοπόρος της «νέας εποχής» η αυθεντική φιγούρα του εκσυγχρονισμού και της ανανέωσης, ο Μ. Έβερετ και η συμπαγής του ομάδα απ' τη Ν.Δ. Κοντά τους συστρατεύονται οι άνθρωποι και οι δυνάμεις που εκφράζει κυρίως ο Γ. Παπανδρέου. Ο Φ. Πετσάκης, ο Γ. Μπούτος, ο Δ. Παλαιοθόδωρος, η Σ. Ακριτά, είναι μερικές απ' τις διαφανόμενες μεταγραφές. Ακόμα σημαντικότερες είναι οι προσχωρήσεις στη «Νέα Εποχή» των κυρίων Κ. Σημίτη, Ανασ. Πεπονή, Γρ. Γιάνναρου, Α. Λάζαρη, Γ. Μαγκάκη, Φ. Κουδέλη, τυπικών εκφραστών του πνεύματος της άρσης των διαχωριστικών και άλλων παρόμοιων προκαταλήψεων.

Ο εκσυγχρονισμός που επαγγέλλονται δε σηκώνει τις διακρίσεις του παρελθόντος. «Ούτε δεξιά, ούτε αριστερά. Μπροστά» είναι το σύνθημά τους. Στην οικονομική πολιτική που δίνουν και το κύριο βάρος επιτυγχάνουν εύκολα προγραμματικές συγκλίσεις με την δεξιά σοσιαλδημοκρατία των κυρίων Γεννηματά, Δρετιάκη, Πάγκαλου της «Δημοκρατικής Συμπαρατάξης». Εγγύηση του νέου αυτού συμβολαίου είναι ο Γρηγόρης Γιάνναρος, ο Γ. Αραγασάκης και άλλα πρόσωπα στελέχη της Αριστεράς που πλέον σχεδιάζουν για, και διαμεσολαβούν στις λαϊκές τάξεις τα σύγχρονα οράματα της ανάπτυξης και της καπιταλιστικής παντοδυναμίας. Η «Νέα Εποχή» γίνεται το κόμμα των πολλών υπουρμένων και μοιράζεται με τους ευρωπαίους της «Δημοκρατικής Συμπαρατάξης» την εξουσία για πολύ καιρό. Για τα τμήματα οικονομίας και πολιτοδομίας της Αριστεράς, ιδιαίτερα της τέως ΕΑΡ, η «Νέα Εποχή» αποτελεί πόλο έλξης. Ακριβώς επειδή η «Νέα Εποχή» αποφεύγει να τοποθετηθεί στη συγχρόνη ευρωπαϊκή πόλωση: «Σοσιαλδημοκρατία - Νεοφιλελευθερισμός», μπορεί με περισσότερη ευελιξία να βρίσκεται στο κέντρο των πολιτικών εξελίξεων. Να προστεθεί, πως το κόμμα αυτό θα τύχει και της καλύτερης προβολής απ' τα MEDIA, αφού αποτελεί το πρότυπο του ήπιου γιατισμού με «δημοκρατία και ανθρώπινο πρόσωπο». Φυσικά θα υπερασπίζεται την ανάληψη της «Χρυσής Ολυμπιάδας».

«ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΕΣ-ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΕΛΛΑΔΑΣ»

Το κόμμα αυτό εγκαθίσταται μόνιμα πλέον στην ελληνική βουλή. Έχοντας περιορίσει τα αντιεξουσιαστικά-εναλλακτικά του χαρακτηριστικά, όχι μόνο λειτουργεί πολυσυλλεκτικά (άρα και μεγαλώνει την εκλογική του βάση) αλλά αποσπά πιθανότατα και έδρες από άλλα κόμματα. Ενδεικτικά εκτιμάται η μετανάστευση στο πλάι του οικολόγου ή της οικολόγου βουλευτή (ιδίως η Μαρίνα Δίλη θα αποσπαστεί) του Γ. Λιάνη απ' το τέως ΠΑΣΟΚ, ως προσώπου, που πρώτων, δεν θα 'χει μια δεσμεύσεις έναντι του περιβάλλοντος της Ελλάδας και δεύτερον, διαθέτει ορισμένες ευαισθησίες που δεν χωρούν στα υπολοιπα κόμματα.

«ΕΘΝΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ ΛΑΟΥ»

Οι 21 έδρες που θα διαθέτει το κόμμα του λαϊκισμού, δύσκολα θα αυξηθούν σε επόμενες εκλογές. Η τάση Κουρή-Γαργαλάκου-Τσοβάλα θα συγκατοικήσει ένα διάστημα με παλαιοκομματικούς αντιδελφούς, αντικυβερνητιστές σαν τους κυρίους Γ. Αλευρά, Γ. Παπασπύρου, Β. Γιαννόπουλο, Ν. Ακριτιάδη, Κ. Μπαντουσά και άλλους, αλλά το μέλλον τους είναι περιορισμένο. Ταυτόχρονα προσχωρήσεις όπως των τέως στελεχών του ΠΑΣΟΚ, επί παραδείγματι: Θ. Κατσάνεβα, Μ. Κυριατσού, Κ. Κουλούρη, Μ. Θωμά δεν μπορούν παρά σ' ένα διάστημα να επιστρέψουν στα κόμματα εξουσίας -αν τους δεχτούν- αφού στο μεταξύ θα αποτύχουν να πάρουν την ηγεσία του «Εθνικού Κινήματος του Λαού» απ' την ομάδα: Κουρή-Σπυριούνη-Βουνάτσου που θα ερωτοτροπεί με τους ακροδεξιούς και τους εθνικιστές του «Μετώπου Εθνικής Σωτηρίας».

Αλαμπάνος Δημήτριος (ΠΑΣΟΚ)
 Ανουσάκη Ελένη (ΠΑΣΟΚ)
 Αποστολίδης Λουκάς (ΠΑΣΟΚ)
 Αρβανίτης Φώτιος (ΠΑΣΟΚ)
 Βαλυράκης Ιωσήφ (ΠΑΣΟΚ)
 Βασιλακάκης Βασίλειος (ΠΑΣΟΚ)
 Βερυβάκης Ελευθέριος (ΠΑΣΟΚ)
 Βρεττός Κωνσταντίνος (ΠΑΣΟΚ)
 Γείτονας Κωνσταντίνος (ΠΑΣΟΚ)
 Γεννηματάς Γεώργιος (ΠΑΣΟΚ)
 Γερανίδης Βασίλειος (ΠΑΣΟΚ)
 Γερωντόπουλος Κυριάκος (Ν.Δ.)
 Γεωργακόπουλος Δημήτριος (ΠΑΣΟΚ)
 Γλαβίνας Ιωάννης (ΠΑΣΟΚ)
 Γουνατίδης Κώστας (ΠΑΣΟΚ)
 Δαμιανίδης Αλέξανδρος (ΠΑΣΟΚ)
 Δαριδιανάκης Αλέξανδρος (ΠΑΣΟΚ)
 Δασκαλάκης Γεώργιος (ΠΑΣΟΚ)
 Δημητράκοπουλος Αθανάσιος (ΠΑΣΟΚ)
 Διαμαντής Κωνσταντίνος (ΠΑΣΟΚ)
 Διαμαντίδης Ιωάννης (ΠΑΣΟΚ)
 Δρεττάκης Εμμανουήλ (ΣΥΝ)
 Δρυς Γεώργιος (ΠΑΣΟΚ)
 Ζακολίκος Πανσάνιος (ΠΑΣΟΚ)
 Κακλαμάνης Απόστολος (ΠΑΣΟΚ)
 Καλαμακίδης Ιωάννης (ΠΑΣΟΚ)
 Καλούδης Σπυρίδων (ΠΑΣΟΚ)
 Καραμούτσος Σπυρίδων (ΠΑΣΟΚ)
 Κατσικόπουλος Δημήτριος (ΠΑΣΟΚ)
 Κατσιλιέρης Πέτρος (ΠΑΣΟΚ)
 Κατσιμπάρδης Γεώργιος (ΠΑΣΟΚ)
 Κεδίκογλου Βασίλειος (ΠΑΣΟΚ)
 Κότσακας Αντώνιος (ΠΑΣΟΚ)
 Κοτσώνης Θεόδωρος (ΠΑΣΟΚ)
 Κρητικός Παναγιώτης (ΠΑΣΟΚ)
 Λουκάκης Μανώλης (ΠΑΣΟΚ)
 Λωτίδης Λάζαρος (ΠΑΣΟΚ)
 Μαρμωνάς Νικόλαος (Ν.Δ.)
 Μάτης Αθανάσιος (ΠΑΣΟΚ)
 Μείμαρράκης Ευάγγελος (Ν.Δ.)
 Μελίδης Ιωάννης (ΠΑΣΟΚ)
 Μερκουρή Μελίνα (ΠΑΣΟΚ)
 Μπαλτάς Αλέξανδρος (ΠΑΣΟΚ)
 Μπουρδάρη Καλλιόπη (Κέλλυ) (Ν.Δ.)
 Μπρακατσούλας Βασίλειος (ΠΑΣΟΚ)
 Μωραίτης Γεώργιος (ΠΑΣΟΚ)
 Νιώτης Γρηγόριος (ΠΑΣΟΚ)
 Ντεντιδάκης Αντώνιος (ΠΑΣΟΚ)
 Ντέρος Κώστας (ΠΑΣΟΚ)
 Οικονομίδης Παναγιώτης (ΠΑΣΟΚ)
 Πάγκαλος Θεόδωρος (ΠΑΣΟΚ)
 Παπαδάκης Νικόλαος (ΠΑΣΟΚ)
 Παπαδόπουλος Αλέξανδρος (ΠΑΣΟΚ)
 Παπαδόπουλος Βασίλειος (ΠΑΣΟΚ)
 Παπαδόπουλος Ηλίας (ΠΑΣΟΚ)
 Παπαζώη Ελισάβετ (ΠΑΣΟΚ)
 Παπαηλίας Ηλίας (ΠΑΣΟΚ)
 Παπαστρατής Ορέστης (ΠΑΣΟΚ)
 Παπούλιας Κάρλος (ΠΑΣΟΚ)
 Παρασκευάς Ιωάννης (ΠΑΣΟΚ)
 Πασχαλίδης Γεώργιος (ΠΑΣΟΚ)
 Παχτάς Χρήστος (ΠΑΣΟΚ)
 Ποττάκης Ιωάννης (ΠΑΣΟΚ)
 Ρέππας Δημήτριος (ΠΑΣΟΚ)
 Σαρρής Δημήτριος (ΠΑΣΟΚ)
 Σγουρίδης Παναγιώτης (ΠΑΣΟΚ)
 Σηφουνάκης Νικόλαος (ΠΑΣΟΚ)
 Σκανδαλίδης Κωνσταντίνος (ΠΑΣΟΚ)
 Σκουλάκης Εμμανουήλ (ΠΑΣΟΚ)
 Σκουλάς Αθανάσιος (ΠΑΣΟΚ)
 Σούγγαρης Πέτρος (ΠΑΣΟΚ)
 Σουφλιάς Γεώργιος (Ν.Δ.)
 Στάθης Θεόδωρος (ΠΑΣΟΚ)
 Στάμος Ιωάννης (ΠΑΣΟΚ)
 Σωτηρλής Δημήτριος (ΠΑΣΟΚ)
 Ταταρίδης Κυριάκος (ΠΑΣΟΚ)
 Τερζόπουλος Γεώργιος (ΠΑΣΟΚ)
 Τζουμάκας Στέφανος (ΠΑΣΟΚ)
 Τριβιζίδης Κωνσταντίνος (ΠΑΣΟΚ)
 Τσακλίδης Ιωάννης (ΠΑΣΟΚ)
 Τσετινές Δημήτριος (ΠΑΣΟΚ)
 Τσούρας Αθανάσιος (ΠΑΣΟΚ)
 Τσοχατζόπουλος Απόστολος (ΠΑΣΟΚ)
 Φλώρος Ιωάννης (ΠΑΣΟΚ)
 Φούρας Ανδρέας (ΠΑΣΟΚ)
 Φωτιάδης Απόστολος (ΠΑΣΟΚ)
 Χαραλαμπίδης Ιωάννης (ΠΑΣΟΚ)
 Χατζηνάκης Μανώλης (ΠΑΣΟΚ)
 Χρυσοχοϊδης Μιχαήλ (ΠΑΣΟΚ)

Αγγελόπουλος Νικόλαος (Ν.Δ.)
 Ανδρεουλάκος Απόστολος (Ν.Δ.)
 Ανδριανόπουλος Ανδρέας (Ν.Δ.)
 Αντωνίου Χρήστος (Ν.Δ.)
 Βαρθολομαίου Ιωάννης (Ν.Δ.)
 Βελίκης Αθανάσιος (Ν.Δ.)
 Βιρβιδάκης Κυριάκος (Ν.Δ.)
 Βουλγαράκης Γεώργιος (Ν.Δ.)
 Γαλενιανός Μιχαήλ (Ν.Δ.)
 Γιαννέλης Ιωάννης (Ν.Δ.)
 Γιατράκος Κωνσταντίνος (Ν.Δ.)
 Γκελεστάθης Νικόλαος (Ν.Δ.)
 Δελμητσίος Παναγιώτης (Ν.Δ.)
 Εφραιμογλου Λάζαρος (Ν.Δ.)
 Θεοδωράκης Μίκης (Ανεξ.-Ν.Δ.)
 Καλλές Νίκος (Ν.Δ.)
 Κανελλόπουλος Αθανάσιος (Ν.Δ.)
 Κανελλοπούλου Κρινιώ (Ν.Δ.)
 Καπαχτής Γεώργιος (Ν.Δ.)
 Καραμανλής Αχιλλέας (Ν.Δ.)
 Κασσιμής Θεόδωρος (Ν.Δ.)
 Κατσιγιάννης Χρήστος (Ν.Δ.)
 Κεφαλογιάννης Ιωάννης (Ν.Δ.)
 Κοραχάς Βασίλειος (Ν.Δ.)
 Κοσκινάς Χρήστος (Ν.Δ.)
 Κούβελος Σωτήριος (Ν.Δ.)
 Κουρτίδης Ευάγγελος (Ν.Δ.)
 Κρικέλης Αναστάσιος (Ν.Δ.)
 Κρίκος Αθανάσιος (Ν.Δ.)
 Κωνσταντινίδης Κωνσταντίνος (Ν.Δ.)
 Λαμπρόπουλος Ιωάννης (Ν.Δ.)
 Λιναρδάτος Νικόλαος (Ν.Δ.)
 Λώρας Ανέστης (Ν.Δ.)
 Μαρινάκης Μιλτιάδης (Ν.Δ.)
 Μαρκογιαννάκης Χρήστος (Ν.Δ.)
 Μεσσάρης Γεράσιμος (Ν.Δ.)
 Μητσότακη Ντόρα (Ν.Δ.)
 Μουτζουρίδης Γεώργιος (Ν.Δ.)
 Μπασιάκος Ευάγγελος (Ν.Δ.)
 Μπεχράκης Διονύσιος (Ν.Δ.)
 Νερατζής Αναστάσιος (Ν.Δ.)
 Νικολόπουλος Νικόλαος (Ν.Δ.)
 Παπαγεωργίου Γεώργιος (Ν.Δ.)
 Παπαγεωργόπουλος Βασίλειος (Ν.Δ.)
 Παπαγιάννης Μιχαήλ (Ν.Δ.)
 Παπαδημητρίου Ελευθέριος (Ν.Δ.)
 Παπαδημόπουλος Ιωάννης (Ν.Δ.)
 Παπαδόπουλος Σπυρίδων (Ν.Δ.)
 Παπαθανασίου Χαράλαμπος (Ν.Δ.)
 Παπαστάμκος Γεώργιος (Ν.Δ.)
 Πατλάκας Μιχαήλ (Ν.Δ.)
 Παυλακάκης Γεώργιος (Ν.Δ.)
 Πολύδωρας Βύρων (Ν.Δ.)
 Σαλαγκούδης Γεώργιος (Ν.Δ.)
 Σαμαράς Αντώνιος (Ν.Δ.)
 Σίβενας Προκόπιος (Ν.Δ.)
 Σιδέρης Μιχαήλ (Ν.Δ.)
 Σκανδαλάκης Παναγιώτης (Ν.Δ.)
 Σούρλας Γεώργιος (Ν.Δ.)
 Σπηλιόπουλος Αναστάσιος (Ν.Δ.)
 Σπηλιωτόπουλος Σπύλιος (Ν.Δ.)
 Σταθόπουλος Ιωάννης (Ν.Δ.)
 Σταμάτης Δημήτριος του Ιωάννη (Ν.Δ.)
 Συμπιλίδης Γεώργιος (Ν.Δ.)
 Συνοδινού Άννα (Ν.Δ.)
 Ταλιαδούρος Σπυρίδων (Ν.Δ.)
 Τραγάκης Ιωάννης (Ν.Δ.)
 Τσαλδάρης Αθανάσιος (Ν.Δ.)
 Τσιπλάκος Αριστείδης (Ν.Δ.)
 Τσουδερού Βιργινία (Ν.Δ.)
 Φουντουκίδου Παρένα (Ν.Δ.)
 Φράγκος Δημήτριος (Ν.Δ.)
 Χατζηνικολάου Παναγιώτης (Ν.Δ.)
 Χωματάς Ιωάννης (Ν.Δ.)
 Ψαρούδα-Μπενάκη Άννα (Ν.Δ.)

Αβέρωφ Ιωάννης (Ν.Δ.)
 Αδρακτάς Παναγιώτης (Ν.Δ.)
 Ακρίτα Σύλβα-Καίτη (ΠΑΣΟΚ)
 Αναγνωστόπουλος Θεόδωρος (Ν.Δ.)
 Αναστασόπουλος Νικόλαος (Ν.Δ.)
 Βαρδαρίδης Βασίλειος (Ν.Δ.)
 Γιάνναρος Γρηγόριος (ΕΑΡ)
 Γιοβαννούδης Βαρσάμης (Ν.Δ.)
 Δασκαλάκη-Παρθένη Γιάννα (Ν.Δ.)
 Δήμας Σταύρος (Ν.Δ.)
 Έβερτ Μιλτιάδης (Ν.Δ.)
 Ζαΐμης Ανδρέας (Ν.Δ.)
 Καβαρτζής Ιωάννης (Ν.Δ.)
 Κάκαλος Νικόλαος (Ν.Δ.)
 Καλή Μερρόπη (Ν.Δ.)
 Καλός Γεώργιος (Ν.Δ.)
 Καραγκούνης Ανδρέας (Ν.Δ.)
 Καραμανλής Κωνσταντίνος (Ν.Δ.)
 Καραμάρης Αναστάσιος (Ν.Δ.)
 Καραμηνάς Κωνσταντίνος (Ν.Δ.)
 Κετογλίδης Κωνσταντίνος (Ν.Δ.)
 Κεφαλογιάννης Εμμανουήλ (Ν.Δ.)
 Κλείτος Νικόλαος (Ν.Δ.)
 Κοντογιαννόπουλος Βασίλειος (Ν.Δ.)
 Κουθέλης Φώτιος (ΕΑΡ)
 Κούνενος Ιωάννης (Ν.Δ.)
 Κράτσας Απόστολος (Ν.Δ.)
 Κυριαζόπουλος Στέφανος (Ν.Δ.)
 Κωστόπουλος Δημήτριος (Ν.Δ.)
 Λάζαρης Απόστολος (ΑΝΕΞ.)
 Λιάπης Μιχαήλ (Ν.Δ.)
 Μαγκάκης Γεώργιος-Αλέξανδρος (ΠΑΣΟΚ)
 Μάνος Στέφανος (Ν.Δ.)
 Μαντζώρης Βασίλειος (Ν.Δ.)
 Μιμήης Αριστοτέλης (Ν.Δ.)
 Μπέλλος Τριαντάφυλλος (Ν.Δ.)
 Μπουγάς Γεώργιος (Ν.Δ.)
 Μπούτος Ιωάννης (ΠΑΣΟΚ-Ν.Δ.)
 Ξαρχάς Αθανάσιος (Ν.Δ.)
 Παλαιοθόδωρος Δημήτριος (ΠΑΣΟΚ)
 Παλαιοκρασσάς Ιωάννης (Ν.Δ.)
 Παναγιωτίδης Ιωάννης (Ν.Δ.)
 Παναγιωτόπουλος Γεώργιος (Ν.Δ.)
 Παπαγεωργόπουλος Ελευθέριος (Ν.Δ.)
 Παπαδόπουλος Θεόδωρος (Ν.Δ.)
 Παπακωνσταντίνου Μιχαήλ (Ν.Δ.)
 Παπανδρέου Γεώργιος (ΠΑΣΟΚ)
 Παπαστεφανάκης Εμμανουήλ (Ν.Δ.)
 Παπαχρήστος Αθανάσιος (Ν.Δ.)
 Πασσαλίδης Θεόδωρος (Ν.Δ.)
 Πεπονής Αναστάσιος (ΠΑΣΟΚ)
 Πετραλιά-Πάλλη Φάνη (Ν.Δ.)
 Πετσαλνίκος Φίλιππος (ΠΑΣΟΚ)
 Ποτήρης Κωνσταντίνος (Ν.Δ.)
 Ράλλης Γεώργιος (Ν.Δ.)
 Ροκόφυλλος Χρήστος (ΠΑΣΟΚ)
 Σαραφόπουλος Ευστάθιος (Ν.Δ.)
 Σαψάλης Κωνσταντίνος (Ν.Δ.)
 Σημίτης Κωνσταντίνος (ΠΑΣΟΚ)
 Σιούφας Δημήτριος (Ν.Δ.)
 Σπανός Ιωάννης (Ν.Δ.)
 Σταμάτης Δημήτριος του Γεωργίου (Ν.Δ.)
 Σταύρου Απόστολος (Ν.Δ.)
 Στεφανόπουλος Θεόδωρος (Ν.Δ.)
 Σωτηρόπουλος Βασίλειος (Ν.Δ.)
 Τζαννετάκης Τζαννης (Ν.Δ.)
 Τζιτζικώστας Γεώργιος (Ν.Δ.)
 Τσαγκάρης Φρανς (Ν.Δ.)
 Χατζηγάκης Σωτήριος (Ν.Δ.)

«ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ
 ΣΥΜΠΑΡΑΤΑΞΗ»

«ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΗ
 ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ»

«ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ»

Ισμαήλ Μολλά-Ροντοπούλου (GÜVEN)

«**BAŞARI**»

Μαρίνα Δίζη (ΟΙΚ.-ΕΝ.)
Λιάνης Γεώργιος (ΠΑΣΟΚ)

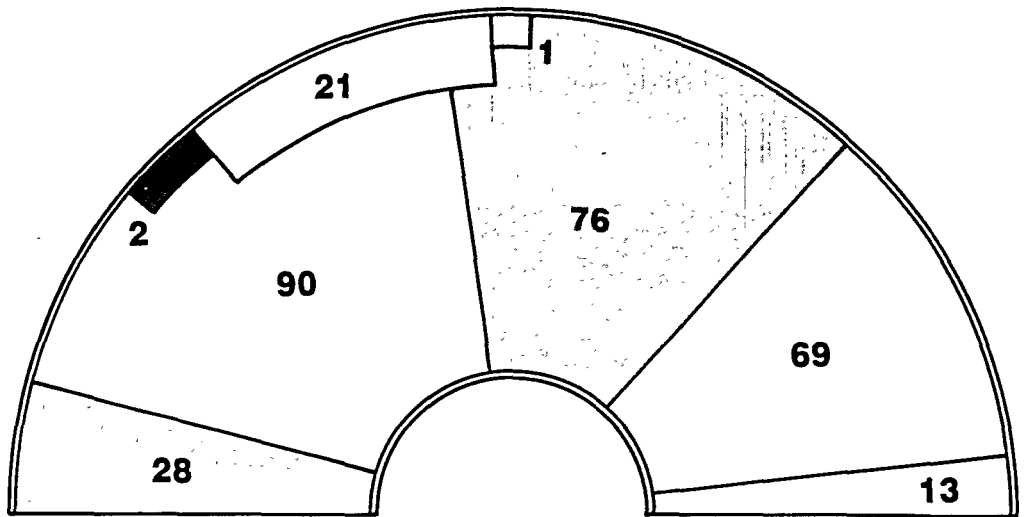
«**ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΕΣ-
ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΕΛΛΑΔΑΣ**»

Ανδρουλάκης Δημήτριος (ΚΚΕ)
Ανθόπουλος Ιωάννης (ΠΑΣΟΚ)
Αρσένη Μαρία (ΠΑΣΟΚ)
Βαφειάδης Μάρκος (ΠΑΣΟΚ-ΚΚΕ)
Βελίκης Φιντίας (ΕΑΡ)
Βουβαλούδης Δημοσθένης (ΠΑΣΟΚ)
Γαλάνος Νικόλαος (ΚΚΕ)
Δαμανάκη Μαρία (ΚΚΕ)
Ζαμπονίδης Νικόλαος (ΠΑΣΟΚ)
Καλούδης Νικόλαος (ΚΚΕ)
Καστανίδης Χαράλαμπος (ΠΑΣΟΚ)
Κατσαρός Ιωάννης (ΚΚΕ)
• Κόρακας Ευστράτιος (ΚΚΕ)
Κοσιώνης Παναγιώτης (ΚΚΕ)
Κοταμανίδου Εύα (ΕΑΡ)
Κωνσταντίνου Φλώρος (ΠΑΣΟΚ)
Κωστόπουλος Δημήτρης (ΚΚΕ)
Μηριλλάκης Αντώνιος (ΠΑΣΟΚ-ΕΑΡ)
Οικονόμου Χρήστος (ΠΑΣΟΚ)
Παπανικολάου Δημήτριος (ΚΚΕ)
Παφίλης Αθανάσιος (ΚΚΕ)
Ρήγας Κωνσταντίνος (ΕΑΡ)
Σκυλάκος Αντώνιος (ΚΚΕ)
Φαράκος Γρηγόριος (ΚΚΕ)
Φαραντούρη Μαρία (ΠΑΣΟΚ)
Χατζηδημητρίου Τραϊανός (ΚΚΕ)

«**ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ
ΚΟΜΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ**»

Η ΝΕΑ ΒΟΥΛΗ

(με μεταχειρισμένα υλικά)

ΔΥΝΑΜΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΣΥΜΠΑΡΑΤΑΞΗ	90
ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΗ ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	76
ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ	69
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	28
ΕΘΝΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ ΛΑΟΥ	21
ΜΕΤΩΠΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΩΤΗΡΙΑΣ	13
ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΕΣ ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΕΛΛΑΔΑΣ	2
BAŞARI	1

Ο υπολογισμός έγινε με βάση τους συσχετισμούς και τα πρόσωπα της προηγούμενης βουλής (5 Νοεμβρίου 1989)

Αδαμόπουλος Γεώργιος (ΠΑΣΟΚ)
Ακριτίδης Νικόλαος (ΠΑΣΟΚ)
Αλευράς Γιάννης (ΠΑΣΟΚ)
Αστράκος Ευάγγελος (ΠΑΣΟΚ)
Βουνάτσος Δημήτριος (ΠΑΣΟΚ)
Γιαννόπουλος Ευάγγελος (ΠΑΣΟΚ)
Γικόνουλου Μάσχος (ΠΑΣΟΚ)
Θωμά Μαρία (ΠΑΣΟΚ)
Κατσανέβας Θεόδωρος (ΠΑΣΟΚ)
Κουλούρης Κίμων (ΠΑΣΟΚ)
Κουρής Γεράσιμος (ΠΑΣΟΚ)
Κυρατσός Μερκούριος (ΠΑΣΟΚ)
Μπαντουβάς Κωνσταντίνος (ΠΑΣΟΚ)
Μπέης Δημήτριος (ΠΑΣΟΚ)
Ληναίος Στέφανος (ΠΑΣΟΚ)
Παπασιπύρου Ιωάννης (ΠΑΣΟΚ)
Σκουλαρίκης Ιωάννης (ΠΑΣΟΚ)
Σπυριούνης Κυριάκος (ΠΑΣΟΚ)
Τσιτσιμελής Στυλιανός (ΠΑΣΟΚ)
Τσοβόλας Δημήτριος (ΠΑΣΟΚ)
Φιλιππίδης Αθανάσιος (ΠΑΣΟΚ)

«**ΕΘΝΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ
ΤΟΥ ΛΑΟΥ**»

Βασιλειάδης Ιωάννης (Ν.Δ.)
Βεσδρεβάνης Ηλίας (Ν.Δ.)
Δροσogiάννης Αντώνιος (ΠΑΣΟΚ)
Εξαδάκτυλος Ανδρέας (Ν.Δ.)
Ευμοιρίδης Κωνσταντίνος (Ν.Δ.)
Καλατζάκος Αριστείδης (Ν.Δ.)
Καλογιάννης Ελευθέριος (Ν.Δ.)
Κατσαρός Νικόλαος (Ν.Δ.)
Μισαηλίδης Γεώργιος (Ν.Δ.)
Μπουλούκος Αριστόδημος (ΠΑΣΟΚ-Ν.Δ.)
Παπαθεμελής Στυλιανός (ΠΑΣΟΚ)
Παυλίδης Αριστοτέλης (Ν.Δ.)
Σαλίκας Νικόλαος (Ν.Δ.)

«**ΜΕΤΩΠΟ ΕΘΝΙΚΗΣ
ΣΩΤΗΡΙΑΣ**»

KNE (ΣΥΝ)

Κουπονο-άμιλλες

■ Πάνω που οι δημοσιογράφοι του Συνασπισμού είχαν βαλθεί να μας πείσουν, με αφορμή την καθαίρεση του ΚΣ της «Ομάδας Γράφα» τον περασμένο Σεπτέμβριο, ότι «έρχεται τώρα το κόμμα και ζητά απ' την ΚΝΕ να βασανίζεται όχι με τα κουπόνια αλλά με τα προβλήματα της νέας γενιάς», ανέλαβε ο «Ριζοσπάστης» να μας προσειδώσει στην ωμή πραγματικότητα. «Συνολικά η ΚΝΕ βρίσκεται στο 10%» διαβάζουμε στις 14/3. «Η οργάνωση της ΚΝΕ σπεύδει θραδώς στην Οικονομική Εξόρμηση του Συνασπισμού, ουσιαστικά άρχισε τη δουλειά με το κουπόνι την τελευταία βδομάδα που πέρασε. Υπάρχουν και αντικειμενικοί λόγοι για την καθυστέρηση (...) Ωστόσο υπάρχουν και σοβαρές καθυστερήσεις και τον έλεγχο του ανοίγματος της οργάνωσης με το κουπόνι. Όπου αντιμετωπίστηκε συγκεκριμένα είχαμε θετικά αποτελέσματα» —κι ακολουθεί ο κατάλογος των οργάνων που διέπρεψαν στην κουπονοπώληση. Αχ αυτές οι συνήθειες, που δε φεύγουν με τίποτα...

T.K.

ΛΑΪΤ ΕΚΛΟΓΕΣ

Αμήχανοι πολιτευτές

■ Οι δημοσκοπήσεις γενικά και τα προ-εκλογικά γκάλοπ ιδιαίτερα χάνουν την αξιοπιστία τους. Όσο ο τεχνολογικός εξοπλισμός και ο επιστημονικός σχεδιασμός προχωρά τόσο μεγαλώνουν οι γκάφες. Και στη Νικαράγουα και στην τώως Λ.Δ. της Γερμανίας οι έγκυρες μελέτες και τα πιο λαμπρά ινστιτούτα απέτυχαν. Κάτι συμβαίνει με την σφυγμομέτρηση ως σύστημα ή απλά γέμισαν «ιούς» τα κομπιούτερ; Ωστόσο στη χώρα μας κανείς μάντζερ δεν προχωρά χωρίς την έρευνα αγοράς. Κυρίως οι πολιτικοί έχουν σπρώξει δισεκατομμύρια αυτή την εποχή για να μελετηθούν οι κινήσεις των ψηφοφόρων.

Για παράδειγμα ο όμιλος «Σάατσι και Σάατσι» που πουςάρει τον Μητσοτάκη αποφάσισε πως πρέπει να μιλά με σασκάκι στην πλάτη και σε περιβάλλον πράσινο και φυσικό. Επιπλέον τον ταποθετεί στο κέντρο του ενδιαφέροντος κάποιων δυναμικών στελεχών του που προφανώς αύριο θα μοιραστούν μαζί τις δουλειές. Απ' την άλλη οι σύμβουλοι του ΠΑΣΟΚ το θέλουν μεταρρυθμιστικό και πηγμένο στο λουλούδι κάτι σαν νέο αποσμητικό εσωτερικού χώρου ή σαμπουάν με αγνή σύνθεση. Στον ΣΥΝ της ΑΡ και της ΠΡ φόρεσαν τα γυαλιά, έστω και γριφώδη, και τον υποχρέωσαν να αγωνίζεται για οικογενειακές κυβερνήσεις ως ανώτατο στάδιο της προστασίας των εισοδημάτων και των μονοεδρικών.

Όλα αυτά σε «οικολογικό» φόντο ανακύκλωσης και φυσιολατρικής μοιάζουν να καταταλαιπωρούν τα κομματικά επιτελεία που χρόνια τώρα πετούσαν δυο μπαλκόνια και καθάριζαν. Σαν σε ινστιτούτα ομορφιάς τα πολιτικά μιας στελέχη μπαίνουν «μπαρουτοκαπνισμένοι», «παιδιά του λαού», «τοπάρχες» και «λεβέντρες», για να θγουν γιαιστεροί ανανεωμένοι γιάπις, ευρωπαίοι μιας «νέας εποχής». Μιας εποχής λαϊτ και πολλής «επικοινωνίας» (MEDIA) με ολίγη κοσμογονία και αβεβαιότητα.

Όλα αυτά για να ξαναμοιράσουν την τράπουλα στην πράσινη (οικολογική) τσόχα εν όψει γενικών των νέων απαιτήσεων... της αναπαραγωγής των ΕΑΡΩΝ τους.

Κανείς τους δεν αντιλαμβάνεται τα όρια της σφυγμομέτρησης, του μάρκετινγκ και κυρίως της αντοχής του φιλοθεάμοντος κοινού τους. Κανείς δεν έχει καταλάβει πως ο κοινωνικός ιστός έχει σπάσει, πως ζούμε σε συνθήκες FAR WEST: «έναν εναντίον όλων». Ελάχιστοι νιώθουν πως παγιδεύονται στους μύθους τους, ακριβώς όταν διατείνονται πως τους καταρρίπτουν. Και κυρίως, οι αφελείς, εμπιστεύονται την διαφήμιση και τα MEDIA, αγνοώντας ότι τελικά, εκείνα τους καθοδηγούν κι εκείνα κερδοσκοπούν συμμαχώντας με όποιον και όποτε θέλουν.

Δ.Τ.

■ Σημεία των καιρών: οι πρωτοπόροι της ψευδώνυμης αριστοκράτειας να διαμαρτυρούνται επειδή κάποιοι εξίσου επιτήδριοι τους έκλεψαν την τέχνη, σπάζοντας κάπως τη μονοτονία της ξεπλυμένης ομοιομορφίας προεκλογικής περιόδου. Έχετε δει ποτέ μασονική στοά να καταγγέλλει τη μασονία της διπλανής της; Εμείς πάντως το διασκεδάσαμε, βάζοντας στοιχήματα για το ποιος ήταν ο «Λυκαβηττός» που αναλάμβανε κάθε φορά την υπεράσπιση των θεσμών και των οσίων...

■ Ποιος εκδότης-ιδιοκτήτης «μαζεύει» πρωτοσέλιδα κείμενα επί του πιεστηρίου και την επομένη ο Διευθυντής της εφημερίδας... τον ευχαριστεί για την ορθή και έγκαιρα παρέμβασή του; Και αν αυτό ιοχύνει, γιατί παρ' όλα αυτά εξακολουθεί ν' αλλάζει τη δομή της ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ;

■ Ένα ενημερωτικό φυλλάδιο που κυκλοφόρησε το γυναικείο τμήμα της ΟΤΟΕ (παρμονές της 8 Μαρτίου) επισημαίνει αναλυτικά τις σοβαρές επιπτώσεις των ηλεκτρομαγνητικών κυμάτων επί της υγείας των εργαζόμενων στα θερμικά-κομπιούτερ. Προτείνει μέτρα και απαιτεί την ενεργοποίηση του τμήματος «υγείας και ασφαλείας» (και όμως υπάρχει) του υπουργείου Εργασίας. Η νέα τεχνολογία θεωρείται η σύγχρονη πανάκεια για την κατάκτηση της αξιοζήλευτης (και ευρωπαϊκά υποχρεωτικής) παραγωγής.

κότητας. Το ότι μπορεί εντατικοποιώντας τους εργαζόμενους αλλά και διαταράσσοντας την υγεία τους να τους εξοντώσει, δεν θεωρείται κεντρικό πρόβλημα απ' τον κρατικό σχεδιασμό. Με τις υγείες μας.

■ Όσοι νομίζουν πως ακόμα «επιτρέπεται» να κριτικάρεται ο μιλιταρισμός και η στρατιωτική θητεία μπορούν να το κάνουν και στο Βερολίνο. Απ' την «Επιτροπή για το στρατό Βερολίνου»

υπάρχει μια πρόσκληση για το Ευρωπαϊκό συνέδριο ελλήνων ενάντια στην εξαναγκαστική στρατιωτική θητεία. (4-6 Μαΐου 1990).

Πληροφορίες και δηλώσεις συμμετοχής ως τις 15 Απριλίου στο τηλέφωνο 004930 - 655990 ή την διεύθυνση Weserstr. 14 D-1000 BERLIN 44. Υπάρχει και δυνατότητα χρηματοδότησης μέσους του κόστους ταξιδιού. Η δωρεάν φιλοξενία θεωρείται δεδομένη.

■ Καθυστερημένο αλλά σημαντικό: «Θα σου λιώσω το κεφάλι» απείλησε τον Γ. Μπράμο ο Α. Φιλιππόπουλος με την ιδιότητά του ως διευθυντή του «Έθνους». Γιατί αν θυμάστε, το τμήμα ειδήσεων της ΕΤ-2 που διευθύνει ο Γ. Μπράμος κάλεσε στο στούντιο τον Περικλή Κοροβέση (μετά το γνωστό δημοσίευμα της εφημερίδας: «ιδού ο δολοφόνος»). Και όμως ο Φιλιππόπουλος είχε κληθεί ο ίδιος ή η όποια Νικολούλη ήθελε να εκπροσωπήσει τις αθλιότητες του «Έθνους», αλλά δεν έφτασαν ποτέ στο στούντιο. Γιατί λοιπόν εξετράπη το εθνικό ΚΕΦΑΛΑΙΟ του τύπου, η «χρυσή πέννα» της δημοσιογραφίας;

ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ

Μέρες κοινοβουλευτισμού

■ «Μετά την Πολωνία και την Ανατ. Γερμανία, οι φιλελεύθερες ιδέες κερδίζουν σταθερά έδαφος και στην πατρίδα μας» δήλωνε το θράδυ της 21ης Μαρτίου ο πρόεδρος του ΕΓ της ΟΝΝΕΔ, Σταμάτης Μαύρας, σχολιάζοντας το νέο άλμα της ΔΑΠ στις φοιτητικές εκλογές. Όσο για το ΠΑΣΟΚ, ούτε αυτό θα μπορούσε να θεωρηθεί στενωχωρημένο απ' το αποτέλεσμα μια κι η ΠΑΣΠ πήρε κι αυτή πάνω της για πρώτη φορά μετά την τρομερή κατακύλα του 1986-89. Για το «Συνασπισμό», που λίγο πριν απ' τις φοιτητικές είδε να αποκαλύπτεται στο «Βασικό όγκο» των ψηφοφόρων του ότι τα «προβλήματα» στην ΚΝΕ δεν αφορούσαν απλώς κάποια υπέργηρα μέλη του καθαυμένου ΚΣ, τα πράγματα ήταν κάπως πιο δύσκολα —κι η ανάγκη να βρεθεί κάποιος εσωτερικός εχθρός προφανής: «Το ποσοστό που συγκέντρωσε η ομάδα που αποχώρησε από την ΚΝΕ, σε συνεργασία με το ΡΦ και συσπειρώσεις σε πολλές σχολές είναι προσωρινό και ευκαιριακό» μας διαβεβαιώνει η μετεκλογική ανακοίνωση των «νομιμοφρόνων». Όσο για το «Ριζοσπάστη», που την παραμονή των εκλογών δημοσίευσε λίστες με τα υποστηριζόμενα απ' το Συνασπισμό σχήματα (προς αποφυγή λάθους), το πρωί της 22ας Μαρτίου φρόντισε να θάλλει κατά της... «κομματικοποίησης».

Αν ωστόσο ξεφύγει κανείς απ' τον πειρασμό να ερμηνεύσει τα αποτελέσματα με βάση αποκλειστικά και μόνο τα δεδομένα του κεντρικού πολιτικού σκηνικού, τότε προκύπτουν ορισμένα ενδιαφέροντα συμπεράσματα:

• Η συνεχιζόμενη προέλαση της ΔΑΠ-ΝΔΦΚ δεν οφείλεται αποκλειστικά και μόνο στο προεκλογικό κλίμα και τη γενικότερη ιδεολογική ηγεμονία του (νεο)φιλελευθερισμού. Μια κάπως προσεκτική ανάγνωση των αποτελεσμάτων κατά σχολές δείχνει ότι η κατεχόμενη νεοφιλελεύθερη παράταξη έχει πετύχει και πιο εντυπωσιακά «σκορ» της εκεί που οι ψηφίζοντες έχουν και τις πιο ευοίωνες επαγγελματικές προοπτικές: Νομικές Αθήνας (53,3%) και Θεσ/νίκης (57,5%), Πολιτικοί Μηχανικοί ΕΜΠ (53,3%), κλπ. Απειναντίας, η απόδοσή της στις «υποβαθμισμένες» επαγγελματικές σχολές είναι μάλλον πενιχρή, και πάντως κάτω απ' τον εθνικό μέσο όρο (Πάντειος 28,7%, Φιλοσοφική Θεσ/νίκης 41,6%, Πολιτικό 40,3%).

• Η άνοδος της ΠΑΣΠ κι η σχετική αντοχή του στελεχικά αποδελαισμένου «Συνασπισμού» αποδεικνύει, αν μη τι άλλο, την «αντοχή» των κομματικών μηχανισμών —με το συσχετισμό να γέρνει από άποψη δυναμικής σαφώς προς την πλευρά της βασικής αντιδεξιάς δύναμης, που είχε μια αξιοσημείωτη επίδοση στα μικρά έτη, ενώ ο ΣΥΝ στηρίχθηκε κύρια στις «εφεδρείες» των πτυχιών.

• Η θριαμβευτική άνοδος της αποχής στο 60% των «εγγεγραμμένων» έβριξε κύρια τον αριστερό χώρο, καθώς η αύξηση της από πέρυσι αφορούσε κατά το μεγαλύτερο μέρος της τους πρώην ψηφοφόρους της ενιαίας ΚΝΕ (φαινόμενο που είχε επισημανθεί και κατά τη διάσπαση του ΚΚΕσ. το 1987). Εξ ου και η συγκέντρωση της αποχής κυρίως στα «μεγάλα» έτη, ενώ οι πρωτοετείς προσήλθαν στις κάλπες μάλλον μαζικά...

• Η Άλλη Αριστερά δεν τα πήγε καθόλου άσχημα, με δεδομένα μάλιστα τον έντονα κοινοβουλευτικό και κεντρικό-πολιτικό χαρακτήρα της χρονιάς που πέρασε, την απουσία σημαντικών κινητοποιήσεων στα ΑΕΙ τα τελευταία δύο χρόνια (αν εξαιρέσει κανείς τα όσα αντανακλαχτικά συνδεδεμένα πρόσφατα την αθώωση του Μελίστα) και τη σχετική εσωστρέφεια της ΚΝΕ όλη αυτή την περίοδο. Αυτό που θα κριθεί στην αμέσως επόμενη φάση είναι αν το 12,2% των Αριστερών Αντισυναινετικών Σχημάτων (ΚΝΕ - Ρήγας - κομμάτια των Συσπειρώσεων) και το 3,8% των Συσπειρώσεων θα μπορέσει όχι μόνο να απαντήσει αγωνιαστικά στα προβλήματα που βάζει η κατανεμνητική κρίση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά να επεξεργαστεί τα στοιχεία μιας αριστερής απάντησης στο σύνολο των προβλημάτων που αντιμετωπίζει το τμήμα εκείνο του φοιτητικού κόσμου που δεν έλκεται και τόσο απ' την προοπτική μιας μονόχρωμης, ιλουστρασιών κοινωνίας.

Τάσος ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

■ Όχι, δεν είναι πρωταπριλιάτικο: με πρωτοβουλία του πρωθυπουργού Ξ. Ζολώτα συστήθηκε «ειδική επιτροπή για την αναβάθμιση του ανθρώπινου παράγοντα» (!) Στην επιτροπή αυτή, που σκοπό έχει «να παρουσιάσει ένα πλήρες και αναλυτικό πρόγραμμα για τη βελτίωση και κινητοποίηση του ανθρώπινου παράγοντα» μετέχουν, μεταξύ άλλων, οι τ. πρόεδροι του ΣΕΒ Δημ. Κυριαζής και της ΓΣΕΕ, Ορ. Χατζηθασίλειου. Περιμένουμε τα πορίσματα... και κυρίως την εφαρμογή τους απ' τους νυν εργοδότες και εργαζόμενους.

■ Άριστη η πρόθεση στελεχών της «ομοσπονδίας Οικολογικών

Εναλλακτικών Οργανώσεων» να μην αφήσουν το Star system να ανατρέψει την άμεση δημοκρατία τους, να αρνηθούν το πολιτικό μάρκετινγκ, αλλά ας μην αφήσουν την καχυποψία να κυριαρχήσει και να περιορίσει τα λουλούδια ν' ανθήσουν. Είναι κάπως υπερβολή να «απαγορευτεί» η αρθρογραφία υποψηφίων, η δημόσια τοποθέτησή τους απ' τα ραδιόφωνα ή την Τ.Β. στο όνομα της άρνησης της «προσωπικής προβολής». Σαφέστατα στις γραμμές και των Οικολογικών-Εναλλακτικών αναπτύσσονται και η «πάλη των γραμμών» και οι φιλοδοξίες αρκετών. Όμως αυτά συνυπάρχουν με την κοινοβουλευτική παρουσία και

φυσικά τις ίδιες τις εκλογές. Όσο για την ανάθεση ολόκληρης της προπαγανδιστικής δουλειάς στα χέρια ενός «φωτισμένου» προεδρείου πάλι κακά πράγματα εγκυμονεί.

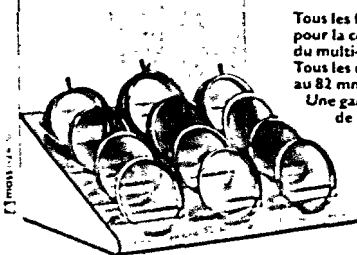
■ Προς νέο αρχισυντάκτη πρωινής εφημερίδας: Καλύτερα «οπαδός της δωρεάν επαναστάσεως και ερασιτέχνης της εξωτερικής πολιτικής», παρά σοβαροφανής επαγγελματίας της αμειβόμενης διπλωματικής δημοσιογραφίας, «κύριε συνάδελφε».

■ Σα να μην έφτανε η προκλητικά φασίζουσα αφίσσα της ΟΝΕΔ για την κατάληψη του Πολυτεχνείου, τον τελευταίο καιρό έχει πληθύνει η αρθρογραφία στα έντυπα του «φιλελεύθερου χώρου» με στόχο το δύστυχο το Πανεπιστημιακό Άσυλο. Μετά τον κ. Κουμάντο που επαναφέρει στο προσκήνιο το αίτημα για ίδρυση πανεπιστημιακής Αστυνομίας, τον «Εύθουλο» (Αθ. Κανελοπούλου) που θεωρεί ότι ακόμα και η ειρηνική πολιτική προπαγάνδα αποτελεί κατάλυση του Ασύλου και τον πανεπιστημιακό Β. Κύρκο που δράττεται της ευκαιρίας για να λοιδορήσει την αδιαφορία της ΕΦΕΕ για τη δράση της... «17 Νοέμβρη», κάποιος Κων/νος Τασούλας, δικηγόρος, αναλαμβάνει να προσφέρει στην οποιαδήποτε κυβέρνηση επιχειρήματα για την επίσημη κατάργηση του «καταχρηστικού» αυτού θεσμού. Λεπτομέρεια: τα παραδείγματα που κοσμούν δικήν αποδείξεως το εν λόγω άρθρο αντλούνται απ' τη ρωμαϊκή αυτοκρατορία και το Μεσαίωνα. Με το βλέμμα στο μέλλον, που θα 'λεγε κι η σχετική αφίσσα...

■ Στις 12-16 του Μάη πρόκειται να γίνει στο Μπέργκεν της Νορβηγίας εναλλακτικό συνέδριο για το περιβάλλον, οργανωμένο απ' την επιτροπή SEED (Αλληλεγγύη για Ισότητα, Οικολογία και Ανάπτυξη). Το συνέδριο οργανώνεται ως αντίλογος σε ένα άλλο που θα πραγματοποιηθεί απ' τα ευρωπαϊκά κράτη και υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, βάσει έκθεσης της νορβηγίδας πρώην πρωθυπουργού Γκ. Μπρόύντλαντ, με κύρια «γραμμή» την παραπέρα οικονομική ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων χωρών ώστε στη συνέχεια αυτές να «βοηθήσουν» τις χώρες του Τρίτου Κόσμου στην αντιμετώπιση των οικολογικών προβλημάτων τους. Αντίθετα, σκοπός του SEED είναι να συμπεριλάβει τη διάσταση Βορρά-Νότου σε μια απ' τις βασικότερες διαστάσεις της παγκόσμιας οικολογικής κρίσης. Όσοι ενδιαφέρονται να συμμετάσχουν στο συνέδριο ή να παρακολουθήσουν τις εργασίες τους, ας απευθύνονται στον Γιάννη Ταυρίδη, στη διεύθυνση: SEED Studententeret Parkreien 1 5007 BERGEN NORWAY, Τηλ. 0047/5/321140, line 144.

■ Πανελλαδική συνάντηση των κατεληγμένων σπιτιών διοργανώνεται στην κατάληψη της Χέυδεν και Αχαρών (VILLA AMALIAS) από τις 30 του Μάρτη ως τις 1 Απρίλη. Το τριήμερο περιλαμβάνει:

la gamme integrale des filtres TOSHIBA.

Tous les filtres pour le noir et blanc, pour la couleur, pour les effets spéciaux du multi-images au polarisant couleur. Tous les diamètres courants du 22,5 mm au 82 mm. Une gamme vraiment complète et de qualité parfaite.

Documentation gratuite sur demande

CCI la photo au grand complet
42 Rue Etienne MARCEL 75081 PARIS CEDEX 02

Ο γρίφος ελύθη. Ο διαφημιστής που ανέλαβε να κατασκευάσει το μήνυμα του Συνασπισμού, εργασία όντως καταθλιπτική και κοπιώδης, απλώς αντέγραψε την TOSHIBA ή καλύτερα την διαφήμιση των φωτογραφικών φίλτρων της απ' την MASS (γαλλικό τμήμα). Ξεστραβωθείτε λοιπόν, όσοι γοητεύεστε απ' την «πρωτοτυπία» του μηνύματος...

- Δύο συζητήσεις
- Οι εμπειρίες των κατεληγμένων σπιτιών στην Ελλάδα.
- Το στεγαστικό πρόβλημα και η πρακτική της κατάληψης σε σχέση με αυτό.
- Συναυλίες με συγκροτήματα

από την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη.

- Επιμέρους εκδηλώσεις και συζητήσεις.
- Βιβλιοπωλείο και καφενείο που θα λειτουργούν σε όλη τη διάρκεια του τριήμερου.

ΠΡΕΒΕΛΗ

Οι «μαυριδεροί» και οι «μαύροι»

■ Δεν νοιάζεται κανείς για τη ρύπανση που δημιουργούν οι τουρίστες όταν πετάνε τα σκουπίδια τους παντού μέσα στο μικρό φοινικόδασος και στην αμμουδιά.

Δεν νοιάζεται κανείς για τα πετρέλαια που αφήνουν τα τρία (φέτος πιθανόν τέσσερα) παραβάκια που αράζουν στην παραλία έκτασης 200 μέτρων.

Δεν νοιάζεται κανείς αν το ποτάμι μετατρέπεται σε ανοικτό οχετό που δέχεται τα λύματα από τα γύρω χωριά (Σπίλι, Αώματος) και κάθε λογής σκουπίδια, από αυτοκίνητα μέχρι ψόφια ζώα. Αποτέλεσμα, παράτυφος και σταφυλόκοκκος να παρατηρείται τους θερινούς μήνες λόγω και μείωσης της στάθμης του νερού.

Δεν νοιάζεται κανείς αν τα υδρόβια πουλιά χάνουν ένα ακόμα από τα λιγοστά καταφύγια τους και τα μεταναστευτικά πουλιά ένα ουσιαστικό σταθμό στην πορεία τους από και προς την Αφρική.

Όλοι όμως νοιάζονται για τους «Βρώμικους μαυριδερούς μαλλιάδες» που λιμνώνονται την «αναξιοποίητη» παραλία του Ρεθύμνου μετατρέποντάς την σε «άντρο διακίνησης ναρκωτικών». Άσχετα αν αυτοί είναι οι μόνοι που νοιάζονται για τις φωτιές που κάθε χρόνο ανάβουν απρόσεκτοι τουρίστες.

– Που καθαρίζουν και προτρέπουν κι άλλους στο να καθαρίσουν την παραλία.

– Που περιορίζουν τις κλοπές

– Που προστατεύουν τα πουλιά και

– που αποτρέπουν τους δυναμιτιστές «ψαράδες».

Παράλληλα, αρνούνται τον καταναλωτισμό και την αποξένωση της πόλης προσπαθούν να οικοδομήσουν μια εναλλακτική

στάση ζωής, εναρμονισμένη με τη φύση. Ο λόγος είναι προφανής, υπάρχει σχέδιο αξιοποίησης της Λίμνης και γενικότερα της νότιας Κρήτης, πράγμα που σημαίνει τουριστικές μονάδες και κέρδη, όλα έχουν ξεπουληθεί, το μόνο που τους ενδιαφέρει είναι τα μάρκα και πώς θα τα αποκτήσουν. Άρα πρέπει να απομακρυνθούν με κάθε τρόπο οι άνθρωποι που μένουν στην Πρέβελη, μια και είναι αντίθετοι στην τουριστική αξιοποίηση του μέρους και συνεισφέρουν στη διατήρηση της φυσικής κατάστασης ισορροπίας και ομορφιάς. Τους βαφτίζουν λοιπόν «ναρκομανείς», ότι ενοχλούν τους τουρίστες, ότι κλέβουν τους τουρίστες, ότι πουλάνε ναρκωτικά στους τουρίστες, και τους τρομοκρατούν ακόμα και με τη μουσική που παίζουν. Αυτοί καίνε τα φοινικόδεντρα, αυτοί κάνουν σκουπίδια, και μολύνουν το ποτάμι με σκοπό να διώξουν τους τουρίστες.

Να μερικές κατηγορίες που εκτοξεύονται σε βάρος αυτών που σκέφτονται οικολογικά και δρουν ατομικά, εναντίον αυτών, που εθελοντικά και αφλοκερδώς προσφέρονται, κινούμενοι απ' την αγάπη τους προς το μέρος και μόνο.

Ο χειμώνας πέρασε πια και η τουριστική περίοδος αρχίζει, πλήθος ανθρώπων θα κατεβαίνουν καθημερινά να θαυμάσουν την τροπική ομορφιά του Πρέβελη.

Φεύγοντας κάθε απόγευμα θα αφήνουν το μέρος κυριολεκτικά βιασμένο από τον «πολιτισμό» τους, μιας και έρχονται κουβαλώντας άπειρα τρόφιμα και αναψυκτικά, φεύγοντας όμως ελάχιστα θυμούνται να πάρουν μαζί τα σκουπίδια τους.

Γιάννης ΠΟΥΛΗΣ

ΘΥΣΙΕΣ

Γκαντέμης ο Μητσοτάκης;

Είναι λοιπόν αφελής ο Μητσοτάκης όταν μέχρι προ τινος επεδίωκε την όξυνση του πολιτικού κλίματος με αποτέλεσμα να χρεώνεται τον πρόωρο τερματισμό της θητείας της οικουμενικής;

Η οριστική απάντηση θέβαια θα δοθεί το θράδυ της 8 Απριλίου, μέχρι στιγμής όμως η επιθετική τακτική της Ν.Δ. δεν διαφαίνεται ότι μπορεί να εξασφαλίσει τον οριακό αριθμό ψήφων που είναι απαραίτητοι για την αυτοδυναμία. Ούτε η αδιάλλακτη στάση της στο θέμα εκλογής προέδρου έμοιασε να ανεβάσει τις μετοχές της στο τελευταίο παιχνίδι προ των εκλογών.

Εκτός όμως από την προσωπική τύχη του Μητσοτάκη και των στενών επιτελών του οι κινήσεις της Ν.Δ. εξυμνήρησαν και άλλους σκοπούς:

• Πρώτον, τη συσπείρωση της παραταξης που μετά από 9 μήνες παρουσίας στην κυβέρνηση δυσκολεύεται πια να στρατευτεί μαχητικά στο στόχο της αυτοδυναμίας που μοιάζει αδύνατος και για κάποιους ίσως όχι και τόσο απαραίτητος. Πόσοι οριακοί ψηφοφόροι έχουν απομείνει να πειστούν ότι η Ν.Δ. θα βάλει τάξη στο οικονομικό «χάος» τη στιγμή κατά την οποία η κυβέρνηση έπαιρνε μέτρα και προχωρούσε σε ρυθμίσεις που μόνον η οικουμενική στήριξη κάνει δυνατό να περάσουν;

• Δεύτερο και κρίσιμότερο, η επιθετική πολιτική της Ν.Δ. στοχεύει στον έλεγχο των πολιτικών εξελίξεων, ανεξάρτητα από την έκβαση της προσεχούς εκλογικής αναμέτρησης. Πρακτικά, η αυτοδυναμία της Ν.Δ. εξαρτάται από το ποσοστό πτώσης του Συνασπισμού. Εάν αυτό είναι πάνω από 2% τότε η κάθοδος Στεφανόπουλου ίσως να μην εμποδίσει τον Μητσοτάκη να πραγματοποιήσει το όνειρό του. Αφού όμως δεχθούμε ότι το καθεστώς δεν συνδέει τις τύχες του με τις φιλοδοξίες των δεινοσαύρων της πολιτικής θα πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι επιδίωξη της Ν.Δ., όπως άλλωστε με διαφορετικούς όρους και του ΠΑΣΟΚ, είναι να εμπεδώσει ότι δεν μπορεί να υπάρξει κυβέρνηση χωρίς τη συμμετοχή ή στήριξη της. Οι 9 μήνες (συν)διαχείρισης της κρίσης της έδωσαν τουλάχιστον την ευκαιρία να αναβαθμίσει τη μεσολίσθηση με τομείς του κράτους και με κύκλους οικονομικών συμπεριόντων που προηγουμένως ήταν υποχρεωμένα κατά ένα μέρος να απευθύνονται στο ΠΑΣΟΚ.

Από την άλλη, η εμπειρία των κυβερνήσεων συνεργασίας έδειξε ότι πέρα από τη χρησιμότητα που έχουν σε μία περίοδο αναδιοργάνωσης του πολιτικού συστήματος αντιμετώπιζοντας πολύ σοβαρά λειτουργικά προβλήματα, τουλάχιστον με τις σημερινές ισορροπίες τόσο μεταξύ των κομμάτων όσο και στο εσωτερικό καθενός από αυτά.

Ο εκβιασμός λοιπόν του Μητσοτάκη προς τον «απλό ψηφοφόρο» και προς τα κάθε είδους μεγάλα συμφέροντα είναι ο ίδιος: Διαχείριση της κρίσης μόνον (και) με την Ν.Δ. Η υπηρεσία κατά συνέπεια που προσφέρει στην παράταξη του είναι μεγάλη, έστω κι αν τα καταφέρει να μην γγει πρωθυπουργός. Ο εκβιασμός της Ν.Δ. γίνεται ακόμα πιο επίκαιρος μετά το διαφαινόμενο σενάριο κυβερνητικής συνεργασίας ΠΑΣΟΚ-Συνασπισμού. Το ποια θα είναι η πολιτεία μιας κυβέρνησης πολύ ισχνής κοινοβουλευτικής μειοψηφίας με την ριστερά εντελώς υποταγμένη στις επιλογές του ΠΑΣΟΚ μένει ίσως να το δούμε.

Αυτό που δεν φαίνεται δυνατό είναι να μπορέσει ο Συνασπισμός, ευρισκόμενος σε φάση παρατεταμένης κρίσης και αποδυναμώσης, να αποτρέψει κάποια κεντροδεξιά λύση στο αμέσως πρόσχερες μέλλον. Δεν είναι αλήθεια δύσκολο να ανιχνεύσει κανείς σαφή υπονοούμενα κεντροδεξιών εκδοχών στις τοποθετήσεις των επιτελών τόσο της Ν.Δ. όσο και του ΠΑΣΟΚ. Εμφανίζονται μάλιστα σαν αναγκαστικές, μόνον που αυτή τη στιγμή κανείς δεν μπορεί να προβλέψει το πώς μπορούν να υλοποιηθούν.

Η θυσία του γκαντέμη (μήπως και η συνεργασία ΠΑΣΟΚ-Συνασπισμού;) αποτελεί τον πρώτο όρο σε αυτή την κατεύθυνση.

Δημήτρης ΚΑΡΥΔΑΣ

ΚΑΛΠΙΚΕΣ ΚΑΛΠΕΣ ΤΩΝ ΑΡΝΗΤΙΚΩΝ ΕΠΙΛΟΓΩΝ

του ΓΙΩΡΓΟΥ ΒΟΤΣΗ

Με μισή καρδιά οι περισσότεροι ξαναπάμε στις κάλπες

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ των φοιτητικών εκλογών, όπου μόνο οι μισοί προσήλθαν στις κάλπες, δεν προβλέπεται και δεν πρόκειται, δυστυχώς, να επαναληφθεί στις γενικές εκλογές της 8 Απριλίου. Μπορεί οι πολλοί να μένουν βουβοί κι αμέτοχοι στο προεκλογικό πανηγύρι. Μπορεί οι κομματικοί εκλογικοί μηχανισμοί να πασχίζουν, όσο ποτέ, για να συνάξουν κάποιο πλήθος και να τονώσουν με κάποιο πάθος τις μπαλκονάτες εμφανίσεις των αρχηγών. Μπορεί τα διαφημιστικά τρυσ, με τα τηλεοπτικά «σποτ» και τις γιγαντοαφίσες, να εμπνέουν τους γελοιογράφους κι επιθεωρησιογράφους μάλλον, παρά να ελκύουν ψηφοφόρους. Μπορεί, ακόμη, να γενικεύεται το «δαι σιχτήρ», απευθυνόμενο συνολικά στην κατεστημένη πολιτική ηγεσία. Αλλά, έστω με μισή καρδιά, οι συντριπτικά περισσότεροι θα ξαναπάμε στις κάλπες. Ούτε η κόπωση, ούτε η αδιαφορία, ούτε ο κορεσμός κι η αηδία, ούτε η συνειδητή απόρριψη, ούτε κάποιο σκίρτημα αξιοπρέπειας του συνεχώς και πολλαπλώς εμπαιζόμενου πολίτη, πρόκειται να διογκώσουν τα ποσοστά της αποχής και των λευκών σε τέτοιο βαθμό, ώστε να μιλήσουμε για «απεργία ψηφοφόρων» και για βουδό μαζικό ξεσπασμα μπροστά στις κάλπικες κάλπες.

Κάλπες κάλπικες κι ας λείπουν τα φαινόμενα θίας και νοθείας κι ας είναι στο ελάχιστο περιορισμένος ο εκμαυλισμός κι η εξαγορά των ψηφοφόρων – με διορισμούς και ρουσφέτια.

Κάλπικες, γιατί τα αποτελέσματα κάθε άλλο παρά θα αντανακλούν τις κυρίαρχες τάσεις στο εκλογικό σώμα, τις πραγματικές προτιμήσεις και διαθέσεις των ψηφοφόρων.

Η τρίτη εκλογική αναμέτρηση μέσα σ' ένα χρόνο έχει τρία σαφή προσδιοριστικά στοιχεία:

1. *Ενώ η αξιοπιστία συνολικά της πολιτικής ηγεσίας βρίσκεται στο ναδίρ, τα τρία μεγαλύτερα πολιτικά σχήματα, στα οποία ακριβώς επικεντρώνονται η κρίση αξιοπιστίας και η μαζική δυσάρεσκεια, θα μονοπωλήσουν και πάλι τις κάλπες συγκεντρώνοντας περί το 95% των ψήφων.*

2. *Διεξάγεται χωρίς προγράμματα, που να επηρεάζουν αποφασιστικά τις προτιμήσεις του ψηφοφόρου και με υποτονικά συνθήματα (λ.χ. «Νέες Ιδέες» της Ν.Δ., «Μεταρρύθμιση παντού» του ΠΑΣΟΚ, «Ανάπτυξη με κοινωνική φροντίδα» του Συνασπισμού), ανίκανα να τον ελκύσουν και δελεάσουν πολύ περισσότερο να τον πείσουν, να τον παρασύρουν και να τον φανατίσουν.*

3. *Σε οριακές και μόνο μετακινήσεις ψηφοφόρων θα στηριχθούν οι όποιες αλλαγές στο μετακλογικό πολιτικό σκηνικό. Μετακινήσεις, που δεν θα οφείλονται τόσο σε ιδεολογική και πολιτική μεταστροφή, όσο σε περιστασιακές αρνητικές επιλογές:*

• Αν και με χειρότερη εκλογική εμφάνιση από εκείνη του Νοεμβρίου, η Ν.Δ. διατηρεί θάσιμες ελπίδες για μια αύξηση του ποσοστού της, κατά δύο μονάδες, που μπορεί να της δώσει αυτοδυναμία πλειοψηφία στη Βουλή. Οι νέοι ψηφοφόροι της, αν υπάρξουν, δεν θα εκφράσουν, βέβαια, την προτίμησή τους στην πολιτική της και το κυβερνητικό της πρόγραμμα. Ούτε κάποια όψιμη συμπάθεια στην ηγεσία της. Ούτε θα έχουν επηρεασθεί τόσο από τις αλλαγές στις ανατολικές χώρες και τα πρόσφατα εκλογικά αποτελέσματα (Νικαράγουα, Αν. Γερμανία, Ουγγαρία), που προσφέρονται για προπαγάνδισ της «υπεροχής» του νεοφιλελευθερισμού. Και ούτε, ασφαλώς, θα έχουν πεισθεί από τη (μη εκφρασμένη, δημόσια, άλλωστε) επιχειρηματολογία του Μίκη Θεοδωράκη: «Ότι μια οριακή αυτοδυναμία της Ν.Δ. μπορεί να λειτουργήσει σαν καταλύτης στις πολιτικές εξελίξεις. Να δώξει οριστικά από το προσκήνιο τον Αν. Παπανδρέου και την παλαιά φρουρά στην ηγεσία του Συνασπισμού (Φλωράκης, Κύρκος, Φαράκος), να προκύψουν νέα πολιτικά μορφώματα στο χώρο της ευρείας Αριστεράς και να ανανεωθεί και η ηγεσία της Ν.Δ., που δεν θα μπορεί να παραμείνει στην εξουσία πάνω από ένα χρόνο, με μία αναμικτή κοινοβουλευτική πλειοψηφία και μια, κατ' ανάγκην, αντιδημοτική πολιτική. Τις ελπίδες της για μια αυτοδυναμία, η ηγεσία της Ν.Δ. τις στηρίζει σχεδόν αποκλειστικά στην κόπωση των ψηφοφόρων από τις συνεχείς εκλογικές αναμετρήσεις, στην παρατεταμένη ακυβερνησία και στην αποτυχία των κυβερνήσεων συνεργασίας – και κυρίως της οικουμενικής».

• Το ΠΑΣΟΚ προσδοκά να συγκρατήσει ή και να αυξήσει ανεπαίσθητα τις δυνάμεις του. Οι προσδοκίες του αυτές δεν βασίζονται στις νωπές μνήμες από την κυβερνητική οκταετία του. Ούτε στην ανανεωμένη αίγλη του αρχηγού του – όσο

κι αν τους τελευταίους, ακριβώς, μήνες ο Αν. Παπανδρέου επιβεβαίωσε πόσο μεγάλος (δηλ. επικίνδυνος) πολιτικός είναι, με τον τρόπο που κατάφερε, από δακτυλοδεικτούμενος κι αποδιοπομπαίος, να επαναπροβληθεί ως «αξιόπιστος» ηγέτης και να καταστεί ισότιμος συγκυβερνήτης. Ούτε στο συνονθύλευμα της «Δημοκρατικής Συμπράταξης». Ούτε στη μετριοπάθεια των εξαγγελιών του – για το νοήμονα ψηφοφόρο είναι δυσδιάκριτες οι διαφορές ανάμεσα στο «μεταρρυθμιστικό» πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ και τη «φιλελεύθερη» πολιτική της Ν.Δ. Ούτε στην εύνοια της διεθνούς συγκυρίας – παρά τα αναμενόμενα, η σοσιαλδημοκρατία δεν φαίνεται να θγαίνει κερδισμένη από τις ελεύθερες κάλπες στις ανατολικές χώρες. Η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ

ευελπιστεί να αναπληρώσει ενδεχόμενες διαρροές προς τα δεξιά, με προσέλκυση ψηφοφόρων από αριστερά. Ποντάει δηλ. σε αρνητικές, ακριβώς, επιλογές νέων ψηφοφόρων του, με βάση: Το πάντοτε ισχυρό «αντιδεξιό σύνδρομο», τονωμένο από την πολιτική της Ν.Δ. και τις πρακτικές υποφυγών της στα συγκυβερνητικά πειράματα Τζαννετάκη και Ζολώτα. Και, κυρίως, ποντάει στις απώλειες του παροπλισμένου Συνασπισμού, μετά την εκλογική σύμπραξη στις μονοεδρικές. Αφού το ΠΑΣΟΚ και ο Συνασπισμός εμφανίζονται σύμμαχοι με κοινό εκλογικό στόχο την αποτροπή αυτοδυναμίας της Ν.Δ., στις περιοχές που η συνασπισμένη Αριστερά δεν διεκδικεί έδρα είναι λογικά αναμενόμενη η διαρροή ψηφοφόρων της προς το ΠΑΣΟΚ – για να επιτευχθεί αποτελεσματικότερα ο κοινός στόχος.

• Ο Συνασπισμός, με την αμήχανη και παραπαίουσα ηγεσία, τις εσωτερικές αντιθέσεις και την αντιφατική κι ανακόλουθη πολιτική, είναι το μόνο από τα μεγάλα πολιτικά σχήματα, που δεν αισιοδοξεί να θγει ενισχυμένο από αυτή την εκλογική αναμέτρηση. Και το μόνο πολιτικό σχήμα, που ψηφοθηρεί με αποκλειστικά αρνητικούς και αλληλοαναιρούμενους εκλογικούς στόχους: Όχι αυτοδυναμία της Ν.Δ. και όχι κεντροδεξιό κυβερνητική σύμπραξη. Στη μονοσήμαντη αυτή εκλογική τακτική τα υπέταξε όλα: Την εικόνα της πολιτικής δύναμης, που στηρίζει την ιδιαιτερότητα και την όποια ακτινοβολία της στην αγωνιστική παράδοση, την ηθική συγκρότηση και την πολιτική αρχών. Τη στοιχειώδη συνέπεια σε στόχους και διακηρύξεις – στις τρεις αλληπάλληλες εκλογικές αναμετρήσεις. Τη δημοκρατική συλλογική λειτουργία – είναι αποκαλυπτικό, σχετικά, πώς επιβλήθηκε η απόφαση για σύμπραξη με το ΠΑΣΟΚ στις μονοεδρικές. (Την απόφαση δεν την πήρε η Πανελλαδική Συνδιάσκεψη, που συνήλθε για να συζητήσει ακριβώς αυτό το θέμα, αλλά η Εκτελεστική Επιτροπή, όπου και πάλι δεν έγινε ψηφοφορία, ενώ ειδικά στην Ευρυτανία η τελική απόφαση να υποστηριχθεί η υποψηφιότητα Τσιγαρίδα στηρίχθηκε στην εκπληκτική... πλειοψηφία του ενός τετάρτου των μελών του τοπικού οργάνου κτλ. κτλ.). Καρπός της αυτοπαγίδευσης του Συνασπισμού στο παιχνίδι της εξουσίας, παρά την αρνητική εμπειρία και τη φθορά από το διπλό πείραμα συγκυβέρνησης, αυτή η εκλογική τακτική είναι αμφίβολο κατά πόσο εντάσσεται και υπηρετεί την ίδια τη στρατηγική επιλογή του για κυβερνήσεις συνεργασίας. Στις αντιφατικές δηλώσεις και ομιλίες τους οι ηγέτες του Συνασπισμού είναι ελάχιστα διαφωτιστικοί για το πιο ακριβώς κυβερνητικό σχήμα συνεργασίας υποσχονται στους ψηφοφόρους: Ο Φλωράκης επιμένει ότι η συμφωνία για τις μονοεδρικές δεν αποτελεί και πρόκριμα μετεκλογικής συνεργασίας με το ΠΑΣΟΚ – θα ήταν ειλικρινέστερος μάλιστα αν εξέφραζε δημόσια την ενδόμυχη επιθυμία του για αυτοδυναμία της Ν.Δ. Ο Κύρκος δεν θέλει μετωπικό κυβερνητικό σχήμα ΠΑΣΟΚ και Συνασπισμού, με οριακή κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Αντίθετα, ο Φαράκος (που στην αρχή δεν ήθελε ν' ακούσει για συνεργασία με την υπόδικη ηγεσία του ΠΑΣΟΚ) θεωρεί τώρα επαρκή την οριακή πλειοψηφία στη Βουλή για μια κυβέρνηση «προοδευτικής κατεύθυνσης»...

Αν κάτι, ωστόσο, μπορεί να προσδώσει ενδιαφέρον στην ανιαρή εκλογική αναμέτρηση είναι να αποδειχθούν λογαριασμοί χωρίς τον ξενόδοχο όλο οι τωρινοί υπολογισμοί για οριακές αυτοδυναμίες και οριακές μετωπικές πλειοψηφίες. Αν, δηλαδή, από τις κάλπες των αρνητικών επιλογών θγουν σχετικά ενισχυμένα τα μικρά εκλογικά σχήματα και καταφέρουν να κατακτήσουν 5-7 έδρες στη νέα Βουλή (δύο-τρεις οι Οικολόγοι-Εναλλακτικοί, δύο οι «ανεξάρτητοι» μουσουλμάνοι και από μία η «Λαϊκή Αντιπολίτευση» και η ΔΗΑΝΑ). Δεν θα είναι απλώς ο αστάθμητος παράγων για τους μικροκομματικούς σχεδιασμούς. Θα είναι και απόδειγμα κάποιας αντίστασης των πολιτών στον τρικομματικό ηγεμονισμό, που δυναστεύει την πολιτική μας ζωή δημιουργώντας τεχνητά αδιέξοδα.

**ΚΑΘΕΤΡΙΤΗ
ΣΤΑ ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ**

ΣΥΝΤΑΡΑΚΤΙΚΟ
ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟ
ΣΥΝΑΡΠΑΣΤΙΚΑ...
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ

Τώρα το ΣΥΝ περιοδικό σας.

- **ΑΛΚΗΣΤΗΣ ΠΡΟΤΟΨΑΛΤΗΣ:**
-Λατρεύω... το κίτρινο.
- **ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΤΕΦΑΡΑΣ:**
-Ψάγω να παντρευτώ.
- **ΑΝΤΩΝΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ:**
-Βγῃκα καθαρή από το βούρκο.
- **ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΡΗΣ:** -Έξω ποιος σκότωσε το Νάσο Καρπέντζ.
- **ΜΕΓΑΛΟΣ ΔΙΑΓΟΝΙΣΜΟΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΙΑΣ:**
Κερδίστε μια γούνα BLUE FOX και ένα ταχυτίσι.

το πιο περιοδικό σας

Ο ΣΥΝ μπορεί να συγκλονίσει

Απ' τον ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗ της 20/3/90 διαπιστώνουμε, πως στην πραγματικότητα ο «Συνασπισμός» και εφημερίδα του ΚΚΕ, κάνουν γκριζα διαφήμιση σ' ένα περιοδικό ποικίλης ύλης...

■ Το «Έθνος» απ' τις 19/3 ξεκίνησε μια έρευνα στην Θράκη. Ο δημοσιογράφος Γιώργος Γκιώνης με την βοήθεια του συνταξιδέλου του, διευθυντή της τοπικής εφημερίδας της Κομοτηνής **Χρόνος Αλέκου Φανφάνη** μεταξύ άλλων συνομίλησε μ' έναν διπλωμάτη.

...«Ο έμπειρος διπλωμάτης», γράφει το Έθνος (20/3), «ο οποίος ασχολείται πολλά χρόνια με το μειονοτικό, δέχτηκε ν' ανοίξει τα χαρτιά της ελληνικής και της τουρκικής διπλωματίας (Σ.Σ. ταυτόχρονα!!) και να αποκαλύψει τα λάθη της πολιτικής μας. Λάθη που εκμεταλλεύεται, κατά τον καλύτερο τρόπο, η τουρκική πλευρά. Έθεσε, όμως, σαν προϋπόθεση τον περιορισμό ότι θα σεβόμουν την ανωνυμία του, δεδομένου ότι κατέχει λεπτή θέση σ' ένα από τα νευραλγικότερα πόστα της εξωτερικής μας πολιτικής. Το πρώτο πράγμα που τόνισε ο κ. Χ. ήταν ότι η Τουρκία στέλνει στην Ελλάδα και ειδικότερα στο προξενείο της στην Κομοτηνή την αφρόκρεμα των διπλωματών εκεί. Μετά τη θητεία τους εκεί, μετατίθενται σε θέσεις-κλειδιά, στις ΗΠΑ, στον ΟΗΕ ή σε ευρωπαϊκές χώρες, όπου με την εμπειρία που απέκτησαν στην πράξη για τα κερδοσκοπικά θέματα μπορούν να κερδίσουν τις εντυπώσεις σε διε-

θνές επίπεδο. Δυστυχώς δεν ακολουθούμε το παράδειγμά τους».

Αν καταλαβαίνουμε καλά το πνεύμα του Χ διπλωμάτη μας, το υπό τον κ. ΠΑΥΛΙΔΗ κλιμάκιο του Υπουργείου Εξωτερικών στην Κομοτηνή (γραφείο πολιτιστικών υποθέσεων, γραφείο 105 στην Νομαρχία) είναι ανεπαρκές. Ενώ οι τούρκοι στέλλουν την αφόγκρεμη τους που αργότερα εκπροσωπεί την χώρα στα πιο καίρια διεθνή πόστα, στην Κομοτηνή, το ελληνικό κράτος εγκαθιστά κάποιες μετριότητες, χωρίς εξέλιξη χωρίς διεθνή σταδιοδρομία εν τέλει απλούς γραφειοκράτες ανήμπορους να αντιμετωπίσουν την τουρκική διπλωματία.

Απορούμε πώς το Έθνος που φημίζεται για την εθνικόφρονα πολιτική του, κατέφυγε στη μαρτυρία ενός ανώνυμου «διπλωμάτη», για να παλιώσει το εθνικό έργο του κ. Παυλίδη και της υπηρεσίας του. Και πώς ο κ. Φανφάνης, που γνωρίζει πρόσωπα και πράγματα από πρώτο χέρι, παρέσυρε τον αθηναίο συνάδελφό του:

■ «Ο Μελίστας ευρέθη εκεί για να προστατεύσει την τάξη, την ασφάλεια, την ζωή και την περιουσία των πολιτών από ενέργειες του Καλτεζά και άλλων με

παρόμοιες προθέσεις. Ο Καλτεζάς πήγε εξ ιδίας πρωτοβουλίας, ενώ ο Μελίστας όχι. Ο Μελίστας δεν θα ήταν εκεί να πυροβολεί στον αέρα (Σ.Σ.!!!) εάν ο Καλτεζάς ήτανε σπίτι του ή όπου αλλού εσύχναζε...”

«Όταν η αριστερά παρουσιάζει από τον Τύπο και την τηλεόραση την αστυνομία ως συνεργάτες και συνεχιστές του έργου της Γκεστάπο, απεχθείς και εποινειδιστούς, και τις τρομοκρατικές πράξεις –από τον Πόλε ως τον Ρασίντ– ως πολιτική διαμαρτυρία, δεν μπορεί να είμαστε εκπληκτοι όταν ένα αθώο Παιδίσκο και διανοήσεως παιδί νομίζει ότι πολεμάει για «κάτι» αόριστο αλλά «καλό», όταν πετάει βόμβες Μολότωφ εναντίον αστυνομικών».

Αυτά και άλλα φρικιαστικά έγραφε στον *Οικονομικό Ταχυδρόμο* της 15 Μάρτη ο κ. Τηλεμαχός Μαράτος, χωρίς το παραμικρό ίχνος οίκτου για το γεγονός ότι χάθηκε η ζωή ενός δεκαπεντάχρονου.

Περιμένουμε από τον κ. Μαράτο, σε επόμενο άρθρο του, να μας εξηγήσει ότι καλώς έπαθαν οι Εβραίοι της Γερμανίας, όσα έπαθαν από τους Ναζί, διότι διεκδίκησαν μία θέση στην οικονομία και την κουλτούρα της χώρας, ενώ έπρεπε να έχουν εξελιχθεί σε ταπεινούς αγρότες των θαυραρίων υπηπέδων.

■ Παλιό αλλά καλό, μιας και προέρχεται από το *Βήμα*, εφημερίδα που καλλιεργεί με επιμέλεια το έγκυρο προφίλ της. Στον *ΒΗΜΑτοδότη* της 25 Φεβρουαρίου αναφέρεται ότι ο Υπουργός Προεδρίας Ν. Θέμελης θα ήταν ο εκπρόσωπος της Ελλάδας στις ορκωμοσίες των νέων Προέδρων της *Χιλής*, *Ντεμέλο* και της *Βραζιλίας Αλουίν* που γίνονταν με διαφορά τεσσάρων ημερών. Πρώτη γκάφα, γιατί οι πρόεδροι είναι αντίστροφα κι αν έψαχνε κανείς για πρόεδρο ονόματι Ντεμέλο στη Χιλή θα 'πρεπε να περιμένει πολύ. Η δεύτερη γκάφα γίνεται, όταν ο *ΒΗΜΑτοδότης*, γκρινιάζοντας για την απαλή του γίνεται με την αποστολή πολυμελούς αντιπροσωπείας—ενώ οι άλλες χώρες θα αντιπροσωπεύονταν από τους πρεσβευτές τους—προσθέτει καυστικά ότι δεν είναι τυχαίο, το ότι εκείνες τις μέρες γίνεται και το καρναβάλι του Ρίο. Έλα όμως που στην σελ. 26 του ίδιου φύλου, δημοσιεύονται φωτογραφίες από το καρναβάλι με την λεζάντα «*τελευταία μέρα του καρναβαλιού του Ρίο*», που σημαίνει ότι ο υπουργός και η συνοδεία του θα έκαναν την κρουαζιέρα τους αλλά καρναβάλι σίγουρα δεν είδαν.

■ Ακόμα ψάχνουμε να βρούμε την προέλευση του άρθρου «*Τα προνόμια της νομενκλατούρας*», που δημοσιεύτηκε στην *Καθημερινή* της 7 Μαρτίου. Το (ανυπό-

γραφο) άρθρο είχε την ιδιαιτερότητα να ξεκινά σαν μία απλή και αρκετά αληθοφανής περιγραφή των προνομίων των γραφειοκρατών της ΕΣΣΔ και να εξελίσσεται σε προσωπική μαρτυρία κάποιου, που τα απολαμβάνει αλλά θέλει και να τα καταγγείλει. Ναι, και στο δικό μας μυαλό ήρθε ο Μπορίς Γιέλτσιν, του οποίου μάλιστα το σχετικό βιβλίο έκανε πανευρωπαϊκή πρεμιέρα εκείνες τις μέρες, αλλά δεν θα το ανέφεραν αν είχαν μεταφράσει αποσπάσματα του; Προς το παρόν, τείνουμε στο συμπέρασμα ότι η *Καθημερινή* έχει επιτύχει να διεισδύσει στο Πολιτικό Γραφείο του ΚΚΣΕ και να αντλεί θέματα από πρώτο χέρι. Περιμένουμε, λοιπόν, να διαβάσουμε και την επόμενη αναφορά του μυστικού πράκτορα «Χ».

■ «...αφού εγκαταλείπουν το σχήμα οι Οικολόγοι – ή τουλάχιστον αρκετοί Οικολόγοι– περιορίζονται μάλλον στους Εναλλακτικούς, οι οποίοι με τον μανδύα του οικολόγου προσπαθούν να εμφανίσουν άλλο πρόσωπο από αυτό που στο παρελθόν είχε αποτύχει μέσα στις «ρήξεις» και στους δρόμους γύρω από τα Εξάρχεια». Έτσι σχολίαζε την πορεία των Οικολόγων-Εναλλακτικών, στην προεκλογική ανάλυση του της Ελευθεροτυπίας (Πέμπτη 15 Μάρτη) οι κ. Νίκος Κιάος, οδηγώντας μας σε συμπεράσματα ότι είναι κρυφό μέλος της Ε.Π.Ο.Ζ.Ν., της ομάδας που είχε αποχωρήσει εκείνες τις μέρες από την Ομοσπονδία Οικολόγων-Εναλλακτικών και που –μετάξι διαφόρων άλλων τρομερών– υποστήριζε και την υποχρεωτική στράτευση των γυναικών. Εκτός πια αν θέλει να αποκαλύψει στο πλατύ κοινό τα υπόγεια παιχνίδια της γνωστής... αναρχικής ομάδας «Ρήξη» και του διαβόητου ηγέτη της, που ως γνωστόν εθεωρείτο και ύποπτος για συμμετοχή στην 17 Νοέμβρη!

■ Το Έθνος σπείδει να αθωώσει τους αστυφύλακες που πυροβολούν δεκαπεντάχρονους. Την επομένη της δολοφονίας του μαθητή στην Πρέβεζα, στο ρεπορτάζ της 7 Μαρτίου, η εικονογράφηση παρουσιάζει έναν – κινηματογραφικό – κουκουλοφόρο (διαστάσεων του ενός τρίτου της σελίδας!) να κρατάει σαν τουφέκι έναν τεράστιο λοστού. Μια προσεκτική ματιά μας δείχνει ότι ο κουκουλοφόρος της εικόνας όντως κρᾶταγε τουφέκι, προτού ο γραφίστας με λίγο διορθωτικό και ένα πενάκι το μετατρέψει σε λοστού.

Τώρα, αν ο πραγματικός λo-
στός ήταν μόνο ένα μικρό κομ-
μάτι μπετόδεργας, δεν υπήρχε
κουκούλα και οι αστυνομικοί
ήταν τέσσερις και *περιέμεναν* τον
φουκάρδι διαρρηκτικό, τι σημα-
σία έχει; Η αστυνομία άφησε

ελεύθερο τον δολοφόνο αστυνομικό και (επειδή) το Έθνος ήταν σίγουρο για την αθωότητά του.

[illegible]

■ Ήταν ένα από τα σαρδάμ που θα μείνουν στην Ιστορία: την Τετάρτη 8 Μάρτη (παγκόσμια ημέρα της γυναίκας!), στο δελτίο ειδήσεων του 8.30 του MEGA-Channel, ο κ. Αιμίλιος Λιάτσος με βαρυσήμαντο ύφος μας πληροφόρησε ότι «Στη συγκέντρωση των γυναικών στα Προπύλαια, συμμετείχε η νυν πρόεδρος της ΕΓΕ κα Νιτνίτ Γιαννοπούλου, καθώς και η πρώην πρόεδρος της Ένωσης Γυναικών Ελλάδας κα Μάργκαρετ Θάτσερ... συγγνώμη Τσαντ, πρώην κα Παπανδρέου!!!»

Τα πλάνα που ακολούθησαν, παρουσιάζοντας την (άλλοτε κραταιά) Μάργκαρετ να εξηγεί (με κακά ελληνικά, είν' αλήθεια) την ανάγκη των γυναικών για πολιτική, μας κάνουν να πιστέψουμε ότι το σαρδάμ δεν ήταν και τόσο τυχαίο. Πάντως οι εμφανίσεις του κ. Λιάτσου στο «γυαλί» αραιώσαν σημαντικά από τότε.

επιμέλεια:
Αρίστος ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΤΥΦΛΗ

□ Η εν ψυχρώ εκτέλεση του 15χρονου Δημήτρη Κικέρη από τον αστυφύλακα Γρηγόρη Σπυράκο φαίνεται ότι έκανε τραγικά επίκαιρη την έρευνα του «Σχολιαστή» για την δράση των ένστολων κουμπουροφόρων την τελευταία πενταετία. Έτσι, η αναφορά στον αιματηρό κατάλογο που δημοσιεύσαμε έτυχε ευρείας χρήσης από την ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ (7/3/90) και τον ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΛΟΓΟ (11/3/90) που αναδημοσίευσαν ολόκληρη την έρευνα, την ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ (3/3/90-8/3/90) που έκανε ιδιαίτερη μνεία για τα δημοσιευόμενα περιστατικά, αλλά και από μεγάλο μέρος των μέσων μαζικής ενημέρωσης, συμπεριλαμβανομένων και ραδιοφωνικών σταθμών, που ασχέτως αν ανέφεραν ή όχι την πηγή τους, έθεταν ζήτημα αφοπλισμού της αστυνομίας.

Ανάλογες ήταν και οι αντιδράσεις των αριστερών κομμάτων, με εξαίρεση το ΚΚΕ που δεν τοποθετήθηκε καθόλου επί του θέματος αφήνοντας προφανώς το Συνασπισμό να «ξελασπώσει» για την (ανύπαρκτη) θέση του. Και λέμε ανάλογες, γιατί αν και τέθηκε για άλλη μια φορά θέμα αφοπλισμού της αστυνομίας τόσο ο Συνασπισμός όσο και η ΕΑΡ έθεσαν θέμα μερικού αφοπλισμού ζητώντας «να περιορισθεί το δικαίωμα οπλοφορίας σε ειδικούς αστυνομικούς με αποδεδειγμένο δημοκρατικό φρόνημα»! ΜΑΤ-ΕΚΑΜ-Ειδικό Σώμα Δημοκρατών Πιστολάδων λοιπόν φαίνεται να είναι η νέα σύγχρονη και ΑΡΙΣΤΕΡΗ προοπτική για τον αφοπλισμό των Σωμάτων Ασφαλείας, προοπτική που ξεπρόβαλε ξεκάθαρα και άτολμα ακόμα και μπροστά στο δεδομένο της ασύστολης κατάχρησης των περιστρώφων.

Αντιθέτως οι θέσεις των εν λόγω κομμάτων για τον εκδημοκρατισμό (βλ. εκσυγχρονισμό) της αστυνομίας και πάγεις και τολμηρές είναι αφού έχουν υποστηρίξει, ακόμα και στην Βουλή, το αίτημα για Συνδικαλισμό των αστυνομικών και έχουν συμπαραταχθεί με το μέρος της συνδικαλιζόμενης Ένωσης Κατωτέρων Αστυνομικών (ΕΚΑ) μέλος της οποίας ήταν και ο τελευταίος Μελίστας ή κατά κόσμον αστυφύλακας Σπυράκος. Και βέβαια έπρεπε να γίνει η δίκη του δολοφόνου Μελίστα για να φανούν οι πραγματικές διαθέσεις των εκ-δημοκρατιζόμενων αστυνομικών, αφού σύμφωνα με δηλώσεις του προέδρου τους σε αστυνομική εκπομπή του ραδιοσταθμού «Αθήνα 9,84» ο Μελίστας «είναι όχι μόνο αθώος αλλά και ήρωας», ενώ σύμφωνα με πρόσφατη ανακοίνωση της Ε.Κ.Α. (10/3/90) αφήνεται ξεκάθαρα να εννοηθεί ότι «εκείνοι που θέλουν να αφοπλίσουν την αστυνομία είναι εκείνοι που θέλουν να την ευνουχίσουν». Βεβαίως ο πρόεδρος της Ε.Κ.Α. που διαμαρτύρεται γιατί «δεν υπάρχουν πλαστικές σφαίρες» δεν σταματάει εκεί. Τονίζει ότι «καλώς έπραξε που υποστήριξε τον Μελίστα αλλά και που έβαλε τον νομικό σύμβουλο να τον υποστηρίξει».

Ο νομικός σύμβουλος των «δημοκρατών» αστυνομικών και του Μελίστα, που σύμφωνα με πληροφορίες θα είναι συνήγορος και του αστυφύλακα Σπυράκου, δεν είναι άλλος από τον περίφημο κύριο Αλ. Λυκουρέζο ο οποίος ξέρει να αθώνει Μελίστες αλλά και να δικαιώνει... Στην πρόσφατη εικονική δίκη του Νάσιουτζικ που γινόταν σε αμφιθέατρο της Νομικής (16/3/90) ο γνωστός μεγαλοδικηγόρος γιουχαίστηκε (σφόδρα) από άτομα που παρευρίσκονταν στη σχολή, με αποτέλεσμα να διαφύγει από την οδό Ακαδημίας συνοδευόμενος από τον σωματοφύλακά του οποίος είχε προτείνει το περίστροφο του εναντίον των ατόμων που

ακολουθούσαν χλευάζοντας αλλά και των περαστικών... Σε δήλωσή του στην ΠΡΩΤΗ (19/3/90) σημειώνει ότι ο σωματοφύλακός του έπραξε πολύ σωστά... Όμως η πρόσφατη αθώωση του Μελίστα και η αποφυλάιση του Σπυράκου, φαίνεται να ανοίγουν το δρόμο σε λογικές και πράξεις αντάξιες εκείνων που αμυντικά (πλέον) πρόβαλαν τόσο μερίδα του Τύπου αλλά και οι «νομοταγείς και σκεπτόμενοι Έλληνες», ότι δηλαδή είναι «ευθύνη και καθήκον του αστυνομικού» (ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 21/3/90) να χρησιμοποιεί το όπλο του. Σε επείσοδο που δημιουργήθηκε μεταξύ θεατών συναυλίας στο κινηματοθέατρο «Παλλάς» και πληρώματος περιπολι-

κού ο οδηγός του ΕΑ 14403 απείλησε με το υπηρεσιακό του περίστροφο (13/3/90). Δύο μέρες μετά ο αστυφύλακας Μανώλης Γκισουράκης σκότωσε την πρώην σύζυγό του Μαργαρίτα Χάλη.

Ας σημειωθεί εδώ ότι ο αφοπλισμός της αστυνομίας δεν είναι αίτημα που προέκυψε τώρα. Είναι αίτημα που υπήρχε από τότε που οι φύλακες του νόμου χρησιμοποιούσαν τα όπλα που το ίδιο το κράτος τους έδωσε για να διασφαλίζει τη νομιμότητα που το ίδιο καταστράτηγχε και έχει να κάνει με το αναφαίρετο δικαίωμα στη ζωή και στην ύπαρξη του ανθρώπου. Η αθώωση του αστυνομικού Μελίστα ή και η κατ'ανάγκη «τιμωρία» του δεν θα ικανοποιούσε το αίτημα για αφοπλισμό ούτε θα διευκρίνιζε το ρόλο της αστυνομίας, αντιθέτως θα μπορούσε να βοηθήσει στον εκσυγχρονισμό της (Η ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ και πάλι τολμά! Και γίνεται η φωνή της νομιμόφρονος πλειοψηφίας των αστυνομικών που: Δεν ανέχονται το στίγμα του «μπάτσου». Δεν δέχονται τον ρόλο του εκτελεστή... Μάχονται για την σωστή εκπαίδευση, την ειδικευση και την επαγγελματική τους αξιοπρέπεια - «Φάκελος Αστυνομία» 19/3/90)...

Τόσο ο λόγος, όσο και η συνέχεια, ανάγονται στη δυναμική των κοινωνικών κινήσεων που άλλωστε έθεσαν το ζήτημα και το (ξανα)έφεραν δυναμικά στο προσκήνιο.

Τάσος ΣΑΡΑΝΤΗΣ

Τελικά οι μπάτσοι δεν χάνουν την ψυχραιμία τους μόνη όταν στήνουν καρτέρι σε «επικίνδυνους» δεκαπεντάχρονους. Φαίνεται ότι εκ προθέσεως και κατά συρροήν ξεφορτώνονται με τα υπηρεσιακά τους περιστρώφους τις γυναίκες τους -συζύγους, ερωμένες, πεθερές, κουνιάδες. Αν για τη γενικότερη αστυνομική βία και καταστολή έχουν υπάρξει κατά καιρούς πολλές διαμαρτυρίες και καταγγελίες, κανείς ίσως τώρα δεν είχε μιλήσει για τα θύματα των ένοπλων συζυγοκτόνων. Με αφορμή την πρόσφατη δολοφονία μιας ακόμη γυναίκας από αστυνομικό, αυτόνομες φεμινιστικές ομάδες -με εμφανή την απουσία των γυναικείων οργανώσεων- κατέβηκαν, στις 22 Μαρτίου, σε εκδήλωση διαμαρτυρίας μπροστά στη Γενική Ασφάλεια. Στην προκήρυξη τους γράφουν, μεταξύ άλλων: «Εκφράζουμε την αγανάκτησή μας για τη διαιώνιση της αντίληψης που δίνει το δικαίωμα στους άντρες να σκοτώνουν τις "ενοχλητικές" γυναίκες τους και καταγγέλλουμε την πολιτεία που συνεχίζει να οπλίζει μια κατηγορία αντρών διευκολύνοντάς τους να λύνουν με το περιστρώφο τις συζυγικές -και όχι μόνο- διαφορές τους. Απαιτούμε να αφοπλιστεί η Αστυνομία».

ΚΥΝΗΓΟΙ ΚΕΦΑΛΩΝ

■ Η προσπάθεια συγκάλυψης των πραγματικών συνθηκών που επικράτησαν κατά τη διάρκεια της σύλληψης και τραγικής δολοφονίας του 15χρονου μαθητή Ν. Κικέρη, έρχεται τώρα να προστεθεί ανάμεσα στις τόσες άλλες περιπτώσεις διάπραξης εν ψυχρώ δολοφονιών από τα αστυνομικά όργανα. Κι αυτή τη φορά η αστυνομία προσπάθησε να παρουσιάσει το γεγονός ως τυχαίο και με τη λογική της εν αμύνη δολοφονίας ο ένοχος θα παραμείνει ατιμώρητος.

Όπως είχαμε αναφέρει στο τελευταίο τεύχος του «Σχολιαστή» σε σχετική έρευνα για τη χρήση των «υπηρεσιακών» περιστρώφων, ο πραγματικός αριθμός των περιστατικών ήταν σαφώς μεγαλύτερος από τον δημοσιευόμενο αφού σε αρκετές από τις περιπτώσεις που τα αστυνομικά όργανα έκαναν χρήση των όπλων τους, επιχειρήθηκε να γίνει συγκάλυψη και αποσιώπηση της πραγματικότητας. Η περίπτωση που ακολουθεί παρακάτω και που πέρασε στα ψιλά των εφημερίδων, είναι αποκλυπτική.

Αστυνομικοί της Υπηρεσίας Δίωξης Ναρκωτικών αγνώστων στοιχείων, μαζί με τον αστυφύλακα Γ. Γκούμα, το βράδυ της 23ης Ιανουαρίου 1990 σε ενέδρα που είχαν στήσει στην Λεωφό-

ρο Βουλιαγμένης στον Νίκο Τσούμα (35 ετών) πυροβόλησαν εναντίον του αυτοκινήτου που επέβαινε τουλάχιστον 4-5 φορές με αποτέλεσμα να τον τραυματίσουν σοβαρά στο δεξί μάτι από την εκτόξευση των θραυσμάτων του παρμπρίζ. Μαζί του ήταν και η σύζυγός του Σοφία (29 ετών) που από τύχη δεν τραυματίστηκε θανάσιμα γιατί έσκυψε στο δάπεδο του αυτοκινήτου. Αργότερα τους συνέλαβαν με την κατηγορία της κατοχής ναρκωτικών ουσιών.

Στη σχετική μήνυσή τους εναντίον των αστυνομικών που πυροβόλησαν οι Νίκος και Σοφία Τσούμα αναφέρουν: «Μας πυροβόλησαν από μικρή απόσταση, τουλάχιστον τέσσερις φορές, ενώ είμασταν όπλοι, όταν πλησιάζαμε με το αυτοκίνητό μας προς το μέρος τους χωρίς καν να αντιληφθούμε ότι ήταν αστυνομικοί γιατί ήταν με πολιτική περιβολή και χωρίς καμία προειδοποίηση. Η ανθρωποκτονία προέβλεπε από το γεγονός ότι αν πράγματι επεδίωκαν τη σύλληψή μας θα μπορούσαν να μας ακινητοποιήσουν πυροβολώντας τα λάχιστα του αυτοκινήτου μας, λαμβανομένου υπόψιν του γεγονότος (που το γνώριζαν πολύ καλά οι μνησόμενοι) ότι ο πρώτος από εμάς είναι ανάπηρος και κυκλοφορεί με δε-

κανίκια».

Ανταυτού, η αστυνομία κατασκεύασε ένα καλοστημένο και κακότεχνο κατηγορητήριο, με τη βοήθεια πάντα των ανακριτικών αρχών και μη έχοντας κανένα αποδεικτικό στοιχείο (αντικειμενικά ευρήματα) υποστήριξε ότι ο Νίκος Τσούμας ήταν εκείνος που πυροβόλησε, προσάπτοντάς του συγχρόνως την κατηγορία της απόπειρας ανθρωποκτονίας εκ προθέσεως εναντίον του αστυφύλακα Γκούμα. Στην προσπάθειά τους να συγκαλύψουν το γεγονός, εξαφάνισαν το αυτοκίνητο του Ν.Τ. μεταφέροντάς το στο υπόγειο γκαράζ της ΓΕΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ θέλοντας να αποκρύψουν το στοιχείο που αποδείκνυε ότι εκείνοι πυροβόλησαν. Όπως προκύπτει ακόμα και από σχετικό έγγραφο του ΟΔΔΥ -πρωτόκολλο παραλαβής οχήματος Αριθμός: 24906, ημ. 9/2/90- εκτός από το σπασμένο παρμπρίζ το αυτοκίνητο φέρει στον ουρανό τρύπα από σφαίρα.

Θα πρέπει να θεωρείται δεδομένο ότι η αποκατάσταση των Νίκου και Σοφίας Τσούμα είναι τουλάχιστον απίθανη, εφόσον εδώ δεν υπάρχει ούτε καν δολοφονία και τα θύματα δεν «διαθέτουν» λευκό ποινικό μητρώο.

Νάννα ΚΩΣΤΙΔΑΚΗ

ΣΤΙΣ ΠΛΑΤΕΣ ΤΗΣ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑΣ

Κι ενώ φαινόταν ότι η ελληνική διπλωματία είχε υπερισχύσει και το μειονοτικό ζήτημα είχε ξαναμπει στο ντολάπι μετά την παραίτηση Γιλμάζ, την απομάκρυνση Σαμαρά, τις ήπιες δηλώσεις Οζάλ και τις (εξ ίσου ήπιες, αν όχι επανορθωτικές) δηλώσεις Σαδίκ και Σερίφ από την φυλακή, η κατάσταση ξανάρχισε να οξύνεται στη Θράκη.

Το «Έθνος» δημοσιεύει σε πέντε συνέχειες ένα (τουρκοφαγικό) οδοιπορικό στην περιοχή, ενώ η είδηση για την καταστροφή των γραφείων της εφημερίδας «Ακίν» και του δικηγ. γραφείου του Χ. Δημητριάδη –συνήγορου του Σαδίκ– από κάποιον «μεθυσμένο ελαιοχρωματιστή» περνάει στα φιλά των εφημερίδων. Από τους έμπιστους του Στ. Μπλέτσα –παλιού κομματάρχη και επί χρόνια βουλευτή της Ν.Δ. στην Ροδόπη– αλλά και του Μητροπολίτη, ο «μεθυσμένος ελαιοχρωματιστής» Γιώργος Βαλαθάνης (πρωταγωνιστής και των καταστροφών των μειονοτικών καταστημάτων και αυτοαποκαλούμενος «τουρκοφάγος») δεν προσφέρεται για εκμετάλλευση. Και η μειονότητα;

Η μειονότητα, περισσότερο φοβισμένη και κατακερματισμένη παρά ποτέ, σιωπά. Από τις αρχές της χρονιάς έχει ξαναρχίσει η μετανάστευση (προς Γερμανία, περισσότερο) νέων ανθρώπων, ακόμα δε και ατόμων χωρίς ιδιαίτερα οικονομικά προβλήματα.

Από την άλλη μεριά, η Τουρκία προβάλλει έντονα την υποψηφιότητα Σαδίκ. Δύο μέρες προτού ανακοινωθούν οι υποψηφιότητες, η τουρκική τηλεόραση (σχεδόν αποκλειστικό θέαμα και ακρόαμα για τη μειονότητα) μεταδίδει ένα δεκαπεντάλεπτο φιλμάκι, αφιερωμένο αποκλειστικά στον Αχμέτ Σαδίκ. Αυτός (αν και κλεισμένος στις φυλακές Διαβατών Θεσ/νίκης) ετοιμάζεται να ηγηθεί ξανά του συνδυασμού «GÜVEN» (εμπιστοσύνη), οπότε με την (βέβαιη) εκλογή του θα αφεθεί ελεύθερος. Ο συνδυασμός θα περιλαμβάνει ακόμα τον ιεροκήρυκα Αχμέτ Χατζηοσμάν και τον δημοσιογράφο Μουσταφά Χαφούζ χωρίς τη συμμετοχή του Ισμαήλ Μολλά Ροντοπλού, που θεωρείται ότι δεν ανταποκρίθηκε στο ρόλο του σαν εκπρόσωπου της μειονότητας στις κρίσιμες μέρες του Γενάρη. Ο «GÜVEN» αναμένεται να βγει ενισχυμένος στις 8 Απρίλη. Το ίδιο είναι πιθανό να συμβεί και με τον συνδυασμό «IKBAL» (πεπρωμένο) της Ξάνθης, όπου δεν θα συμμετέχει ο Εμίν Αγκά, αφού διορίστηκε από το κράτος τοποτηρητής του Μουφτή. Σ' αυτές τις εκλογές, προκρίνεται η σταυροδοσία του Αχμέτ Φαίκογλου (πρώην βουλευτή του ΠΑΣΟΚ), ο οποίος θεωρείται πιθανό να εκλεγεί βουλευτής μιας και –λόγω του εκλογικού συστήματος– θα γίνει δυνατόν να αξιοποιηθούν τα

(πλούσια) υπόλοιπα ψήφων από τον νομό Ροδόπης.

Όσον αφορά τα «χριστιανικά» κόμματα (αφού τα άλλα ορίζονται σαν «μουσουλμανικά»!) ο *Συνασπισμός* θα πέσει στα μειονοτικά εκλογικά τμήματα, μιας και (όχι αδικώς) θεωρείται ότι δεν έκανε τίποτα θετικό για μειονότητα, αφού δεν μπόρεσε να υπερασπιστεί ούτε καν την Μ. Δαμανάκη από τα γρυλλίσματα των εθνικοφρόνων την μεθεπομένη του πογκρόμ της Κομοτηνής.

Το ΠΑΣΟΚ αναμένεται να ανέβει, όχι επειδή δεν συμμετείχαν κάποιοι από τους οπαδούς του στην εθνική έξαρση της 29 Γενάρη, αλλά επειδή έχει κρατήσει κάποιες σχέσεις με τη μειονότητα (ο συνήγορος του Σαδίκ, είναι μέλος της Ν.Ε. του ΠΑΣΟΚ) και επειδή –κεντρικά– κράτησε μία κάποια ουδετερότητα.

Η Νέα Δημοκρατία, τέλος, θα είναι πιθανότατα ο μεγάλος χαμένος της Θράκης, μιας και αν βγάλει έδρα ο συνδυασμός «IKBAL» στην Ξάνθη, θα την στερήσει από την Ν.Δ. Παρά τις φιλικές προσεγγίσεις του Μητσοτάκη, ο οποίος (αναζητώντας απεγνωσμένα την αυτοδυναμία) διαδεβαίωνε διάφορους παράγοντες της μειονότητας ότι με κυβέρνηση της Ν.Δ. το μειονοτικό πρόβλημα θα λυθεί με ευρωπαϊκό τρόπο (με πλήρη σεβασμό των δικαιωμάτων, κλπ.) είναι ενδεικτικό το ότι οι πρώην πολιτευτές Ιμάμογλου, Μουφτιόγλου και Ουσούνογλου αρνήθηκαν να είναι υποψήφιοι, δηλώνοντας ότι δεν αναλαμβάνουν την ευθύνη των εξελίξεων και ότι δεν θέλουν να *παίζουν τον ρόλο του φύλου συκής*... Στην Ξάνθη η Ν.Δ. κατεβάζει μόνο έναν μουσουλμάνο υποψήφιο, τον γνωστό δικηγόρο (και πρώην βουλευτή) Ορχάν Χατζημπράμ, ο οποίος μπορεί να πάρει αρκετούς ψήφους, αλλά όχι τόσους που να ανακόψουν την άνοδο του «IKBAL». Στη Ροδόπη, πιθανότατα ελλείψει άλλων, κατεβαίνουν δύο σχεδόν άγνωστοι υποψήφιοι, που μάλλον θα παίξουν διακοσμητικό ρόλο παρά θα διεκδικήσουν σημαντικό κομμάτι των μειονοτικών ψήφων.

Φυσικά, πέρα από την υποψηφιολογία και εκλογολογία που είναι αναμενόμενες σ' αυτές τις περιόδους, πέρα από τις πρακτορολογίες από μεριάς του ελληνικού κράτους και πέρα από τις καταγγελίες της Άγκυρας για άνιση μεταχείριση της θρακιώτικης μειονότητας, κανείς δεν μιλάει για την «ταμπακίερα».

Κανείς δεν ασχολείται (ή δεν θέλει να ασχοληθεί) με το γεγονός ότι η μειονότητα υπάρχει (πέρα από τις ευχές, τις επιθυμίες και τα όνειρα των κομματικών, κυβερνητικών και κρατικών επιτελείων), ότι η μειονότητα έχει

προβλήματα επιβίωσης, εσωτερικών σχέσεων αλλά –το κυριότερο– και σχέσεων με τον ελληνικό πληθυσμό. Πέρα από τις παραδοχές των αρχηγών των κομμάτων, που εδέησαν να αναγνωρίσουν την ύπαρξη «κάποιων» προβλημάτων, και πέρα από τις προεκλογι-

κές εξαγγελίες (προς τους Έλληνες της Θράκης) για οικονομική ενίσχυση, τι θα πρέπει να περιμένουν οι Έλληνες πολίτες, μουσουλμανικού θρησκευματος και τούρκικης, πομάκικης και γύφτικης εθνικότητας;

Αρίστος ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΑΠΟΡΡΗΤΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ 3 ΑΡΧΗΓΩΝ

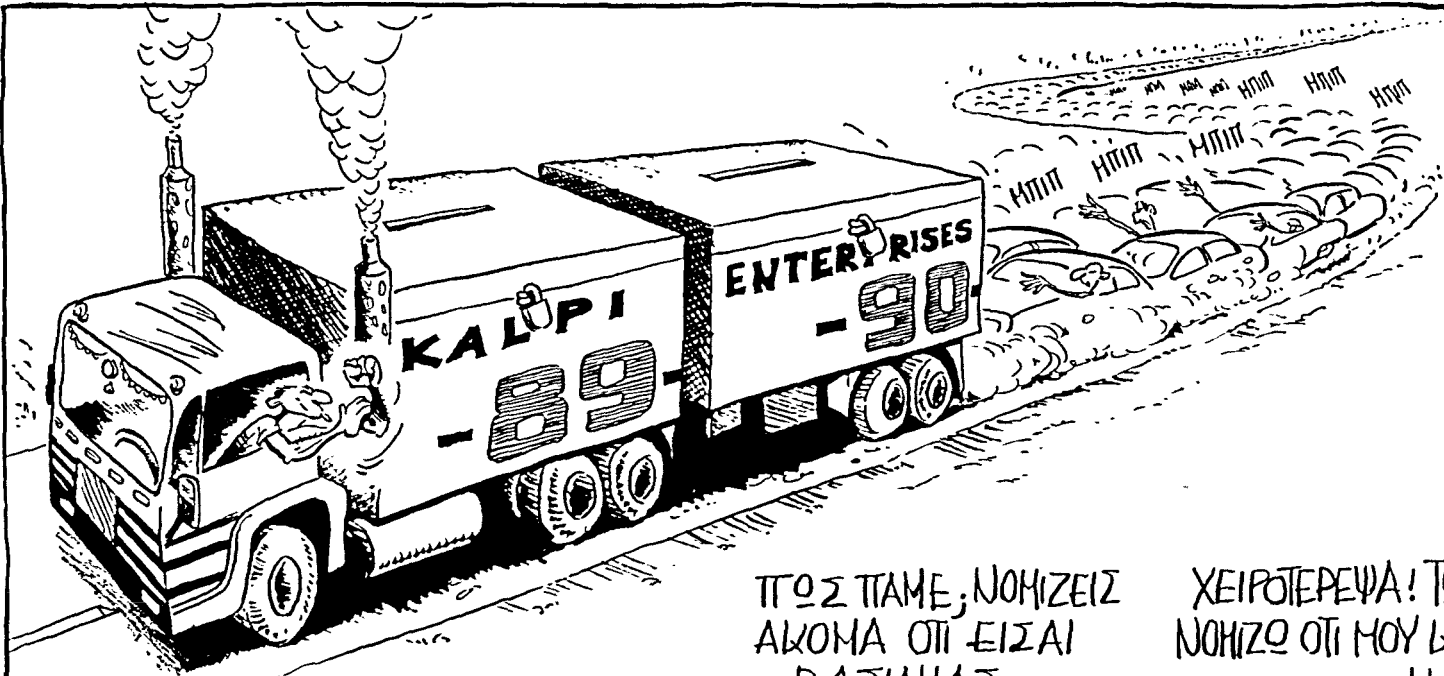
■ Το απόρρητο ντοκουμέντο-συμφωνία των τριών αρχηγών για τη Δ. Θράκη που αποκαλύψαμε στο περασμένο τεύχος αντιμετωπίστηκε με τον πάγιο τρόπο απ' τις επίσημες αρχές και την πλειοψηφία του τύπου. Ο κυβερνητικός εκπρόσωπος ουσιαστικά παραδέχτηκε τη γνησιότητα του εγγράφου, αρνήθηκε όμως να το σχολιάσει υποστηρίζοντας ότι «πάγια πολιτική της Ελλάδας είναι η τήρηση της συνθήκης της Λωζάνης». Αυτή η ανακοίνωση του κ. Παυλόπουλου δημοσιεύτηκε ξεκρέμαστη στις εφημερίδες χωρίς να σημειώνεται ο λόγος που την προκάλεσε. Και ο λόγος είναι απλός: κάθε συζήτηση για το μειονοτικό, έστω κι αυτή που γίνεται απ' τους πολιτικούς ηγέτες είναι κρατικό μυστικό. Μια γέυση πήραμε απ' την τηλεοπτική μετάδοση της συζήτησης στην Πάντειο. Όταν ο κ. Χ. Φλωράκης έθεσε θέμα αλλαγής της πολιτικής για τη μειονότητα και μίλησε για *στροφή 180°*, προσθέτοντας μάλιστα και το ζήτημα του εξοστρακισμού των σλαβομακεδόνων, έσπευσε ο κ. Μητσοτάκης να κλείσει το ζήτημα, εξηγώντας στον Χ. Φλωράκη ότι...δεν κατάλαβε την ερώτηση του κ. Καψή και ότι, συνεπώς, είναι εκτός θέματος. «Δεν θέλω να μπω σ' αυτό το θέμα», είπε χαρακτηριστικά ο αρχηγός της Ν. Δημοκρατίας.

Την ευθύνητά του την πλήρωσε ο κ. Φλωράκης. Μέρος του τύπου του έκανε προσωπική επίθεση. Και δε μιλάμε μόνο για τις ακροδεξιές φυλλάδες. Ακόμα και η σοβαρή *Καθημερινή* σε δυο αλληπάλληλα σχόλια της (υπογράφόμενα απ' τους Σ.Λ. και Οδ. Ζ.) συνέδεσε τις απόψεις του προέδρου του Συνασπισμού με την προπαγάνδα των Σκοπιών. Αλλά ας μην πάμε μακριά. Ο ίδιος ο *Ριζοπάσης*, την επομένη της συνάντησης της Παντείου, ουσιαστικά *λογόκρινε* την ομιλία του κ. Φλωράκη συντομεύοντας και αλλοιώνοντας τις σχετικές περικοπές!

Το επεισόδιο αυτό της Παντείου αποδεικνύει ότι, ένα μήνα μετά τη «συμφωνία», τίποτα δεν έχει αλλάξει στην πολιτική του ελληνικού κράτους. Δεν είναι δύσκολο, λοιπόν, να φανταστεί κανείς ότι απ' τη συμφωνία αυτή δε θα εφαρμοστούν οι δειλές θετικές πλευρές («κατάρνηση των διοικητικών ενοχλήσεων») αλλά η «πάγια ελληνική πολιτική» που περιλαμβάνεται κι αυτή στο ντοκουμέντο («πολιτική εξαγοράς μουσουλμανικών αγροτικών γαιών», «ενίσχυση παρουσίας του κράτους», «εγκατάσταση ποντίων», κλπ.).

Σ

ΣΤΟΝ ΠΑΤΟ...

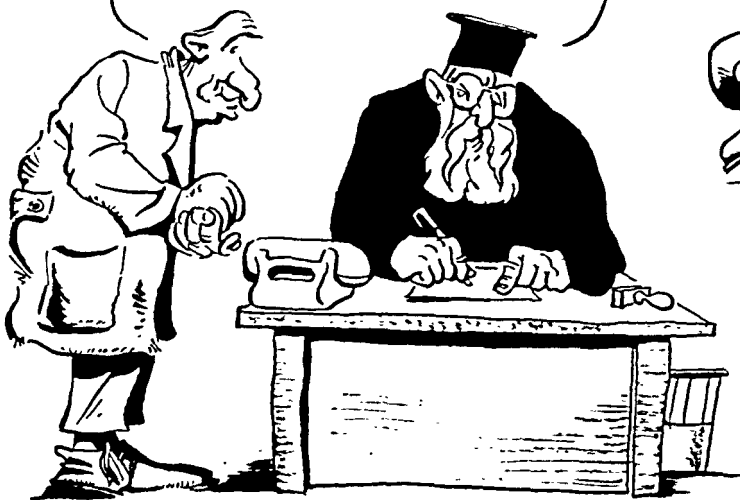

ΠΟΣ ΠΑΜΕ, ΝΟΜΙΖΕΙΣ
ΑΚΟΜΑ ΟΤΙ ΕΙΣΑΙ
ΒΑΣΙΛΗΣ;

ΧΕΙΡΟΤΕΡΩΝ! ΤΟΡΑ
ΝΟΜΙΖΩ ΟΤΙ ΜΟΥ ΚΑΝΟΥΝ
ΜΑΤ!

ΠΑΤΕΡ, ΠΟΣ ΘΑ
ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΩ ΤΗΝ
ΑΙΩΝΙΟ ΖΩΗ;

ΦΕΡΕ ΑΙΤΗΣΗ
ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟ
ΘΑΝΑΤΟΥ!

Σ'ΑΓΑΠΩ! ΔΕΝ ΘΑ
Σ'ΑΛΛΑΖΑ ΜΕ ΤΙΠΟΤΑ

ΕΓΩ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΣ ΘΑ
Σ'ΑΛΛΑΖΑ ΓΙΑ
ΔΙΠΛΗ ΠΟΣΟΤΗΤΑ

ΜΠΑΜΠΑ,
ΠΑΙΖΟΥΜΕ
ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟ;

ΕΠΙΝΕ. ΕΓΩ ΘΑ ΚΑΝΩ
ΤΟΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ.

ΝΙΚΑΡΑΓΟΥΑ

Τα αίτια της «δραματικής ανατροπής» –όπως εύστοχα χαρακτηρίστηκε η απροσδόκητη εκλογική ήττα των Σαντινίστας– έχουν επαρκώς εξηγηθεί και αναλυθεί: εμπάργκο, πόλεμος, λάθη, υποτίμηση της σπουδαιότητας της «ψηφού με το στομάχι» και των υποσχέσεων για κατάργηση της στρατιωτικής θητείας. Οι λόγοι για την τόσο μεγάλη έκπληξη από το αποτέλεσμα έχουν κι αυτοί συζητηθεί κι έχουν να κάνουν με τα τόσα γκάλοπ που έλεγαν το αντίθετο (όσα τουλάχιστον δόθηκαν στη δημοσιότητα), στις εντυπωσιακές συγκεντρώσεις του FSLN, τη χαμηλών τόνων και φαινομενικά ηττοπαθή προεκλογική εκστρατεία της UNO. Η προσοχή έτσι της διεθνούς κοινής γνώμης στρέφεται στο τι μέλλει γενέσθαι.

Θα γίνει με ειρηνικό τρόπο η μεταβίβαση της εξουσίας; Τι ρόλο θα παίξουν οι «κόντρες» επιστρέφοντας στη χώρα; Τι πιθανότητες υπάρχουν να ξεσπάσει εμφύλιος πόλεμος; Πόσο θα κρατήσει ακόμα ο Φιντέλ; Τι επιπτώσεις θα έχει σ' ολόκληρη τη λατινοαμερικανική ήπειρο η σοβαρή υποχώρηση αν όχι η οριστική ήττα της επανάστασης στη Νικαράγουα;

Το ζήτημα-κλειδί για το μέλλον αυτής της μικρής χώρας, στην οποία επί τόσα χρόνια στρέφονταν τα βλέμματα τόσων πολλών, είναι ασφαλώς αν θα μπορέσουν οι Σαντινίστας να κρατήσουν τα όπλα τους. Όπλα κατέχουν αυτή τη στιγμή οι στρατιώτες, τα στελέχη, οι πολιτοφύλακες. Το σύνταγμα του 1987, που η νέα κυβέρνηση δεν μπορεί να αλλάξει γιατί δεν διαθέτει την απαραίτητη πλειοψηφία του 60%, αναφέρει στο άρθρο 93: «Ο νικαργουανός λαός έχει δικαίωμα να φέρει όπλα για να υπερασπίζεται την εθνική του κυριαρχία, την ανεξαρτησία του και τις επαναστατικές του κατακτήσεις. Είναι χρέος του Κράτους να κατευθύνει, να οργανώνει και να εξοπλίζει το λαό, ώστε να εξασφαλίζει αυτό το δικαίωμα».

Το άρθρο αυτό, όπως κι εκείνα που κατοχυρώνουν τον εθνικό χαρακτήρα του «λαϊκού Σαντινιστικού Στρατού», τον κρατικό χαρακτήρα ορισμένων επιχειρήσεων και την αγροτική μεταρρύθμιση, επικαλούνται οι Σαντινίστας για να αποδείξουν ότι μπορεί να παραμείνουν στις 25 Απριλίου την κυβέρνηση, αλλά εξακολουθούν να κατέχουν την πραγματική εξουσία. Όμως η εξουσία δεν κατοχυρώνεται στα χαρτιά και το σύνταγμα επιδέχεται πολλές ερμηνείες. Αυτό φαίνεται να το γνωρίζουν καλά οι αγρότες της κοοπερατίδας του Μοντερέυ, 200 χιλιόμετρα βορείως της Μανάγκουα, που αποφάσισαν να καταλάβουν «καλού-κακού» το κτήμα μετά τις εκλογές και να περιμένουν με τα AK 47 προτεταμένα τον ιδιοκτήτη...⁽¹⁾

Αν και η κατάσταση είναι ακόμα συγκεχυμένη, στο FSLN φαίνεται μετά την «αποφράδα» 25η Φεβρουαρίου, να διαμορφώνονται δυο –τουλάχιστον– όχι κατ' ανάγκη ανταγωνιστικές τάσεις. Η μια είναι η μετριοπαθής και εκπροσωπείται από τον Ντανιέλ Ορτέγκα, ο οποίος ταξιδεύει σε διάφορες χώρες και συναντάται με ηγέτες λατινοαμερικανικών και άλλων χωρών που τους

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΑΜΥΝΑ

Μετά τις πρώτες εντυπώσεις που δημοσιεύτηκαν στο περασμένο τεύχος, οι απεσταλμένοι του Σχολιαστή στη Νικαράγουα περιγράφουν και ερμηνεύουν.

διαβεβαιώνει για τις καλές του προθέσεις. Στόχος του είναι η διατήρηση της έξωθεν καλής μαρτυρίας που απέκτησε με την άψογη διεξαγωγή των εκλογών και η διεθνής αναγνώριση του FSLN ώστε, εκμεταλλευόμενο την αναπόφευκτη φθορά της UNO και τη διάψευση των ελπίδων των ψηφοφόρων της, να μπορεί να διεκδικήσει και πάλι την εξουσία το 1996. Εκεί αποσκοπεί και η επιδίωξη της ένταξης το ταχύτερο του Μετώπου στη Σοσιαλιστική Διεθνή.

Στην άλλη τάση ανήκουν οι «ριζοσπάστες», μεταξύ των οποίων κυβερνητικά στελέχη (όπως ο υπουργός εσωτερικών Τόμας Μπόρχε), στρατιωτικοί και παλιοί κομαντάντες, που υποστηρίζουν την πάση θυσία υπεράσπιση των επαναστατικών κατακτήσεων, με κίνδυνο ακόμα κι ενός εμφύλιου πολέμου. Οι χιλιάδες άνθρωποι που είδαμε να συγκεντρώνονται καθημερινά σε όλες τις πόλεις της χώρας μετά την αναπάντεχη ήττα και να διακηρύσσουν ότι δεν δίνουν τα όπλα, «δεν πουλιούνται, δεν παραδίδονται», δεν θα επιτρέψουν σίγουρα σε καμιά ηγεσία να σχεδιάσει μια άλλη Βάρκιζα...

Αν όμως οι παραπάνω τάσεις δεν

απειλούν καταρχήν τη συνοχή των Σαντινίστας και την ισχυρή κοινοβουλευτική τους παρουσία, δεν συμβαίνει το ίδιο και με την UNO, που αποτελείται από 14 κόμματα και οργανώσεις. Πώς θα μπορέσει, για παράδειγμα, ο αρχηγός του κομμουνιστικού κόμματος Ελί Αλταμιράνο, που κατέθηκε με την UNO κερδίζοντας τρεις έδρες αλλά βεβαιώνει ότι είναι «100% μαρξιστής-λενινιστής και σταθερός υπερασπιστής της δικτατορίας του προλεταριάτου»⁽²⁾, να ψηφίσει υπέρ της επιστροφής της γης στους σομοζικούς παλιούς ιδιοκτήτες της, όπως έχει δεσμευθεί η Βιολέτα Τσαμόρο; Η τελευταία αμφισβητείται παντού ως περιορισμένων διανοητικών ικανοτήτων, ο αντιπρόεδρος Βιρχίλιο Γκοντόι φέρνει συνεχώς σε δύσκολη θέση το κόμμα του με τη σκληροπυρηνική του στάση ενώ είναι και υπόδικος για υπεξαίρεση, ο πολύς Αλφρέδο Σέσαρ είναι υπερβολικά συνδεδεμένος με τους «κόντρες» και την πραγματική εξουσία φαίνεται ότι θα ασκεί ο Αντόνιο Λακάγιο, επικεφαλής της προεκλογικής καμπάνιας του συνασπισμού.

Ένα άλλο πρόβλημα για την «Εθνική Ένωση της Αντιπολίτευσης» (εκτός

από το να αλλάξει όνομα) είναι η επιστροφή των κόντρων, οι οποίοι θα ζητήσουν δικαίως μερίδιο της εξουσίας. Για τον αποπλισμό τους ζητούν πρώτα αποπλισμό του στρατού, πράγμα που δεν μπορεί να γίνει. Όσο δεν επιλύεται αυτό το ζήτημα, που ετέθη –προς τις ΗΠΑ– μετά τις εκλογές και από τους δυο αρχηγούς, ο κίνδυνος του «χωρισμού της μάνας στα δύο», όπως λέει ο γραμματέας του υπουργείου εργασίας, δεν θα απομακρύνεται.

Όλες αυτές οι αβεβαιότητες στο κρίσιμο δίμηνο της μεταπολίτευσης ενισχύουν εκ των πραγμάτων τον «μεσολαθητικό» ρόλο των διεθνών παρατηρητών, μιας παραμέτρου που για πρώτη φορά εισήχθη με μαζικό τρόπο σε εκλογές ενός εθνικά κυρίαρχου κράτους και απειλεί να έχει και συνέχεια. Περισσότεροι από δυο χιλιάδες άνθρωποι απ' όλο τον κόσμο παρακολούθησαν την προεκλογική εκστρατεία εκφράζοντας κάθε τόσο κάποιες «ανησυχίες», «επέβλεψαν» τις εκλογές, χρησιμοποίησαν το δικαίωμα να μπαينوθαίνονται στα εκλογικά τμήματα για να διαπιστώσουν αν η ψηφοφορία διεξάγεται κανονικά και μετά τις εκλογές βεβαίωσαν με διαδοχικές συνεν-

Φωτογραφίες ειδικά για τον «Σχολιαστή» απ' τους: Μ. Μητσό, Δ. Τρίμη, Μ. Χαρίση.

Τα παιδιά. Μια απίστευτη αναλογία στον πληθυσμό της χώρας. Το μισό του κόσμου της Νικαράγουα είναι κάτω των 15 ετών! Τα πιο χειραφετημένα παιδιά. Στην γιορτή της νεολαίας του FSLN (15/2) έπαιξαν, φλερτάρισαν, γνώρισαν και για πρώτη φορά την «σεξουαλική διαπαιδαγώγηση», ντύθηκαν μαζορέτες, φόρεσαν τα κομματικά μπλουζάκια, ήπιαν άφθονους χυμούς και μπύρες. Έως και επιδείξεις μόδας οργάνωσαν!

Φρούτα και χυμοί στο δρόμο: Ο ανεπτυγμένος κλάδος της τοπικής οικονομίας, όπως και εν γένει οι μικρεμπορικές συναλλαγές.

«Ναι στο UNO, μπορεί...» να αποκεφαλίσει τον κόκορα (Gallo) Ντανιέλ Ορτέγα. Πικέτα ιδιαίτερα γοητευτική για τους φωτορεπόρτερς. Αυτή η εικόνα ταξίδεψε σ' όλο τον κόσμο.

Κυριακή 18/2
Τα πορτρέτα του ήρωα Σαντίνο και του μακαρίτη Κάρλος Φονσέκα (ιδρυτή του FSLN το 1961) στο κτίριο της εθνοσυνέλευσης. Μπροστά στα μάτια τους... οι χιλιάδες των «αντιπάλων» τους.

τεύξεις τύπου ότι «η δημοκρατία ενίκησε»⁽³⁾. Ανάμεσά τους, ο αντικειμενικός και μετριοπαθής Τζίμυ Κάρτερ, που η κυβέρνησή του έκανε ό,τι μπορούσε για να κρατήσει την εξουσία ο Σομόζα τα τελευταία χρόνια της δικτατορίας, δήλωνε με στόμφο ότι αναμένει τώρα θελτίωση των σχέσεων της χώρας του με τη Μανάνγκουα...

Μετά από αυτή την επιτυχία, ο θεσμός των διεθνών παρατηρητών φαίνεται ότι θα επεκταθεί και σε άλλες χώρες για να πιστοποιεί ότι, ανεξάρτητα από το πλαίσιο και τις συνθήκες, η τάξη τηρείται. Μια τάξη που θα ευνοεί όμως πάντα τους ισχυρούς της γης, αφού εκείνοι σχεδίασαν τους κανόνες της κατά τα συμφέροντά τους.

Μετά την άτακτη γενική υποχώρηση της Μόσχας (που έφτασε την επομένη των εκλογών να καλεί τους Σαντινίστας να σεβαστούν το αποτέλεσμα), οι «γιάνκηδες» έπαιξαν μόνοι τους -και θα συνεχίσουν να παίζουν- στη Λατινική Αμερική. Η εισβολή στον Παναμά έφερε αντίθετα από τα αναμενόμενα αποτελέσματα, αφού αντί να ενισχύσει τον εθνικισμό των νικαραγουανών τροφοδότησε το ρεαλισμό τους. Η προσεκτικά σχεδιασμένη εκστρατεία της Τσαμόρο και τα σαρωτικά υπέρ των Σαντινίστας γκάλοπ παραπλάνησαν τόσο τους ίδιους όσο και τους δυσαρεστημένους οπαδούς τους. Οι πρώτοι ήταν τόσο σίγουροι για την επικράτησή τους, ώστε δεν ενδιαφέρθηκαν να πείσουν τον κόσμο ότι μετά τις εκλογές ο Μπους θα αναγκαζόταν να άρει το εμπάργκο και να σταματήσει την υποστήριξη προς τους «κόντρες», οπότε θα ετίθεντο οι προϋποθέσεις για μεταρρύθμιση της στρατιωτικής θητείας. Οι δεύτεροι νόμιζαν ότι ψηφίζοντας την UNO θα αποδυνάμωναν απλώς το FSLN, που μόνο με βάση τις συγκεντρώσεις του είχε εξασφαλισμένο το 60%...

Η πολιτική της Ουάσιγκτον κινδυνεύει όμως να γίνει μπούμερανγκ. Ενώ

σε περίπτωση νίκης των Σαντινίστας ήταν δεδομένη η περαιτέρω υποχώρηση της επανάστασης ώστε να επιλυθεί η οικονομική κρίση, τώρα έχουν πετάξει το μπαλάκι στην ασπροντυμένη αριστοκρατία και οι ίδιοι έχουν την ευκαιρία να οργανώσουν τη λαϊκή τους βάση. Η Νικαράγουα έχει πάψει ουσιαστικά να ενδιαφέρει τις ΗΠΑ, που έχουν άλλες προτεραιότητες. Τα δολάρια, που έτσι κι αλλιώς δεν θα είναι ποτέ αρκετά, κινδυνεύουν να φτάσουν και πολύ αργά:⁽⁴⁾ σύμφωνα με τον απερχόμενο αντιπρόεδρο Σέρχιο Ραμίρες, τα αποθέματα της Κεντρικής Τράπεζας φτάνουν σήμερα μόλις τα 8 εκατομμύρια δολάρια και δεν μπορούν να ανταποκριθούν στην τεράστια ζήτηση σκληρού νομίσματος τόσο από ιδιώτες όσο και από ντόπιες και ξένες εταιρείες. Οι μαυραγορίτες έτσι θησαυρίζουν (το δολάριο, που όταν αφήσαμε τη Νικαράγουα αγοράζοταν προς 58.000 κόρδοβες στις τράπεζες και 65.000 στη μαύρη αγορά, αγγίζει ήδη τις 100.000), ο πληθωρισμός, που οι Σαντινίστας με δρακόντεια μέτρα μείωσαν το 1989 κατά 20 φορές, κινδυνεύει να τιναχθεί και πάλι στα ύψη και δεν αποκλείεται να δούμε σύντομα στη Νικαράγουα σκηνές Βενεζουέλας ή Αργεντινής.

Όμως οι επιπτώσεις της ήττας των Σαντινίστας στη Λατινική Αμερική είναι ήδη ορατές. Ο εκπρόσωπος του Φαραμπούντο Μαρτί στη Νέα Υόρκη, Γκουστάβο Ακόστα, δηλώνει⁽⁵⁾ ότι δεν πρέπει να περιμένει κανείς στη χώρα του μια επανάσταση τύπου Κούβας ή Νικαράγουας, αλλά αντίθετα πρέπει να αξιοποιηθεί η ανάδυση διεθνώς και άλλων δυνάμεων, πλην των ΗΠΑ και της ΕΕΣΔ, όπως είναι η Ευρώπη και η Ιαπωνία. Ο εκπρόσωπος του FMLN υπαινίσσεται ότι η τελευταία μάχη χάθηκε τον περασμένο Δεκέμβριο, επισημαίνει ότι στο εξής οι αντάρτες θα είναι απομονωμένοι αφού οι γύρω κυβερνήσεις είναι όλες δεξιές, αλλά υποστηρίζει ότι τα εκλογικά αποτελέσματα θα ασκήσουν μεγαλύτερη πίεση για διαπραγματεύσεις. Ο 30χρονος Ακόστα φτάνει να πει ότι το FMLN, μαζί με τις άλλες δυνάμεις που έχουν δεσμευτεί για πολιτικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις, σκοπεύει να παντρέψει τα καλά του καπιταλισμού και του σοσιαλισμού και θεωρεί ότι όσο η Σοβιετική Ένωση απομακρύνεται από τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα, τόσο οι ΗΠΑ χάνουν τα προσχήματα για να κάνουν ό,τι κάνουν στον Παναμά ή το Ελ Σαλβαδόρ.

Από την άλλη μεριά, ο Κάστρο αφενός αρνείται να προβεί σε μεταρρυθμίσεις στο εσωτερικό της χώρας του διακηρύσσοντας «σοσιαλισμός ή θάνατος» και οργανώνει μαζικές ασκήσεις αντιμετώπισης μιας στρατιωτικής εισβολής, αφετέρου προσπαθεί να σπάσει την απομόνωση της Κούβας στη Λατινική Αμερική αυξάνοντας τις εξόδους του και συναντώνοντας με άλλους ηγέτες της περιοχής. Η πολύ δύσκολη θέση στην οποία βρίσκεται κυβερνώντας το «τελευταίο οχυρό» μέσα σε μια ήπειρο (κι έναν κόσμο;) που μοιάζει να προσελκύεται από τον λεγόμενο νεοφιλελευθερισμό, θα τον αναγκάσει

«El Nuevo Diario», εφημερίδα προσκείμενη στο FSLN που διευθύνει ο ένας γιος της Chamorro!

«Barricada» (οδόφραγμα) επίσημο όργανο του FSLN διευθύνεται απ' τον Carlos Fernando Chamorro της γνωστής οικογένειας!

25/2/90: ΟΗΕ, ΟΕΑ, κέντρο Κάρτερ: «απόλυτη τιμότητα!» (διαπίστωση για την εκλογική διαδικασία).

26/2/90: Ντανιέλ: «η ψήφος μου για τον Σαντίνο και την Ειρήνη».

28/2/90: «Το FSLN θα υπερασπιστεί τις κατακτήσεις».

2/3/90: «Εάν οι Κόντρας δεν διαλυθούν υπάρχει κίνδυνος εμφυλίου πολέμου».

ΕΚΛΟΓΕΣ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

στην καλύτερη περίπτωση να παραχωρήσει τη θέση του σε κάποιον που θα προσπαθήσει να διασώσει ένα καθεστώς με τεράστια κοινωνικά επιτεύγματα.

Θα δικαιωθούν άραγε οι πάλαι ποτέ αριστεροί και σήμερα «νεοφιλελεύθεροι» διανοούμενοι (Μάριο Βάργκας Γιάσα, Οκτάβιο Πας) που βλέπουν τη σωτηρία της φτωχής Λατινικής Αμερικής μόνο στην κοινωνική, πολιτική, πολιτιστική ενοποίησή της με το θόρυβο τμήμα της ηπείρου; Η επανάσταση των Σαντινίστας, με την ώθηση που έδωσε τα πρώτα τουλάχιστον χρόνια στην καλλιτεχνική δημιουργία, τα εργαστήρια ποίησης, το θέατρο, τον κινηματογράφο, έδειξε ότι αυτοί οι λαοί, αν αφαιρεθούν ελεύθεροι, μεγαλοφυγούν. Ξέρουν καλύτερα αυτοί οι αστοί καλοζωισμένοι διανοούμενοι από εκείνη τη γυναίκα στο ακροατήριο που όταν ο Κάρλος Μεχία Γκοντόι μίλησε στη συναυλία του στη Μανάγκουα, μια εβδομάδα πριν τις εκλογές, για «κείνο το φως στη μικρή Νικαράγουα που δεν λέει να σβήσει», ακούστηκε να λέει με την ήρεμη, γλυκειά, σίγουρη φωνή της: «και δεν θα σβήσει ποτέ»;

Μιχάλης ΜΗΤΣΟΣ

■ Προσπάθεια τεκμηρίωσης μιας εν θερμώ εκφρασμένης στη Μανάγκουα άποψης που δημοσιεύτηκε στον προηγούμενο ΣΧΟΛΙΑΣΤΗ και προκάλεσε κάποια σχόλια.

1) Η επανάσταση των Σαντινίστας και η πορεία της καμιά σχέση δεν έχουν με τα καθεστώτα της ανατολικής Ευρώπης, την Κούβα, το Βιετνάμ ή τη Λιβύη. Οι τρεις αρχές της (πολυκομματισμός, μικτή οικονομία, αδέσμευτη εξωτερική πολιτική), ο ένοπλος λαός, η αγροτική μεταρρύθμιση, η παροχή αυτονομίας σε ορισμένες περιοχές, ο πλουραλισμός, αποτέλεσαν -παρά τα λάθη και τις υποχωρήσεις- μοναδικό πείραμα στην ιστορία και σημείο αναφοράς πολλαπλών κέντρων. Δεν έπρεπε να δοθεί ούτε μια ευκαιρία σ' αυτή την επαναστατική κυβέρνηση να παίξει επιτέλους σε συνθήκες «FAIR PLAY»;

2) Μια τέτοια κυβέρνηση με τεράστια επιτεύγματα στους τομείς της υγείας, της παιδείας, του πολιτισμού, και μάλιστα σε συνθήκες οικονομικής κρίσης και πολέμου με 40.000 νεκρούς, οφείλει να μπορεί να πιάσει το σφυγμό του λαού της. Εάν αυτός ο σφυγμός (μέσω αντικυβερνητικών διαδηλώσεων για παράδειγμα) της αποκαλύψει ότι ο λαός διαφωνεί με το πρόγραμμά της, καλό είναι να πάει σπίτι της. Εάν όμως διακρίνει ότι τα αίτια της κόπωσης είναι ο επεμβατισμός μιας ξένης δύναμης, πρέπει να αναλάβει τις ευθύνες της. Κατά τη γνώμη μου, αυτό σημαίνει να καλέσει το λαό, να του εξηγήσει με απόλυτη ειλικρίνεια την κατάσταση και να χαράξει μαζί του μια πορεία, μεγι-

στοποιώντας τη συμμετοχή του στην άσκηση της εξουσίας. Οι Σαντινίστας δεν έκαναν ούτε το ένα ούτε το άλλο. Προτίμησαν να παίξουν το παιχνίδι του αντιπάλου, με τους όρους του αντιπάλου και με μια προεκλογική εκστρατεία που θύμιζε περισσότερο επινίκεια φέστα.

3) Οι χαρακτηρισμοί «νίκη της δημοκρατίας», «στρατηγική νίκη», «ηθικός θρίαμβος των Σαντινίστας», είναι καλοί για τους ίδιους ώστε να κρατήσουν ψηλά το ηθικό τους, αλλά ηχούν υποκριτικά όταν λέγονται από διανοούμενους του ανεπτυγμένου κόσμου. Δημοκρατία και ελευθερία έχουν διαφορετικό περιεχόμενο και προϋποθέσεις στο Βορρά απ' ό,τι στον

Τρίτο Κόσμο και κάθε ισοπέδωση είναι επικίνδυνη. Στο όνομα της δημοκρατίας εισέβαλαν οι γιάνκηδες στον Παναμά, θρίαμβος της δημοκρατίας θα χαρακτηριστεί η πτώση του Κάστρο και η εκλογή του αντιδραστικού Βάργκας Γιάσα στο Περού. Ο Ορτέγκα, όπως κι ο Αλιέντε (τι θλιβερός δείχνει σήμερα αυτός ο Αϊλουίν) θα μείνουν στην ιστορία ως μεγάλοι δημοκράτες, ξεχωριστοί άνθρωποι, αλλά και υπεύθυνοι για τη μετέπειτα μοίρα των λαών τους.

Διάβασα θαυμάσια σχόλια από ανθρώπους που πόνεσαν. Σκόρπια αναφέρω: Γ. Τριάντης, Π. Μπουκάλας, Φ. Φιλίππου. Μη χανόμαστε...

M.M.

(1) LIBERATION, 15/3/90.

(2) Συνέντευξη στο Γαλλικό Πρακτορείο, NUEVO DIARIO, 6/3/90.

(3) Ευτυχώς δεν χρειάστηκε να συγκαλύψουν καμιά νοθεία των Σαντινίστας, λόγος για τον οποίο αποκάλυψε ότι πήγε στη Νικαράγουα ένας από τους δικούς μας συνδικαλιστές-παρτηρητές!

(4) FINANCIAL TIMES, 15/3/90. Ας αναφερθεί ακόμα ότι το ποσό που εξετάζει το Κονγκρέσο είναι μικρότερο από τα 370 εκ. δολάρια που κατά το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης χρωστούν οι ΗΠΑ στη Νικαράγουα!

(5) THE GUARDIAN, αμερικανική ριζοσπαστική εβδομαδιαία εφημερίδα, 7/3/90.

ΤΕΛΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ

Εγγεγραμμένοι ψηφοφόροι : 1.752.008 (δυνάμει να εγγραφούν περί τα δύο εκατομμύρια)

Ψήφισαν : 1.510.838
Αποχή : 13,76%
Άκυρα-λευκά : 90.249 ή ποσοστό 6%
Έγκυρα : 1.420.544

	Ψηφοφορία για πρόεδρο		Ψηφοφορία για Βουλή		
	Ψήφοι	Ποσοστό	Ψήφοι	Ποσοστό	Έδρες
UNO	777552	54,7%	764748	53,9%	51
FSLN	579886	40,8%	579723	40,8%	39
MUR	16751	1,1%	13995	1,0%	1
PSC	11136	0,7%	22218	1,6%	1
PRT	8590	0,6%	10586	0,7%	—
MAP-ML	8115	0,6%	7643	0,5%	—
PSOC	5798	0,4%	6308	0,4%	—
PUCA	5065	0,3%	5565	0,4%	—
PCDN	4500	0,3%	5083	0,4%	—
PLIUN	3151	0,2%	3515	0,2%	—

«ΠΕΡΙΜΕΝΑ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ!»

Λέει ο ηγέτης του MUR Μοϊσέ Χασάν

■ Η νίκη της UNO θα ξαναζωντανέψει την επανάσταση που το FSLN σκότωνε λίγο-λίγο τα τελευταία χρόνια και που είχε τελειώσει πολύ πριν τις εκλογές. Δεν αποκλείεται να ξαναγίνει μια επανάσταση, αλλά αυτή τη φορά όχι μέσω του μετώπου, που θα χάσει περί το 25% των μελών του προς το MUR.

Αυτή είναι η άποψη του Μοϊσέ Χασάν, πρώην δημάρχου της Μανάγκουα (1985-87), ηγέτη του «Κινήματος Επαναστατικής Ενότητας» και μοναδικού βουλευτή στα αριστερά (θεωρητικά τουλάχιστον) των Σαντινίστας. Ο Χασάν, που από το 1967 ως το 1988 ήταν μέλος των Σαντινίστας, έλαβε μέρος στην πρώτη επαναστατική χούντα το 1979 και στη συνέχεια διετέλεσε υπουργός δημοσίων έργων και υφυπουργός εσωτερικών, δεν δίστασε μετά τις εκλογές να παρομοιάσει με δηλώσεις του στην ΠΡΕΝΣΑ τους Σαντινίστας με τον Χό-νκερ και τον Τσαουσέσκου!

Το FSLN επιδίωκε να γίνει ένα είδος PRI (Θεσμικό Επαναστατικό Κόμμα, κυβερνών κόμμα του Μεξικού τις τελευταίες δεκαετίες), είπε ο Χασάν στον «Σχολιαστή». Αφού απέτυχε να εγκαθιδρύσει ένα μαρξιστικό-λενινιστικό κόμμα τύπου Κούβας ή ΕΣΣΔ, άρχισε να έλκεται από τα χαρακτηριστικά της διακυβέρνησης του PRI, δηλαδή τη διαφθορά, τη δημαγωγία και τη σχετικά ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική.

Ο ηγέτης του MUR υποστηρίζει ότι περίμενε τα εκλογικά αποτελέσματα και εξηγεί το ποσοστό της UNO με βάση την τελευταία «τερατώδη» συγκέντρωση του FSLN στη Μανάγκουα, που τρόμαξε τον κόσμο και τον έσπρωξε προς τη δεξιά αντιπολίτευση ώστε να μη θγει παντοδύναμο το Μέτωπο. Θεωρεί τον Χάιμε Ούλοκ, υπουργό της αγροτικής μεταρρύθμισης, από τους κυριότερους υπεύθυνους για την ήττα και υποστηρίζει ότι τα τελευταία χρόνια οι Σαντινίστας είχαν χάσει κάθε ιδεολογία και το μόνο που τους ενδιέφερε ήταν η προσκόλλησή τους στην εξουσία.

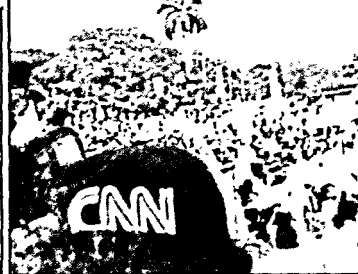
Το MUR δεν θα συνεργαστεί με τα άλλα δυο κόμματα της αριστεράς (MAP-ML και PRT), που ο Μοϊσέ Χασάν θεωρεί «καθυστερημένα, δογματικά και σεχταριστικά», και θα προσπαθήσει να αποτελέσει εναλλακτική λύση μεταξύ της UNO και του FSLN.

(Η συζήτηση με τον ηγέτη του MUR έκανε για τον «Σχολιαστή» η Κορίνα ΜΗΛΙΑΡΑΚΗ)

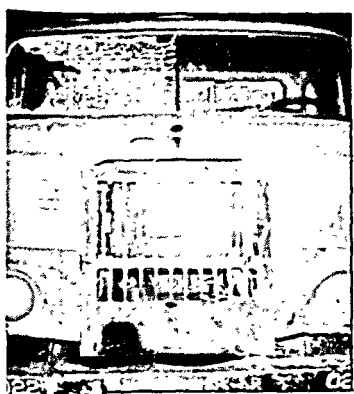

Μανάνου Κυριακή πρωί 18:2

Στην Plaza de la Revolución (πλατεία της Επανάστασης). Η UNO οργάνωσε την μεγάλη προεκλογική της φιέστα. Μάλιστα «μετονόμασε» το χώρο της συγκέντρωσης σε plaza de la Republica (Πλατεία της δημοκρατίας...). Η κυρία Βιολέτα ντυμένη στ' άσπρα με νεοαποικιακό ψάθινο καπέλο, δίπλα της ο Γοδόυ, ο σκληρός, που εγκατέλειψε το πόστο του υπουργείου εργασίας σε παλιότερη κυβέρνηση του FSLN πέρασε στους Κόντρας και επέστρεψε στην πολιτική ζωή ως γνήσιος εκπρόσωπος του φιλελευθερισμού και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Ξένα πρακτορεία έγραψαν πως οπαδοί της UNO εμπόδι-στηκαν να πάρουν μέρος σ' αυτή τη συγκέντρωση (το ίδιο αναδημοσίευσε και η δική μας *Ελευθεροτυπία*) ήταν απλώς ένα ακόμη ψέμα.

21/2. 25 χιλιόμετρα έξω απ' την πρωτεύου-σα. Μεταφερόμενοι ενθουσιώδης οπαδοί του FSLN στο δρόμο προς την Μανάνουα. Για τη μεγάλη συγκέντρωση. Αν άθροιζε κά-ποιος τα νούμερα του πλήθους σ' όλες τις πόλεις, σ' όλη τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου (όπως τα 'διναν οι τοπικές εφημε-ρίδες) θα πίστευε πως η Νικαράγουα κατοι-κεύται από 3ηλάσιους ανθρώπους.

Βράδυ Δευτέρας 26/2: Ολίγη βία. Λίγες ώρες νωρίτερα ο Ντανιέλ έκλεισε την ομιλία του προς τους δημοσιογράφους παραδεχόμενος την ήττα του, λέγοντας CRACIAS Y ADELANTE! Αυτό το adelante (προς τα εμπρός) οι τοπικές επιτροπές του FSLN το με-τέτρεψαν σε διαδηλώσεις σ' όλη τη χώρα. Αρχικά μικρές και ασυντόνιστες. Μια απ' αυτές έγινε και στη γειτονιά μας (El Carmen) κοντά σ' ένα κέντρο που η UNO οργάνωσε επινίκια τελετή. Οι συμπλοκές ήταν αναπόφευκτες. Οργανωμένοι και ψύχραιμοι οι Σαντινίστας (λίγες εκατοντάδες), αυθόρμητοι και επιθετικοί οι νικητές (σαςώς περισ-σότεροι). Πέτρες έφευγαν και απ' τα σπίτια προς την Πολιτοφυλακή των Σαντινίστας που έσπευσε κάπως μονομερώς να... αποτρέψει τα επεισόδια. Μια παρατήρηση: οι ...αντικατασταλτικές δυνάμεις εκεί ήταν κάποια φτωχά τμήματα της νεολαίας, λούμ-πεν και περίεργοι, σαφέστατα στο πλευρό της UNO. Οι Σαντινίστας μετά τα πρώτα δακρυγόνα, ελαφρώς θραυκυκλωμένοι, έσπευσαν να εξαφανιστούν. Ήταν ένα «θεαματικό» και μεμονωμένο γεγονός. Ωστόσο η βία δεν θα λήψει στην Νικαράγουα. Η μεταβίβαση της κυβέρνησης και της εξουσίας(!) ή σύγκρουση συμφε-ρόντων και πολιτικών γραμμών, όσο κι αν όλοι συνιστούν νηφαλιότητα, εμπεριέχει τη βία. Και δεν αναφερόμαστε μονάχα στους λίγους αντάρτες κόντρας που απομένουν, ούτε σε προσωπικές αντακδικήσεις που είναι αναπόφευκτες.

Δύο απ' τους απεσταλμένους του «Σχολιαστή» μετά το εκλογικό αποτέλεσμα και την προφανή αηψία τους.

Η ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΗΤΤΑ

Η ήττα των Σαντινίστας δίνει αναμφισβήτητα νέες διαστάσεις στη διε-θνή αλληλεγγύη: όχι πια προς μια επαναστατική κυβέρνηση, αλλά προς ένα κίνημα που εφάρμοσε με συνέπεια (και πλήρως) τις αρχές της δη-μοκρατίας και του πλουραλισμού.

Η Επιτροπή Αλληλεγγύης προς τη Νικαράγουα συνεδριάζει κάθε Τρί-τη στις 8.30 στα γραφεία της, Σόλωνος 83. Όποιος θέλει να τη γνωρίσει, να ενεργοποιηθεί στον αγώνα για την υπεράσπιση της ελεύθερης Νικα-ράγουας ή απλώς να πει τη γνώμη του για την αναδιάρθρωση του έργου της αλληλεγγύης, μπορεί ακόμα να τηλεφωνήσει στα 9589022, 7704316, 6410545.

«Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΔΕΝ ΔΙΑΛΥΘΗΚΕ»

μιλάει ο γραμματέας
του υπουργείου Εργασίας
Αντριάν Μεσασόσα
μέλος της ηγεσίας του FSLN

■ «Μπορεί ορισμένοι από τους κόντρας που αμνηστεύθηκαν να επιχειρή-σουν να διεισδύσουν στο στρατό και την αστυνομία. Μπορεί οι Ηνωμένες Πολιτείες να σπλίσουν την UNO. Αυτό που αποκλείεται είναι να παραδώσου-με τα όπλα μας. Στη χειρότερη των περιπτώσεων θα αναγκαστούμε να χωρί-σουμε τη μάνα στα δύο».

Αυτό τόνισε ο Αντριάν Μεσασόσα, γραμματέας του υπουργείου Εργασίας της Νικαράγουας, μιλώντας προς την ομάδα των Ελλήνων που επισκέφθη-καν τη χώρα με την ευκαιρία των εκλογών. Ο νικαργουανός αξιωματούχος δεν δίστασε να μιλήσει για τα λάθη των Σαντινίστας, για τις πρωτοβουλίες που σκοπεύουν να πάρουν και τις μάχες που θα δώσουν, πάντα με την πε-ποίθηση ότι «κυβερνητική αλλαγή δεν σημαίνει και διάλυση της επανάστα-σης».

Ο μεγαλύτερος εχθρός της UNO, δήλωσε, είναι το ίδιο το οικονομικό της πρόγραμμα, που φέρει τους σπόρους της διάλυσής τους. Οι Σαντινίστας θα εκμεταλλευθούν όλα τα περιθώρια που δίνει η δημοκρατία και θα απαιτή-σουν σεβασμό του συντάγματος σε ό,τι αφορά το δικαίωμα της απεργίας, την προστασία των εργαζομένων, την αγροτική μεταρρύθμιση, τον επαγγελ-ματισμό του στρατού. «Οι ψήφοι μας», είπε, «είναι ψήφοι μαχητικές, ιδεολο-γικές, αντίθετα μ' εκείνες της UNO, που είναι ψήφοι αυταπάτης. Μπορεί να μην είμαστε πλειοψηφία, αλλά είμαστε αρκετοί και αν χρειαστεί να αντιμε-τωπίσουμε μια εισβολή, θα το κάνουμε».

Ο Μεσασόσα δηλώνει κατηγορηματικά ότι οι Σαντινίστας δεν περίμεναν με κανένα τρόπο την ήττα τους και αυτό το πολιτικό τους λάθος οφείλεται στο ότι δεν διέθεταν τον ακριβή τρόπο ώστε να μπορούν να προβλέπουν ανά πάσα στιγμή τι θα γίνει με την επανάσταση. Μεταξύ άλλων λαθών τους την περασμένη δεκαετία, αναφέρει τη διόγκωση των κυβερνητικών υπηρε-σιών με αποτέλεσμα γραφειοκρατία και αυξημένες δημόσιες δαπάνες, που για να αντιμετωπιστούν χρειάστηκε η εφαρμογή προγράμματος περικοπών και άρα αύξησης της ανεργίας. Άλλο λάθος ήταν ο έλεγχος των τιμών των προϊόντων των μικροαγορών, με όλα τα προβλήματα που ακολούθησαν. Ό-μως «άλλο είναι να ανατρέψεις μια κυβέρνηση και άλλο να κυβερνήσεις», είπε χαρακτηριστικά. «Όταν μια επανάσταση είναι αληθινή, μαθαίνεις να κυβερνάς μόνο στην καθημερινή πορεία».

Όσο για τα φαινόμενα διαφθοράς και καταχρήσεων, ο γραμματέας του υπουργείου εργασίας υποστήριξε ότι ήταν περιορισμένης έκτασης και τα μέτρα που λαμβάνονταν ήταν δραστικά.

Ο Αντριάν Μεσασόσα υπογράμμισε ότι μετά την εκλογική ήττα των Σαντι-νίστας πρέπει να ξαναμπει στο τραπέζι το ερώτημα: «Πώς θέλουμε να κά-νουμε την επανάσταση στον τρίτο κόσμο, μ' ένα κόμμα ή ένα συνδικάτο ή με πολλά, με δυνατότητα του λαού να εκφράζεται ή όχι;» Οι Σαντινίστας, πρόσθεσε, σέβονται τα μοντέλα που επιλέγουν άλλα επαναστατικά κινήμα-τα, αλλά οι ίδιοι εμμένουν στις αρχές τους θέλοντας να αποδείξουν ότι «α-νάμεσα στην επανάσταση και τη δημοκρατία δεν υπάρχει αντίφαση».

Ο Τύπος και ο Πάνθηρας

Τα δελτία τύπου των πρώτων συνελεύσεων εμφάνιζαν το κίνημα «χωρίς πολιτικούς πατέρες» κίνημα «μη βίαιο, δημοκρατικό κι αντιφασιστικό», δε δέχονταν παραλληλισμούς με το '68 ή το '77. Αυτή η ακαθόριστη πολιτική φυσιογνωμία άρεσε στον «αστικό» τύπο (δηλαδή όλο), παρόλο που ο όρος «αντιφασιστικό» θα 'πρεπε να προκαλέσει ανησυχίες.

Στην ευφορία της στιγμής, οι καταληψίες ξαναβάφτισαν αίθουσες, κτίρια, πλατείες, δίνοντάς τους ονόματα όπως Μαντέλα, Τιενανμέν, Ιντιφάντα, πέταξαν έξω από τις συνελεύσεις φασίστες, αλλά (πιο σπάνια) και σοσιαλιστές και καθολικούς, προδίδοντας έτσι έναν καθορισμένο πολιτικό προσανατολισμό. Σύμφωνα με τον κινήματος αποφασίστηκε να 'ναι ένας μαύρος πάνθηρας, στην αρχή συνδεδεμένος με το γεγονός με ένα αληθινό πάνθηρα που κυνηγούσε η αστυνομία. Όμως σύντομα το σύμβολο μεταμορφώθηκε σε έναν πάνθηρα που ξεσκίζει το σήμα της Fini-

nvest, της εταιρείας του Μπερλουσκόνι.

Ο τύπος (και η τηλεόραση) άλλαξε στάση απέναντι στο κίνημα: από παντού εμφανίστηκαν κριτικές, νουθεσίες, κατηγορίες. Ένα ρεφραϊν που επαναλαμβανόταν καθημερινά ήταν ότι το φοιτητικό κίνημα πήγαινε προς κατεύθυνση αντίθετη απ' αυτή των ανατολικών χωρών, ότι ήταν κίνημα συντηρητικό, οπισθοδρομικό, αντιμοντέρνο. Μόνο το Manifesto κι ένα περιοδικό, το Annunimenti, κράτησαν φιλική στάση. Πράγματι, για τους opinion makers (που 'ναι οι περισσότεροι έμμεσα ή άμεσα φερέφωνα του Μπερλουσκόνι ή της Φιάτ) φαινόταν αδιανόητο πως, μια γενιά που είχε γαλουχηθεί με τα ιδανικά του νεοφιλελευθερισμού, της ιδιωτικοποίησης και του γιαιπισμού, μπόρεσε ν' αναπτύξει ένα κίνημα ριζοσπαστικό, ανταυτορχικό και μάλιστα σε χρόνο ρεκόρ.

Δεν άργησε να βρεθεί η ευκαιρία για να κατηγορηθεί το κίνημα των καταληψιών σε φιλοτρομοκρατικό (κι ως εκ τούτου ποινικό διώξιμο): στις 6 του Φλεβάρη έγινε ένα σεμινάριο στο κατελημμένο πανεπιστήμιο της Ρώμης με θέμα τα νεανικά κινήματα και τις εμπειρίες του '68 και του '77. Στο σεμινάριο αυτό πήρε

το λόγο (χωρίς να έχει προσκληθεί, όπως αποδείχθηκε αργότερα) και ένα πρώην μέλος των Ερυθρών Ταξιαρχιών, καταδικασμένος, που βρισκόταν «έξω» λόγω γραφειοκρατικού λάθους. Όντας κανονικά γραμμένος στο πανεπιστήμιο, παραβρέθηκε σ' αυτό το σεμινάριο και πήρε το λόγο. Υπήρχε μια μικρή λεπτομέρεια: το Φλεβάρη του 1980, οι Ερυθρές Ταξιαρχίες είχαν δολοφονήσει λίγα μέτρα πιο πέρα τον ανώτατο δικαστικό και πανεπιστημιακό καθηγητή V. Bachelet. Την επομένη, τύπος και τηλεόραση μίλησαν για «σεμινάριο των Ερυθρών Ταξιαρχιών στο Πανεπιστήμιο», οι δε πρόεδροι της Βουλής και της Γερουσίας ζήτησαν την άμεση διάλυση των καταληψιών για να μπορέσει να τιμηθεί - από τις ακαδημαϊκές αρ-

χές - η επέτειος των 10 χρόνων απ' τη δολοφονία του Bachelet. (Πρόεδρος της Βουλής είναι η κομμουνίστρια Νίντε Λόττι, σύμφωνος του Τολιάτι, που διακρίνεται για τις «ρεαλιστικές» της απόψεις). Τελικά, στην επέτειο πήρε μέρος μια μικρή αντιπροσωπεία των καταληψιών μ' ένα πανώ που έγραφε «ποτέ πια τρομοκρατία». Οι δικηγόροι του κινήματος κατάθεσαν μήνυση για συκοφαντία ενάντια στην εφημερίδα «Ρεπούμπλικα», ζητώντας για αποζημίωση το συμβολικό ποσό του ενός δισεκατομμυρίου λιρετών, που θα μοιραστεί μισό στον τύπο του κινήματος και μισό στον -αντιπολιτευόμενο πλέον- σαντινιστικό τύπο της Νικαράγουα.

Πάρμα
Γιάννης ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Επαναστατικά και μετεπαναστατικά στιγμιότυπα

Με τις λέξεις αποπροσανατολισμός και χάος θα μπορούσε κάποιος να αποδώσει συνοπτικά την σημερινή κατάσταση της μετεπαναστατικής Ρουμανίας. Σ' αυτό φαίνεται να συμφωνεί και η μεγάλη πλειοψηφία των Ρουμάνων.

Στις 18 Φλεβάρη το απόγευμα μια αυθόρμητη(;) διαδήλωση κατά των ασφαλιτών της Securitate του Τσαουσέσκου, είχε σαν κατάληξη το σπάσιμο των τζαμιών και την εισβολή στο μέγαρο της πλατείας Victoria που είναι και έδρα του προσωρινού εθνικού συμβουλίου, που μέχρι τις εκλογές της 20ης Μάη, κυβερνάει τη χώρα. Οι διαδηλωτές εισέβαλαν στο κτίριο και κακοποίησαν ελαφρώς τον αντιπρόεδρο της κυβέρνησης, Voican. Τα κυρίαρχα συνθήματα στρέφονταν κατά του προέδρου Ιλιέσκου και του Μετώπου Εθνικής Σωτηρίας κατηγορώντας τους για κομμουνιστές και συνεργάτες του Τσαουσέσκου. Διάσπαρτες εξ άλλου παντού στο Βουκουρέστι οι επιγραφές «κάτω ο Κομμουνισμός».

Την ίδια μέρα στην Ελεύθερη Ρουμανική Τηλεόραση μια συζήτηση μεταξύ ανώτατων στελεχών του στρατού περιστρέφεται γύρω από τα ερωτήματα του θανάτου του Υπουργού Εθνικής Άμυνας στη διάρκεια του ξεσηκώματος, στρατηγού Milea, καθώς και στα παράδοξα φαινόμενα α) της απότομης μεταστροφής του στρατού ενάντια στον Τσαουσέσκου, β) της ξαφνικής πάσης ενεργειών από τους ασφαλίτες λίγα εικοσιτετράωρα μετά. Μέχρι στιγμής έχουν συλληφθεί μόνο 3.000 άνδρες της Securitate (από τους 700.000) αλλά οι περισσότεροι αφέθηκαν ελεύθεροι. Αν και η συζήτηση δεν έδωσε απαντήσεις, διάχυτη παραμένει η εντύπωση κάποιων «μυστικών» συμφωνιών.

Η εφημερίδα «Adevanul» (η αλήθεια) που υποστηρίζει το Μέτωπο Εθνικής Σωτηρίας (FSN) του Ιλιέσκου, δημοσίευσε 44 ονόματα των ήδη αναγνωρισμένων επίσημα κομμάτων. Μεταξύ τους τα παλιά «παραδοσιακά» κόμματα (Αγροτο-Χριστιανικό, Σοσιαλδημοκρατικό, Ρεπουμπλικάνικο). Νεοεμφανιζόμενα και 3 οικολογικά κόμματα. Το Οικολογικό κόμμα, η Οικολογική Κίνηση και ένα τοπικό στην περιοχή της Τρανσυλβάνιας (Arad). Δεν αναγνωρίστηκαν, όμως δρουν, κάποιες νεοφασιστικές οργανώσεις όπως Αρχάγγελος Μιχαήλ, κ.ά. υπολείμματα της εποχής του Αντονέσκου και της Γερμανο-ρουμανικής συνεργασίας.

Ένα γκάλοπ του Ινστιτούτου Κοινωνιολογίας του Βουκουρεστίου σε 10.000 περίπου δείγματα στο Βουκουρέστι έδινε το προβάδισμα με 56% στο FSN του Ιλιέσκου, ενώ στα υπόλοιπα κόμματα ποσοστά κάτω του 10%. Το συνολικό ποσοστό των οικολόγων έφτανε το 5-6% με αυξητικές τάσεις.

Μια μέρα μετά τη διαδήλωση (18/2) νέα διαδήλωση ανθρακωρύχων της κοιλάδας του Jiu, περίπου 6000, με συνθήματα στήριξης του Ιλιέσκου γίνεται στην ίδια πλατεία. Φήμες ανέφεραν ότι οι περισσότεροι των διαδηλωτών ήταν άνθρωποι της Securitate που από το '77 και μετά, αντικατέστησαν σταδιακά τους ανθρακωρύχους απεργούς που είχαν κινηθεί εναντίον του τότε καθεστώτος. Αυτό ίσως κάνει θάσμο το ερωτηματικό γύρω από την απουσία των ανθρακωρύχων από την επανάσταση του Δεκέμβρη.

Εξέλλου η συμμετοχή στο FSN ατόμων με ιστορικό συνεργα-

Επιγραφή σε τοίχο του Βουκουρεστίου. «Κάτω ο εγκληματίας» «Κομμουνιστή θα σε έφτυνα αλλά ντρέπομαι όχι για εσένα μα για μένα».

σίας με τον Τσαουσέσκου μεγαλώνει το κύμα αντιδράσεων εναντίον του. Κάτι που ίσως εκφραστεί και εκλογικά τον Μάη. Τέτοια είναι η περίπτωση του Έλληνα πολιτικού πρόσφυγα Φωτόπουλου (Sotiris Fotopoulos) που δήλωσε τις στιγμές-σταθμούς της ζωής του: «Όταν έγινε ρουμάνος υπήκοος και όταν τον δέχθηκε το Ρουμάνικο Κομμουνιστικό κόμμα του Τσαουσέσκου σαν μέλος του. Σήμερα είναι διορισμένος από τον Ιλιέσκου στο προσωρινό συμβούλιο της κυβέρνησης και πρόεδρος των 12.000 περίπου Ελλήνων της Ρουμανίας».

Όσο αφορά την ζωή, δεν δείχνει να έχει αλλάξει και πολύ. Στις διάφορες ουρές για τρόφιμα (αυγά, κρέας κλπ.) τώρα έχουν προστεθεί και οι ουρές για εφημερίδες. Κυκλοφορούν περίπου 15 στο Βουκουρέστι εκφράζοντας κυρίως κάποιο κόμμα ή χώρο. Αλλάγη όμως φαίνεται ότι έγινε στη συμπεριφορά του κράτους απέναντι στον πολίτη. Έτσι πληρώθηκαν ολόκληροι οι μισθοί του Ιανουαρίου αν και δεν δούλεψε σχεδόν κανένας. Όλοι ήταν στους δρόμους. Επίσης η ολοσχερής σχεδόν απουσία της άλλοτε πανίσχυρης αστυνομίας δίνει κάποιο αίσθημα ελευθερίας. Ελευθερίας που σε μερικές περιπτώσεις από μερικούς επιτηδευμένους (μαυραγορίτες, πόρνες κλπ.) μετατρέπεται σε ανεξέλεγκτη κατάσταση.

Μια άλλη ευχάριστη αλλαγή που γίνεται αμέσως αντιληπτή και προξενεί την απορία είναι η μεγάλη διαφορά στην συμπεριφορά στους συνοριακούς σταθμούς. Εκεί που πριν πήγαινες με την ψυχή στο στόμα και έφευγες με τα μισά από τα πράγματά σου, τώρα συναντάς ευγένεια και κατανόηση. Τόση που νομίζεις ότι έφτασες σε άλλη χώρα.

Βουκουρέστι
Dios

Η άνοιξη των μειονοτήτων

Τρεις μονάχα μήνες μετά την επαναστατημένη Τιμισόαρα, η σφαγή του Τίργκου Μούρες, με τους έξι νεκρούς και την «εργη-νευτική» επέμβαση του στρατού να φέρνει στο νου τα γεγονότα της Υπερκαυκασίας. Θολή, η ει-κόντα των ροπαλοφόρων παρα-κρατικών που ποδοπατούν τον πεσμένο στο έδαφος, τραυματι-σμένο διαδηλωτή της ουγγρικής μειονότητας, κάνει το γύρο του κόσμου. Όπως και στο μεγαλύτερο μέρος του πάλαι ποτέ ανα-τολικού μπλοκ, η κατάρρευση της παλιάς τάξης πραγμάτων θβάζει στην επιφάνεια όλες τις αντιθέσεις του παρελθόντος, θαμένες για μισό σχεδόν αιώνα κάτω απ' το τοιμμένο μιας ψευ-δεπίγραφης Νέας Κοινωνίας. Η νεογέννητη ανατολικοευρωπαϊ-κή δημοκρατία αντιμετωπίζει το ενδεχόμενο ενός πρόωρου στραγγαλισμού, στο θωμό των (εθνικών, αυτή τη φορά) ομοιο-μορφιών.

Για να καταλάβουμε τα τεκται-νόμενα στην Κεντρική Ευρώπη, φαίνεται πως όλο και περισσότε-ρο θα 'χουμε την ανάγκη της προσφυγής στην Ιστορία του Μεσοπολέμου...

T.K.

Μια, δυο, τρεις... πολλές Λιθουανίες

Στις 19 Φλεβάρη, η ETA απελευ-θέρωσε το διομήχανο Φρανθί-σκο Βιγοςάδα που κρατούσε ως όμηρο: μια αναντίρρητη χειρο-νομία καλής θέλησης με σαφή στόχο την επανόληψη των συνο-μιλιών με την ισπανική κυβέρνη-ση, συνομιλιών που είχαν διακο-πεί πέρσει απ' την ίδια τη θάσκι-κη οργάνωση. Όσο για το συνο-λικό πολιτικό πλαίσιο, αυτό τον τελευταίο καιρό έχει αλλάξει: όλα τα θάσκινα τοπικά πολιτικά κόμματα βάζουν πια ζήτημα δια-πραγματεύσεων με σκοπό την αυτοδιάθεση -είτε μιμούμενα το παράδειγμα των εθνικιστών της Βαλτικής (όπως διατείνονται τα ίδια), είτε απεκοιλάροντας (ό-πως ισχυρίζεται η ETA και το πο-λιτικό της σκέλος, το 'Ερι Μπα-τασούνα).

Εθνικιστικές διεκδικήσεις που δεν περιορίζονται μονάχα στη Χώρα των Βάσκων: στις αρχές του περασμένου Νοέμβρη, η Κα-ταλάνικη Βουλή (Χεναρελιδάδ) έθεσε ανοιχτά το ζήτημα του δι-καιώματος της Καταλωνίας στην αυτοδιάθεση -και μάλιστα με πρωτοβουλία του αρχηγού του βασικού κόμματος της ντόπιας δεξιάς (CiU), Ζόρντι Πουζόλ. Και τα καταλάνικα χτυπάνε τις πόρ-τες της EOK σαν επίσημη γλώ-σα: τα μιλάνε 6,5 εκατομμύρια άνθρωποι, πιο πολλοί απ' ό,τι λ.χ. τα δανέζικα. Πόσοι Καταλανοί νιώθουν Λιθουανοί, άραγε; Πάν-τως ο Γκονζάλεθ φρόντισε να δώσει το γάδιο δρό: παρά το διεθνές κλίμα 'Υφεσης, οι στρα-τιωτικές δαπάνες της Ισπανίας θα παραμείνουν, για λόγους «ε-σωτερικής απειλής», στα ίδια με σήμερα επίπεδα μέχρι το 1992...

Γ.Θ.

ANTAM
MICHNIK

«Εσείς οι Έλληνες αισθάνεστε ότι σας εκμεταλλεύονται;»

Στο περιθώριο του συμπόσιου για τις εξελίξεις στην Ανατολική Ευρώπη, που διοργανώθηκε πρόσφατα από το ANTI στο "Παντίο", πραγματοποιήσανταν το ANTI ADAM MICHNIK. Μαχίμο στέλεχος της «Αλληλεγγύης» και διευθυντής της εφημερίδας «GAZETA» είναι ένα από τα πιο αξιοσημείωτα πολιτικά προσώπα της Πολωνίας, αλλά και της Ανατολικής Ευρώπης. Θέρος σπαράξ του φιλελευθερισμού, ο MICHNIK δεν πιστεύει στον κομμουνισμό. Μαχεται όμως και τον αντικομμουνισμό, τη ρατσιστική, το σοβινισμό. Οραματίζεται την ενωμένη Ευρώπη στην οποία όμως θα πρέπει να συμπεριληφθούν, οπωσδήποτε και όλες οι Ανατολικές χώρες.

ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ: Το γαλλικό περιοδικό «L'EXPRESS», σας είχε χαρακτηρίσει σαν το «τρομερό παιδί». Μήπως έχετε κάποια ιδέα για την αιτία αυτού του χαρακτηρισμού;

Adam MICHNIK: Όχι!

– Οι αιώνιοι δημοσιογράφοι, έτσι;
– Όπως θα γνωρίζετε κι εσείς, οι απόψεις των δημοσιογράφων δεν είναι πάντοτε αρκετά σοβαρές. Δεν θα ήθελα να σχολιάσω τον χαρακτηρισμό. Ίσως να είμαι «τρομερό παιδί» για τους γάλλους δημοσιογράφους.

– Μήπως ο χαρακτηρισμός οφείλεται στο γεγονός πως υπήρξατε ιδιαίτερα ενεργητικός στην πολιτική και μάχιμο στέλεχος της «Αλληλεγγύης»;

– Στην εποχή των διώξεων και της καταπίεσης δεν νομίζω ότι ήμουν ο πιο δραστήριος από τους υπόλοιπους συντρόφους μου.

– Ο σοσιαλισμός φαίνεται να τελειώνει σαν σύστημα διακυβέρνησης. Τελειώνει και σαν ιδεολογία;

– Η λέξη σοσιαλισμός σήμερα, είναι μια λέξη κενή. Κατά τη γνώμη μου όμως, οι αξίες που βρίσκονται στη βάση του είναι ζωντανές και πραγματικές. Η ελευθερία, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η κοινωνική δικαιοσύνη, κατά τη γνώμη μου είναι αξίες αθάνατες.

– Ο φιλελευθερισμός, ο καπιταλισμός, νομίζετε ότι στο εξής θα είναι το κυρίαρχο σύστημα διακυβέρνησης, η κυρίαρχη ιδεολογία;

– Αυτή είναι μια άποψη ιδιαίτερα ελκυστική στους κομμουνιστές. Τι θα πει όμως καπιταλισμός; Αν εννοείτε σαν καπιταλισμό, την κοινοβουλευτική δημοκρατία και την οικονομία της αγοράς, τότε νομίζω πως δεν πρόκειται για καπιταλισμό, αλλά για τις προϋποθέσεις της φυσιολογικής πορείας της ζωής. Αν όμως εννοείτε την καπιταλιστική ιδεολογία σαν την έκφραση του εγωισμού, σαν τη φιλοσοφία και την απολογία της εκμετάλλευσης, τότε ασφαλώς ο φιλελευθερισμός δεν με εκφράζει.
– Γιατί η «Αλληλεγγύη», αν και εργατι-

κό συνδικάτο, ήθελε την πολιτική εξουσία στην Πολωνία;

– Είναι απλό. Το κομμουνιστικό καθεστώς στην Πολωνία ήταν καταπιεστικό δίχως πρόγραμμα, χωρίς αξιοπιστία. Έπρεπε να διευθετήσουμε την κατάσταση.

– Ωστόσο οι κομμουνιστές διατηρούν τον έλεγχο της αστυνομίας, του στρατού. Τους ανήκει το Υπουργείο των Εσωτερικών, δηλαδή οι δυνάμεις του κράτους.

– Πρόκειται για ένα υπαρκτό πρόβλημα. Όμως νομίζω ότι η φιλοσοφία των αλλαγών μας είναι η φιλοσοφία ενός μεγάλου ιστορικού συμβιβασμού. Δεν είναι η φιλοσοφία της ρήξης, της θίας, των εκκαθαρίσεων, της επανάστασης. Συνεπώς όλες οι πολιτικές δυνάμεις θα πρέπει να προσαρμοστούν στη νέα κατάσταση. Είναι αναγκαίο, προκειμένου να χτίσουμε τη δημοκρατική τάξη στην Πολωνία.

– Αν η οικονομική πολιτική της «Αλληλεγγύης» αποτύχει, δεν φοβάστε την επιστροφή των κομμουνιστών; Και τι ρόλο παίζει ο πρόεδρος Γιαρουζέλσκι;

– Ο Γιαρουζέλσκι είναι απαραίτητος για τη σταθερότητά μας. Όσον αφορά το Κομμουνιστικό κόμμα, κατά τη γνώμη μου είναι ένα κεφάλαιο της ιστορίας μας που έχει κλείσει τελεσίδικα.

– Πριν λίγο καιρό ο Μ. Γκορμπασόφ διαβεβαίωνε τον γραμματέα του ΚΚΠ Ρακόφσκι ότι δεν θα δινόταν καμιά λύση στο πολωνικό πρόβλημα δίχως τη συμμετοχή των κομμουνιστών.

– Πριν λίγο καιρό υπήρχε και Κομμουνιστικό Κόμμα στην Πολωνία. Τώρα όμως είναι υπό διάλυση. Δεν υπάρχει πια.

– Έχει δοθεί στον κόσμο η εντύπωση ότι οι Πολωνοί είναι υπερβολικά καθολικοί.

– Είμαστε καθολικοί όπως εσείς οι Έλληνες είστε ορθόδοξοι. Μια πολιτική στην Ελλάδα όμως που θα ήταν ενάντια στην ορθόδοξη θρησκεία και που θα όρθωνε τη σημαία του αθεϊσμού δε θα ήταν παρά μια ηλίθια πολιτική. Το

ίδιο και στην Πολωνία. Οι Πολωνοί είναι καθολικοί. Υπερβολή υπάρχει στα μέτρα εναντίον της θρησκείας και όχι στην πίστη των ανθρώπων.

– Τελικά τι περιμένουν οι Πολωνοί από το Θεό;

– Τι περιμένουν οι Έλληνες από το Θεό;

– Σήμερα η πολωνική κυβέρνηση, ο Λεχ Βαλέσα, φωνάζουν προς τη Δύση: Βοηθήστε μας! Δώστε μας!

– Είναι ένα πανομοιότυπο πρόβλημα μ' εκείνο που αντιμετώπιζε η Ελλάδα πριν 16 χρόνια. Για μας το θέμα είναι απλό. Ή θα μπούμε στην Ευρώπη ή θα καταντήσουμε να είμαστε ο «ασθενής» της Ευρώπης. Η «βαλκανοποίηση», ο τεμαχισμός της Ευρώπης θα ήταν ένας πολύ επικίνδυνος παράγοντας αποσταθεροποίησης.

– Δεν ανησυχείτε μήπως το σημερινό αίτημα για δυτική βοήθεια μετατραπεί αύριο σε κραυγή διαμαρτυρίας, ότι η Δύση σας εκμεταλλεύεται, ότι η Δύση σας εξουσιάζει, σας ελέγχει;

– Ελπίζω πως όχι. Φυσικά όμως πρόκειται για ένα πρόβλημα για το οποίο θα πρέπει επίσης να σκεφτούμε. Αλλά πείτε μου, εσείς οι Έλληνες αισθάνεστε ότι σας εκμεταλλεύονται;

– Στους τοίχους του κτιρίου της σχολής υπάρχουν γραμμένα συνθήματα που λένε: «Εξω οι αμερικάνικες βάσεις».

– Εντάξει, αλλά τι είναι τέλος πάντων οι αμερικάνικες βάσεις;

– Είναι ο ιμπεριαλισμός, δεν συμφωνείτε;

– Μα γιατί είστε εναντίον του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού; Ζείτε σε μια πανέμορφη πόλη, πολύ πλούσια. Δίχως τους Αμερικάνους και τη Κοινή Αγορά, ίσως να ήσασταν οι πιο φτωχοί. Χωρίς τους παραπάνω όρους, γιατί σκέφτεστε ότι η κατάσταση θα ήταν καλύτερη;

– Είστε διευθυντής της εφημερίδας της «Αλληλεγγύης» «GAZETA». Ας μιλήσουμε λοιπόν λίγο για τον τύπο. Στη Δύση τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας

έχουν μετατραπεί σε μεγάλες επιχειρήσεις, που πριν απ' όλα αναζητούν το κέρδος. Θα επιθυμούσατε κάτι παρόμοιο και για την «GAZETA»;

– Δεν είναι ζήτημα της προσωπικής μου θέλησης. Είναι μάλλον ένα πρόβλημα που αφορά την πραγματικότητα.

– Δεν φοβάστε όμως μήπως ανακύψει κάποιο πρόβλημα σχετικό με την ελευθερία της έκφρασης και του τύπου;

– Ναι, ασφαλώς. Γνωρίζω όμως εξίσου καλά και τα άλλα προβλήματα που μπορούν να καταπνίξουν την ελευθερία του τύπου. Είναι η αστυνομία, είναι η λογοκρισία. Κατά συνέπεια προτιμώ τις μεθόδους της ελεύθερης αγοράς, όπου υπάρχουν μηχανισμοί που μπορούν να εγγυηθούν τις ελευθερίες.

– Τελικά μέχρι πού θέλει να φτάσει η «Αλληλεγγύη» και μέχρι πού μπορεί να φτάσει η Πολωνία;

– Η Πολωνία θέλει να μπει στην Ευρώπη. Όσον αφορά την Αλληλεγγύη πρόκειται για ένα ζήτημα ανοιχτό. Αυτό το καιρό συζητάμε πάνω σ' αυτό το θέμα. Υπάρχουν ανάμεσά μας διάφορες αντιλήψεις. Η «Αλληλεγγύη» θα μπορούσε να παραμείνει ένα συνδικάτο. Θα μπορούσε επίσης να διαιρεθεί σε μικρότερα παραδοσιακά κόμματα, ή τελικά, η «Αλληλεγγύη» θα μπορούσε να διαρθρωθεί σ' ένα μεγάλο πολιτικό κίνημα.

– Να πούμε ίσως σ' ένα μεγάλο πολιτικό κόμμα;

– Όχι, επιμένω, σε κίνημα. Τα κόμματα είναι κάτι το διαφορετικό. Άλλωστε πιστεύω ότι στην Πολωνία θρικόμαστε σε μια κρίση του συστήματος των πολιτικών κομμάτων.

– Νομίζετε ότι σήμερα οι Πολωνοί είναι περισσότερο ικανοποιημένοι;

– Όχι. Οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις είναι εξαιρετικά σκληρές. Εμείς όλοι όμως πιστεύουμε ότι για πρώτη φορά, θρικόμαστε πάνω στο σωστό δρόμο.

Εξοστράτευση των φοιτητών σε αντι-Κομμουνιστικό Λαγόνι στη Ρ. di Spagna.

Ο ΠΑΝΘΗΡΑΣ ΕΙΜΑΣΤΕ ΕΜΕΙΣ

Ιταλικό Φοιτητικό Κίνημα 1990

Η Αίθουσα FAX στις Πολιτικές επιστήμες. Το FAX χρησιμοποιήθηκαν απ' την αρχή κατά κόρον για την πανεπιστημιακή συγκέντρωση του κινήματος αλλά και την επικοινωνία με άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

«Ο ΠΑΝΘΗΡΑΣ ΕΙΜΑΣΤΕ ΕΜΕΙΣ»: Ήταν μια έξυπνη ιδέα ενός φοιτητή (μέλους της DP όπως μας είπε ο Silvio) που εργάζεται σε διαφημιστική εταιρεία. Μια ιδέα που εξέφρασε απόλυτα την αυθόρμητη έκρηξη του κινήματος. Ένας μαύρος πάνθηρας κυκλοφορούσε ελεύθερος στη Ρώμη, ασύλληπτος παρόλο το σαφάρι των διωκτικών αρχών. Και στην ιταλική κοινωνία, όπου σχεδόν τα πάντα έμοιαζαν ελεγχόμενα, ένα περίεργο ζώο ξεφύτρωσε. Οι φοιτητές ταυτίστηκαν αμέσως. Το «movimento 90» ήταν το πρώτο μεγάλο νεολαιίστικο κίνημα στην Ιταλία μετά από 13 χρόνια. Οι σχολές που καταλήφθηκαν τώρα είναι περισσότερες κι από κείνες που είχαν καταληφθεί τον καιρό του 68. Και το όλο κλίμα θυμίζει περισσότερο παλιότερες εποχές παρά τη δεκαετία που μόλις έκλεισε. «Η δεκαετία του 80 τελείωσε, ζήτη η δεκαετία του 90» γράφει ένα πανώ στην είσοδο των Πολιτικών Επιστημών της Ρώμης.

Όλα ξεκίνησαν στο Παλέρμο στις 5 Δεκέμβρη. Όμως για όλον τον Δεκέμβρη το Παλέρμο έμεινε μόνο του. Μετά τα Χριστούγεννα η Ρώμη μπαίνει στο χορό. Εκτός από πολιτικό κέντρο που είναι, η Ρώμη διαθέτει και το μεγαλύτερο (από άποψη αριθμού φοιτητών) πανεπιστήμιο της Ευρώπης. Μετά τη Ρώμη, το κίνημα εξαπλώνεται σ' όλη τη χώρα. Γύρω στις 150 σχολές συνολικά, καταλαμβάνονται.

Ο νότος είναι σίγουρα πιο ριζοσπαστικός. Αντίθετα σε μερικά Πανεπιστήμια του βορρά όπως στο Μιλάνο και το Τορίνο η ανταπόκριση είναι μικρότερη. Εδώ η διείσδυση του κεφαλαίου στις σχολές είναι προχωρημένη, και πιο καθιερωμένη σε λογική, ενώ πολλοί θεωρούν τους εαυτούς τους προνομίους.

Στις 1-2 Φλεβάρη γίνεται η πρώτη πανεπιστημιακή συνάντηση στο Παλέρμο. Αυτό που βγαίνει είναι μια κάθετη απόρριψη της μεταρρύθμισης, κάθε μορφής ιδιωτικοποίησης, και το αίτημα για παραίτηση του Ρουμπέρτι. Δεν επιτυγχάνεται όμως ακόμα ένας πιο ουσιαστικός συντονισμός του κινήματος. Στις 3 Φλεβάρη οι διαδηλωτές στη Ρώμη φτάνουν τους 100.000, ενώ οι καταλήψεις έχουν επεκταθεί στα σχολεία. Στα τέλη Φλεβάρη ξεκινά μια νέα πανε-

θνική συνάντηση στη Φλωρεντία.

Η μεταρρύθμιση Ρουμπέρτι

Η μεταρρύθμιση που φέρει το όνομα του σοσιαλιστή υπουργού Παιδείας, ήταν στα σκαριά απ' το 86-87. Έχει μια αρκετά μεγάλη αναλογία μ' αυτή του

γάλλου συναδέλφου του Ντεθακέ. Μετά όμως το κίνημα της Γαλλίας, οι ιταλοί κατάλαβαν ότι πρέπει να 'ναι πιο ευέλικτοι. Έσπασαν το νόμο σε τρεις διαφορετικούς.

Ο πρώτος, που έχει ήδη εφαρμοστεί προβλέπει την ίδρυση του νέου υπουργείου για τα Πανεπιστήμια και την Έρευνα, αποσυνδεδετώντας τα έτσι απ' τη δημόσια εκπαίδευση. Ο δεύτερος νόμος αφορά την περιφέρεια «αυτονομία» των Πανεπιστημίων, στην ουσία την ιδιωτικοποίησή τους. Αυτό δε σημαίνει την πώλησή τους στο κεφάλαιο, αλλά την άμεση χρησιμοποίηση

Πανεπιστήμιο Ρώμης. Τα μπουσολινικά επενδυτικά κτήρια του κτίστηκαν για 30.000 φοιτητές και σήμερα στεγάζουν (θεωρητικά) 180.000. Αν κάποιοι από αυτούς αποφασίσουν να συμμετάσχουν στις διαδράσεις του Πανεπιστημίου αυτά θα κατερρεύουν. Δύο μήνες μετά την έναρξή τους οι καταλήψεις συνεχίζονται σε αρκετές σχολές. Σημαντικότερες είναι η Φιλοσοφική, η Ψυχολογία, οι Πολιτικές επιστήμες, η Αρχιτεκτονική. Δύο πράγματα κάνουν στην αρχή εντύπωση. Απ' τη μία η φαντασία και η αισθητική που κυριαρχούν στους τοίχους (χωρίς κανένα βέβαια περιορισμό) απ' την άλλη μια «αριστοκρατική» πολιτικοποίηση που σχεδόν ξεχάσει τα αμφιρόπρεπα υπογράφουν ένα σωρό διαφορετικά συνθήματα όπως το «ΕΙΜΑΣΤΕ ΟΛΟΙ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΕΣ».

των λειτουργιών τους απ' τις επιχειρήσεις, την εξαγορά των αποτελεσμάτων της έρευνας που θα διεξάγονται σ' αυτά, αλλά και τον έλεγχο του ιδιωτικού κεφαλαίου πάνω στις κατευθύνσεις των σπουδών.

Τα «αυτόνομα» Πανεπιστήμια θ' αρχίσουν να ψάχνουν απεγνωσμένα για χρηματοδότηση, για σπόνσορες, οι οποίοι θα 'χουν και τον πρώτο λόγο. Οι νόμοι της αγοράς θα κυριαρχήσουν πλήρως πάνω τους, αν και τυπικά οι δόμές τους θα παραμείνουν δημόσιες. Αποτέλεσμα θα 'ναι και η όξυνση της διαφοροποίησης των διαφόρων πανε-

πιστημίων.

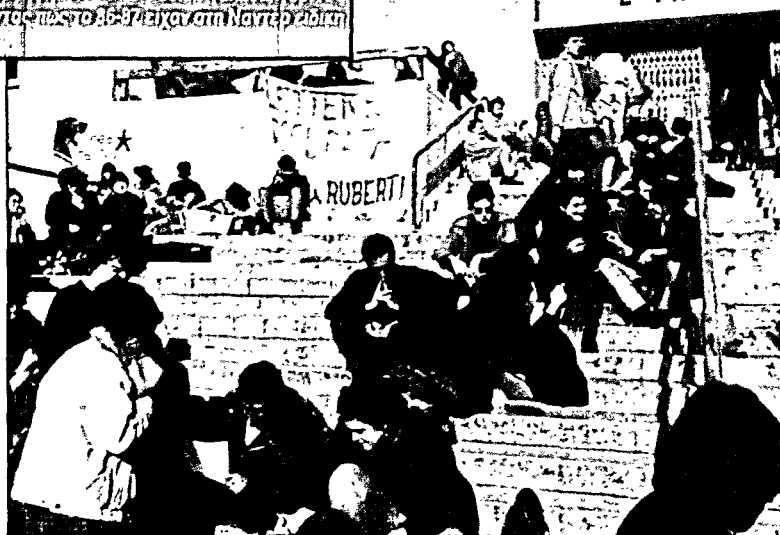
Ο τρίτος νόμος αφορά την οργάνωση σπουδών, και προβλέπει τη δημιουργία ενός νέου τίτλου του DIPLOMA που θα αποκτηθεί σε 2 ή 3 χρόνια, δίπλα στον ήδη υπάρχοντα LAUREA που θέλει 4 με 5. Όμως οι φοιτητές θα πρέπει εξαρχής να επιλέγουν για πού στοχεύουν, δίχως να μπορούν να συνεχίσουν απ' τον έναν στον άλλο.

Ο πρώτος νόμος περιέχει ένα άρθρο που προβλέπει πως, ανεξάρτητα αν περάσει ο δεύτερος, η διαδικασία της «αυτονομίας» θ' αρχίσει αυτόματα, ένα χρόνο μετά. Κι αυτό προβλέπεται για τις 19 Μάρη.

A high-contrast, black and white photograph of a crowded street scene in a city, likely Calcutta. The street is filled with people walking, and the background features large, multi-story buildings. A sign with the word "VIVARA" is visible on one of the buildings. The image has a grainy, high-contrast quality, with deep blacks and bright whites, giving it a stark, almost graphic appearance. The perspective is from a slightly elevated position looking down the street, which is filled with a dense crowd of people. The buildings on either side are multi-storied, with some showing signs of wear and others appearing more modern. The overall atmosphere is one of a busy, bustling urban environment.

[illegible]

COMPAGNO DANIE
FA NON SEI STRA SCONFITTO
HASTA LA VICTORIA ANCHE

[illegible]

21

M. ΒΡΕΤΑΝΙΑ

Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΩΝ

Όταν η Κυβέρνηση των Συντηρητικών συνέλαβε την ιδέα του Community Charge -του φόρου δηλαδή που θα κάλυπτε τα έξοδα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης- ο θατασερισμός θρυσκόταν στο απόγειο της δόξας του. Έχοντας περικόψει στο ελάχιστο τις «κοινωνικές δαπάνες», έχοντας καταργήσει σε μία νύχτα τον Δήμο του Λονδίνου, επειδή αντιστεκόταν στην θατασερική οικονομική πολιτική -κατάργηση Δήμου λόγω αντίθεσής του με το Κράτος είχε να συμβεί στην Ευρώπη από τον καιρό της Κομμουνίας του Παρισιού- και έχοντας πουλήσει σε ιδιωτικές εταιρείες από συγκοινωνίες, αυτοκινητόδρομους, κοινωνικές επιχειρήσεις μέχρι νεκροταφεία και

αυτό ακόμη το νερό του Τάμεση δημιούργησε μια νέα φορολογική υποχρέωση των πολιτών για να καλύψει ουσιαστικά τα χρήματα που η ίδια η Κυβέρνηση είχε περικόψει από τους Δήμους.

Αυτή η απλή στην εμφάνιση ιδέα, εξελίχθηκε στην πορεία σε έναν νόμο -τέρας όπου όλοι ανεξαιρέτα οι πολίτες πληρώνουν έναν καινούργιο φόρο ανεξάρτητα από εισοδήματα, μέγεθος κατοικίας, κατάσταση εργασιακή ή ότι άλλο.

Ενώ δηλαδή, με τα προηγούμενα φορολογικά συστήματα, ο Δημοτικός Φόρος, που τώρα αντικαθίσταται από το Community Charge, καθοριζόταν από το

μέγεθος της κάθε κατοικίας, και τον μοιράζονταν όσοι μέναν σε αυτήν, επομένως ελάφραινε στις μικρές κατοικίες και τις πολυπληθείς οικογένειες, τώρα γίνεται ένα ανεξάρτητο ποσό χρημάτων που αφορά τον κάθε κάτοικο ξεχωριστά.

Για παράδειγμα, όσον αφορά το Κεντρικό Λονδίνο, από τους άνεργους 20000 που 3 ή 4 μαζί μοιράζονται ένα μικρό σπίτι μέχρι τους ευκατάστατους τραπεζίτες που μόνοι τους κατέχουν ένα τεράστιο 3όροφο, σύμφωνα με τα στοιχεία που δόθηκαν στη δημοσιότητα τον περασμένο μήνα, όλοι ανεξαιρέτα είναι υποχρεωμένοι σε μία κατά κεφαλή εισφορά 530 Λιρών - 145999 δρχ.- περίπου άσχετα από τους υπόλοιπους κανονικούς φόρους τους, τις κρατήσεις των μισθών ή ότι άλλο. Και για τους μεν Γιάπηδες του Σίτυ μπορεί το ποσό να είναι αστειό, αλλά για τους εκατοντάδες χιλιάδες άνεργους και χαμηλόμισθους είναι ανυπόφορο.

Η εκπληκτική αυτή «οικουμενικότητα» της οικονομικής υποχρέωσης απέναντι στο Κράτος θυμίζει τον Κεφαλικό Φόρο των ραγιάδων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας προκειμένου να διατηρήσουν το δικαίωμά τους να έχουν τα κεφάλια τους. Γιατί και τα υπόλοιπα στοιχεία του νόμου της Θάτσερ είχαν έντονα τέτοια χαρακτηριστικά των «Φεουδαρχικών αιώνων».

Για την πληρωμή του φόρου καθενός που διαμένει σε ένα σπίτι είναι συνυπεύθυνα όλα τα άτομα που διαμένουν στο ίδιο σπίτι. Άρνηση πληρωμής του φόρου σημαίνει, πάγωμα των ατομικών τραπεζικών λογαριασμών -στην Αγγλία δεν ισχύει το «απόρρητο» απέναντι στο Κράτος- κατάργηση των όποιων επιδοτήσεων ή κρατικών δικαιωμάτων και άλλα σύναφη, μέχρι φυλάκιση για χρέος στο Δημόσιο.

Ένα ακόμη «φρούτο» που προέκυψε από το νόμο είναι ότι η Κυβέρνηση δήλωσε πως έχει στα χέρια της πάνω από 50 πηγές από όπου μπορεί να εντοπίσει τους «αρνητές», από εκλογικούς καταλόγους μέχρι καταλόγους του εθνικού συστήματος υγείας.

Αυτά πριν δύο περίπου χρόνια...

Ένας περυσινός συνταξιδιώτης της ελληνικής αποστολής στη δίκη της Ντεθ-Γιολ στην Άγκυρα, ο βουλευτής Μπέρνυ Γκραντ, μας εξηγούσε τότε για πρώτη φορά τη λογική του νόμου και πως η αριστερή φράξια των 11 βουλευτών των Εργατικών αρνήθηκαν να πληρώσουν το φόρο και συνάντησαν την οργή της ηγεσίας του Κόμματος, που θεωρούσε ότι η αντίθεση στα μέτρα της Θάτσερ δεν μπορεί να υπερβαίνει τα όρια της νομιμότητας. Έλεγε ακόμη ότι μόλις είχαν συστήσει το μέτωπο που καλούσε σε μαζική άρνηση, αλλά τα πράγματα ήταν δύσκολα, και φοβόταν πως μόνο η δημοσιοποίηση προς την Ευρώπη μπορεί να τους γλύτωνε. Ήταν ο καιρός τότε που η αντιπολίτευση καλούσε τους εγγλέζους «πληρώστε τώρα και αργότερα ψηφίστε εμάς για να καταργήσουμε το φόρο!»

Ένα χρόνο αργότερα, το κίνημα ενάντια στον Poll-Tax, τον Φόρο της Κάλπητας όπως τον αποκαλούν σήμερα οι εγγλέζοι είχε φύγει πολύ έξω από τα πλαίσια της διαμάχης των φραξιών του Εργατικού κόμματος.

Το πρώτο σημάδι φάνηκε όταν στο τέλος του '89 αποκαλύφθηκε πως 1.000.000 σκωτσέζοι, και το 1/3 του πληθυσμού της εργατούπολης της Γλασκώθς είχαν αρνηθεί να πληρώσουν. Από τον Γενάρη η Καμπάνια με σύνθημα «Μην πληρώνετε, μην μαζεύετε, μην συναινείτε, σταματήστε το Poll-Tax» απλώθηκε στη Μεγάλη Βρετανία με ρυθμούς πρωτοφανείς για τον τελευταίο αιώνα της Ιστορίας της, όπως έλεγε ο Τόνυ Μπεν σε μια συνέντευξή του, πριν λίγες μέρες.

Επιτροπές κάθε λογής, από τα συνδικάτα δασκάλων μέχρι τις επιτροπές των μειονοτήτων, και από ομάδες πανικών μέχρι κληρικούς και εκπαιδευτικούς ποδοσφαιρικών σωματείων που εμφανίστηκαν στην τηλεόραση τη στιγμή που γράφεται αυτό το άρθρο, περιφέρονται τον τελευταίο μήνα διαμαρτυρόμενοι για το Poll-Tax.

Το προτελευταίο στάδιο πριν την εφαρμογή του νόμου ήταν η έγκρισή του από τα Δημοτικά Συμβούλια, τα οποία είναι μοιρασμένα ανάμεσα στα δύο κόμματα. Σημειωτέον ότι οι Εργατικοί δώσαν γραμμή που όμως έχει βρει τρομερή αντίθεση στους Δημοτικούς τους Συμβούλους, να εγκρίνουν τον Poll-Tax.

Εκεί άρχισε ένα πολύ ωραίο σώου, που ξεκινούσε τυποποιημένα από τη συγκέντρωση έξω από τα Δημαρχεία, την είσοδο στην αίθουσα συνεδριάσεων κάποιων δεκάδων «παρατηρητών», την έναρξη της συνεδρίασης, και το σαλτάρισμα στη συνέχεια των «παρατηρητών» στο προεδρείο με πανώ και συνθήματα. Το μόνιμο κλείσιμο του σώου ήταν η διάλυση της συνεδρίασης και το κυνήγι των «παρατηρητών» από την Αστυνομία σε ταραχές και κλιμακοστάσια.

Εξαιρέτες σκηνές για τη νομοταγή βρετανική κοινωνία, όπου διάλυση δημόσιας συνεδρίασης θεωρείται περίπου έγκλημα κατά του Κράτους και του Στέμματος.

Την ίδια περίοδο, κυρίως στη Σκωτία, γίναν οι πρώτες περικυκλώσεις συμπαράστασης σπιτιών που αρνιόταν να πληρώσουν, από μικρές διαδηλώσεις για να εμποδιστεί η είσοδος σε αυτά, της αστυνομίας.

Το κύμα των διαδηλώσεων που μόνιμα πλέον παρεμπόδιζαν τις συνεδριάσεις έφθασε πολύ γρήγορα στα τοπικά συμβούλια του Λονδίνου που ήταν επιφορτισμένα να επιβάλλουν τον Φόρο.

Η εξέλιξη από εκεί και έπειτα είναι ραγδαία...

Από τις 5 του Μάρτη το Λονδίνο ξαναθυμώθηκε διαδηλώσεις που χρόνια είχε να αντικρύσει.

Σε δεκάδες συνοικίες διαλύθηκαν συνεδριάσεις, και χιλιάδες κόσμος κάθε βράδυ διαδήλωνε ζητώντας την κατάργηση του Poll-Tax.

Μέχρι που τις τελευταίες μέρες τα πράγματα και για τις δύο πλευρές φθάσαν εκεί που νομοτελειακά θα φθάναν.

Η Θάτσερ κατηγορούσε τον Κίνκω πως κρύβει «αριστεριστές και αναρχικούς» στον κόρφο του, ο Κίνκω σε μία δηλώση-υστερία προσπαθούσε να διαδηλώσει την αντίθεσή του στη βία, λες και κανείς ίσχυε πως αυτός είχε στήσει την ιστορία, και κατηγορούσε με τη σειρά του, τους βουλευτές του που αρνούνται να πληρώσουν οι οποίοι

όμως στο μεταξύ από 11 έχουν φθάσει τους 28, για ηθική αυτοουργία στη βία των διαδηλώσεων, και πέρασε στη διαγραφή στελεχών του που είχαν πάρει ενεργά μέρος στην καμπάνια.

Και δεν φαίνεται να είχε άδικο που φώναζε. Η μαζική απείθεια στους νόμους, παρέα με τη βία των διαδηλώσεων ήταν στα μέσα του Μάρτη μια ιδιαίτερα ανησυχητική πραγματικότητα, για την παμπάλαια «τάξη πραγμάτων» που εναλλάσσει με ήσυχο και πολιτισμένο τρόπο στη νομή της εξουσίας τα κόμματα των Εργατικών και των Συντηρητικών. Η προοπτική μιας πτώσης από τα κάτω της Θάτσερ, κάτι που έχει αρχίσει να μην είναι φαντασία για την Αγγλία, τρομοκράτησε τον Κίννοκ που ετοιμάζει το θελούδινο πέρασμά του στην πρωθυπουργία, και ήλπιζε ότι η καμπάνια του Poll-Tax θα έφθανε στα όρια μιας αντιπολιτευτικής οπερέτας.

Αλλά η οπερέτα εξελίχθηκε σε σκληρό θέατρο του δρόμου. Από την μία εμφανίστηκαν χωριά ολόκληρα που δήλωσαν άρνηση πληρωμής του φόρου, και από την άλλη το βράδυ της 8 και 9 Μάρτη στο Χαρινγκάι και στο Μπρίξτον τα καπνογόνα της έφιππης αστυνομίας και τα σπασμένα φασιφουντάδικα των Μακ-Ντόναλντς διέλυσαν και την τελευταία αυταπάτη για ήρεμη διευθέτηση, με ανοχή τελικά του κόσμου, ή κάποιο συμβιβασμό με «τροπολογίες» του νόμου.

Οι συγκρούσεις που φτάσαν στα κατώφλια των αστυνομικών τμημάτων, δείχνουν πως αυτός ο νόμος των Συντηρητικών όχι μόνο δεν πρόκειται να περάσει εύκολα, αλλά αυτή τη φορά μαζί του, άναψε φωτιά που δεν σβήνει. Κατάργηση του νόμου θα σημάνει πτώση της Θάτσερ αλλά συγχρόνως σημαντική πολιτική ήττα και του Κίννοκ, που βρέθηκε συνειδητά «εκτός νυμφώνος», ενώ η διατήρησή του είναι πλέον αδύνατη αφού όπως ομολογούν οι ίδιοι οι βουλευτές των Συντηρητικών, τα έξοδα για το κυνήγι των εκατοντάδων χιλιάδων «παρανομούντων» που δεν πληρώνουν θα απαιτήσει έξοδα πολλαπλάσια των εσόδων που θα μαζεύονταν από αυτούς που θα πλήρωναν.

Η καμπάνια του Poll-Tax ξεκίνησε πριν ενάμιση χρόνο διστακτικά και βρέθηκε μέσα στη δίνη μιας απρόσμενης μαζικότητας. Ούτε οι ίδιοι οι οργανωτές της καμπάνιας, ούτε και κανένας άλλος πίστευε ότι ήταν δυνατόν, παρόλη την άρνηση των Εργατικών να την καλύψουν, παρόλη την σιδερένια πολιτική των Συντηρητικών και τις απειλές τους, σήμερα δεκάδες χιλιάδες να διαδηλώνουν στις πόλεις της Αγγλίας και της Σκωτίας και να μπλοκάρουν με κάθε τρόπο τις «κρατικές διαδικασίες».

Λίγοι οι απεργίες των νοσοκομειακών και των βιομηχανικών εργατών που τους τελευταίους τρεις μήνες ανέτρεψαν την οικονομική πολιτική για πρώτη φορά, λίγο το θατσερικό κατόρθωμα να γεμίσει τις μεγάλες πόλεις με άστεγους, έκαναν το Μπρίξτον να θυμηθεί πως εκεί στις γειτονίες των εγχρώμων που στήθηκαν τα οδοφράγματα της περασμένης δεκαετίας, καιρός είναι να ξαναστηθούν τα καινούργια.

Λονδίνο
Νίκος ΜΠΕΛΑΒΙΑΣ

ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟ ΜΕ Τ' ΑΣΤΡΑ

Η πλειοψηφία των ανατολικογερμανών αποδέχτηκε στις 18 Μαρτίου την υπόσχεση του Κολ για γρήγορη ευημερία μέσω προσάρτησης της χώρας τους, επιλέγοντας την υπαγόρευση των όρων της Βόννης από την συνολική χρεωκοπία του παλιού καθεστώτος.

Η εκλογή του δυτικού μάρκου και της διάλυσης του ανατολικού κράτους δεν θα επηρεάσει μόνο την πρώην, πλέον, DDR· η ισχυροποίηση των δυτικών χριστιανοδημοκρατών, η ανακοπή της πορείας των σοσιαλδημοκρατών και η κρίση των πράσινων είναι παρούσα.

Όταν με το δημοκρατικό κίνημα, στα τέλη του 89 τα πρώην «αντιπολιτευόμενα» κόμματα του «μετώπου» του Χόνκερ ξεμουδιάζανε τηλεφωνώντας στο υπουργείο Ενδογερμανικών Σχέσεων για πολιτικές συμβουλές, ήταν μόνο η αρχή. Στη συνέχεια, παράλληλα με την επιμελή και συστηματική εκστρατεία των δυτικών μέσων ενημέρωσης και κυβερνητικών πηγών που παρουσίαζαν χαώδεις συνθήκες στην DDR διαδίδοντας αρκετές φημολογίες ως γεγονότα, άρχισε να ρέει και το δυτικό χρήμα ως προεκλογική βοήθεια, να συρρέουν δυτικοί πολιτικοί, υπουργοί κι ο ίδιος ο καγκελάριος ως κύριοι ομιλητές εκλογικών συγκεντρώσεων. Η αποκάλυψη χαφιέδων της ασφάλειας σε περίοπτες θέσεις των συντηρητικών κομμάτων (σύμφωνα με τον υπεύθυνο διάλυσης της Στάζι, Βέρνερ Φίσερ, που παρουσιάσαμε στο προηγούμενο τεύχος, πρώην συνεργάτης της ασφάλειας είναι πια βουλευτές πολλών κομμάτων) αντισταθμίστηκε τις τελευταίες μέρες με την υπόσχεση Κολ περί ισοτιμίας 1:1 των νομιμάτων.

«Κανένας δεν μπορεί να αμφισβη-

τήσει ότι η νίκη ανήκει στον Καγκελάριο Κολ και όχι στους Ανατολικογερμανούς χριστιανοδημοκράτες». (Φαί νάνσιαλ Τάιμς, Καθημερινή 22.3).

Σαν επιστέγασμα των εισαγωγών από τη Δύση ανακοινώθηκε μετεκλογικά η επιλογή δυτικογερμανού Χριστιανοδημοκράτη πρώην υπουργού για το υπουργείο Οικονομίας. Η νομική φόρμουλα αναζητείται ακόμα.

Για τα πρώην κόμματα αντιπολίτευσης του παλιού καθεστώτος, η αριστερή «Συμμαχία 90» είχε προβάλει το σύνθημα «όποιος έμαθε φλογέρα στο πλάι του Χόνκερ δεν μπορεί να παίζει το πρώτο βιολί στη δημοκρατία», κάτι που δεν επηρέασε το προσανατολισμένο δυτικά εκλογικό σώμα.

Η αναπάντεχη ήττα των σοσιαλδημοκρατών αποδίδεται από την Εναλλακτική Λίστα του Δυτ. Βερολίνου στην εθνικιστική δίνη στην οποία οι ίδιοι συνεβάλαν και που τους κατάπιε τελικά. «Οι εκλογείς επέλεξαν το γνήσιο είδος και την απευθείας σύνδεση με τη Βόννη».

Το σημαντικό ποσοστό (16%) που, φυσικά χωρίς έξωθεν βοήθεια, έλαβε το ανανεωμένο PDS, το παλιό κομμουνιστικό κόμμα, δείχνει ότι περνάει μίαν αξιόπιστη διαδικασία αυτοκριτικής του χρεωκοπημένου παρελθόντος του, ενώ συσπειρώνει στη βάση της διατήρησης του υφιστάμενου κοινωνικού κράτους και της άρνησης μιας άνευ όρων προσάρτησης.

Η πραγματική αντιπολίτευση στο παλιό καθεστώς παραμένει και τώρα αντιπολίτευση. Οι δυνάμεις που ηγήθηκαν στο κίνημα δημοκρατίας το φθινόπωρο του 89 δεν μπόρεσαν να αντισταθούν στην επέλαση των δυτικών πολιτικών και στην προεκλογική βοήθεια στα ανατολικά τους υποκαταστήματα. Η «Συμμαχία 90» (Νέο Φόρουμ, κίνημα

πολιτών, ειρήνης, αφοπλισμού) διαβέβαι 12 έδρες, οι Πράσινοι και η Ανεξάρτητη Κίνηση Γυναικών 8, η εναλλακτική Λίστα Νεολαίας και η αντιδογματική Ενωμένη Αριστερά από μια, στη νέα 400μελή Βουλή. Οι δυτικογερμανοί Πράσινοι είναι διχασμένοι στην υποστήριξη που θα δώσουν στους ανατολικούς συντρόφους τους: η ριζοσπαστική τάση ευνοεί μια σε γενικές γραμμές συμπόρευση μαζί με τις άλλες μικρές δυνάμεις της αντιπολίτευσης, όπου συγκαταλέγουν και το PDS, ενώ από την πλευρά των πραγματιστών απορρίπτεται κάθε συνεργασία μαζί τους· «δε θα ξαναφέρουμε το σοσιαλισμό μέσω των Πράσινων — οι Πράσινοι δεν είναι σοσιαλιστικό κόμμα!»

Φτηνότερη τώρα η τιμή της DDR;

Από τις εδώ-και-τώρα υποσχέσεις, την επομένη ήδη των εκλογών, η οικονομική ενοποίηση παρουσιάστηκε ως «επίπονη και χρονοβόρα διαδικασία» από αξιωματούχους της Βόννης. Η μαζική μετανάστευση π.χ., που είχε διευκολυνθεί και ανταμειφθεί ποικιλοτρόπως από τη δυτική κυβέρνηση μέχρι χτες, επιδιώκεται σήμερα να σταματήσει δι' εκκλήσεων, κι από αύριο με διατάγματα.

Η εκ δυσμών αντιμετώπιση των οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων στην Ανατ. Γερμανία δεν θα ακολουθήσει την τακτική του χάους ή των υποσχέσεων, αλλά μια μελετημένη πορεία απορρύθμισης και ένταξης στο νέο ρόλο. Μετά τις νομισματικές ταχυδακτυλουργίες, τα χέρια είναι τώρα λυτά για τη σύνδεση των μισθών με την παραγωγικότητα, που ως γνωστόν είναι κατά πολύ χαμηλότερη στην Ανατολή.

Για την μεγάλη αναμενόμενη ανεργ-

για και τις συντάξεις θα εφαρμοστεί το δυτικό σύστημα πρόνοιας, μερικές όμως κλάσεις χαμηλότερα. Αλλά αυτό δεν είναι κάτι νέο: στις 14.3 η Καθημερινή αναδημοσίευσε σχόλιο των Φαϊνάνσιαλ Τάιμς, σύμφωνα με το οποίο «ε-κείνο που έχει τη μεγαλύτερη σημασία είναι ότι η Ανατολική Γερμανία δεν πρέπει να υποστεί το κόστος της Δυτικής Γερμανίας, ιδιαίτερα το κόστος του δυτικογερμανικού κράτους ευημερίας. Μετά την καθιέρωση της μετατρεψιμότητας του μάρκου, όλα τα κίνητρα που προσελκύουν τους Ανατολικογερμανούς στη Δύση θα πρέπει να καταργηθούν. Επί πλέον, το επίδομα ανεργίας και οι άλλες κοινωνικές παροχές θα πρέπει να προσδιοριστούν με βάση το ανατολικογερμανικό εισόδημα. Έτσι οι δυνάμεις της αγοράς θα δημιουργήσουν τις επιθυμητές διαφοροποιήσεις στους μισθούς στην Ανατολική Γερμανία. Αυτό μόνο θα δώσει ισχυρότατα κίνητρα σε βιομηχανίες που χρησιμοποιούν μη ειδικευμένο εργατικό προσωπικό να εγκατασταθούν στην Ανατολική Γερμανία». Ό,τι ακούγεται κυνικό, δεν είναι παρά ειλικρινές. Ο υποδεέστερος οικονομικός ρόλος της Ανατ. Γερμανίας θα ξεπληρωθεί από τους ίδιους τους κατοίκους της που για δεύτερη φορά θα συμβάλουν σε οικονομικό «θαύμα». Η προσπάτηση δε θα γίνει δια της βίας, αλλά δια της φτώχειας.

Αν ληφθεί υπόψη ότι στην Πολωνία αναμένονται 1,7 εκατ. ανέργων για το 1991 και ότι από το καλοκαίρι, η Σοβιετική Ένωση θα ανοίξει τα σύνορά της, καθώς υποστηρίζει η Βερολινέζα Ευρωβουλευτίνα των Πράσινων Birgit Cra-pon-Daiber, «πάνω στη γραμμή Όντερ-Νάισε θα ανεγερθεί το νέο τείχος» - για την προστασία του γερμανικού χώρου από την μεταναστευτική πίεση. Σε κάθε περίπτωση θα μετακινηθεί προς ανατολάς.

Η λανθάνουσα γλώσσα του καγγε-λάριου (οι πρώτες ελεύθερες εκλογές στην Ανατ. Γερμανία εδώ και 52 χρόνια -δηλαδή ελεύθερες και του 1938!), η άρνηση ρητής αναφοράς στη γραμμή Όντερ-Νάισε (τα «δυτικά» ή «σημερινά» σύνορα της Πολωνίας αποκαλούνται), η εθνικιστική καθήλωση στη διαδικασία ενοποίησης χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι σύμμαχοι και οι γείτονες, είναι σημεία της σημερινής κατάστασης.

Όσο για την μελλοντική γερμανική πορεία, αυτοδύναμη ή ευρωπαϊκή, οι ενδιαφερόμενοι από έξω συμφωνούν ότι ο καλύτερος τρόπος είναι η ένταξη της, βλέποντας τη γερμανική ενοποίηση να λειτουργεί νομοτελειακά προς όφελος της ευρωπαϊκής με τη Γερμανία να δίνει το θήμα. Για τέτοιους ρεαλιστές αναλυτές κάθε υποχώρηση είναι για καλό. Τι ευρωπαϊκή Γερμανία, τι γερμανική Ευρώπη... Η πραγματικότητα είναι η αλήθεια και κάθε αντίδραση θα αναζωπύρωνε τον γερμανικό εθνικισμό. (Οι Σοβιετικοί, για τους οποίους τώρα οι αναλυτές θάλθηκαν να μας εξηγήσουν πώς και γιατί οι επιφυλάξεις τους για τη ΝΑΤΟική ένταξη δεν είναι θεμελιακές και πως η ενοποίηση θα αποβεί ωφέλιμη γι' αυτούς, θα αποτελέσουν αύριο κιόλας τον επόμενο στόχο τους).

Η γερμανική ενοποίηση περνάει από την παιδική της ηλικία σε μια ταραγμένη εφηβεία. Η «άνδρωσή» της επιφυλάσσει τις περισσότερες εκπλήξεις.

Γιώργος ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Νέα Οικολογία

Τεύχος 65, Φεβρουάριος 1990

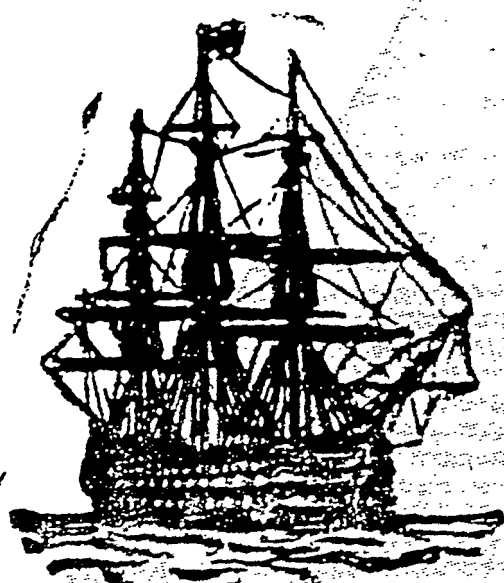
Μεταξύ άλλων διαβάστε:

Π.Α. Γεράκη: Η Αραβησός και το νερό της Θεσσαλονίκης • Μ. Μοδινού, Γ. Παρρασκευόπουλου: Δακτύλιος και νέφος • Λ. Λουλούδη: Άνθρωπος και φύση • Δ. Παπαϊωάννου: Το ρέμα στο Χαλάνδρι • Π. Παναγιωτίδη: Μιά λύση για τον Αμβρακικό • Λ. Αξελού: Αριστερά: παρακμή ή κρίση; • Μισέλ Τουρνιέ: Ο κόσμος των σκουπιδιών • Γ. Στάμου: Οικολογία και δαρβινισμός • Δ. Κωστόπουλου: Μειονωτικά κινήματα • Δ. Συκιώτη: Τσιφτετέλληνες • Δόμνας Μιχαήλ: Ιθαγενείς στρατηγικές επιβίωσης.

ΑΚΝΒΕΡΝΗΤΕΣ

ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ

εφημερίδα για μια εναλλακτική ανατρεπτική αριστερά

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΠΕΜΠΤΗ 29 ΜΑΡΤΙΟΥ

Από τις εκδόσεις ΕΚΑΤΗ
Γ' Σεπτεμβρίου 91 ☎ 8837.343

κυκλοφόρησαν δύο νέα βιβλία.

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΜΟΡΕΩΣ
με προλεγόμενα του Ρένου Αποστολίδη
και εικονογράφηση του ζωγράφου
Γιώργου Πανουτσόπουλου

και οι **ΔΕΡΒΙΣΣΑΙ** του Β. Μιρμύρογλου
που εκδίδεται για δεύτερη φορά
φροντισμένη από τον Κώστα Νικολάκη
αποτελούν μια αδιάσπαστη συνέχεια
στο πραγματικά επιτυχημένο εκδοτικό του έργο.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ελληνική Κοινωνία και Κράτος

Μια συζήτηση με τους **Κ. ΤΣΟΥΚΑΛΑ ΚΑΙ Α. ΡΗΓΟ**

ΛΕΝΙΝ ΝΤΑΝΤΑ

του DOMINIQUE NOGUEZ

Πριν λίγες μέρες τα παγκόσμια μέσα ενημέρωσης περιέγραψαν με λεπτομέρειες το γκρέμισμα ενός γιγαντιαίου ανδριάντα του Λένιν απ' τον εξεγερμένο ρουμάνικο λαό. Πολύ πριν όμως ο Λένιν γίνει θεός και καρικατούρα ταυτόχρονα από το καθεστώς Τσαουσέσκου είχε προλάβει να συνδεθεί μ' έναν άλλο διάσημο ρουμάνο. Μόνο που εκείνη η συνάντηση έμεινε μέχρι σήμερα άγνωστη. Μιλάμε για τον Τριστάν Τζαρά, τον εμπνευστή του κινήματος ΝΤΑΝΤΑ που δημιουργήθηκε στη Ζυρίχη, στο περίφημο Καμπαρέ Βολτέρ, την ίδια εποχή που ο Λένιν ζούσε εξόριστος στην ίδια πόλη και στον ίδιο δρόμο!

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ που ακολουθεί είναι αποσπάσματα απ' το βιβλίο «Lénine dada» του Dominique Noguez (εκδόσεις Robert Laffont, Παρίσι 1989). Ερείς απλώς συνδέσαμε τα αποσπάσματα. Όλα τα κείμενα που αναφέρονται είναι αυθεντικά και οι πηγές διασταυρωμένες.

Ο συγγραφέας ξεκινά απ' την παράξενη σύμπτωση που έφερε τον Λένιν και τους πρώτους ντανταϊστές να συνυπάρχουν στη Ζυρίχη για πολλούς μήνες το 1916. Από την πλευρά του Λένιν δεν υπάρχει ούτε λέξη σχετική. Τίποτα δεν αναφέρεται στη δημοσιευμένη αλληλογραφία του. Η σύντροφός του η Κρούτσκαγια, που δεν παραλείπει στις αναμνήσεις της ν' αναφερθεί στο σπίτι που κατοικούσαν στη Ζυρίχη, στην οδό Spiegelgasse, μοιάζει να αγνοεί εντελώς ότι μέσα στο ίδιο «στενό δρομάκι», σε λίγα μέτρα απόσταση θρυσκόταν το περίφημο Καμπαρέ Βολτέρ, όπου γεννήθηκε το Νταντά. Αλλά και απ' την πλευρά των ιστορικών του Νταντά οι αναφορές για την παρουσία του Λένιν στη Ζυρίχη είναι ελάχιστες. Ο Georges Hugnet και ο Hans Richter απλώς αναφέρουν τη γειννίαση της κατοικίας του Λένιν με το Καμπαρέ Βολτέρ. Ο Richard Hülsenbeck, όμως, που έφτασε στο Καμπαρέ Βολτέρ στις 26 Φεβρουαρίου μας δίνει μια πολύτιμη πληροφορία:

«Ακούσαμε πολύ λίγα για τον Λένιν - λένε ότι ήρθε μια φορά στο Καμπαρέ. Δεν τον είδα ποτέ. Δεν ξέρω καν πώς μοιάζει.»

Ο ιστορικός Hans Kleinschmidt προσθέτει μια άλλη πληροφορία:

«Ο Αττ, ο Ball και ο Hülsenbeck δε συνάντησαν ποτέ τον Λένιν, ενώ ο Τζαρά, αργότερα, δήλωσε σε φίλους του στο Παρίσι ότι «είχε ανταλλάξει ιδέες» μαζί του.»

Αλλά για την παρουσία του Λένιν στο Καμπαρέ Βολτέρ (Cabaret Voltaire) ήδη απ' την ημέρα των εγκαταστάσεων στις 5 Φεβρουαρίου 1916 υπάρχει μια σημαντική μαρτυρία: η μαρτυρία του ρουμάνου ζωγράφου Marcel Janco:

«Το Καμπαρέ Βολτέρ ήταν ο τόπος συνάντησης των καλών τεχνών. Εδώ συνωστίζονταν ζωγράφοι, φοιτητές, επαναστάτες, τουρίστες, απατεώνες απ' όλο τον κόσμο, υπόκοσμος,

γλύπτες και ευγενείς κατάσκοποι εις άγρην πληροφοριών. Μέσα στον πυκνό καπνό, ανάμεσα στο θορύβο των χειροκροτημάτων ή ενός λαϊκού τραγουδιού, διακρίναμε αιφνίδιες εμφανίσεις, όπως η εντυπωσιακή μογγόλικη φιγούρα του Λένιν που περιστοιχίζονταν από μια ομάδα, ή η ασυριανή γενοιάδα του Λαμπάν, του μεγάλου χορευτή.»

Ο Λένιν, και μάλιστα περιστοιχιζόμενος από μια ομάδα. Τι θαυμάσια ανακάλυψη, με ανυπολόγιστες συνέπειες! Όστε ο μελλοντικός ηγέτης της σοβιετικής επανάστασης δεν ήταν ένας απλός γείτονας του Καμπαρέ Βολτέρ αλλά και πελάτης. Δεν αρκέστηκε να ακούει απ' το σπίτι του να μιλούν για τις «βραδιές Dada». Ήταν παρών! Ακόμα περισσότερο κι ας μας συγχωρεθεί το διαστικό συμπέρασμα: συμμετείχε!

Ο Λένιν και τα καμπαρέ

Η αγάπη του Βλαντιμίρ Ουλιάνοφ για τα καμπαρέ δεν ξεκινά το 1916. Η απόλυτα κατανοητή διακριτικότητα των ιστορικών και των πολιτικών του φίλων, καθώς και η απουσία αναφορών στην ίδια την αλληλογραφία του Λένιν, δεν εμπόδισαν κάποιες ενδείξεις να διαπεράσουν το τείχος της σιωπής. Η ίδια η Κρούτσκαγια, αν ξέρε κανείς να τη διαβάσει μας λέει πολλά. Η περίοδος 1901-1902 στο Μόναχο, άφησε κατά τη δική της ομολογία «μια ευχάριστη ανάμνηση» στο ζευγάρι των επαναστατών. «Βρήκαμε τρόπο», εξηγεί με σεμνότητα η Κρούτσκαγια, «να διασκεδάσουμε μ' αλη μας την καρδιά την εποχή του καρναβαλιού και αφιερώσαμε να παρασυρθούμε απ' την εξαιρετική χαρά της ζωής που ένιωθαν όλοι...»

Λίγο αργότερα, στο Λονδίνο, ο Βλαντιμίρ Ίλιτς ακολούθησε τη ζωή της εργατικής τάξης με τρόπο ώστε «πληγαινε παντού όπου συγκεντρώνονταν οι εργάτες - σε υπόγειους περιπάτους και μέσα στα μπαρ.»

[Στη συνέχεια ο συγγραφέας αναφέρει διάφορα κείμενα που πιστοποιούν την αγάπη του Λένιν στη διασκέδαση και την προτίμησή του στα καμπαρέ.]

Όμως ο Λένιν το πιστοποιεί και ο ίδιος μέσα στην αλληλογραφία του. Στις 2 Ιανουαρίου 1910, για παράδειγμα, γράφει στην αδελφή του Μανιάσα που είχε επιστρέψει στη Ρωσία:

«Στις γιορτές διασκεδάσαμε καλά... Αλλά και σήμερα σχεδιάζω να πάω σ' ένα καμπαρέ για ένα επαναστατικό γλέντι...»

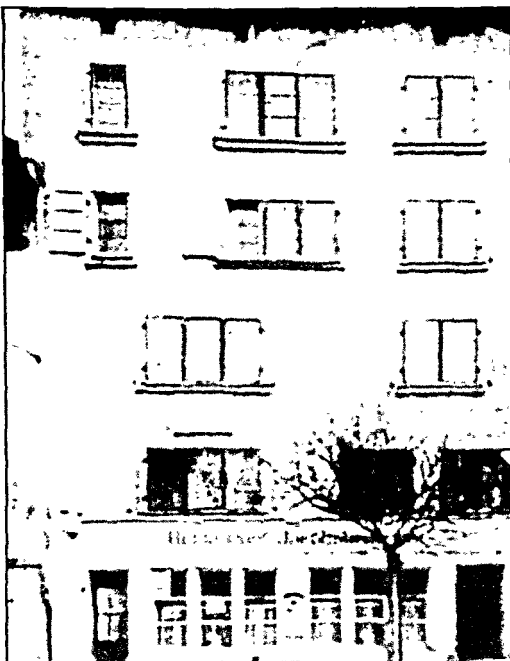
Υπάρχουν δυο ερωτήματα: πώς έγινε η συνάντηση του Λένιν με τους μελλοντικούς ντανταϊστές; Και για ποιο λόγο υπάρχει αυτή η επιμονή και των δυο πλευρών να κρύβουν ή και να αρνούνται αυτή τη συνάντηση; Στην πρώτη ερώτηση δεν μπορούμε να απαντήσουμε παρά μόνο με υποθέσεις.

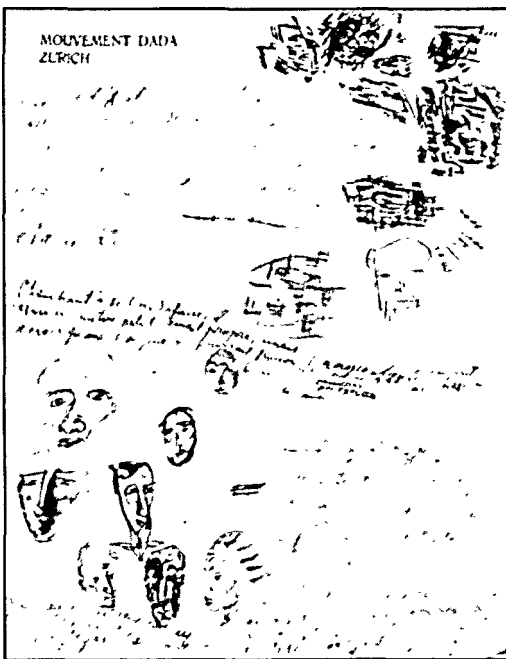
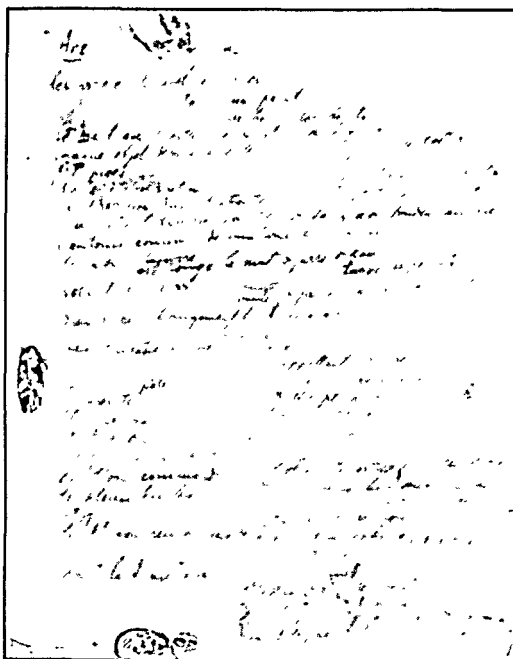
[...]
(Όσο για τη δεύτερη ερώτηση:) Από τη στιγμή που επέστρεψε ο Λένιν στην πατρίδα του τον Απρίλιο 1917 τίποτα δεν εμπόδιζε πλέον τους ντανταϊστές να μιλήσουν και να σημειώσουν το σημαντικό ρόλο που έπαιξε στις αρχές του κινήματός τους. Αυτό που ξεφονιάζει, όπως είδαμε, είναι η σιωπή, ή τουλάχιστον η ανακρίβεια των μαρτυριών. Το κλειδί αυτής της παραξενιάς δεν πρέπει αναγκαστικά να αναζητηθεί σε μια επιμονή συννενοχή με τον μπολσεβικό ηγέτη, σαν να ήταν η ντανταϊστική του περιπέτεια μια αμαρτία που θα 'πρεπε να αποκρυφεί απ' τον κόσμο. Η πιο πιθανή εξήγηση είναι πολύ πιο απλή: οι περισσότεροι ντανταϊστές ποτέ δεν έμαθαν ότι ο Λένιν ήταν ανάμεσά τους στη Ζυρίχη. Ήταν προτιμότερο. Γιατί δεν υπήρχε μόνο η εξωτερική απειλή της ελβετικής αστυνομίας: ακόμα και μέσα στο Καμπαρέ Βολτέρ φυτρώναν κάθε είδους φρούτα. Θυμίζουμε πώς τα κατέγραφε ο Marcel Janco στις αναμνήσεις του:

«Ζωγράφοι, φοιτητές, επαναστάτες, τουρίστες, απατεώνες απ' όλο τον κόσμο, υπόκοσμος (sic) γλύπτες και ευγενείς κατάσκοποι εις άγρην πληροφοριών.»

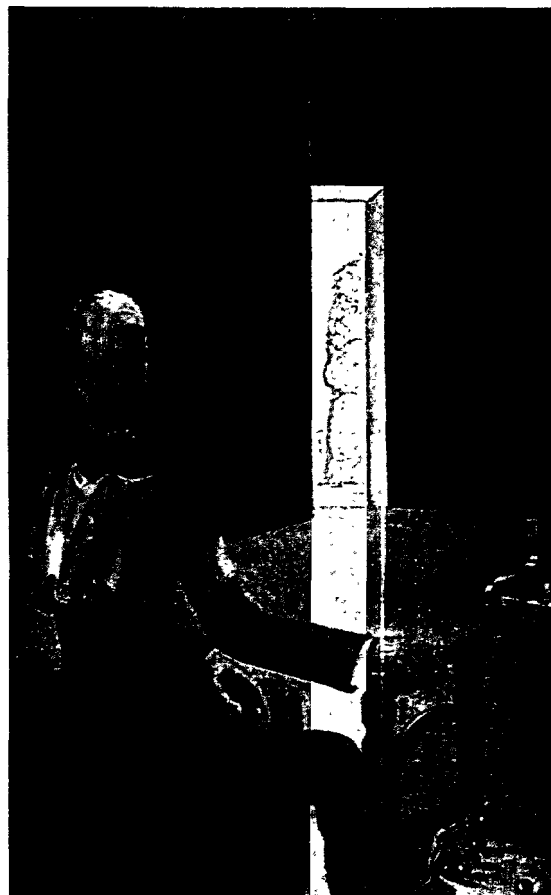

Η Spiegelgasse στη Ζυρίχη. Στο νούμερο 1 θρυσκόταν το Καμπαρέ Βολτέρ (αριστερά). Στο 14 κατοικούσε ο Λένιν (δεξιά).

Το χειρόγραφο του ποιήματος «Arc» που αποδίδεται στον Τζαρά.

«Μερική παρ»

Νέα υπόθεση για την ονομασία «NTANTA»

Όπως κι αν είναι, η επώνυμη ή κρυφή παρουσία του Λένιν και η συμμετοχή του στις αρχές του Καμπαρέ Βολτέρ ρίχνει ένα νέο φως σ' ένα απ' τα πιο αμφιλεγόμενα σημεία της ιστορίας του κινήματος: τη βάπτιση του.

Συνοψίζοντας μια υπόθεση σύνθετη και μπλεγμένη, γνωρίζουμε ότι η πατρότητα της επλογής του «Νταντά» σαν όνομα και σήμα του κινήματος έχει διεκδικηθεί από τέσσερα τουλάχιστον άτομα, δηλαδή σχεδόν απ' όλα τα σημαντικά μέλη του πρώτου πυρήνα της Ζυρίχης.

[...]

Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες, τις υποθέσεις ή τους ισχυρισμούς που αλληλοαναιρούνται, γιατί να μην ακούσουμε τη φωνή της λογικής, του Hans Richter, Αναφερόμενος στην περίοδο που προσχώρησε στη μικρή ντανταϊστική κοινότητα, ο συγγραφέας του *Dada-art et anti-art* δηλώνει:

«Εκείνη την εποχή υπέθετα εντελώς φυσικά ότι το όνομα Νταντά είχε προφανείς σχέσεις καταγωγής από την τόσο χαρούμενη ολαδική κατάφαση «ντα, ντα»...»

Γιατί αυτή η «υπόθεση» να μην είναι η σωστή; Είναι απολύτως διαφωτιστική, και όλα τα στοιχεία συγκλίνουν σ' αυτήν. Οι ημερομηνίες συμπίπτουν: γύρω στα μέσα Απριλίου του 1916 καθιερώνεται η λέξη «νταντά», σύμφωνα με τις πιο αξιόπιστες μαρτυρίες. Δηλαδή μετά την άφιξη των τεσσάρων ολάδων: του Τζαρά, των αδελφών Janco και του Ουλιάνοφ. Όμως, κυρίως, μετά τη ρωσική θραδιά της 4ης Μαρτίου. Από κει και πέρα δε χρειάζεται να «υποθέσει» κανείς, αρκεί να φανταστεί λίγο πώς θα καλυφτούν κάποια πολύ μικρά κενά: υπάρχουν πολλές μαρτυρίες που μας επιτρέπουν να ανασυνθέσουμε εξ ολοκλήρου τη σκηνή - θα έπρεπε ίσως να πούμε: την πρωτόγονη σκηνή - αυτή τη σκηνή που θα επαναλαμβάνεται τελετουργικά τόσες φορές στη συνέχεια.

Μέσα στους καπνούς του καμπαρέ, οι θεατές, όρθιοι, συνωθούνται μπροστά στη μικρή σκηνή, που κι αυτή είναι γεμάτη από ένα χαρούμενο πλήθος. Δύο προβολείς μεγεθύνουν τις οικίες των σκανδαλιάρηδων φαροέρ που κάνουν μεγάλη φασαρία: Tzara, Marcel Janco, Ball, Hülsenbeck, Mme Hennigns και Arp. Γύρω τους οι θαμώνες φωνάζουν, γελούν, χειρονομούν. [...] Στη σκηνή ο Janco παίζει μ' ένα αόρατο βιολί, ο Hülsenbeck χτυπά με μανία ένα μεγάλο τύμπανο, πολύ πραγματικό, ενώ ο Ball, ωχρός σαν κηλίδα, παίζει πάνω με απότομες κινήσεις. [...] Κάτω απ' τον αδιάκοπο ήχο του ταμπούρλου, ο Τζαρά αρχίζει να χορεύει τανγκό και στη συνέχεια κουνιέται λάγνα σ' ένα χορό της κοιλιάς. Στη δεύτερη ή τρίτη σειρά ένας φαλακρός άνδρας με κασκέτο που το μoustaki και το γένη του κρύβουν κάπως τα μογγολικά χαρακτηριστικά του, κόκκινος απ' το αλκοόλ και την ένταση, χτυπά με ρυθμό τα χέρια του και επιδοκιμάζει με δυνατή φωνή τα τρεμουλιαράματα του χορευτή: «Ντα! ντα! Ντα! ντα!» φωνάζει ο Λένιν ρυθμικά και γρήγορα τον ακολουθεί ο Janco. Στην αρχή το πλήθος μένει έκπληκτο, αλλά αμέσως αρχίζει να φωνάζει κι αυτό: «Ντα! ντα!» Μ' άλλα λόγια: ναι! ναι! Ναι στον Τζαρά! Ναι στην Ανατολή και στις χορεύτριες της κοιλιάς! Ναι στη ζωή! Ναι στο μπουρδέλο! Και ναι στο ξεφάντωμα!

ΛΕΝΙΝ	«ΤΖΑΡΑ»
de la de de d	de la de de de de
D D D D E	A A B A A
oua oua	oua oua
E E	A A
app oua	app oua
D D	A B
oua oua oua oua oua oua	oua oua oua oua oua oua
C C E A B B	
out out out out	out out out out
E E A A	
out out out out out out	out out out out out out
E E A A	

Συγκριτικός πίνακας στοιχείων απ' τα χειρόγραφα του Λένιν με χαρακτηρισμούς του ποιήματος «Arc».

Μια εκπληκτική γραφολογική ανακάλυψη

Η συμπάθεια που ένωσε αυθόρμητα τον Λένιν και τον Τζαρά μέσα στην παραλία του γλεντιού έχει και κάποιες δοθύτερες πλευρές. Δε θα τολμούσαμε να υποθέσουμε ότι η ονομασία Νταντά οφείλεται στον Λένιν, αν δεν είχαμε κάποιες άλλες ενδείξεις, πολύ πιο σημαντικές, για το πλήρωμα των δυο ανδρών.

[...]

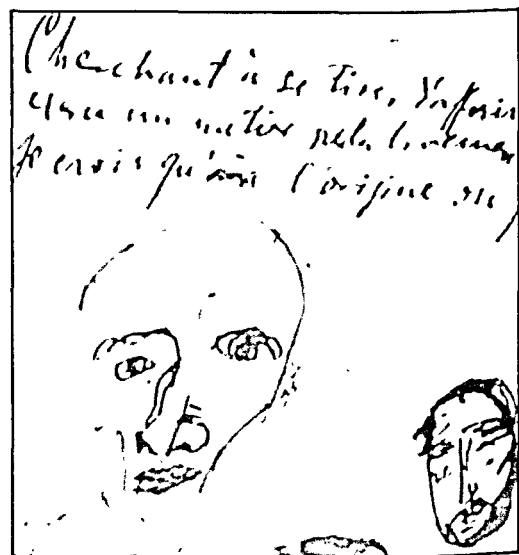
Βρισκόμουν στη βιβλιοθήκη Doucet, στο Παρίσι, ένα φθινοπωρινό απόγευμα, και σημείωσα όλα τα ντανταϊστικά χειρόγραφα των ετών 1916-1917, με την κρυφή ελπίδα να ανακαλύψω μια οποιαδήποτε ένδειξη (μία φράση, μια αράδα, μια λέξη, έστω μια συντομογραφία) για τις ενδεχόμενες επαφές του Λένιν με το Νταντά. Ο προϊστάμενος του τμήματος συντήρησης ο κ. François Chapon, στον οποίο είχα επιδείξει μια έγγραφη άδεια του κ. Christophe Tzara, γιου του Τριστάν, μου έφερε ο ίδιος τον πρώτο φάκελο που του ζήτησα. Τον ανοίξαμε λίγο στην τύχη με την προσοχή του σεβασμού και το τρέμουλο της ανυπομονησίας, όταν, ξαφνικά, σε να μας χτύπησε αστροπελέκι στο ήμισυ ημίφως της βιβλιοθήκης, σ' αυτή τη γωνιά του λουστραρισμένου ξύλινου τραπεζιού όπου είχαμε απλώσει τα κιτρινωπά φύλλα του χειρόγραφου TZR 6. Ένα φακό! Δεν χρειάζεται, είναι ολοφάνερο. Μήπως έγινε λάθος ταξινόμησης; Δεν μπορεί να έχει γίνει λάθος, εφόσον στην πίσω σελίδα του χειρόγραφου υπάρχει τυπωμένη η επιγραφή «Κίνημα Νταντά - Ζυρίχη», και στην άλλη σελίδα είναι γραμμένα τα τρία τέταρτα του ποιήματος «Arc», με οδηγία που υποδηλώνουν αμφιβολία ότι είναι το πρωτότυπο. Αυτό το ποίημα γράφτηκε μάλλον το 1916 ή το 1917, και δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στο περιοδικό «Sic» (τ. 32, Οκτώβριος 1918) και συμπεριλήφθηκε σε μια απ' τις πρώτες τακτικές συλλογές του Τζαρά, «De nos oiseaux». Αστροπελέκι! Γιατί αυτό το χειρό-

γραφο έχει το γραφικό χαρακτήρα του Λένιν!

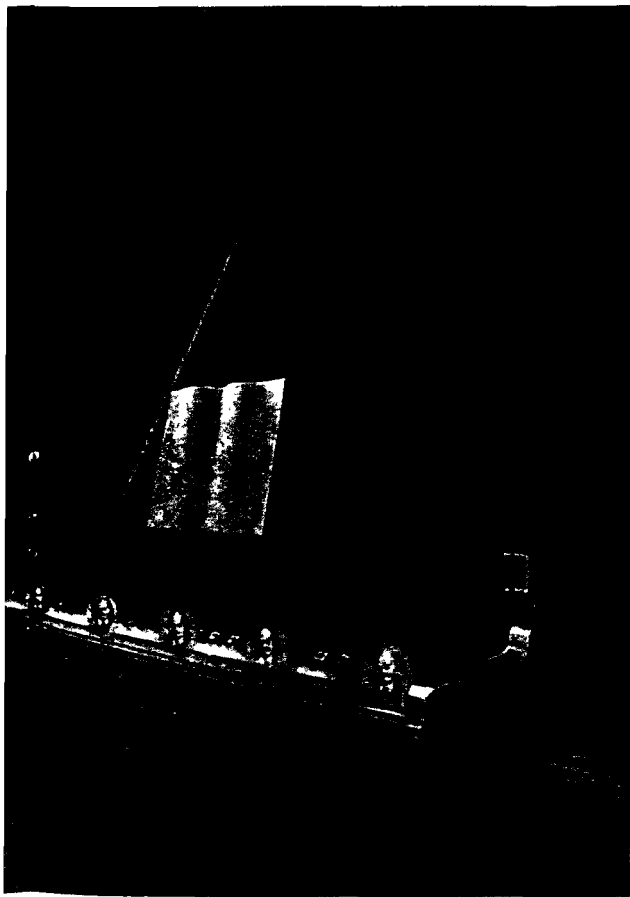
Μόλις πέρασαν οι πρώτες στιγμές της εκπληξης αναλογιζόμαστε: όσο καλά κι αν γνωρίζαμε τα χειρόγραφα του Λένιν στα γαλλικά, όσο ευαίσθητοι κι αν είμαστε στις ιδιαιτερότητες της γραφής του, δεν μπορούσαμε να περιοριστούμε σε μια εντύπωση, έστω και τόσο έντονη και ανατρεπτική. Φωτογραφίσαμε, λοιπόν, αυτό το ανέκδοτο χειρόγραφο «του Τζαρά» και το αντιπαραβάλαμε στα γνωστά γαλλικά χειρόγραφα του Λένιν. Μεγεθύνουμε δείγματα απ' τα μεν και απ' τα δε. Τώρα πλέον κομμά αμφιβολία δεν επιτρέπεται. Ο αναγνώστης ας κρίνει μόνος του.

Πρώτα πρώτα έπρεπε να προσδιορίσουμε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της γραφής του Λένιν, μέσω της σταθερότητάς τους. Αυτό το πετύχαμε μέσω τριών χειρογράφων που απέχουν χρονικά αρκετά μεταξύ τους: ένα γράμμα του Λένιν στον Camille Hysmans, γραμμένα του διεθνούς σοσιαλιστικού γραφείου της Β' Διεθνούς (8 Ιουλίου 1905), ένα δεύτερο γράμμα προς τον ίδιο (10 Νοεμβρίου 1912), και τέλος την πρώτη σελίδα του κειμένου «Τα καθήκοντα των αντιπροσώπων της αριστεράς του Τσίμερβαλντ μέσα στο ελβετικό σοσιαλιστικό κόμμα» που γράφτηκε δια χειρός Λένιν στις αρχές Νοεμβρίου 1916.

Ας συγκρίνουμε τώρα αυτά τα ντοκουμέντα με το χειρόγραφο που αποδίδεται στον Τζαρά. Τι παρατηρούμε; Η γενική όψη της γραφής, η κλίση προς τα δεξιά, η δυναμική της είναι ίδια. Αλλά, κυρίως, τα τυπικά χαρακτηριστικά της γραφής του Λένιν, ξαναβρίσκονται ακριβώς στο χειρόγραφο του Τζαρά: ο ιδιαίτερος τρόπος που γράφει τα «d», τα «g», τα «p», το «qu», αυτός ο τρόπος που σχηματίζει στα «t» μεγάλες κεραίες προς τα μπρος, ή ακόμα πιο σπάνια, η τάση να ενώνει δυο απομακρυσμένα «t» με την ίδια κεραία.

Τμήμα από το χειρόγραφο «Arc».

τίσθηση, έξι εικόνες του Λένιν πάνω σε ένα πάνο» (1931) του Σαλβαντόρ Νταλί.

Δεν υπάρχει αμφιβολία. Όλα αυτά τα χειρόγραφα έχουν γραφεί απ' το ίδιο χέρι. Μένει να εξηγήσουμε αυτή την απίστευτη ανακάλυψη. Σύμφωνα με τη λογική υπάρχουν μόνο δυο δυνατόις ερμηνείες: ή τα γαλλικά χειρόγραφα του Λένιν έχουν γραφεί απ' τον Τζαρά, ή ένα τουλάχιστον απ' τα ποιήματα του Τζαρά έχει γραφεί απ' τον Λένιν.

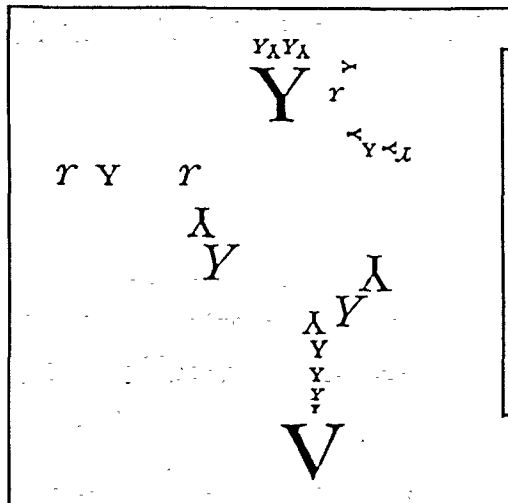
[...]
Ποιος λοιπόν έγραψε το ποίημα «Arc»; Για την αβεβαιότητα όπου θρυσκόμαστε μαρτυρά ένα παράξενο σχέδιο στη δεύτερη σελίδα του χειρόγραφου. Το έχει σκαρώσει στο περιθώριο ο συγγραφέας του ποιήματος, και πρόκειται για το πορτρέτο ενός φαλακρού άνδρα που με λίγη καλή θέληση και μια ιδέα ψυχαναλυτικής μετάθεσης μπορούμε να αναγνωρίσουμε: είναι ο Λένιν! Περί τίνος λοιπόν πρόκειται; Πορτρέτο του Λένιν απ' τον Τζαρά ή αυτοπροσωπογραφία; Μια απ' αυτές τις αυτοπροσωπογραφίες που σχεδιάζει καθένας από μας σε στιγμές αφαίρεσης ή ακόμα και σε στιγμές πνευματικής έντασης;

Δίχως αμφιβολία πρόκειται για αυτοπροσωπογραφία. Διότι, πρέπει να το πούμε, η πρώτη μας υπόθεση – ότι τα χειρόγραφα του Λένιν γράφτηκαν απ' τον Τζαρά – είναι εντελώς απίθανη: το 1905, όταν γράφτηκε η πρώτη επιστολή, ο μέλλων Τζαρά που ονομαζόταν ακόμα Σάμουελ Ρόζενστοκ, κατοικούσε στο Moinesú (επαρχία του Μπακού στη Ρουμανία) και ήταν ...εννέα ετών. Μόνο το αντίθετο είναι δυνατόν. Έτσι πρέπει να παραδεχτούμε την ανατρεπτική εκδοχή ότι ο Λένιν είναι ο συγγραφέας όλων των χειρογράφων.

Ο Τζαρά, ο Νταλί κι ο Λένιν

Αναφέραμε προηγουμένως ότι όταν οι σουρεαλιστές δημοσίευσαν στα τέλη του 1930 ένα καθόλου συμβατικό πορτρέτο του Λένιν στο περιοδικό τους, φαίνεται ότι είχαν τουλάχιστον υποψιαστεί κάτι. Να 'ταν απλή υποψία; Ή μήπως γνώριζαν;

Ένας τουλάχιστον πρέπει να γνώριζε. Το πιο παράξενο είναι ότι δεν κράτησε αυτή τη γνώση για τον εαυτό του. Μπορεί να μην το φώναζε με λόγια, όμως δεν έπαψε να το φωνάζει με τη ζωγραφική του. Μιλάμε για τον Νταλί. Και μάλιστα την ίδια εποχή, το 1931. Ο πίνακας έχει διαστάσεις 146 x 114 εκατοστά, και βρίσκεται στο Εθνικό μουσείο μοντέρνας τέχνης στο τέταρτο πάτωμα του Κέντρου Πομπιντού. Ονομάζεται: «Μερική παραίτηση, έξι εικόνες του Λένιν πάνω σ' ένα πάνο». Το δεύτερο μέρος αυτού του τίτλου περιγράφει τα κύρια στοιχεία του – εφόσον το πιο εντυπωσιακό είναι το πάνο – δεν εξαντλεί όμως το περιεχόμενο του πίνακα. Γιατί, για να ξεκινήσουμε, πάνω στο πάνο είναι τοποθετημένη μια παρτιτούρα όπου διακρίνουμε μυρμήγκια αντί για νότες που θα περιμέναμε. Όσοι γνωρίζουν τον Νταλί δεν θα εκπλαγούν απ' την παρουσία αυτών των εντόμων που διατρέχουν όλο το έργο του από την εποχή της περιφημής εικόνας στον «Ανδαλουσιανό Σκύλο» (βλ. π.χ. «Τα μυρμήγκια», σινική μελάνι πάνω σε χαρτί, 1937). Ο ζωγράφος έχει δηγηθεί ότι κατά τη διάρκεια ενός ονείρου είχε αυτό το όραμα ενός τρύπου χεριού που τρώγεται απ' τα μυρμήγκια. Ίσως Γνωρίζουμε όμως

τη φίλια που τον συνέδεε με τον Τζαρά (του οποίου εικονογράφησε ένα ακόμα έργο – Grains et issues – το 1935, δηλαδή μετά τον αποκλεισμό του από τη σουρεαλιστική ομάδα, και του οποίου γνώριζε το έργο πριν ακόμα φτάσει στο Παρίσι). Ε, λοιπόν, ο Τζαρά είχε δημοσιεύσει το 1919 – δηλαδή εννέα χρόνια πριν τον «Ανδαλουσιανό Σκύλο»! – το ποίημα «Cirque», όπου μπορούμε να διαβάσουμε:

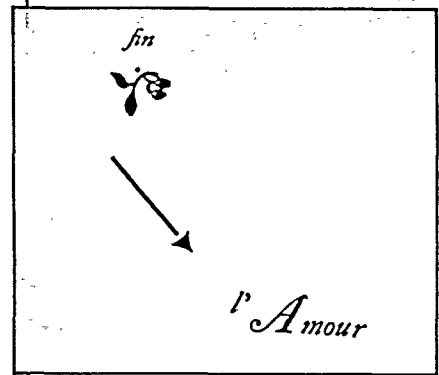
είναι αργά
σ' όλες τις γωνίες ακούγονται
ακανόνιστα χτυπήματα ταμπούρλου
αν μπορούσα μόνο να τραγουδήσω
πάντα το ίδιο πάντα σ' ένα μέρος
αυτό το λαμπρό φως των μυρμηγκιών
της διαφάνειας
που προβάλλουν απ' το όνομά χέρι.

Τα σχόλια περιτεύουν. Για να επιστρέψουμε όμως στα μικρά μας υμενόπερα, παρατηρούμε ότι η διάταξη τους στη λευκή σελίδα της παρτιτούρας μας θυμίζει έντονα τη διάταξη ορισμένων καλλιγραφημάτων νταντά, και ιδιαίτερα εκείνου του Τζαρά (πάλι αυτός!) που δημοσιεύεται στα «Απαντά» του μετά απ' το «Coeur à gaz» και πρέπει να χρονολογείται στο 1921. [Επιστρέφουμε στον πίνακα του Νταλί]. Αν, τώρα, στρέψουμε το βλέμμα μας στο αριστερό μέρος του πίνακα, τι θα δούμε; Έναν άντρα, ψηλό λεπτό, κάπως άκαμπτο, να κάθεται – οπωσδήποτε ο πανίστιος – ντυμένος στα μαύρα και φορά μια πολύ κοντή ανοιχτόχρωμη κάπα καρφισωμένη στην πλάτη του, και έχει ένα περιβραχιόνιο με δυο κεράσια στο μπράτσο του δεξιού χεριού με το οποίο κρατά τη ράχη μιας καρέκλας. Ποιος είναι αυτός ο άνδρας; Τι σημαίνουν αυτά τα κεράσια κι αυτή η καρέκλα; Με μια λέξη απαντάμε και στις τρεις ερωτήσεις: νταντά, ΝΤΑΝΤΑ, ΝΤΑΝΤΑ! Εξηγούμαστε. Πρώτα-πρώτα τα δυο κεράσια που φαντάζουν σαν ένα έμβλημα στο περιβραχιόνιο. Μπορεί κανείς να τα αντιμετωπίσει σαν ένα απλό πλαστικό θέμα σε συνδυασμό με τα κεράσια που βρίσκονται πάνω στην καρέκλα με τη διάταξη μιας νεκρής φύσης. Ή, πάλι, να τα θεωρήσει ένα πλαστικό θέμα με υπονοούμενο πολιτικό ή σεξουαλικό (ορχικό). Ποιος όμως δε βλέπει ότι ένας τέτοιος σχολιασμός θα ήταν ανόητος και αυθαίρετος; Γιατί να μη δεχτούμε την πιο γόνιμη αλλά και πιο απλή ερμηνεία, ότι δηλαδή πρόκειται για μια ακόμα αναφορά στον Τζαρά; Δε θα μπορούμε σε λεπτομέρειες για το ποιητικό έργο του ρουμάνου, στο οποίο κάθε σημειολόγος, άξιος να φέρει αυτό το όνομα, μπορεί εύκολα να αναδείξει την εξήχουσα θεματική και σημειωτική θέση των φρούτων εν γένει και ειδικότερα των κερασιών. Δεν μπορούμε όμως να μη θυμηθούμε το μοναδικό σχέδιο που εικονογραφεί σαν ένα ιερογλυφικό, ή ένα έμβλημα ένα απ' τα πιο γνωστά του κείμενα, Le Coeur à gaz: δυο κεράσια!

Σύγκριση της «Μερικής παραίτησης» του Νταλί (δεξιά) με το

Τα δυο κεράσια του Coeur à gaz του Τζαρά.

Η τελευταία σελίδα του Coeur à gaz του Τζαρά.

Και τώρα, ποιος είναι αυτός ο ψηλός πανίστιος, ο θιασώτης των κερασιών, άκαμπος σαν μια κούκλα, ντυμένος στα μαύρα και που φορά μια κοντή κάπα και κρατά τη ράχη μιας καρέκλας; Ας αφήσουμε άλλους, περισσότερο κατάλληλους να μιλήσουν στη θέση μας. Ο Hans Richter γράφει: «Ο Ball ήταν ψηλός, πολύ αδύνατος, σχεδόν λιμασμένος (...) και πάντα φορούσε μαύρα (...)». Ήταν έξι στην «Ορχήστρα Βολιέρ». Καθένας έπαιζε το δικό του «όργανο». Και ο Hans Arp: «Ο Ball (...) στο πάνο, χωρίς σαν μια κούκλα από κινωλία». Ο Georges Hugnet: «Ο Janco σχεδίαζε για τις παραστάσεις του κοστουμί με κουρέλια, στηριγμένα με καρφίτσες...» Και ο ίδιος ο Hugo Ball γράφει: «Φορούσα ένα κοστουμί ειδικά σχεδιασμένο απ' τον Janco και μένα (...) Από πάνω φορούσα ένα τεράστιο μαντήλι (καλλάρινα)...» Και ο Georges Hugnet: «Ο Τζαρά εφεύρισκε ποιήματα χημικά και στατικά. Το στατικό ποίημα αποτελούνταν από καρέκλες...» Χρειάζεται άραγε περισσότερα; Ο αναγνώστης πρέπει να έχει ήδη καταλάβει: αν όλες αυτές οι φράσεις που αναφέρονται στις πρώτες βραδιές Νταντά στη Ζυρίχη, ταιριάζουν τόσο καλά στον πίνακα του Νταλί, είναι επειδή αυτός ο πίνακας είναι στην πραγματικότητα αφιερωμένος στο Καμπαρέ Βολιέρ, και μάλιστα συγκρίνεται σε περισσότερα από ένα σημεία με τον πίνακα του Marcel Janco (βλ. εικόνα). Και οι έξι «εικόνες» ή «εμφανίσεις» του Λένιν πάνω στο πάνο σηματοδοτούν κατά κάποιο τρόπο την παρουσία του Λένιν στο πλάι καθενός απ' τα έξι μέλη της «Ορχήστρας Βολιέρ».

[...]
Αποκαλύπτοντας σ' αυτό τον πίνακα την τιμητική αναφορά στους επιφανέστερους ντανταίστες της Ζυρίχης φωτίσαμε και το αίνιγμα του τίτλου του: γιατί, αλήθεια «μερική παραίτηση» αν όχι για να υποδηλώσει, σε όσους μπορούν να το κατανοήσουν, ότι η εξαπλή «εμφάνιση» του Λένιν σε μια αναφορά στο Καμπαρέ Βολιέρ δεν είναι παρά μόνο εν μέρει μια «παραίτηση» ή ένας σουρεαλιστικός αστεϊσμός (εφόσον ανταποκρίνεται κατά βάση, έστω και κρυφά, στην ιστορική πραγματικότητα).

Έχουμε λοιπόν κάθε λόγο να πιστεύουμε ότι ο Τζαρά γύρω στο 1930 εκμυστηρεύθηκε στον Νταλί, με τον οποίο τον συνέδεε στενή φίλια, την εκπληκτική συνάντησή που είχε στο Καμπαρέ Βολιέρ πριν από δεκατέσσερα χρόνια. Ίσως μάλιστα, με το γνωστό του κάπως κυνικό χιούμορ, να τον παροτρύνει να καταγράψει κάτι απ' αυτή την εμπιστευτική πληροφορία σ' έναν πίνακα που θα ήταν προστατευμένος απ' τους αναιδέις ερμηνευτές λόγω της σουρεαλιστικής φήμης περί ονείρισμού και παραλόγου. Ίσως, μάλιστα, να έχει κάνει τις ίδιες εκμυστηρεύσεις και σε άλλους, και ίσως υπάρχουν και άλλα τεκμήρια αυτής της ομολογίας μπροστά στα μάτια μας, που όμως δεν τα έχουμε αποκρυπτογραφήσει, σαν τόσα μπουκάλια που πλέουν στη θάλασσα και περιμένουν κάποιος να τα βρει.

«Καμπαρέ Βολιέρ» του Marcel Janco, 1916.

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

Αν κανένας κοιτούσε τις φάτσες των ηγετών του Ανατολικού μπλοκ, μέσα από τα πορτρέτα τους, τις τηλεοπτικές εμφανίσεις τους, τις επίσημες τελετές τους, όσο και να ήταν φανατικός οπαδός του υπαρκτού Σοσιαλισμού, αν είχε ένα στοιχειώδες γούστο και λίγο μεράκι, δεν θα μπορούσε παρά να διαπιστώσει, πως έκαναν τα καθεστώτα τους «κατ' εικόνα καθ' ομοίωσιν».

Οι ειδικευμένοι γραφειοκρατικές φάτσες, μαζί με τις αντιπαθητικές κυρίες τους και τις πληχτικές επίσημες λιπαρές χειραφτίες τους, διαμόρφωσαν ένα πολιτικό στίλ, που τους έκανε να μοιάζουν σαν κινηματογραφικοί ήρωες, μιας κακής αντικομμουνιστικής ταινίας. Νόμιζες πως οι ήρωες αυτοί σατίριζαν τον εαυτό τους.

Τα έργα τους είναι πια γνωστά σ' όλους. Μια παντοδύναμη γραφειοκρατία-παράσιτο, χαμένη στην καρδιά της εξουσίας, στο κόμμα και το κράτος, διέλυσε την οικονομία, κατέστρεψε το περιβάλλον και κοινωνικοποίησε τη φτώχεια καθιερώνοντας πρότυπα αστυνομικά κράτη, σκοτώνοντας, φυλακίζοντας, εξορίζοντας. Οι ανά τον κόσμο «προοδευτικές δυνάμεις» για δεκαετίες τώρα διαλαλούσαν τα επιτεύγματα του κολοσσίου εξανδραποδισμού, σαν επιτεύγματα της Ειρήνης και της Προόδου.

Αν υπήρχε μια σημειολογία του «πολιτικού πορτρέτου», και είχε καθιερωθεί σαν επιστήμη, είχε εισαχθεί στο σχολείο, ίσως να είχαμε γλυτώσει από πολλές συμφορές. Ένας πρόεδρος των Η.Π.Α., ο Νίξον, πλήρωσε γι' αυτό. Παρά το γεγονός του τερματισμού του πολέμου στο Βιετνάμ, την αναγνώριση της Κίνας, τις συζητήσεις με την ΕΣΣΔ για τον αφοπλισμό, θετικά στοιχεία της προεδρίας και της νέας εικόνας που ήθελε να δώσει στον παλιό ξέφρενο αντικομμουνιστή της αρχικής του καριέρας, δεν κατάφερε ν' αλλάξει «φάτσα».

Το σκάνδαλο του Γουότεργκεϊτ, έβγαλε όλη την υποκρισία της πολιτικής του και δημιούργησε τη γνωστή συνταγματική κρίση (Αύγουστος 1974).

Η αφίσα που κυριολεκτικά τον έφαγε ήταν μία φωτογραφία του που είχε την ακόλουθη λεζάντα: «Θα εμπιστευθώ ποτέ την αγορά, ενός μεταχειρισμένου αυτοκινήτου απ' αυτόν τον άνθρωπο;» Η αφίσα έκτοτε με διάφορες παραλλαγές και προσαρμογές έκανε λαμπρή σταδιοδρομία ανά τον κόσμο. Στην Ελλάδα η παραλλαγή που θα έπιανε, θα ήταν η φωτογραφία ενός όποιου πολίτη ή αρχηγού κόμματος με μια λεζάντα που θα ήταν περίπου έτσι: «Θα είχες εμπιστοσύνη σ' αυτόν τον άνθρωπο για να τον πάρεις στη δουλειά σου;» Σε μας είναι καθιερωμένο και θεμιτό να σ' εξαπατούν στις δοσοληψίες, και δεν κάνει καμιά εντύπωση, όταν σου φουσκώνουν άλλο πράγμα απ' αυτό που παρήγγειλες.

Στη δουλειά μας όμως, θέλουμε τίμιους.

Καλά οι πολιτικοί είναι πολιτικοί. Αλλά τα κινήματα; Οι εκπρόσωποί τους; Οι διανοούμενοι; Οι αναλυτές; Κανείς δεν είχε ακούσει ποτέ πως το αριστερό κίνημα, όπως διαμορφώνεται μετά την γαλλική επανάσταση δεν είχε ποτέ μια αποψη; Διάολε, πέρασαν δυο αιώνες από τότε. Δεν ήταν ο Μπακούνιν που από το 1866, κριτικάροντας την άποψη του Μαρξ περί κράτους (την ίδια άποψη που ο Λένιν τσιτάρει, στο «Κράτος και Επανάσταση» από το Αντι-Ντύρινγκ του Ένγκελς) έβλεπε πως αυτό το κράτος, θα δημιουργήσει μια νέα εκμεταλλεύτρια τάξη; Αυτή της γραφειοκρατίας. Κανείς δεν θυμήθηκε αυτόν τον αριστοκράτη, ούτε καν οι δικόι του.

Από τον απόλυτο ιδεαλισμό του Χέγκελ μέχρι την απασμένη θιτρίνα των Εξαρχείων, υπάρχει μια σχέση που ελάχιστα έχει αναπτυχθεί. Όσο κι αν ηχεί παράξενα αυτή η σκέψη, είναι εξίσου θεμιτό να διεκδικεί την καταγωγή του ο Αναρχισμός από τον Χέγκελ, όσο και ο Μαρξισμός την δικιά του. Η Απόλυτη ιδέα του Χέγκελ μέσα από τον Φόιερπαρχ και τον Μαρξ εξελίσσεται στον ιστορικό διαλεκτικό υλισμό, στον αναρχισμό, στην κυριαρχία του «Εγώ» μοναδικού και ανεπανάληπτου, που ξεκινάει για πόλεμο ενάντια σ' όλες τις δυνάτες αλλοτριώσεις.

Η σύνθεση των δύο κινήματων, που ποτέ δεν έγινε, και που δεν μπορούσε να γίνει, γιατί η απόλυτη προσήλωση, είτε καθαρά στην κοινωνική πλευρά του ανθρώπου, έτσι που να μην υπάρχει άτομο, είτε στο άτομο, έτσι που να μην υπάρχει κοινωνία, οδήγησε σε τερατογονίες. Είδαμε τη δημιουργία του κράτους-δολοφόνου όπως και τη δημιουργία του ατόμου-δολοφόνου. Από την απόλυτη ιδέα στην απόλυτη πράξη.

Αλλά όπως ο Κολόμβος ξεκινώντας για να πάει στις Ινδίες, ανακάλυψε την Αμερική, έτσι κι οι αριστερές ιδέες σ' αυτά τα αιωνόδια ταξίδια τους, χωρίς να μπορέσουν ποτέ να διαμορφώσουν καινούργιες κοινωνίες, διαμόρφωσαν αυτό που λέμε σύγχρονο πολιτισμό. Από το κοινοβούλιο μέχρι τα συνδικάτα, από τις κοινωνικές ασφαλίσεις μέχρι τα σχολεία, από το οχτάωρο μέχρι τα ανθρώπινα δικαιώματα, όλα αυτά είναι κατακτήσεις και θεσμοί που έγιναν ύστερα από σκληρούς και πολύχρονους αγώνες και δυστυχώς ακόμα, εκεί που είναι χτήμα των λαών, λειτουργούν μ' ελλείψεις και παραμορφώσεις και στο μεγαλύτερο μέρος του πλανήτη μας είναι ακόμα αιτήματα.

Θα περίμενε κανείς, πως μετά τους δυο παγκόσμιους πολέμους αυτού του αιώνα, την ιμπεριαλιστική κτηνωδία στον τρίτο κόσμο, την οικολογική καταστροφή του πλανήτη δεν θα βρισκόταν εύκολα άνθρωποι να υμνήσουν την ελευθερία του καπιταλισμού με το ανθρώπινο ή νέο φιλελεύθερο πρόσωπο. Μ' αφορμή τις επαναστάσεις στην Ανατολική Ευρώπη, δεν βλέπουν την ανατροπή κρατικο-μονοπωλιακών καθεστώτων, πολύ πιο συγγενικών στις δικές τους αντιλήψεις, και τελειώς εχθρικών για κείνη την αριστερή διανόηση, που στάθηκε πάντα αμείλικτη σε κάθε δεσποτισμό. Η φιλολογία είναι πλούσια σ' αναφορές. Η σκέψη, δεν είχε ποτέ τίποτα να κάνει με τα «ποιοτικά άλματα» του Λυσένκο που με την διαλεκτική μετέτρεπε στα «αικί» πειράματά του, τα πατζάρια σ' αγγούρια και τις μελιτζάνες σε ντομάτες.

Όχι η θλίψη δεν είναι για την ανατροπή μερικών καθεστώτων και την αποσύνθεση της ιδεολογίας-γάγγραινας των ιδεών της Αριστεράς. Η θλίψη είναι γι' αυτά τα καθεστώτα του Ανατολικού Μπλοκ που μοιάζουν, να μην κλυδωνίζονται με τίποτα και ν' αδυνατούν πλήρως ν' αναγνωρίσουν και να κατατάξουν τον εαυτό τους σ' αυτά. Κι εδώ είναι η θέση της Ελλάδας που η πολιτική της συμπεριφορά την τοποθετεί σαν το τελευταίο Ανατολικό κράτος που δείχνει να μην έχει άμεση ελπίδα σωτηρίας, ούτε καν αυτή του Κόλ. Οι κυβερνώντες πολιτικοί σχηματισμοί δεν έχουν καμιά πρόταση ή ενόραση, κανένα σχέδιο καλό ή κακό. Οι τελευταίες προτάσεις που γίνθηκαν ήταν αυτές των παρατάξεων του εμφυλίου σπαραγμού. Με τη λήξη του εμφυλίου, έμεινε μία. Και σ' αυτήν αναγνωρίσθηκαν απαξάπαντες. Παραλλαγές στην ίδια νότα. Οι θιρτουόζοι μπορεί ν' άλλαξαν, το βιολί είναι το ίδιο.

Η διάλυση των πάντων στην κοινωνία μας έχει το ίδιο μοντέλο διάλυσης με τις ανατολικές χώρες. Με μια διαφορά. Εκεί η καστα των γραφειοκρατών και των εκμεταλλευτών, δεν πήρε ποτέ τις μαζικές διαστάσεις που πήρε στη χώρα μας. Εκεί περιορίσθηκε στο κράτος και το κόμμα. Σε μας γιγαντώθηκε πέρα από το κράτος και τα κόμματα εξουσίας κι έγινε ο κύριος κορμός της κοινωνίας: «Κάνε κι συ μια κομπίνα, κλέψε φάε, άρπαξε. Μπορείς και θέλεις». Το «σημαινόμενο» της κάθε προεκλογικής καμπάνιας είναι αυτό. Χωρίς την κολακεία αυτού του τέρατος, χωρίς παραχωρήσεις στην απληστία της καταστροφικής αυτής δύναμης που ροκανίζει κάθε ικμάδα ζωής και δημιουργίας, δεν μπορεί κανείς ν' ανέβει στην εξουσία. Η τελευταία ανατολική χώρα, που είμαστε εμείς, έχει ζωή μπροστά της. Και θα έχει όσο δεν υπάρχει αριστερή επαναστατική σκέψη και ποιοτικά κινήματα, πέρα από τα κινήματα-παιχνίδια του πληθωρισμού.

Π.Κ.

ΜΙΑ ΠΡΟΤΑΣΗ ΛΥΣΗΣ ΤΟΥ ΚΟΥΡΔΙΚΟΥ

Αγαπητέ Σχολιαστή

επειδή σου στέλνω ένα ολόκληρο πρόγραμμα που δημοσιεύτηκε στο τουρκικό περιοδικό «προς το 2000» για κάποια λύση του Κουρδικού και που οδήγησε στην κατάσχεση του περιοδικού και στη σίγουρα όχι για λίγα χρόνια φυλάκιση του εκδότη του TUNCA ASLAN, δε θα σου πω πολλά πράγματα. Το πρόγραμμα μιλάει μόνο τους. Εξάλλου έχουμε κι άλλες κατασχέσεις. Τρία τεύχη του περιοδικού SOKAK κατασχέθηκαν επειδή τόλμησαν ναβάλουν συνεντεύξεις των δύο πρώτων αντιρρησιών συνειδησης, οι οποίοι συνεχίζουν να δημιουργούν αρκετές καλές φασαρίες στην Τουρκία. Η υποστήριξη συνεχώς αυξάνει κι ανάμεσα στους υποστηρικτές είναι 15 βουλευτές του σοσιαλδημοκρατικού κόμματος, περίπου 50 συγγραφείς απ' τα μεγάλα «ονόματα», φυλακισμένοι απ' όλη την Τουρκία και γενικά όλη η τουρκική αριστερά. Υπάρχει πολύ καλή συνεργασία και με τους έλληνες αντιρρησίες και πιστεύουμε, πως σύντομα θα καταφέρουμε να βρεθούμε και να τα πούμε όλοι μαζί.

Απ' την άλλη πλευρά ο Οζάλ ετοιμάζει το δικό του κανάλι δορυφορικής T.V. με έδρα τη Γερμανία. Ήδη έχει νοικιάσει ένα κανάλι του δορυφορικού ENSTELSTAT 5 και έχει ξεκινήσει τις δοκιμές. Το «MAGIC BOX», έτσι θα λέγεται, πρόκειται να του στοιχίσει γύρω στα 55 εκατομ. DM. Εύκολα καταλαβαίνει κανείς ότι ο Οζάλ, πιστός Ισλαμιστής και Παντουρκιστής δεν θα αρκестεί σε εκπομπές μόνο στην Τουρκία αλλά θα καλύψει και τις περιοχές της Σοβιετικής Ένωσης που μιλάνε τουρκικά. Θα μπορούσε να ρωτήσει κανείς γιατί δεν κάνει ιδιωτικό κανάλι στην Τουρκία και πάει στη Γερμανία. Η απάντηση είναι απλή: αν κάποια μέρα χάσει την εξουσία, δεν πρόκειται να χάσει τη δύναμη και τις επιρροές του. Στην Τουρκία θέβαια δεν χρειάζεται δημοκρατία, αλλά γιατί να μην εκμεταλλευτούμε λίγο την Γερμανική Δημοκρατία; Καλή ιστορία, δεν είναι;

Φιλάνια
Murat AYDIN

1. Το Κουρδικό έθνος έχει το χωρίς όρους δικαίωμα να αποφασίζει για την τύχη του. Αν θέλει μπορεί να ιδρύσει ένα ξεχωριστό κράτος. Είναι συμφέρον των εργαζομένων στηριζόμενοι στο απόλυτο δικαίωμα της ισότητας και της ελευθερίας να ενωθούν πραγματοποιώντας μια δημοκρατική, λαϊκή επανάσταση.

2. Αν θα ζήσουν μαζί ή ξεχωριστά εξαρτάται από την ελεύθερη θέληση των δύο εθνών. Για να φανεί όμως το τι θέλει ο κουρδικός λαός πρέπει να γίνει δημοψήφισμα. Στο δημοψήφισμα αυτό θα πρέπει οι υποστηρικτές της αυτονομίας να μπορούν ελεύθερα να προπαγανδίσουν τις απόψεις τους.

3. Μια ωφέλιμη λύση για τους εργαζόμενους και των δύο εθνών στις σημερινές ιστορικές συνθήκες, είναι η δημιουργία μιας ομοσπονδιακής δημοκρατίας, όπου θα συμμετέχουν με ίσους όρους τα δύο ομόσπονδα κράτη. Στην ομοσπονδία αυτή η εξουσία θα ασκείται από ένα λαϊκό κοινοβούλιο, που θα εκλεγεί μέσα από δημοκρατικές εκλογές. Οι διοικητές των κωμοπόλεων και των πόλεων μαζί με την διοίκηση κάθε ομόσπονδου κράτους θα είναι όργανα αυτού του κοινοβουλίου, θα είναι υπεύθυνοι απέναντι στο κοινοβούλιο.

4. Το ομοσπονδιακό λαϊκό κοινοβούλιο θα αποτελείται από δύο κοινοβούλια: τη βουλή των αντιπροσώπων και την εθνική βουλή. Η βουλή των αντιπροσώπων θα σχηματιστεί από βουλευτές που θα εκλεγούν μέσα από ελεύθερες εκλογές, στις οποίες θα συμμετέχει όλη η χώρα. Ο αριθμός των βουλευτών αυτών, για κάθε περιοχή θα εξαρτηθεί από τον αριθμό των ψηφοφόρων. Η εθνική βουλή θα σχηματισθεί από ίσο αριθμό εκλεγμένων βουλευτών από κάθε ομόσπονδο έθνος. Οι νόμοι θα αποφασίζονται με πλειοψηφία και στις δύο βουλές. Αν μία από τις δύο αρνηθεί ο νόμος δεν μπορεί να ισχύει. Ο εργατικός κώδικας, ο ποινικός κώδικας, ο αστικός κώδικας για να ισχύουν σ' όλη τη χώρα θα πρέπει να ψηφιστούν από τα ομοσπονδιακά όργανα.

5. Σε κάθε ομόσπονδο κράτος όπου πλειοψηφεί μια μειονότητα αν θέλει ο λαός σε τοπικό επίπεδο μπορεί να αυτονομηθεί.

6. Το ομοσπονδιακό σύνταγμα θα είναι κοινό και για τα δύο έθνη. Αν γίνει δεκτό, μετά από δημοψήφισμα, από την πλειοψηφία και των δύο εθνών θ' αρχίσει να ισχύει. Εκτός απ' αυτό τα ομόσπονδα κράτη μπορεί να έχουν το δικό τους σύνταγμα. Το ομοσπονδιακό σύνταγμα προχωρώντας θα αυξάνει τα στοιχεία που θα προέρχονται από τις ομόσπονδες δημοκρατίες, εφ' όσον αυτά γίνονται αποδεκτά.

7. Η σημαία και ο εθνικός ύμνος της ομοσπονδιακής δημοκρατίας θα είναι κοινή σημαία και ύμνος των Τούρκων και των Κούρδων. Εκτός απ' αυτό όμως κάθε ομόσπονδο κράτος μπορεί να έχει τη δική του σημαία και ύμνο. Το όνομα της ομοσπονδίας δεν μπορεί να

στηρίζεται μόνο στο ένα έθνος.

8. Τα όργανα της ομοσπονδίας θα είναι αρμόδια για την υπεράσπιση της πατρίδας, για τα θέματα ειρήνης και πολέμου, για την αντιπροσώπευση σε διεθνείς επαφές, για το κλείσιμο συμφωνιών.

9. Κάθε ομόσπονδο κράτος σε εμπορικούς και πολιτιστικούς τομείς μπορεί απ' ευθείας να δημιουργεί σχέσεις με ξένα κράτη. Επίσης μπορεί να ανοίξει προξενεία.

10. Η εξουσία θα ανήκει στο λαϊκό κοινοβούλιο και στα τοπικά όργανα που θα είναι υπεύθυνα απέναντι στο κοινοβούλιο αυτό. Ο διορισμός κάθε είδους οργάνου από κεντρική κυβέρνηση έξω από το σύστημα αυτό θα ακυρώνεται. Μ' αυτό το δημοκρατικό σύστημα διοίκησης εξασφαλίζεται συγχρόνως εθνική ισότητα και ελευθερία οι τοπικές δυνάμεις ασφαλείας υπακούουν στις διαταγές της τοπικής διοίκησης, που είναι υπεύθυνη στο τοπικό κοινοβούλιο.

11. Η φεουδαρχία και η κάθε είδους μεσαιωνική σχέση που εμποδίζει την εθνική και κοινωνική πρόοδο και αδελφούνη καταργείται μέσω της εξέγερσης των χωρικών και του αναδασμού της γης. Η ομοσπονδιακή δημοκρατία για να ακυρώσει τις διαφορές που προκύπτουν από το βάθος της καπιταλιστικής οικονομίας, αυξάνει τη βοήθεια προς τις υποβαθμισμένες περιοχές. Μ' αυτό τον τρόπο θεμελιώνεται κι αναπτύσσεται μια ενωτική οικονομία.

12. Για τις εθνικές και θρησκευτικές μειονότητες κάθε έθνους εξασφαλίζεται η ανάπτυξη της γλώσσας και του πολιτισμού τους, καθώς και το δικαίωμα πολιτικής δουλειάς και οργάνωσης.

13. Επίσημη γλώσσα θα είναι τα τουρκικά και τα κουρδικά. Κάθε ομόσπονδη δημοκρατία θα έχει βάση την δική της γλώσσα. Οι αποφάσεις των ομοσπονδιακών οργάνων θα γράφονται και στις δύο γλώσσες. Από το δημοτικό μέχρι το Πανεπιστήμιο και σε όλα τα πνευματικά ιδρύματα η εκπαίδευση, η έρευνα, ο τύπος, οι εκδόσεις, οι εκπομπές ραδιοφώνου και τηλεόρασης θα γίνονται και στις δύο γλώσσες.

14. Ο δημοκρατικός πολιτισμός του κουρδικού έθνους που μέχρι σήμερα καταπιεζόταν θα αρχίσει ν' αναπτύσσεται ελεύθερα. Τα όργανα της εξουσίας θα φροντίζουν για την ελεύθερη ανάπτυξη της κουλτούρας των τούρκων και κούρδων που ζουν σε άλλες χώρες καθώς επίσης και για την πλουραλιστική πολιτιστική επικοινωνία με όλους τους λαούς του κόσμου.

15. Όλα τα διοικητικά όργανα θα δουλεύουν για την κατάργηση της θίας που η παλιά κουλτούρα χρησιμοποιούσε στην εθνική και κοινωνική ζωή και την ανάπτυξη και εξάπλωση ενός διεθνούς πολιτισμού των εργαζομένων, ενός πολιτισμού που θα στηρίζεται στην ειρήνη και στο σεβασμό ανάμεσα στους ανθρώπους.

Απόδοση στα ελληνικά
Γιώργος ΑΒΡΑΜΗΣ

ΟΧΙ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Τα μέτρα οικονομικής πολιτικής που εμπνέονται από τις γνωστές συνταγές του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου εμφανίζονται με όλο και μεγαλύτερη συχνότητα στις συζητήσεις για το μέλλον της οικονομικής διαχείρισης. Η λογική αυτών των συνταγών είναι απλή: η κρίση και η υπερχρέωση της οικονομίας αντιμετωπίζονται με την ριζική ανακατανομή εισοδήματος και πόρων σε βάρος των λαϊκών τάξεων, και προς όφελος των κυρίαρχων εγχωρίων τάξεων και των διεθνών τραπεζών. Είναι ιδιαίτερα διαφωτιστικό ότι το ενδιαφέρον για τα πακέτα του ΔΝΤ αναζωπυρώνεται στην Ελλάδα αμέσως μετά, αφού οι ανώτερες κοινωνικές τάξεις διεκδίκησαν –και πέτυχαν– με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο να μην συμβάλλουν στην εξισορρόπηση των οικονομικών του δημόσιου τομέα. Οι υποστηρικτές των πολιτικών λιτότητας θεωρούν αυτή την τόσο αποκαλυπτική στιγμή ως ένα απλό επεισόδιο της κοινοβουλευτικής ζωής και το ξεχνάνε για να περάσουν στο επόμενο στάδιο των ανησυχιών τους για την «εθνική οικονομία».

Δεν χρειάζεται να πάμε στην Πολωνία για να αντιληφθούμε ότι η προσφυγή στις λύσεις του ΔΝΤ τροφοδοτείται από αυτό που ονομάζουμε «κρίση της αριστεράς». Η προσπάθεια διατύπωσης εναλλακτικών κατευθύνσεων για την οργάνωση της κοινωνίας και της παραγωγής, οδηγεί πολύ γρήγορα στη διαπίστωση ότι δεν έχουμε να κάνουμε απλώς με μία κακή στιγμή της «αριστερής ιδεολογίας», ή των ιδανικών του σοσιαλισμού. Η κατάρρευση των καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης επισφράγισε με μεγάλη καθυστέρηση την κρίση στρατηγικής των αριστερών δυνάμεων σε σχέση με το ζήτημα της εξουσίας, δηλαδή σε σχέση με το ζήτημα της διαχείρισης της κοινωνίας και της οικονομίας. Και θα έπρεπε στην πραγματικότητα να είμαστε πολύ ευχαριστημένοι που αυτή η ανοιχτή κρίση εκδηλώθηκε ταυτόχρονα με μία χωρίς προηγούμενο λαϊκή κινητοποίηση στις χώρες του «υπαρκτού σοσιαλισμού».

Για μια σειρά λόγους που δεν θα θρούμε στις ιδέες των ανθρώπων αλλά στις ήττες των επαναστάσεων του εικοστού αιώνα, η στρατηγική της αριστεράς παρέμεινε μια στρατηγική κατάρτησης της πολιτικής εξουσίας, με προεκτάσεις όλο και λιγότερο σαφείς (και όλο και περισσότερο αποκρουστικές χάρη στον «υπαρκτό σοσιαλισμό») σ' ό,τι αφορά την οργάνωση της κοινωνίας, τη ζωή των εργαζομένων, τις επιλογές της παραγωγής και της οικονομίας. Όταν μια ριζοσπαστική αριστερή εκδοχή αντιστέκεται σήμερα στη διαχείριση που χρησιμοποιεί τις εξοντωτι-

κές μεθόδους του ΔΝΤ στην Ελλάδα ή στην Πολωνία, αναφέρεται σε αντιστάσεις, πραγματικές και καθοριστικές, αλλά δεν μπορεί να πείσει για το ότι έχει μια στρατηγική. Αυτό δεν σημαίνει ούτε ότι η αντίσταση είναι μάταιη, ούτε ότι δεν είναι εφικτή η οικοδόμηση μιας επαναστατικής στρατηγικής. Αλλά το κενό ιδεολογίας δεν εκφράζει παρά μια σειρά βασικά αναπάντητα ερωτήματα στο επίπεδο της πρακτικής.

Η δύναμη των πολιτικών που εμπνέει η λογική του ΔΝΤ βρίσκεται στην ικανότητά τους να διασπούν κάθε συλλογικότητα, να καταδικάζουν στη σιωπή και την αδυναμία τις κατηγορίες αυτές των πληθυσμών που διεκδικούν με δραματικό πολλές φορές τρόπο αυτή τη συλλογικότητα, που έχουν τη δύναμη –τη δύναμη των χεριών και του μυαλού τους– να την διαμορφώσουν: οι αποφάσεις της «Αλληλεγγύης» του 1981 για την αυτοδιαχείριση θα γίνουν κουρελόχαρτα αν περάσουν οι πολλοί εργαζόμενοι από τον οδοστρωτήρα της ανεργίας και της «ελεύθερης» αγοράς εργασίας. Η σύγκρουση αυτή είναι διεθνής και εκδηλώνεται παντού σε διάφορους βαθμούς. Δεν τροφοδοτείται από ιδεολογικές θέσεις, ούτε από ενιαίους στόχους ή διεκδικήσεις, αλλά από μια πολλαπλότητα αναγκών άμεσων, επιτακτικών, που είναι ριζοσπαστικές επειδή υπάρχουν, όχι επειδή μία οργάνωση ή μια ιδεολογία μπορεί να εξηγήσει το βαθύτερο νόημά τους: κατάρτησης των εξοπλισμών, προστασία του περιβάλλοντος, δικαίωμα στην εργασία και σε ένα αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο, δικαίωμα στη μόρφωση, στη γνώση, στη δημιουργική εργασία, δικαιώματα των μειονοτήτων εθνικών, θρησκευτικών, ή σεξουαλικών, απελευθέρωση της γυναίκας από την πατριαρχική οικογένεια και κοινωνία, δικαιώματα στους νέους. Η συλλογικότητα και η αλληλεγγύη μιας μελλοντικής κοινωνίας είναι ήδη παρούσα σε κάθε εκδήλωση της κοινωνικής ζωής. Δεν αρκεί να την διεκδικήσουμε γιατί αυτό που χρειάζεται είναι να την επιδιώξουμε, να την αξιοποιήσουμε ως στοιχείο μιας μετάβασης που αφορά το σύνολο της κοινωνικής οργάνωσης.

Μαζί με το δίκτυο των κοινωνικών αντιστάσεων, χρειάζεται να οικοδομηθεί το πρόγραμμα των συλλογικών διεκδικήσεων ή προτάσεων, να επιτευχθεί η αλληλεγγύη όχι μόνο ως στόχος αλλά και ως πρακτική. Παράλληλα φαίνεται αναγκαίο να υιοθετηθούν ή να επιβεβαιωθούν ορισμένες μεθοδολογικές κατευθύνσεις:

– να δεχθούμε ότι στα ζητήματα πόρων ή τα ζητήματα παραγωγής υπάρχει αναγκαστικά μια συνείδηση, ακόμα και σε μια διαδικασία ρήξης με τις υπάρ-

χουσες σχέσεις παραγωγής. Αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να γίνει δεκτή η λογική της υποτιθέμενης «έλλειψης πόρων», αλλά ότι είναι αντίθετα αναγκαίο να αποκαλυφθεί ο τρόπος «αξιοποίησης» του κοινωνικού πλούτου, και να γίνει μια συστηματική προσπάθεια διατύπωσης συγκεκριμένων διεκδικήσεων ή προτάσεων.

– να αναγνωριστεί ότι υπάρχουν πράγματα προβλήματα διαρθρωτικά της παραγωγής ή έλλειψης κοινωνικής κινητικότητας τα οποία θα ήταν ωφέλιμο να αντιμετωπιστούν. Ενώ όμως η διαχειριστική λογική επιδιώκει να αξιοποιήσει αυτά τα προβλήματα σε μια επίθεση κατά του εργαζόμενου πληθυσμού, θα έπρεπε να προβληθεί ότι η μόνη ευελιξία που μπορεί να γίνει αποδεκτή, και να αποδειχθεί πραγματικά αποτελεσματική, είναι μια ευελιξία που στηρίζεται σε ισχυρούς θεσμούς κοινωνικής αλληλεγγύης.

– η διεθνοποίηση των οικονομικών, πολιτικών και πολιτιστικών σχέσεων είναι μια διαδικασία επιθυμητή για μια ριζοσπαστική στρατηγική. Όχι η διεθνοποίηση της ανταγωνιστικότητας με την «παγκοσμιοποίηση» των εταιριών και των ροών κεφαλαίου, και την κοινωνική και πολιτιστική περιθωριοποίηση των εργαζόμενων πληθυσμών. Η διεθνοποίηση που επιδιώκει τη διεθνή οικονομική συνεργασία, τη διεθνή κοινωνική αλληλεγγύη μέσω της συμπληρωματικότητας των ιδιαίτερων παραγωγικών διαδικασιών, της αναγνώρισης των διαφορών παραγωγικότητας, του συντονισμού των επιλογών για την προστασία του περιβάλλοντος και της υγείας.

– η κρίση της εργασίας στις καπιταλιστικές οικονομίες και στις οικονομίες των Ανατολικών χωρών, απαιτεί εναλλακτικές κατευθύνσεις. Η νοσταλγία του τεύλορισμού και του φορντισμού, ή από την άλλη μεριά η επιδίωξη μιας αγοράς εργασίας πολλών ταχυτήτων, με μια ειδικευμένη και κολοπληρωμένη ελίτ, αποτελούν το κυρίαρχο πλαίσιο αντιμετώπισης του μέλλοντος της εργασίας. Η πολλά υποσχόμενη τεχνολογία, μετατρέπεται μπροστά στα μάτια μας, από εργαλείο της απελευθέρωσης της εργασίας, σε υπέρογκο κόστος που πρέπει να πληρωθεί με την υπερεκμετάλλευση. Η μάχη κατά της αλλοτρίωσης και υπέρ της δημιουργικότητας δίνεται σε κοινωνικό επίπεδο. Είναι μια μάχη για τη γνώση των τεχνικών παραγωγής, την συλλογικότητα των επιλογών και των αποφάσεων, την απελευθέρωση ελεύθερου χρόνου.

– η οικολογική κρίση δεν είναι μια υπόθεση των διεθνών οργανισμών, ή των κυβερνήσεων, μια υπόθεση που θα φέρουν σε πέρας η τεχνολογική εξέλι-

ξη και η οικονομική ανάπτυξη. Διαμορφώνει το κρίσιμο πεδίο σύνδεσης των κοινωνικών αντιστάσεων με εναλλακτικές μορφές οργάνωσης της παραγωγής και των κοινωνικών συμπεριφορών. Καθώς όλο και περισσότερες πλευρές της κοινωνικής ζωής πληττονται από τις εκδηλώσεις της οικολογικής κρίσης, ξεπερνιούνται μέρα με την ημέρα όλο και περισσότερες αυταπάτες (των κυβερνήσεων αλλά και των «δικών μας») για τη δυνατότητα να αποκαταθεί μια ισορροπία με πολιτικές κινήτρων, τεχνολογικά κολπάκια, ή αρχές του τύπου «ο μολύνων πληρώνει».

Μπροστά σε μια οικονομική επίθεση που δεν θα χτυπήσει μόνο το βιοτικό επίπεδο αλλά και τη δυνατότητα δραστηριοποίησης και συντονισμού των κοινωνικών δυνάμεων, είναι επείγον να αρχίσει η αναζήτηση και συζήτηση ορισμένων προγραμματικών κατευθύνσεων:

– στην πανάκεια της λιτότητας μπορεί συνειδητά και συστηματικά να αντιταχθεί ο στόχος μιας αντιστροφής μεταφοράς εισοδήματος προς όφελος όχι μόνο των εισοδημάτων των εργαζομένων, αλλά και των κοινωνικών δαπανών και της κοινωνικής υποδομής.

– στην προοπτική της διάλυσης του τομέα των προβληματικών επιχειρήσεων μπορεί να αντιταχθεί ο συνδυασμός δασμολογικής ή άλλης προστασίας, προγραμματισμού των επενδύσεων, ελέγχου των εργαζομένων και διαφάνειας της διαχείρισης, που δεν θα κόστιζε παραπάνω στην οικονομία απ' ό,τι θα κοστίσει η αχρήστευση ενός αξιόλογου παραγωγικού δυναμικού, το οποίο δεν πρόκειται να αντικατασταθεί.

– στη λογική της ανταγωνιστικότητας χρειάζεται να αντιπαρατεθεί η λογική (που σημειωτέον αποτελεί τον κανόνα στις διεθνείς συναλλαγές) της επιλεκτικής προστασίας των παραγωγικών κλάδων, όχι με την αναπτυξιακή επιχειρηματολογία της προσωρινής ενίσχυσης νέων κλάδων ή επιχειρήσεων, αλλά με στόχο τη διαμόρφωση νέων διεθνών συμπεριφορών στον τομέα των συναλλαγών.

– στην προοπτική της μείωσης δημοσίων και κοινωνικών επενδύσεων, μπορεί να αντιταχθεί η αύξησή τους, ακόμα και με εξωτερικό δανεισμό, σε τομείς και υπηρεσίες που θα επιφέρουν μεσοπρόθεσμα σημαντικές οικονομικές πόρων.

– στη στρατηγική του 1992, μπορεί να αντιπαρατεθεί μια συστηματική άρνηση της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής περιθωριοποίησης. Η ανάδειξη ενός κινήματος με τέτοιους στόχους ακόμα και σε μια μικρή ευρωπαϊκή χώρα, θα μπορούσε να ανατρέψει πολλούς συσχετισμούς δυνάμεων και πολλές κυρίαρχες σήμερα ιδέες.

Η σημερινή διεθνής συγκυρία φαίνεται εκ πρώτης όψης δυσμενής για ένα εναλλακτικό προγραμματικό εγχείρημα απέναντι στη στρατηγική της λιτότητας. Πρόκειται όμως για μια συγκυρία που ευνοεί περισσότερο παρά ποτέ την ανάδειξη τοπικών ιδιαιτεροτήτων και διεκδικήσεων, τη διαμόρφωση ενός προτύπου διεθνών σχέσεων που αμφισβητεί την ισοπεδωτική λογική της ανταγωνιστικότητας, ή την απόλυτη υποταγή σε απόμακρες κεντρικές εξουσίες.

Πέτρος ΑΙΝΑΡΔΟΣ-ΡΥΛΜΟΝ

Χώρες με πληθυσμούς εθνο-λογικά ολοκληρωτικά διαφο-ρετικούς τόσο απ' τους σλά-θους όσο κι απ' τους γερμανούς, η Εσθονία, η Λετονία κι η Λιθουανία υπήρξαν επί αιώνες αντικείμενο δια-μάχης ανάμεσα στις μεγάλες δυνάμεις της περιοχής: Ρωσία-Πολωνία-Σουη-δία μέχρι τις αρχές του 19^{ου} αι., Ρωσία και Γερμανία στη συνέχεια. Η σχεδόν ταυτόχρονη κατάρρευση του δυο τε-λευταίων αυτοκρατοριών το 1917-18 επέτρεψε στις τρεις μικρές χώρες της Βαλτικής να γνωρίσουν τρεις δεκαε-τίες ανεξαρτησίας κάτω απ' την προσ-τατευτική ομπρέλα των νικητών του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου. Η θρα-χύθια γερμανοσοβιετική προσέγγιση του 1939 εξαφάνισε ξανά το τοπικό κε-νό εξουσίας, βασική προϋπόθεση για την ανεξάρτητη κρατική τους υπόστα-ση. Εκχωρημένες στη σοβιετική σφαί-ρα επιρροής βάσει του Συμφώνου Ρίμ-πεντροπ-Μολότοφ, θα καταληφθούν στρατιωτικά τον Ιούνιο του 1940 και μετά από μια εικονική εκλογική διαδι-κασία θα ενσωματωθούν στην ΕΣΣΔ τους αμέσως επόμενους μήνες. Αμέ-σως μπαίνει σ' εφαρμογή ένα σχέδιο εξολόθρευσης των τοπικών ελίτ, κυ-ρίως της πολιτικής κλάσας, της αριστο-κρατίας και της διανόησης. Μέσα στον ένα χρόνο που μεσολαβεί μέχρι τη γερμανική επίθεση κατά τις ΕΣΣΔ, 40.000 Λιθουανοί κι άλλοι τόσος Λετο-νοί εκτοπίζονται στη Σιβηρία.¹

Καθόλου περίεργο λοιπόν, που αμέ-σως μετά την κατάληψη των χωρών τους απ' τα στρατεύματα του Τρίτου Ράιχ, πολλοί απ' τους κατοίκους της Βαλτικής επέλεξαν να πολεμήσουν στο πλευρό του Άξονα κατά των σο-βιετικών.² Άλλοι, κυρίως στη Λιθουα-νία, προτίμησαν την παθητική αντίστα-ση κατά των ναζί, συσπειρωμένοι γύρω απ' τις προπολεμικές κυβερνήσεις τους – τα δημοκρατικά διαπιστευτήρια των οποίων, ωστόσο, ήταν επίσης αρ-κετά προβληματικά (η Λιθουανία είχε δικτατορικό καθεστώς απ' το 1926, η Εσθονία απ' το 1932 κι η Λετονία απ' το 1934). Η ανακατάληψη της Βαλτικής απ' τα σοβιετικά στρατεύματα το 1944 έχει ως αποτέλεσμα την έναρξη ενός αιματηρού ανταρτοπόλεμου που θα κρατήσει μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '50 και δε θα συντριβεί παρά μο-νάχα με την αναγκαστική κολλεκτιβο-ποίηση (που στερεί απ' τους παρτιζά-νους την «πολιτική βάση» μιας ανεξάρ-τητης μικρής αγροτιάς) και τη μαζική εκτόπιση 700.000 Εσθονών, Λετονών και Λιθουανών στη Σιβηρία και τα στρατόπεδα του Αρκτικού.

Στα χρόνια που ακολουθούν, ο πολι-τικός έλεγχος των τριών θαλτικών «Σο-βιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών» από το Κέντρο είναι ασφικτικός. Δε-κάδες χιλιάδες πολίτες εσθονικής ή λετονικής καταγωγής μεταφέρονται απ' την υπόλοιπη ΕΣΣΔ στη Βαλτική για να στελεχώσουν τον εκεί κρατικό και κομματικό μηχανισμό, τα στρατηγι-κά πόστα του οποίου καταλαμβάνονται τις περισσότερες φορές από ρώσους ή άτομα άλλων σλάβικων εθνοτήτων. Οποιαδήποτε τάση ανεξαρτησίας των τοπικών μπλοκ εξουσίας καταστέλλε-ται αμείλικτα: τον Ιούλιο του 1959 κα-θαίρεται ο Α' γραμματέας του ΚΚ Λε-τονίας Έντοουαρντς Μπέρκλας, κατη-γορούμενος για «εθνικές παρεκκλί-σεις»· μαζί του, απομακρύνονται κά-που 2.000 στελέχη του μηχανισμού. Όσο για την προσπάθεια πολιτιστικής αφομοίωσης των τριών χωρών, αυτή (όπως συμβαίνει εξάλλου και με τις πε-

ρισσότερες από τις 14 μη ρώσικες ΣΣΔ) συντελείται λιγότερο με την ανοιχτή καταστολή και περισσότερο με την ομογενοποίηση της κουλτούρας με βάση ένα ενιαίο «σοβιετικό» μοντέλο (περιορισμός μέχρι εξαφάνιση της το-πικής ιστορίας στην εκπαίδευση, κατα-στροφή μνημείων που θυμίζουν την εθνική παράδοση, κλπ.). Ιδιαίτερη θέ-ση έχει εδώ η διώξη της θρησκείας – κυρίως στην καθολική Λιθουανία, όπου το 1975 εξαπολύεται μια καλά ενορχηστρωμένη εκστρατεία υπέρ του αθεϊσμού.⁴

Αυτό ωστόσο που υπήρξε μακρο-πρόθεσμα πολύ πιο απειλητικό για τη διατήρηση της εθνικής ταυτότητας των χωρών της Βαλτικής δεν ήταν η όποια διοικητική πολιτική της Μόσχας αλλά η αυθόρμητη κίνηση των οικονο-μικών φαινομένων. Εκβιομηχανισμέ-νες ήδη απ' την εποχή της τσαρικής αυτοκρατορίας⁵, η Εσθονία κι η Λετο-νία αποτέλεσαν απ' τη δεκαετία του '60 και δώθε πόλο έλξης για εκατοντά-δες χιλιάδες μετανάστες, κυρίως απ' την οικονομικά καθυστερημένη αγρο-τική Ρωσία⁶, με αποτέλεσμα μια στα-διακή αλλά σταθερή αλλοίωση της πληθυσμιακής τους σύνθεσης. Ανάμε-σα στο 1945 και το 1949, το ποσοστό των Εσθονών μειώνεται απ' το 91% στο 61,5% του πληθυσμού της Εσθονίας⁷, ενώ οι Λετονοί κινδυνεύουν να μετα-τραπούν σε μειοψηφία μέσα στην ίδια τους τη χώρα: από 77% το 1939, πε-νήντα χρόνια αργότερα έχουν συρρι-κνωθεί στο οριακό 50,7%⁸. Μόνο οι Λι-θουανοί παραμένουν στο 80%, γεγο-νός που δεν είναι καθόλου άσχετο ού-τε με το μικρότερο βαθμό εκβιομηχα-νισής της Λιθουανίας ούτε με την κα-τηγορηματική απόρριψη της αντιούλ-ληψης απ' την καθολική εκκλησία.⁹

Στο πολιτικό επίπεδο, τη χαλάρωση της κρατικής τρομοκρατίας μετά το 1953 ακολουθεί, απ' το 1968 και μετά, η εμφάνιση των πρώτων αντιπολιτευτι-κών κινήσεων κι ομάδων. Αυτές, είτε έχουν εθνικιστικό χαρακτήρα είτε επι-κεντρώνουν τη δραστηριότητά τους στην εν γένει υπεράσπιση των πολιτι-κών και κοινωνικών δικαιωμάτων, πα-ραμένουν συνήθως υπόθεση ενός πε-ριορισμένου αριθμού διαφωνούντων διανοουμένων, υπό τη διαρκή κατα-

διώξη της πολιτικής αστυνομίας. Δυο εξαιρέσεις: το Μάιο του 1972, η δημό-σια αυτοπυρπόληση ενός 19χρονου λι-θουανού φοιτητή προκαλεί ένα διήμε-ρο θύαιων ταραχών στο Βίλνιους με πολλούς νεκρούς· το φθινόπωρο του 1980, εθνικιστικές διαδηλώσεις κι απεργίες ξεσπούν στα κυριότερα αστι-κά κέντρα της Εσθονίας.¹⁰ Τα γεγονό-τα των τελευταίων χρόνων θ' αποδεί-ξουν ότι δεν επρόκειτο παρά μονάχα για την αρχή.

«Πειραματικό εργαστήριο»;

Η ανάληψη της ηγεσίας της ΕΣΣΔ απ' τον Γκορμπατσόφ κι η εξαγγελία της περεστρόικα είχαν πολλαπλό αντίκτυ-πο στις Δημοκρατίες της Βαλτικής. Απ' τη μια, η αναπτυγμένη τεχνολογικά οι-κονομία τους, η προπολεμική εμπειρία μιας καπιταλιστικής διαχείρισης κι η σχετικά πιο «δυτικοποιημένη» και τε-χνοκρατικά προσανατολισμένη γρα-φειοκρατία τους προσφέρονται, ιδιαι-τερα στην περίπτωση της Εσθονίας, για τη μετατροπή τους σε «πειραματι-κό εργαστήριο» των γκορμπατσόφικών οικονομικών μεταρρυθμίσεων.¹¹ Απ' την άλλη, η γκλάσνοστ κι οι αποφάσεις της Ολομέλειας του Γενάρη του 1987 για εκδημοκρατισμό της σοβιετικής δημόσιας ζωής επιτρέπουν την ανοι-χτή πλέον έκφραση των υπόγειων ρευ-μάτων της κοινωνίας – ρευμάτων που στις χώρες της Βαλτικής είναι πολύ πιο ισχυρά απ' ό,τι αλλού, λόγω της εθνι-κής παράδοσης αλλά και της γειννιά-σης και της γλωσσικής συγγένειας με τη Σκανδιναβία. Το 1986-87 κάνουν την εμφάνισή τους τα πρώτα οικολογικά κι-νήματα: κινητοποιήσεις κατά του σχε-δίου για ορυχεία φωσφάτων στη Βό-ρεια Εσθονία¹², κατά της κατασκευής ενός γιγαντιαίου υδροηλεκτρικού συμ-πλέγματος στη Λετονία, κατά της επέ-κτασης της πετροχημικής βιομηχανίας στη Λιθουανία.¹³ Οι πρώτες κινήσεις εθνικού χαρακτήρα σημειώνονται το καλοκαίρι του '87, με διαδηλώσεις και στις τρεις χώρες για την επέτειο του γερμανοσοβιετικού Συμφώνου του 1939. Την πρωτοκαθεδρία σ' αυτή την εθνικιστική αφύπνιση (που θίγει έμμε-σα την ίδια τη συμμετοχή των Βαλτι-κών Δημοκρατιών στην ΕΣΣΔ) έχουν σ'

αυτή τη φάση οι Λετονοί, καθώς νιώ-θουν πιο άμεσα απειλούμενοι λόγω της μεταβολής των δημογραφικών δει-κτών. Τον Αύγουστο του 1988, η μεγά-λης κυκλοφορίας εσθονική εφημερίδα Raia Hää δημοσιεύει τα μυστικά πρω-τόκολλα του '39· ένα χρόνο αργότερα, η ύπαρξή τους θα αναγνωριστεί επίση-μα, απ' την πλειοψηφία των μελών επι-τροπής του Ανώτατου Σοβιέτ της ΕΣΣΔ που συγκροτήθηκε για τη μελέτη του ζητήματος.¹⁴

Η ίδρυση των Λαϊκών Μετώπων, πρώτα στην Εσθονία (Απρ. '88) και στη συνέχεια στη Λετονία και τη Λιθουανία (Ιουν. '88), αποτελεί το σημείο τμή-σης στην ανάπτυξη του κινήματος χειρα-φέτησης των χωρών της Βαλτικής απ' τη Μόσχα. Γεννημένα κατά τη διάρκεια των οξύτων εσωκομματικών αντιπα-ραθέσεων πριν από τη 19η Συνδιάσκε-ψη του ΚΚΣΕ, τα Μέτωπα αυτά είχαν εξ αρχής ένα διπλό χαρακτήρα: εθνι-κοαπελευθερωτικά κινήματα, βαθιά ρι-ζωμένα στη βάση, αλλά ταυτόχρονα και οχήματα με τα οποία το εθνικιστι-κό-τεχνοκρατικό κομμάτι της τοπικής γραφειοκρατίας προσπαθεί να παρα-κάμψει το δυσκίνητο κομματικό μηχανι-σμό. Υπεράνω πάσης υποψίας για με-γαλορώσικο σωβινισμό, ο Μπαρίς Καγ-καρλίτσκι επισημαίνει εύστοχα με αφορμή την περίπτωση της Εσθονίας ότι «η γρήγορη επιτυχία του Λ.Μ. διευ-κολύνθηκε απ' την εμφανή συμπάθεια ενός μεγάλου μέρους του τοπικού κόμματος και του οικονομικού μηχανι-σμού, που προσπαθούσε να διασφαλί-σει μια μεγαλύτερη ανεξαρτησία απέ-ναντι στην κεντρική εξουσία της Μό-σχας. Μ' αυτή την έννοια, το Λ.Μ. έγινε σημαντικό παράγοντα στην εσωκομ-ματική πάλη για την εξουσία (...), μπό-ρεσε να προβάλλει διεκδικήσεις που οι τοπικοί απαρτάνικοι υποστήριζαν ολοκληρωτικά, δίχως όμως να είναι έτοιμοι να τις αναλάβουν για λογαρια-σμό τους»¹⁵. Τον Οκτώβριο του 1988, τα ιδρυτικά συνέδρια των Λαϊκών Με-τώπων δίνουν το εναρκτήριο λάκτισμα για...

Εθνική Πόλωση

Δυο είναι τα βασικά χαρακτηριστικά της περιόδου ανάμεσα στην επίσημη

ΒΑΛΤΙΚΗ

ΤΟΥΣ ΖΥΓΟΥΣ ΛΥΣΑΤΕ;

Η απόφαση του Λιθουανικού Κοινοβουλίου στις 11 Μαρτίου για απόσχισή της χώρας απ' την ΕΣΣΔ σηματοδοτεί μια νέα φάση στις εθνικές κρίσεις που συγκλονίζουν τα τελευταία χρόνια την πάλαι ποτέ «Μέκκα» του λεγόμενου «υπαρκτού σοσιαλισμού». Νίκη ενός εθνικοαπελευθερωτικού κινήματος; Η σύνθετη πραγματικότητα των χωρών της Βαλτικής απαιτεί μια κάπως πιο ψύχραιμη ματιά.

συγκρότηση των Λαϊκών Μετώπων και τις βουλευτικές εκλογές της φετεινής άνοιξης, που κατέληξαν στο θρίαμβο των αποσχιστικών δυνάμεων.

• Η διαρκής μετατόπιση του πολιτικού στίγματος από τη «ριζοσπαστική περεστρόικα», στόχο των ΛΜ κατά την ίδρυσή τους, προς τον ακραίο εθνικισμό –μετατόπιση που συντελείται κάτω από μια διπλή πίεση: αυτή των Μετώπων πάνω στα τοπικά ΚΚ, αλλά κι εκείνη των αμειγώς αποσχιστικών εθνικιστικών οργανώσεων (Λετονικό Εθνικοαπελευθερωτικό Κίνημα, Εσθονικό Κόμμα για την Εθνική Ανεξαρτησία, Λιθουανικό Σύνδεσμος Ελευθερίας) πάνω στα Λαϊκά Μέτωπα, με αποτέλεσμα τα τελευταία να υιοθετούν όλο και πιο καθαρόαιμες εθνικιστικές διεκδικήσεις. Απ' την πλευρά τους τα ΚΚ των τριών Δημοκρατιών, μετά από μια αρχική περίοδο αντιπαράθεσης με τα Λαϊκά Μέτωπα, προχωρούν στην αλλαγή των ηγεσιών τους (Εσθονία: Ιουν. '88, Λετονία-Λιθουανία: Οκτ. '88) και θαυμάσια προσχωρούν στο εθνικιστικό ρεύμα, αν και με κάποια διαφορά φάσης σε σχέση με τις υπόλοιπες οργανώσεις.

• Η αντισυμπεριφορά που αυτός ο εθνικιστικός πυρετός προκαλεί στις εθνικές μειονότητες των Δημοκρατιών και πρώτα απ' όλα στη ρώσικη και τις άλλες σλαβικές (ουκρανοί, λευκορώσοι, πολωνοί). Μια σειρά νομοθετικές διατάξεις, που υποχρεώνουν όλους τους πολίτες να μάθουν την τοπική γλώσσα μέσα σε ορισμένο χρονικό διάστημα (και στις τρεις χώρες), περιορίζουν τη μετανάστευση (Λετονία) και τα εκλογικά δικαιώματα (Εσθονία) των «μη ιθαγενών» προκαλούν την έντονη δυσανεξία των τελευταίων, που νοιώθουν ότι μετατρέπονται σταδιακά σε πολίτες Β' κατηγορίας.¹⁶ Το προϊόν της συμπεριφοράς τους απέναντι στον εθνικισμό των «ντόπιων» είναι μια πανοπερμία οργανώσεων, με κυριότερα τα «Διεθνιστικά Μέτωπα» (Ιντερ-φρόντ) στην Εσθονία και Λετονία, το «Ενοποιημένο Συμβούλιο Εργατικών Κολοχητών στην Εσθονία και την οργάνωση «Ενότητα» στη Λιθουανία. Οργανώσεις εξίσου αντιφατικές με τα Λαϊκά Μέτωπα: απ' τη μια, αποτελούν πόλο συσπείρωσης των εθνικών μειονοτήτων, που στην περίπτωση της Εσθονίας και της Λετονίας σχεδόν ταυτίζονται με το προλεταριάτο, και δη το βιομηχανικό.¹⁷ απ' την άλλη, συχνά στελεχώνονται από παράγοντες του μηχανισμού, στενά συνδεδεμένους με τη Μόσχα κι εχθρικούς προς οποιαδήποτε αλλαγή.¹⁸ Την άνοιξη του 1989, το Ιντερ-φρόντ οργανώνει διαδηλώσεις κι απεργίες στη Λετονία, ενάντια στους νομοθετικούς περιορισμούς στη μετανάστευση. Τον Αύγουστο του ίδιου χρόνου, πάνω από 50.000 απεργοί στην Εσθονία υποχρεώνουν το εκεί Ανάτατο Σοβιέτ να πάρει πίσω το νόμο για τις τοπικές εκλογές, με τον οποίο περιοριζόταν το δικαίωμα ψήφου των μη «αυτοχθόνων». Πύρρεια νίκη, όπως θ' αποδείξουν οι εκλογές του επόμενου χρόνου.

Απ' το «εργαστήριο» στην ανεξαρτησία

Παρά τις επιμέρους ιδιομορφίες κι ιδιαιτερότητες, η πορεία των τριών Δημοκρατιών της Βαλτικής προς την αυτονομία ή/και την απόσχιση απ' την ΕΣΣΔ ακολουθεί περίπου το ίδιο σενάριο, με κάποιες διαφορές στο ρυθμό από χώρα σε χώρα:

■ Αρχικά, το ΚΚ και το ελεγχόμενο απ' αυτό νομοθετικό σώμα (Ανώτατο Σοβιέτ) της Δημοκρατίας προχωρά στη θέσπιση αλλαγών που, όσο απίθανες κι αν θεωρούνταν πριν από δυο μόλις χρόνια, ωστόσο παραμένουν συμβολικές, δίχως να θίγουν το συσχετισμό δυνάμεων ή να δημιουργούν νομικές επιπλοκές σε σχέση με τη Μόσχα. Οι εκπομπές και λοιποί διωχθέντες της σταλινικής περιόδου αποκαθίστανται, τα σχολικά προγράμματα αναθεωρούνται επί το εθνικιστικότερο και το καλοκαίρι του '88 επαναφέρονται επίσημα τα μέχρι πρότινος απαγορευμένα εθνικά σύμβολα (σημαίες, ύμνοι).

■ Στη συνέχεια, η συζήτηση περιστρέφεται γύρω απ' το ζήτημα της οικονομικής αυτοτέλει των Δημοκρατιών. Η αντίληψη του «πειραματικού εργαστηρίου της περεστρόικα» εξακολουθεί να ισχύει, κι η όλη αντιπαράθεση αφορά την έκταση και το βαθμό του ελέγχου των επιμέρους Δημοκρατιών πάνω στην οικονομία τους –κι αντίστροφα, το ποσοστό των οικονομικών τους που θα παραμείνει υπό κεντρικό έλεγχο. Το Σεπτέμβριο του 1988, οικονομικοί παράγοντες των κυβερνήσεων και των Λαϊκών Μετώπων των τριών χωρών συνέρχονται στη Ρίγα και καταλήγουν σ' ένα σχέδιο εκτεταμένης οικονομικής αυτοτέλει: το μόνο που προβλέπεται να παραμείνει υπό τον έλεγχο της Μόσχας είναι η πολεμική βιομηχανία, κι αυτή βάσει μακροχρόνιων συμφωνιών με τις τοπικές κυβερνήσεις.¹⁹ Μετά από ένα περίπου χρόνο διαπραγματεύσεων, στις 27.7.1989 το Ανώτατο Σοβιέτ της ΕΣΣΔ εγκρίνει κατ' αρχήν την οικονομική αυτοτέλεια της Βαλτικής· ο σχετικός νόμος θα ψηφιστεί τέσσερις μήνες αργότερα, μετά από έντονες αντιπαραθέσεις. Το στίγμα της διαμάχης, ωστόσο, θα έχει προ πολλού μετατοπιστεί.

■ Μετά (ή, μάλλον, πριν) την οικονομική, η πολιτική αυτονομία. Στις 16.11.88 το Αν. Σοβιέτ της Εσθονίας κηρύσσει την εθνική κυριαρχία της Δημοκρατίας· στο εξής, για να ισχύουν οι σοβιετικοί νόμοι στο έδαφός της θα πρέπει πρώτα να επικυρώνονται απ' το εσθονικό νομοθετικό σώμα. Μετά από κάποιες παλινδρομήσεις κι έντονες συγκρούσεις ανάμεσα στο ΚΚ και το Σαγιούντις (το λιθουανικό Λαϊκό Μέτωπο), η Λιθουανία ακολουθεί το δρόμο της Εσθονίας στις 18.5.89.

■ Ακολουθεί η (τυπική) ακύρωση των νόμων του 1940, με τους οποίους οι τρεις χώρες προσάρτησαν στην ΕΣΣΔ, από τα Ανώτατα Σοβιέτ της

Εσθονίας (25.9.89), της Λετονίας (11.11.89) και της Λιθουανίας (7.2.90). Παρόλα αυτά και οι τρεις εξακολουθούν να παραμένουν στην ΕΣΣΔ, μέχρι νεωτέρας...

■ Στις 20 Δεκεμβρίου 1989, το έκτακτο συνέδριο του ΚΚ Λιθουανίας αποφασίζει το κόψιμο του ομφάλιου λώρου του κόμματος με το «μητρικό» ΚΚΣΕ. Δυο βδομάδες αργότερα, εκατοντάδες χιλιάδες λιθουανοί υποδέχονται στο Βίλνιους το Γκορμπασόφ με συνθήματα υπέρ της ανεξαρτησίας. Οι βουλευτικές εκλογές της 24ης Φεβρουαρίου καταλήγουν σε θρίαμβο του Σαγιούντις: 72 απ' τους 90 εκλεγμένους βουλευτές έχουν την υποστήριξη του· ανάμεσά τους, 13 απ' τους 22 επιτυγχόντες του ΚΚ και το σύνολο των 9 σοσιαλδημοκρατών, 2 χριστιανοδημοκρατών και 2 Πράσινων, ενώ η φράξια του ΚΚ που διατήρησε τις σχέσεις της με το ΚΚΣΕ περιορίζεται στους 7 βουλευτές. Στις 10 Μαρτίου ο πρόεδρος του Σαγιούντις Βυτάουτας Λαντμπέργκις, εκλέγεται απ' το νέο λιθουανικό κοινοβούλιο πρόεδρος της Δημοκρατίας. Την επομένη, η χώρα κηρύσσεται ανεξάρτητη· ως νομιμοποιητική βάση της απόσχισης της απ' την ΕΣΣΔ, το Κοινοβούλιο του Βίλνιους επικαλείται όχι το σχετικό άρθρο 73 του σοβιετικού Συντάγματος αλλά τον παράνομο χαρακτήρα της προσάρτησης του 1940 –κάτι που θεωρείται απ' τη Μόσχα ως το λιγότερο κακό, μια και τυχόν ενεργοποίηση του άρθρου 73 δημιουργεί κακό προηγούμενο για τη διάλυση του όλο ομοσπονδιακού οικοδομήματος.²⁰

■ Οι εκλογές της 18ης Μαρτίου στην Εσθονία και τη Λετονία καταγράφουν επίσης το θρίαμβο των εκεί Λαϊκών Μετώπων, δίχως ωστόσο οι αποσχιστικές δυνάμεις να συγκεντρώσουν την απαραίτητη κοινοβουλευτική πλειοψηφία για να ακολουθήσουν το δρόμο της Λιθουανίας. Στην Εσθονία, ωστόσο, οι ακραιφνείς εθνικιστές έχουν προχωρήσει στη συλλογή υπογραφών αποκλειστικά από «αυθεντικούς Εσθονούς» (πολίτες της χώρας πριν το '40 κι απογόνους τους) και στην «εκλογή» ενός Κογκρέσου· το τελευταίο αυτοανακηρύχθηκε στις 11 Μαρτίου ως ο μόνος νόμιμος εκπρόσωπος του εσθονικού λαού κι άμεσος διάδοχος του καταργημένου κοινοβουλίου του 1940.²¹

■ Η στάση της Μόσχας απέναντι στην ανταρσία της Βαλτικής προδίδει ένα αδιέξοδο επιλογών: αποδοχή της λιθουανικής αποχώρησης δημιουργεί

νομικό και πολιτικό προηγούμενο για ενδεχόμενες νέες αποσχίσεις, ενώ η επιλογή μιας «δυναμικής λύσης» θα είχε αποτελέσματα εντελώς διαφορετικά απ' ό,τι η στρατιωτική επέμβαση του περασμένου Ιανουαρίου στο Μπακού –ιδιαίτερα όσον αφορά το διεθνή αντίκτυπο στη Δύση. (Η «ευαισθησία» της τελευταίας, ως γνωστόν, έχει άλλα μέτρα και σταθμά για τους ξανθούς ευρωπαίους κι άλλα για τους μελαχρινούς μουσουλμάνους του Καυκάσου και της Κεντρικής Ασίας...). Την ίδια στιγμή, το ενδεχόμενο να επεκταθεί το σύνδρομο της διάλυσης απ' την πάλα ποτέ αυτοκρατορία της Αν. Ευρώπης στο εσωτερικό της ίδιας της ΕΣΣΔ οξύνει την κρίση στο εσωτερικό του ΚΚΣΕ, υπονομεύοντας ακόμα περισσότερο τη δημοτικότητα του γκορμπασοφικού επιτελείου στις ρώσικες μάζες.²² Οι μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις αυτής της κρίσης είναι δύσκολο να προβλεφθούν από τώρα. Ορισμένοι πάντως υπενθυμίζουν ότι, πριν η «Άνοιξη της Πράγας» αμφισβητήσει τη συνοχή του τότε σοβιετικού μπλοκ και προκαλέσει τη συντηρητική αντισυμπεριφορά της «στασιμότητας»,²³ το επιτελείο των Μπρέζνιεφ και Κούγκιν υποσχόταν πολύ περισσότερα από ένα απλό «πάγωμα» της παλιάς τάξης πραγμάτων. Ο εκσυγχρονιστής Μένας Πέτρος, εξάλλου, δε διακρινόταν και για τις ιδιαίτερα έντονες δημοκρατικές ευαισθησίες του...

Τόσος ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

1. Hervé Coutau-Bégarie «La poussée russe vers la Baltique» Hérodote No 54-55 (1989).
2. Οι Λετονοί σχημάτισαν δυο μεραρχίες SS κι οι Εσθονοί μία, ενώ η συμμετοχή των Λιθουανών ήταν πιο περιορισμένη Coutau-Bégarie, οπ. παρ.
3. Juris Dreifelds «Latvian national rebirth» Problems of Communism 7-8.1989.
4. Hélène Carrère d'Encausse «L'Empire éclaté» Flammarion 1978, σελ. 226-233. Όπως και στην Πολωνία, έτσι και στη Λιθουανία ο καθολικισμός υπήρξε βασικό στοιχείο της εθνικής συγκρότησης και συνοχής, απέναντι στην ορδόξη Ρωσία και την προτεσταντική Γερμανία. Η συμμετοχή του κλήρου στο αντισοβιετικό αντίκτυπο του 1944-52 υπήρξε επίσης πολύ σημαντική κι αποτέλεσε τη νομιμοποιητική βάση των διώξεων του απ' το καθεστώς.
5. A. Fedotkin «Οι σοβιετικές δημοκρατίες της Βαλτικής» Επιστημονική Σκέψη 43.
6. Jean-Marie Chauvier «Le "laboratoire" balte» Le monde diplomatique 12.1988.
7. Rein Taagepera «Estonia's road to independence» Problems of Communism 11-12.1989.
8. Dreifelds, οπ.παρ. Στη Ρίγα, πρωτεύουσα της Λετονίας, οι Λετονοί δεν ξεπερνάν το 38,3%, ενώ μειωθούν και στα περισσότερα απ' τα υπόλοιπα αστικά κέντρα.
9. Carrère d'Encausse, οπ. παρ., σελ. 230.
10. Andres Kung «Le durcissement de la résistance nationaliste en Estonie» Le monde diplomatique 12.1989 και Coutau-Bégarie, οπ. παρ.
11. Chauvier, οπ.παρ.
12. Max Rand «Estonie: la petite république voit grand» La Nouvelle Alternative No 12 (12.1988), και Taagepera, οπ.παρ.
13. V. Stanley Vardys «Lithuanian national politics» Problems of Communism 7-8.1989.
14. Taagepera, οπ.παρ.
15. Boris Kagaritsky «Sur les Fronts Populaires baltes» Inprecor 283 (6.3.89), σελ. 5.
16. Claude-Marie Vadrot «Tensions nationales dans les pays baltes» Hérodote No 54-55 (1989).
17. Στη Λετονία λ.χ., το 61,9% των εργαζόμενων στη βιομηχανία, το 54,2% των απασχολούμενων στις οικοδομές και το 66,2% των εργαζόμενων στις μεταφορές είναι μη-Λετονοί, Dreifelds, οπ.παρ., σελ. 80.
18. Kagaritsky και Chauvier, οπ.παρ.
19. Vardys, οπ.παρ., σελ. 65-66.
20. Taagepera, οπ.παρ.
21. Financial Times 12.3.90.
22. Le monde diplomatique 3.1990.
23. Jean-Marie Chauvier «URSS: l'heure des "contradictions"?» Le monde diplomatique 3.1985 κι Αντρέ Φονταίν «Ιστορία της Ύψης» Εστία 1986.

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

ΠΕΡΙΜΕΝΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣΑΡΤΗΣΗ

του Καρλ Χάιντς ΡΟΤ

Το κείμενο που ακολουθεί είναι μια συντομευμένη, εν μέρει συμπληρωμένη και αλλαγμένη απόδοση του σχόλιου του KARL HEINZ ROTH στο τεύχος 1/90 του περιοδικού: «1999 - Περιοδικό για την κοινωνική ιστορία του 20ού και του 21ου αιώνα».

«Ο γερμανικός φασισμός ήταν η καθήλωση στο εθνικό επίπεδο αυτού που μας περιμένει».

Ουρλίκε Μάινχοφ

1. Η ΟΔΓ μετά το '45: Ο δορυφόρος των δυτικών συμμάχων

□ Στα τέλη του 2ου Παγκοσμίου Πολέμου υπήρχε ακόμα συμφωνία να συντριβούν οι τάσεις καταστροφικότητας και επεκτατισμού στη Γερμανία. Ποτέ πια δε θα 'πρεπε να ξεκινήσει πόλεμος από τη Γερμανία. Η οικονομική πτυχή αυτής της πολιτικής υπήρξε το σχέδιο Μόργκενταου της αμερικανικής κυβέρνησης. Διάσπαση και διαχωρισμός των μεγάλων τρασ, διανομή των κεφαλαίων της θαρειάς θιομηχανίας στις καταλυτευμένες απ' αυτό γειτονικές χώρες, κατάσχεση όλων των ληστευμένων ή μεταμφιεσμένων περιουσιών στο εσωτερικό και το εξωτερικό, ριζοσπαστική αγροτική μεταρρύθμιση, ιδιαίτερα διάλυση της κυριαρχίας των γαιοκτημόνων (γιούνκερ) ανατολικά του Έλβα. Το πρόγραμμα αυτό θα αποτελούσε ταυτόχρονα πρώτο βήμα για την οικοδόμηση μιας κοινωνικά δίκαιης και δημοκρατικής παγκόσμιας τάξης. Η ρωσική κυβέρνηση, που είχε οδηγηθεί στο χάος απ' τους ναζί περισσότερο από κάθε άλλον μέσα στην αντιναζιστική συμμαχία, αποδέχτηκε το σχέδιο ως βάση για τις συμφωνίες της Γιάλτας και του Πότσταμ επειδή αντιστοιχούσε στα συμφέροντα της εθνικής της ασφάλειας και επιβίωσης.

Τα σχέδια αυτά της δημοκρατικής σοσιαλιστικής πτέρυγας των συμμάχων είχαν ωστόσο μόνο για λίγο χρόνο πρακτική σημασία. Γιατί τα μεγάλα διεθνή τρασ σε πολλές περιπτώσεις συνεχίζαν την τροφοδότηση της ναζιστικής Γερμανίας τηρώντας σε παγκόσμιο επίπεδο τις συμφωνίες των καρτέλ,

π.χ. με τη Ζήμενς ή τα μεγάλα γερμανικά χημικά τρασ, σαν να μη γινόταν πόλεμος. Έτσι η Wall Street και το City του Λονδίνου ανέκτησαν ως το φθινόπωρο του '46 την πρωτοβουλία στη γερμανική πολιτική, υπαγορεύοντας στους υπουργούς Εξωτερικών τους και τις στρατιωτικές κυβερνήσεις μια στροφή 180° υπέρ της διατήρησης των γερμανικών δομών εξουσίας και οικονομίας. Οι αντιδράσεις των σοβιετικών στον ευρωπαϊκό τους χώρο επιρροής διευκόλυναν να συνδεθεί αυτή η αλλαγή πορείας μ' ένα μαζικό κίνημα κατά του λενινιστικού-σταλινιστικού σοσιαλισμού. Αυτό που μέχρι χτες έπρεπε να τιθασσευτεί για πάντα, έγινε τώρα το δυτικό κέντρο αντικομμουνισμού και πολιτικής πυγμής. Για παράδειγμα, ο νόμος για τον έλεγχο ναζιστικών περιουσιών και συναλλάγματος απλώς «αναποδογυρίστηκε» για να χρησιμοποιηθεί ως συναλλαγματικός φραγμός κατά της σοβιετικής ζώνης κατοχής. Η (αόρατη) πλήρης διάσπαση της Γερμανίας πραγματοποιήθηκε τον Ιούνιο του 1948 με τη μονομερή νομισματική μεταρρύθμιση των δυτικών συμμάχων. Για να αποφύγουν την οικονομική κατάρρευση της ζώνης τους έκλεισαν στη συνέχεια οι 'σοβιετικοί τα σύνορά τους και μπλοκάρισαν κλείνοντας τις οδικές παρεμβάσεις του Βερολίνου. Μ' αυτή την επιχείρηση «Birddog» (πουλοδσκυλο), επέρριψαν στους σοβιετικούς και την S.E.D. την ευθύνη της διάσπασης. Έτσι σαν αποτέλεσμα της κεντροευρωπαϊκής διαίρεσης σε αμερικανική και σοβιετική σφαίρα επιρροής, δημιουργήθηκαν δύο γερμανικά κράτη. Τιθασσευμένο στρατιωτικά και στην εξωτερική πολιτική δημιουργήθηκε ένας δορυφόρος των δυτικών συμμάχων, που πίσω από την κοινοβουλευτική πρόσοψη δυσκολευόταν να καλύψει τη συνέχεια του ναζισμού στην εσωτερική, οικονομική πολιτική και τον πολιτισμό. Η χρεωκοπία και φαυλότητα της «εποχής Αντενάουερ» είναι απερίγραπτες. Η αντίσταση, όμως, κατά της επανόδου των παλιών ελίτ θάφτηκε κάτω απ' τη μαζική κατα-

νώλωση που έφερε το οικονομικό θαύμα: έγινε ένας «εκτεταμένος εκσυγχρονισμός» της Δ. Γερμανίας που σε μεγάλο βαθμό αντιστοιχούσε στα σχέδια των ναζιστών για την κοινωνία μέχρι την εξαπόλυση του 2ου Παγκόσμιου Πολέμου.

2. Η ΛΔΓ μετά το '45: Ο γραφειοκρατικός αυταρχικός αντιφασισμός

Στη δημιουργούμενη D.D.R. επιχειρήθηκε απεναντίας να δημιουργηθεί κάτι νέο στο πνεύμα της αντιφασιστικής αντίστασης. Διώχθηκαν οι γιούνκερ και η αγροτική μεταρρύθμιση που επακολούθησε αντιστοιχούσε σε μεγάλο βαθμό στις αμερικανικές προτάσεις που προαναφέραμε. Από τα «αποναζικοποιημένα» και διαλυμένα τρασ δημιουργήθηκαν επιχειρήσεις «λαϊκής ιδιοκτησίας». Από τα τμήματα αγροτών και εργατών των πανεπιστημίων βγήκαν νέα στελέχη για ν' αντικαταστήσουν τις αστικές ελίτ που είχαν φύγει και να αναπτύξουν τις καταβολές της αντιφασιστικής κουλτούρας. Όλες αυτές όμως οι διαδικασίες χειραφέτησης ήταν διαστρεβλωμένες εξ αρχής. Δεν έγινε κατορθωτή η πολιτιστική ηγεμονία μιας σοσιαλιστικής τάξης άμεσης δημοκρατίας στην πλειοψηφία μιας κοινωνίας που είχε σηματορευτεί απ' το φασισμό. Η βιαιότητα και η αυταρχική συμπεριφορά χαρακτήριζαν τις κοινωνικές διεργασίες, κάτι που ενισχύθηκε από τη λενινιστική-σταλινιστική γραφειοκρατία.

Σ' αυτά πρέπει να προσθέσουμε και τη συνεχή κατακτητική πίεση από τη Δ. Γερμανία. Η κατάκτηση της «ανατολικής ζώνης» ήταν μέχρι την κυβέρνηση Μπραντ-Σελ το 1969 επίσημο κρατικό δόγμα, και παρέμεινε σιωπηρά έκτοτε. Χωρίς να φτάσει σε ανοιχτό πόλεμο αποσταθεροποιούσε συστηματικά την DDR. Μόνο μια εκπληκτική αντιφασιστική ορμή και διάθεση σοσιαλιστικής ανοικοδόμησης θα μπορούσαν ν' αντισταθούν: η οικοδόμηση της DDR ήταν και παραμένει ορόσημο στον αγώνα κατά της συνέχειας μιας ιμπεριαλιστικής Γερμανίας. Χωρίς τη δημιουργία της DDR δεν θα υπήρχε ειρήνη στην Ευρώπη τα τελευταία 40 χρόνια.

Τους τελευταίους μήνες καθαιρέθηκαν οι τελευταίοι εκπρόσωποι της γε-

νιάς των «αντιφασιστών-ανανεωτών». Το τεράστιο προσφυγικό κύμα και στη συνέχεια η ακόμα πιο εντυπωσιακή μαζική εξέγερση τους έδωξαν απ' την κορυφή κόμματος και κράτους. Στις πολιτικές και προσωπικές πορείες των μελών του Π.Γ. που σήμερα έχουν παραδοθεί στη γενική χλεύη διακρίνουμε μια βαθιά τραγωδία. Ας πάρουμε τον τεχνίτη οικοδομών Έριχ Χόνεκερ που από το 35 ως το 45 ήταν έγκλειστος σε φασιστικές φυλακές· διώκεται σήμερα με την ίδια κατηγορία με την οποία κυνηγούσε ο Μπίσμαρκ τους σοσιαλδημοκράτες τον προηγούμενο αιώνα, και το σημερινό δυτικογερμανικό καθεστώς τους «τρομοκράτες». Ο ίδιος Χόνεκερ θα πρέπει τώρα, στο όνομα μιας δημοκρατικής, σοσιαλιστικής ανανέωσης να ξαναπάει στη φυλακή. Τι θα απογίνει όμως αυτός ο κορμός της DDR που έφτιαξε εκείνη η γενιά με ανείπωτα βάσανα και που τις τελευταίες δεκαετίες διαστρέβλωσε με τόσο δεσποτικό τρόπο; Η απάντηση δεν μπορεί να είναι σύντομη. Μπορούμε να παραθέσουμε μόνο μερικές σκέψεις σε μια περίοδο τεράστιων ανακατατάξεων και άμεσης απειλής της κατατρόπωσης της χρεωκοπημένης D.D.R. από τον ιμπεριαλιστικό θριαμβευτή, τη Δ. Γερμανία.

3. Η ΛΔΓ του Χόνεκερ: οικονομική αυτάρκεια και δεσποτισμός

Προβλήματα οικονομικής πολιτικής στη δεκαετία του 70 έφεραν πανικό στην ηγεσία της D.D.R. Κατά την ύστερη φάση της μπρεζνιεφικής εποχής οι προσπάθειες ενοποίησης των εθνικών οικονομιών της Ανατολικής Ευρώπης απέτυχαν. Η παγκόσμια οικονομική κρίση της ιμπεριαλιστικής δύσης πρόσθεσε νέα εμπόδια: από τη μια αναπάντεχο ανταγωνισμό στο εξωτερικό εμπόριο που προκαλούσαν τα φτηνά προϊόντα των χωρών της νοτιοανατολικής Ασίας, από την άλλη η αύξηση των τιμών των πρώτων υλών, ιδιαίτερα του πετρελαίου. Οι επιδεινούμενες συνθήκες εξωτερικού εμπορίου ώθησαν την ηγεσία της D.D.R. να παραιτηθεί από τη δαπανηρή προσπάθεια να προσανατολίσει το σχεδιασμό της στις ανάγκες μιας αυξανόμενης εσωτερικής ζήτησης: «νέο οικονομικό σύστη-

Αριστερά ο Έριχ Χόνεκερ στις 4 Δεκεμβρίου 1935 (μετά τη σύλληψή του απ' την Γκεστάπο). Δεξιά ο Έριχ Χόνεκερ στις 4 Δεκεμβρίου 1989 (σ' ένα πλακάτ διαδηλωτή στη Λειψία).

μα». Θα έπρεπε απεναντίας είτε να επιχειρήσει να θωρακίσει την Ανατολική Ευρώπη απέναντι στην όλο και πιο επιθετική παγκόσμια καπιταλιστική οικονομία, είτε να διακινδυνεύσει, πέρα από τις πρώτες συνθήκες που είχε συνάψει, τη δημιουργία μιας οικονομικής «κοινότητας συμβάσεων» με τη Δ. Γερμανία. Αντ' αυτών επέλεξε την οικονομική αυτάρκεια γεγονός βραχυπρόθεσμα πολλά υποσχόμενο αλλά μακροπρόθεσμα καταστροφικό. Οι 3.500 μεγαλύτερες παραγωγικές μονάδες συγκεντρώθηκαν σε 300 συγκροτήματα και συγκεντροποιήθηκαν όπως ποτέ άλλοτε. Γιγαντιαίες επενδύσεις στα λιγνιτωρυχεία και την μικροηλεκτρονική ώθησαν στο περιθώριο τους λοιπούς τομείς και ολόκληρη την υποδομή λόγω υποχώρησης του εθνικού προϊόν-

τος και των συναλλαγματικών εσόδων από τα τέλη της προηγούμενης δεκαετίας. Ενώ παρουσιάζονταν νέες δυσχέρειες, η αποσύνδεση από τη διεθνή αγορά εργασίας απέκλειε τη δυνατότητα ευέλικτων αντιδράσεων. Τα συγκροτήματα, ως μονοπώλια προσφοράς, ευνόησαν την αποσύνδεση από τις ανάγκες της εσωτερικής αγοράς. Έτσι και με το νέο οικονομικό σύστημα δημιουργήθηκε πάλι μια υπερσυγκεντρωμένη οικονομία της έλλειψης. Σε σύγκριση με τα ανατολικοευρωπαϊκά γειτονικά κράτη, ιδιαίτερα την Ουγγαρία και την Πολωνία, η οικονομία της D.D.R. βρισκόταν αρχικά σε καλύτερη θέση, επειδή δεν προσέφυγε σε τέτοιο βαθμό σε πιστώσεις του Δ.Ν.Τ. και της Διεθνούς Τράπεζας. Έτσι, σε αντίθεση με τις χώρες αυτές, δεν βρέθηκε στην

ανάγκη, στο ξεκίνημα της δεκαετίας του 80 να δώσει όρκο πίστης στις αρχές της παγκόσμιας οικονομίας. Κατάφερε πάντως να παρακάμψει την ενδογερμανική απαγόρευση μεταφοράς συναλλάγματος χάρη στο επιχειρησιακό χόλντινγκ του διπλού πράκτορα (Stasi-BND) Σαλκ Γκολοντκόφσκι που απέφερε στην οικονομία της D.D.R. 5-8 δισ. μάρκα ετησίως και στην S.E.D. αρκετά εκατομμύρια ως προμήθεια. Ήταν ακριβώς αυτό το χόλντινγκ που ευνόησε το πέρασμα της ηγεσίας της D.D.R. στο σοσιαλιστικό γραφειοκρατικό δεσποτισμό. Αρχικά ήταν μια ανάσα σε σύγκριση με την Πολωνία, την Ουγγαρία και τη Ρωσία που στο μεταξύ τραβούσε νέα πορεία με τον Γκορμπατσόφ. Όμως δε διδάχτηκε τίποτα απ' τις εξελίξεις της διεθνούς πολιτικής, ενώ και στο εσωτερικό αυξανόταν η απόστασή της από την οικονομική πραγματικότητα. Ο «πολυτελής» τομέας που είχε δημιουργηθεί κατέπνιξε τις απαραίτητες συγκρούσεις για μια διόρθωση της πορείας και συσκότισε την κρίση του οικονομικού συστήματος. Τα ηγετικά στρώματα δεν παρατήρησαν ή δεν θέλησαν να δουν ότι το ανανεωτικό και επενδυτικό δυναμικό είχε χαθεί για πάντα, όταν γύρω στα μέσα της δεκαετίας του '80 εκδηλώθηκε η επενδυτική έκρηξη ολόκληρης της καπιταλιστικής Δύσης. Με άλλα λόγια: η δυτική πολιτική που δέσμευε πόρους στον ανταγωνισμό των εξοπλισμών είχε επικρατήσει.

Τα στρατηγικά λάθη της ανατολικογερμανικής ηγεσίας στο τέλος της δεκαετίας του '70 ανιχνεύονται και στις επιπτώσεις τους. Οι αποφάσεις της στον τομέα της οικονομικής πολιτικής είχαν σα συνέπεια την απομάκρυνσή της από τον πληθυσμό αλλά και την πολιτική της βάση. Ο δεσποτισμός και ο νεποτισμός κατέληξαν σ' ένα μονοπώλιο εξουσίας που κυριάρχησε σ' ολόκληρο τον κρατικό μηχανισμό και που κατέπνιγε οποιαδήποτε δημοκρατική σύγκρουση. Ο συγκεντρωτικός γραφειοκρατικός κρατικός σοσιαλισμός έχει χρεωκοπήσει για πάντα. Η D.D.R. έχει προφανώς χάσει το λόγο ύπαρξής της: ως σοσιαλιστική εναλλακτική λύση να ελέγχει τη λυκοκοινωνία της Δυτικής Γερμανίας.

Υπάρχει όμως κάτι ακόμα που γίνεται και πάλι αισθητό μετά την ανατροπή του Νοέμβρη. Οι ελίτ της S.E.D. δεν είχαν τον απόλυτο κυνισμό της εξουσίας, όπως π.χ. η εοκική σοσιαλδημοκρατία, που εμπλέκεται σε οικονομικές συναλλαγές μέχρι τη μαφία (Ιταλία του Κράξι). Μέχρι το τέλος διατήρησε ένα πολιτικό αίτημα, την «ηθική οικονομία» των λαϊκών μαζών.

4. Η κηδεμονευόμενη ηθική οικονομία

Ηθική οικονομία σημαίνει εργασία και ζωή πέρα από την καπιταλιστική κοινωνία της απόδοσης. Η διατεταγμένη οικονομία στην D.D.R., ένα μίγμα αυστηρότητας και τσαπατσουριάς, δεν έβριξε το μέρος αυτό της σοσιαλιστικής κληρονομιάς. Η οικονομία της D.D.R. βασίστηκε και σε έναν εργατικό κώδικα που ουσιαστικά απαγόρευε στα αφεντικά να απολύουν εργάτριες και εργάτες «οκνηρούς». Ακόμα και στα συγκροτήματα υψηλής τεχνολογίας η ψαλίδα των μισθών ήταν μόνο 1 προς 3

(μέσος όρος B.R.D. 1 προς 25). Εκτός αυτού υπάρχει ένας πρόσθετος κοινωνικός μισθός στο ύψος του μέσου μηνιαίου. Το ποσοστό των κοινωνικών παροχών (κοινωνικές παροχές ανά ετήσιο παραγόμενο εθνικό εισόδημα) αυξήθηκε από το ένα τέταρτο στο τέλος της δεκαετίας του '70 σε πάνω από ένα τρίτο στο τέλος της δεκαετίας του '80. Στην D.D.R. η μαζική φτώχεια και η ανεργία παραμένουν μέχρι σήμερα άγνωστες. Έτσι, σε μια εποχή παγκόσμιας ύφεσης, η ελίτ της D.D.R. διατήρησε παρόλα αυτά κάποια αιτήματα κοινωνικής ισότητας. Η εργατική της τάξη διαθέτει ένα επίπεδο μόρφωσης και ειδίκευσης που η εργατική τάξη της B.R.D. δεν μπορεί να ονειρευτεί ακόμα. Από την άλλη, ο πολιτισμός της «ντάτσα» και του «τραμπάντ» ήταν σε σχέση με τη Δύση ένας πολιτισμός της έλλειψης, και η γραφειοκρατική κηδεμονευση που συμβάδιζε μαζί της έκανε την ηθική οικονομία να φαίνεται κούφια. Μπορούσε όμως κανείς να ζει στις παρυφές της, ιδιαίτερα σε συνύπαρξη με την οργιάζουσα παραοικονομία. Ο αγώνας για την επιβίωση δεν είχε ακόμα γίνει το μαστίγιο που καταστέλλει όλες τις άλλες πλευρές της κοινωνικής ζωής. Χωρίς την ηθική οικονομία δεν θα υπήρχε στην D.D.R. ένα τέτοιο εύρος και ποικιλία πολιτιστικής ζωής. Αυτό θα πάψει πιθανώς σύντομα να υπάρχει, το ίδιο όπως και η αλληλεγγύη στα απελευθερωτικά κινήματα των τριών ηπείρων, όπως επίσης και η επισημονικοί και λογοτεχνικοί θύλακες, όπου παρά τη λογοκρισία αναπτύσσονταν οι δημοκρατικές παραδόσεις του πρώιμου σοσιαλισμού αλλά και η έρευνα της επαναστατικής ιστορίας.

Επιμέλεια:
Ρολφ ΠΟΛΕ

ΤΑ ΧΡΕΗ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ:

727.165.791.041 DM

Ο ιστορικός Άρνο Πέτερς από τη Βρέμη («Φύλλα γερμανικής και διεθνούς πολιτικής», τεύχος 1/90) υπολόγισε το μερίδιο της Ανατολικής και της Δυτικής Γερμανίας στις πολεμικές αποζημιώσεις του 2ου Παγκόσμιου Πολέμου, σύμφωνα με τους υπολογισμούς της διασυμμαχικής υπηρεσίας επανορθώσεων ως το 1953, όταν καταβάλλονταν ακόμα οι επανορθώσεις, σε περίπου 2 δισ. μάρκα για τη Δυτική Γερμανία, ενώ για την Ανατολική ανέρχονται περίπου σε 99 δισ. Ο Πέτερς έκανε αναγωγή του ποσού αυτού στον πληθυσμό (Δύση: περίπου 50 εκ., Ανατολή: περίπου 18 εκ.), από την οποία προκύπτει δυτικογερμανικό χρέος στην Ανατολική Γερμανία από το 1953 ύψους περίπου 72 δισ. μάρκων. Αυτά τα 72 δισ. τα τοκίζει από το 53 (τέλος των πληρωμών επανορθώσεων) με το ίδιο επιτόκιο που συμφώνησαν το 1983 ο Στράους και ο Σαλκ - Γκολοντκόφσκι για το ύψους 5 δισ. δυτικό δάνειο στην D.D.R.: 6½%, εξ ου και το αρχικό ποσό των 727 δισ. για το 1989.

Δεν χρειάζεται να αναφέρουμε ότι το καθεστώς της Δυτικής Γερμανίας δεν είναι καν διατεθειμένο να δώσει τα 10-15 δισ. μάρκα άμεσης βοήθειας που είχε υποσχεθεί τον προηγούμενο χρόνο (αν και θα ήταν μόνο ένα μικρό μέρος επανορθώσεων για τη δηλητηρίαση της Ανατολικής Γερμανίας από τη Δύση τα τελευταία 15 χρόνια).

Για την ώρα οι Κολ και Σία στοχεύουν στην επιταχυνόμενη συνολική χρεωκοπία της Ανατολικής Γερμανίας μέσω του ανοίγματος των συνόρων. Ίσως, όμως, πάρει ο κ. Ζολώτας την ιδέα του ιστορικού Πέτερς και απαιτήσει τα 20 δισ. μάρκα από τα χρέη του Β' Παγκόσμιου Πολέμου. (Για λεπτομέρειες βλ. Α. Κουτσομητόπουλος, στον «Σχολιαστή» τ. 68, Β. Μαθιόπουλος «το Βήμα» 4.3.90, Α. Παπαγιαννίδης «Οικονομικός Ταχυδρόμος» 22.3.90, Γ. Βότσης «Ελευθεροτυπία» 22.3.90).

[Πηγή: ΚΟΝΚΡΕΤ, Φεβρουάριος 1990]

ΚΑΡΛ ΧΑΪΝΤΣ ΡΟΤ

■ Ο γιατρός Κ.Χ. Ροτ είναι, από τα μέσα της δεκαετίας του 60, ένας απ' τους πιο δραστήριους εκπροσώπους της δυτικογερμανικής Νέας Αριστεράς. Υπήρξε ένας από τους πρώτους, πριν ακόμα από τη εμφάνιση των ομάδων του αντάρτικου των πόλεων, που έζησε το 1968 περίπου ένα χρόνο στην παρανομία, εξαιτίας διαδηλώσεων κατά της νομοθεσίας εκτάκτου ανάγκης. Το 1975 υπέστη από σφαίρες αστυνομικών σοβαρό κοιλιακό τραυματισμό, ωστόσο επέζησε, παρά την επακόλουθη φυλάκιση σε συνθήκες πλήρους απομόνωσης. Στη συνέχεια, μετά από ένα ευρύ κίνημα συμπαράστασης και αφού πέρασε από μια θεαματική δίκη κατηγορούμενος για φόνο, τελικά αθώωθηκε. (Ο ίδιος, που ήταν άοπλος, δεν είχε πυροβολήσει, ένας σύντροφός του όμως απάντησε στους πυροβολισμούς της αστυνομίας παίρνοντας μαζί του στο θάνατο έναν αστυνομικό).

Ο Ροτ έχει γράψει πολλά βιβλία και πάμπολλα άρθρα, και πριν τη δημιουργία του «1999» ήταν επί μία δεκαετία εκδότης του περιοδικού «Αυτονομία». Το σημαντικότερο βιβλίο του είναι, κατά τη γνώμη μου, «Το άλλο εργατικό κίνημα» (έκδοση Τρίκοντ), που ανέτρεψε την ως τότε παγκόσμια ισχύουσα «κομματική ιστοριογραφία» γύρω από τους εργατικούς αγώνες των τελευταίων εκατό χρόνων.

Ρ.Π.

ΤΙ ΑΠΟΜΕΝΕΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΥΠΑΡΚΤΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟ

του Γιώργου Σταμάτη

Για την προεπιστημονική αντίληψη οι διαφορές μεταξύ καπιταλιστικής και σοσιαλιστικής οικονομίας συνίστανται κυρίως στις διαφορές μεταξύ αγοράς και κρατικού προγραμματισμού της παραγωγής. Η ταύτιση της καπιταλιστικής οικονομίας με την αγορά και της σοσιαλιστικής με τον κρατικό προγραμματισμό, καίτοι φαίνεται, και ως ένα ορισμένο σημείο είναι πράγματι, ορθή, εμποδίζει την κατανόηση των δυο αυτών τρόπων παραγωγής και των διαφορών τους καθώς και των διαφορών μεταξύ των οικονομιών των καπιταλιστικών και αυτών των σοσιαλιστικών χωρών.

Ωστόσο το ζεύγος των εννοιών της αγοράς και του κρατικού προγραμματισμού της παραγωγής προσφέρεται ως αφετηρία για την ανάλυση των διαφορών μεταξύ της οικονομίας των καπιταλιστικών και αυτής των σοσιαλιστικών χωρών. Ο λόγος είναι ότι η αγορά και ο κρατικός προγραμματισμός αποτελούν δύο διαφορετικούς τρόπους διαμεσολάβησης του κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας και της παραγωγής, από τους οποίους ο μεν πρώτος είναι χαρακτηριστικός κατά κύριο λόγο για την οικονομία των καπιταλιστικών, ο δε δεύτερος αποκλειστικά για αυτήν των σοσιαλιστικών χωρών.

Τι σημαίνει όμως κοινωνικός καταμερισμός της εργασίας και τι τρόπος διαμεσολάβησης του; Ο κοινωνικός καταμερισμός της εργασίας είναι ένα πλέγμα σχέσεων μεταξύ του συνόλου των παραγωγών (= μονάδων παραγωγής) και των άμεσων παραγωγών (= εργαζομένων)*, το οποίο συγκροτεί αυτούς τους παραγωγούς από οικονομική άποψη σε κοινωνία, δηλ. σε οικονομία. Αυτό το πλέγμα σχέσεων περιγράφεται συνήθως ως το σύνολο εκείνων των σχέσεων, οι οποίες συνίστανται στο ότι κανένας παραγωγός δεν παράγει ό,τι παράγει για να ικανοποιήσει δικές του, αλλά ξένες ανάγκες και επιθυμίες. Η περιγραφή αυτή είναι εξαιρετικά ελλιπής. Διότι αγνοεί όχι μόνον τις σχέσεις μεταξύ παραγωγών και άμεσων παραγωγών, αλλά επίσης και την σημαντικότερη ακριβώς όψη του παραπάνω πλέγματος σχέσεων, η οποία συνίσταται στο ότι κανένας παραγωγός και κανένας άμεσος παραγωγός ενός οικονομικά συγκροτημένου σε κοινωνία συνόλου παραγωγών και άμεσων παραγωγών, δηλαδή ενός συνόλου παραγωγών και άμεσων παραγωγών που παράγει υπό συνθήκες κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας και της παραγωγής, δεν είναι δυνατόν να παράγει ό,τι παράγει αν και καθένας από τους υπόλοιπους δεν παράγει ό,τι παράγει. Κι αυτό είναι έτσι, διότι μερικά ή όλα όσα παράγουν οι άλλοι κι όχι αυτός ο ίδιος είναι, άμεσα ή έμμεσα, απολύτως αναγκαία για την παραγωγή των όσων παράγει αυτός ο ίδιος.

Ο παραγωγός ψωμιού π.χ. χρειάζεται για την παραγωγή του προϊόντος του άμεσα μεταξύ άλλων εργασιακή δύναμη καθώς επίσης μηχανές, αλεύρι και

ηλεκτρική ενέργεια, που δεν παράγει αυτός ίδιος, κι έτσι, έμμεσα, πρώτον, όλα όσα χρειάζονται άμεσα οι φυσικοί φορείς της εργασιακής δύναμης καθώς και οι παραγωγοί των μηχανών, του αλευριού και της ηλεκτρικής ενέργειας, τα οποία χρησιμοποιεί, για να παράγουν οι μεν πρώτοι την εργασιακή δύναμη, οι δε δεύτεροι τις μηχανές, το αλεύρι και την ηλεκτρική ενέργεια, και, δεύτερον, όλα όσα χρειάζονται άμεσα οι παραγωγοί των αγαθών, τα οποία χρησιμοποιούν οι φυσικοί φορείς της εργασιακής δύναμης για να την αναπαράγουν και οι παραγωγοί όλων των προϊόντων που χρησιμοποιούν άμεσα οι παραγωγοί των μηχανών, του αλευριού και της ηλεκτρικής ενέργειας για να παράγουν αυτές τις μηχανές, αυτό το αλεύρι και αυτήν την ηλεκτρική ενέργεια, κ.ο.κ. Ο παραγωγός ψωμιού χρειάζεται λοιπόν για να παράγει ψωμί άμεσα και έμμεσα έναν αφάνταστα μεγάλο αριθμό προϊόντων που δεν παράγει αυτό ο ίδιος, αλλά άλλοι παραγωγοί. Έτσι στην διαδικασία παραγωγής ψωμιού δεν συνδυάζεται απλώς η εργασία παραγωγής ψωμιού με ορισμένα μέσα παραγωγής, ορισμένες πρώτες ύλες κ.λπ., αλλά έμμεσα η εργασία παραγωγής ψωμιού με ένα αφάνταστα μεγάλο αριθμό άλλων εργασιών: όλων των εργασιών, οι οποίες απαιτούνται άμεσα και έμμεσα για την παραγωγή των μέσων παραγωγής, πρώτων υλών κ.λπ. που χρησιμοποιούνται άμεσα στην παραγωγή ψωμιού. Γι' αυτό και αυτό που συνήθως ονομάζουμε κοινωνικό καταμερισμό της εργασίας είναι στην πραγματικότητα κυρίως κοινωνικός *συνδυασμός* της εργασίας. Αυτός ο κοινωνικός συνδυασμός εργασίας εννοείται όπου στα ακόλουθα γίνεται λόγος για κοινωνικό καταμερισμό της εργασίας.

Πώς όμως αποκτά κάθε παραγωγός όλα όσα χρειάζεται μεν άμεσα για την παραγωγή του προϊόντος του, δεν παράγει όμως αυτός ο ίδιος αλλά άλλοι παραγωγοί; Το ερώτημα αυτό θέτει το ζήτημα της διαμεσολάβησης του κοινωνικού καταμερισμού και συνδυασμού της εργασίας και της παραγωγής.

Κατ' αρχάς είναι, καθαρώς θεωρητικά, δυνατόν ο κοινωνικός καταμερισμός της εργασίας να μην διαμεσολαβείται αλλά να είναι άμεση και συνειδητή πράξη της κοινότητας των άμεσων παραγωγών: Η κοινότητα των άμεσων παραγωγών (άμεσα ή μέσω συλλογικών οργάνων της) διαπιστώνει και ιεραρχεί τις ανάγκες και επιθυμίες της που θέλει και μπορεί να ικανοποιήσει με την παραγωγή αγαθών και κατανέμει αντιστοίχως τους φυσικούς πόρους, τα μέσα παραγωγής και την εργασιακή δύναμη που διαθέτει στις επιμέρους μονάδες, καθορίζοντας ταυτόχρονα και την κατανομή του συνολικού προϊόντος κάθε μονάδας παραγωγής στις επιμέρους χρήσεις, καθορίζοντας δηλ. ποιο μέρος αυτού του προϊόντος και σε ποιων μονάδων παραγωγής την διαδικασία εισέρχεται εκ νέου, ποιο μέρος και από ποιες μονάδες παραγωγής επισωρεύεται ως μέσα παραγωγής, ποιο μέρος και από ποιους καταναλώνεται. Εδώ το δικαίωμα διάθεσης τόσο της εργασιακής δύναμης, των δεδομένων μέσων παραγωγής και των φυσικών πόρων όσο και του συνολικού προϊόντος κατέχει αποκλειστικά και μόνον η κοινότητα των άμεσων παραγωγών. Ούτε ο μεμονωμένος άμεσος παραγωγός μπορεί να διαθέσει κατά βούλησιν την εργασιακή του δύναμη ούτε η μεμονωμένη μονάδα παρα-

γωγής μπορεί να χρησιμοποιήσει κατά βούλησιν τα μέσα παραγωγής, τους φυσικούς πόρους και την εργασιακή δύναμη που τίθενται στην διάθεσή της και τα αγαθά που παράγει. Ο μεμονωμένος άμεσος παραγωγός και η μεμονωμένη μονάδα παραγωγής εξαρτώνται, όσον αφορά τις λειτουργίες τους στην κοινωνική διαδικασία παραγωγής, άμεσα από τις αποφάσεις της κοινότητας των άμεσων παραγωγών. Εδώ, που, όσον αφορά την κοινωνική παραγωγή, δεν υφίσταται κανενός είδους αυτονομία του μεμονωμένου άμεσου παραγωγού και της μεμονωμένης μονάδας παραγωγής απέναντι στην κοινότητα των άμεσων παραγωγών, δεν τίθεται ζήτημα διαμεσολάβησης του κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας, διότι αυτός οργανώνεται άμεσα και συνειδητά από την κοινότητα των άμεσων παραγωγών. Σε μια κοινωνία «ελευθέρων συνεταιρισμένων παραγωγών» σαν την παραπάνω δεν τίθεται λοιπόν ζήτημα διαμεσολάβησης του κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας.

Το ζήτημα της διαμεσολάβησης προκύπτει μόνον, όταν οι άμεσοι παραγωγοί και οι μονάδες παραγωγής είναι αυτόνομα και συνεπώς μεταξύ των ανεξάρτητα υποκείμενα, όταν δηλ. έχουν οι μεν πρώτοι το δικαίωμα της κατά βούλησιν διάθεσης της εργασιακής τους δύναμης, οι δε δεύτερες το δικαίωμα της κατά βούλησιν διάθεσης τόσο των μέσων όσο και των αποτελεσμάτων της παραγωγής τους.

Ας φανταστούμε ένα σύνολο παραγωγών, οι οποίοι είναι ιδιοκτήτες των μέσων και των αποτελεσμάτων της παραγωγής των και δεν χρησιμοποιούν ξένη αλλά μόνον την ίδια την δική τους εργασιακή δύναμη και παράγουν, φυσικά, υπό συνθήκες κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας. Ως ιδιοκτήτες των μέσων και των αποτελεσμάτων της παραγωγής των είναι αυτόνομοι και

αμοιβαία ανεξάρτητοι. Πώς διαμεσολαβείται εδώ ο κοινωνικός καταμερισμός της εργασίας; Πώς αποκτά ο παραγωγός ψωμιού το αλεύρι που χρειάζεται για την παραγωγή του και που δεν παράγει αυτός ο ίδιος αλλά άλλοι παραγωγοί; Από αυτούς τους άλλους παραγωγούς δίνοντάς τους ένα ανταλλακτικό ισοδύναμο. Εδώ τα προϊόντα της εργασίας γίνονται εμπορεύματα, τα οποία ανταλλάσσονται άμεσα με χρήμα ως το γενικό ανταλλακτικό ισοδύναμο και έτσι έμμεσα και μεταξύ τους. Η παραγωγή είναι εμπορευματική παραγωγή. Εδώ ο κοινωνικός καταμερισμός της εργασίας διαμεσολαβείται από την ανταλλαγή των προϊόντων της εργασίας ως εμπορευμάτων, δηλ. από τις σχέσεις ανταλλαγής μεταξύ των εμπορευματοπαραγωγών. Το πλέγμα αυτών των σχέσεων ανταλλαγής είναι αυτό που ονομάζουμε συνήθως αγορά. Η διαμεσολάβηση του κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας από την αγορά σημαίνει ότι η αγορά επιτελεί πίσω από τις πλάτες των παραγωγών ό,τι επιτελούσε στην προηγούμενη περίπτωση των «ελευθέρων συνεταιρισμένων παραγωγών» συνειδητά και άμεσα η κοινότητα των άμεσων παραγωγών: την διαπίστωση και ιεράρχηση των προς ικανοποίηση αναγκών και επιθυμιών, την κατανομή των φυσικών πόρων, των μέσων παραγωγής και της εργασιακής δύναμης και, τέλος, την κατανομή του συνολικού προϊόντος στους επιμέρους παραγωγούς. Εδώ προφανώς κάθε παραγωγός συμμετέχει στο συνολικό καθαρό προϊόν κατ' αναλογία της εργασιακής δύναμης που ξόδεψε αυτός ο ίδιος. Κανείς δεν χάνει, μα ούτε και κερδίζει ούτε χάνει με την ανταλλαγή όχι επειδή το μέτρο της ισοδυναμίας των ανταλλασσόμενων προϊόντων είναι, όπως αναφέραμε, η εργασιακή δύναμη

* Η διάκριση μεταξύ παραγωγών (= μονάδων παραγωγής) και άμεσων παραγωγών (= εργαζόμενοι) δεν είναι χωρίς νόημα. Καίτοι οι εργαζόμενοι (= άμεσοι παραγωγοί) είναι εκείνοι που παράγουν όλα τα αγαθά, δεν είναι παραγωγοί αυτών των αγαθών, διότι (εκτός κι αν είναι ιδιοκτήτες των μέσων και των αποτελεσμάτων της παραγωγής των) δεν τα παράγουν για δικό τους λογαριασμό. Το μόνο αγαθό, το οποίο παράγουν για δικό τους είναι η εργασιακή τους δύναμη -αλλά κι αυτό μόνον στις περιπτώσεις που δεν είναι μόνον φυσικοί φορείς αλλά και ιδιοκτήτες της εργασιακής τους δύναμης.

που ξοδεύτηκε για την παραγωγή τους, αλλά, όπως μπορεί εύκολα να δείξει κανείς, απλώς επειδή η ανταλλαγή είναι πάντα (και ανεξάρτητα φυσικά από το μέτρο της ισοδυναμίας των ανταλλασσόμενων προϊόντων της εργασίας) ανταλλαγή ισοδυνάμων. Η ανταλλαγή είναι λοιπόν ανταλλαγή ισοδυνάμων ακόμη και όταν το μέτρο ισοδυναμίας δεν είναι η εργασιακή δύναμη που ξοδεύτηκε για την παραγωγή των ανταλλασσόμενων ειδών, αλλά ένα οποιοδήποτε ποσοτικό ομοιογενές χαρακτηριστικό τους, π.χ. το βάρος ή ο όγκος τους, και ως τέτοια δεν συνεπάγεται για κανένα από τους ανταλλάσσοντες κέρδη ή απώλειες.

Αν όμως αυτό είναι η αγορά, τότε τι έχουν εναντίον της οι αριστεροί, οι σοσιαλιστές και κομμουνιστές; Απολύτως τίποτα. Η εσφαλμένη εντύπωση ότι οι κομμουνιστές στρέφονται κατά της αγοράς δημιουργείται μόνον σε όσους ταυτίζουν τον καπιταλισμό με την αγορά ενγένη και εκλαμβάνουν έτσι την κριτική των κομμουνιστών στον καπιταλισμό ως κριτική των κομμουνιστών στην αγορά ενγένη. Το ότι η ταύτιση του καπιταλισμού με την αγορά ενγένη είναι εσφαλμένη και οδηγεί σε περαιτέρω εσφαλμένες αντιλήψεις θα προκύψει άμεσα από την ακόλουθη πραγμάτευση του ζητήματος της διαμεσολάβησης του κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας στον καπιταλισμό.

Όπως στην οικονομία των απλών εμπορευματοπαραγωγών που μόλις περιγράψαμε, έτσι και στον καπιταλισμό οι μεμονωμένοι παραγωγοί είναι ιδιοκτήτες των μέσων και των αποτελεσμάτων της παραγωγής των και συνεπώς κι εδώ ο κοινωνικός καταμερισμός της εργασίας διαμεσολαβείται κατ' αρχήν από την αγορά, δηλ. από την ανταλλαγή των προϊόντων της εργασίας ως εμπορευμάτων μέσω του χρήματος. Καίτοι εδώ το μέτρο της ισοδυναμίας των ανταλλασσόμενων εμπορευμάτων είναι διαφορετικό απ' αυτό της προηγούμενης περίπτωσης, κάθε παραγωγός παίρνει από το συνολικό κοινωνικό καθαρό προϊόν, όπως και στην προηγούμενη περίπτωση, ό,τι παρήγαγε αυτός ο ίδιος.

Όσο υπάρχει μια θεμελιώδης διαφορά. Στην οικονομία των απλών εμπορευματοπαραγωγών κάθε φυσικός φορέας εργασιακής δύναμης, δηλ. κάθε άμεσος παραγωγός (= εργαζόμενος), ήταν και παραγωγός, ήταν δηλ. και ιδιοκτήτης μέσων παραγωγής, τα οποία χρησιμοποιούσε ο ίδιος για να παράγει προϊόντα που ανήκαν σ' αυτόν τον ίδιο, και, αντιστρόφως, κάθε παραγωγός χρησιμοποιούσε μόνον την δική του, όχι ξένη, εργασιακή δύναμη για να παράγει, ό,τι παρήγαγε. Στον καπιταλισμό συμβαίνει ακριβώς το αντίστροφο: Οι φυσικοί φορείς της εργασιακής δύναμης, οι άμεσοι δηλ. παραγωγοί (= εργαζόμενοι), δεν είναι ιδιοκτήτες μέσων παραγωγής, δεν είναι δηλ. παραγωγοί, και, αντιστρόφως, οι παραγωγοί, δηλ. οι ιδιοκτήτες των μέσων παραγωγής, δεν χρησιμοποιούν αποκλειστικά και μόνον την δική τους, αλλά μόνον ξένη (ή κυρίως ξένη) εργασιακή δύναμη. Πώς αποκτούν οι τελευταίοι την εργασιακή δύναμη που ξοδεύουν στις διαδικασίες παραγωγής των, αφού αυτή ως ξένη εργασιακή δύναμη ανήκει σε άλλους, στους φυσικούς κατόχους της που δεν κατέχουν μέσα παραγωγής; Μέσω της ανταλλαγής, δηλ. αγοράζοντάς την. Στον καπιταλισμό λοιπόν, όπου ένα μέρος των φυσικών

φορέων της εργασιακής δύναμης, οι άμεσοι παραγωγοί, έχουν αποκλειστεί τελείως από την ιδιοκτησία μέσων παραγωγής, δηλ. από την ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής των ως προς το ζην, γίνεται και η εργασιακή δύναμη εμπόρευμα, επειδή οι άμεσοι μέσων παραγωγής φυσικοί φορείς της, αφού, αποκλεισμένοι όπως είναι από τα μέσα παραγωγής, δεν μπορούν να παράγουν τα μέσα διαβίωσης των, είναι αναγκασμένοι να την πουλούν στους παραγωγούς-ιδιοκτήτες μέσων παραγωγής για μια ορισμένη ποσότητα εργασιακής δύναμης είναι συστηματικά μικρότερο από το αντίτιμο που παίρνουν οι τελευταίοι για το καθαρό προϊόν που παρήγαγαν γι' αυτούς οι άμεσοι εργαζόμενοι ξοδεύοντας αυτήν την ποσότητα εργασιακής δύναμης. Η διαφορά αποτελεί το κέρδος. Έτσι η καπιταλιστική παραγωγή δεν είναι απλώς παραγωγή χρήσιμων πραγμάτων, όπως η παραγωγή των ελεύθερα συνεταιρισμένων παραγωγών, αλλά και η παραγωγή εμπορευμάτων και δεν είναι απλώς παραγωγή εμπορευμάτων, χρήσιμων για άλλους πραγμάτων, όπως η παραγωγή των απλών εμπορευματοπαραγωγών, αλλά και παραγωγή κέρδους. Σκοπός της είναι η παραγωγή κέρδους. Μόνον που οι καπιταλιστές για να παράγουν κέρδος πρέπει να παράγουν εμπορεύματα, και για να παράγουν εμπορεύματα πρέπει να παράγουν χρήσιμα πράγματα. Το κέρδος, το οποίο, όπως είδαμε, παράγεται στην διαδικασία παραγωγής, πραγματοποιείται απλώς με την ανταλλαγή. Η ανταλλαγή διαμεσολαβεί απλώς την πραγματοποίησή του.

Πώς διαμεσολαβείται λοιπόν ο κοινωνικός καταμερισμός της εργασίας στον καπιταλισμό; Από την αγορά βέβαια. Μόνον που εδώ η αγορά δεν διαμεσολαβεί, όπως στην κοινωνία των απλών εμπορευματοπαραγωγών, απλώς τον κοινωνικό καταμερισμό της εργασίας, αλλά και την πραγματοποίηση του κέρδους, δηλ. την πραγματοποίηση της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης ξένης εργασιακής δύναμης.

Σε τι όμως βασίζονται η εκμετάλλευση και το κέρδος; Όχι βέβαια στην αγορά. Κι ούτε επίσης στην ατομική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής ενγένη. Διότι στην κοινωνία των απλών εμπορευματοπαραγωγών υπάρχουν και τα δύο αυτά στοιχεία, δεν υπάρχουν όμως εκμετάλλευση και κέρδος. Η εκμετάλλευση και στο κέρδος βασίζονται, πρώτον, σε εκείνη την ιδιωτική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής, η οποία αποκλείει ένα μέρος των μελών της κοινωνίας από την ιδιοκτησία μέσων παραγωγής μετατρέποντας την εργασιακή δύναμη των αποκλεισθέντων σε εμπόρευμα, και, δεύτερον, στην δι' ίδιον λογαριασμόν χρήση αυτής της εργασιακής δύναμης από τους ιδιωτικούς ιδιοκτήτες των μέσων παραγωγής που την αγοράζουν.

Οι κομμουνιστές δεν ταυτίζουν λοιπόν τον καπιταλισμό με την αγορά. Και δεν στρέφονται κατά της αγοράς, αλλά κατά της εκμετάλλευσης και του κέρδους και συνεπώς κατά της χρήσης της εργασιακής δύναμης των αποκλεισθέντων από τα μέσα παραγωγής άμεσων παραγωγών από τους ιδιωτικούς ιδιοκτήτες των μέσων παραγωγής. (Κατά της αγοράς, ως κατά του καπιταλισμού, στρέφονται τον περασμένο

αίωνα μόνον οι προυντονιστές και ορισμένοι άλλοι σοσιαλιστές και τις τελευταίες δεκαετίες μόνον, ορισμένοι ριζοσπαστικοί μικροαστικοί «αριστεριστές»).

Στις σοσιαλιστικές χώρες υπάρχει (αν παραβλέψουμε ορισμένα μικρότερα ή μεγαλύτερα σημάδια κατάλοιπα ιδιωτικής ή συνεταιριστικής ιδιοκτησίας σε μέσα παραγωγής) μόνον κρατική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής. Η κρατική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής δίνει στο κράτος την δυνατότητα να προγραμματίζει την κοινωνική παραγωγή. Οι επιμέρους όμως διαδικασίες παραγωγής οργανώνονται και διεκπεραιώνονται από απέναντι στο κράτος σχετικά αυτόνομους και αμοιβαία ανεξάρτητους παραγωγούς (= επιχειρήσεις). Η σχετική αυτονομία των επιχειρήσεων σημαίνει ότι αυτές διαθέτουν ελεύθερα στα πλαίσια του κρατικού προγραμματισμού τα μέσα και τα αποτελέσματα της παραγωγής τους. Η αμοιβαία ανεξαρτησία τους σημαίνει ότι κάθε επιχείρηση διαθέτει ανεξάρτητα από τις υπόλοιπες τα μέσα και τα αποτελέσματα της παραγωγής της. Φέρεται δηλ. απέναντι στις άλλες επιχειρήσεις (αλλά και στους άμεσους παραγωγούς) σαν ιδιοκτήτης των μέσων και των αποτελεσμάτων της παραγωγής της.

Ανεξάρτητοι από το κράτος, από τις επιχειρήσεις, αλλά και μεταξύ τους είναι και οι άμεσοι παραγωγοί. Κάθε άμεσος παραγωγός φέρεται απέναντι στο κράτος και στις επιχειρήσεις ως ιδιοκτήτης της εργασιακής του δύναμης.

Το ζήτημα που προκύπτει εδώ είναι το εξής: Πώς, δεδομένων του κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας και της αμοιβαίας ανεξαρτησίας των μεμονωμένων επιχειρήσεων και των μεμονωμένων άμεσων παραγωγών, αποκτά κάθε επιχείρηση από τις άλλες επιχειρήσεις και από τους άμεσους παραγωγούς ό,τι χρειάζεται για την παραγωγή της αλλά δεν παράγει η ίδια, δηλ. μέσα παραγωγής, πρώτες ύλες, βοηθητικές ύλες κ.λπ. αφενός και εργασιακή δύναμη αφετέρου, και κάθε άμεσος παραγωγός όλα όσα χρειάζεται για την αναπαραγωγή της εργασιακής του δύναμης αλλά δεν παράγει ο ίδιος αφού δεν κατέχει μέσα παραγωγής, δηλ. τα μέσα διαβίωσής του, από τις επιχειρήσεις που τα παράγουν; Μέσω της ανταλλαγής. Τα παραγόμενα αγαθά καθώς και η εργασιακή δύναμη ανταλλάσσονται μέσω του χρήματος ως εμπορεύματα. Έτσι ο κοινωνικός καταμερισμός της εργασίας διαμεσολαβείται στις σοσιαλιστικές χώρες από την αγορά. Όχι όμως μόνον από την αγορά, αλλά -κυρίως- από τον κρατικό προγραμματισμό της παραγωγής.

Ο κρατικός προγραμματισμός δεν είναι όμως η μόνη διαφορά αυτής της διαμεσολάβησης του κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας από τη διαμεσολάβηση του κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας στον καπιταλισμό. Ή, μάλλον, ακριβέστερα: Η διαφορά που συνίσταται στην ύπαρξη του κρατικού προγραμματισμού και στις προϋποθέσεις του, την κρατική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής, συνεπάγεται ότι καίτοι στις σοσιαλιστικές χώρες η εργασιακή δύναμη είναι εμπόρευμα, η αγορά και η χρησιμοποίησή της δεν γίνονται από ιδιώτες με σκοπό την παραγωγή κέρδους, αλλά από κρατικές επιχειρήσεις, ο σκοπός της παραγωγής των οποίων συνίσταται στην εκτέλεση του κρατικού οικονομικού πλάνου. Επειδή όμως οι μισθοί των ερ-

γαζομένων μιας επιχείρησης είναι χαμηλότεροι από το καθαρό προϊόν που παράγει αυτή η επιχείρηση, κάθε επιχείρηση παράγει ένα ίσο με την διαφορά αυτών των δύο μεγεθών πλεόνασμα, το λεγόμενο «καθαρό εισόδημα» της επιχείρησης. Το «καθαρό εισόδη-

μα» δεν έχει όμως τίποτα κοινό με το κέρδος της καπιταλιστικής επιχείρησης. Το «καθαρό εισόδημα» δεν το ιδιοποιούνται, όπως το κέρδος, ιδιώτες, και τελικά ούτε αυτές οι ίδιες οι κρατικές επιχειρήσεις. Επειδή οι επιχειρήσεις αυτές δεν είναι ιδιωτικές, δηλ. αυτόνομες απέναντι στο κράτος και ανεξάρτητες από αυτό, αλλά κρατικές, δηλ. σχετικά μόνον αυτόνομες απέναντι στο κράτος και εξαρτημένες απ' αυτό, δεν διαθέτουν ελεύθερα, αλλά όπως ορίζει το κράτος το «καθαρό εισόδημα» τους. Το σημαντικό είναι πάντως ότι δεν το ιδιοποιούνται ιδιώτες.

Ποια είναι όμως εδώ η σχέση μεταξύ πλάνου και αγοράς; Η σχέση αυτή δεν είναι σε καμία περίπτωση, όπως συχνά λέγεται, μια αντίθεση με το νόημα ότι περισσότερο πλάνο και λιγότερη αγορά σημαίνει σοσιαλισμό ενώ, αντιθέτως, περισσότερο αγορά και λιγότερο πλάνο σημαίνει καπιταλισμό, αλλά είναι μια σχέση διαλεκτικής ενότητας. Η αγορά είναι προϋπόθεση της εκτέλεσής του πλάνου.

Όρος ύπαρξης της αγοράς είναι βέβαια η ύπαρξη απέναντι στο κράτος σχετικά αυτόνομων και αμοιβαία ανεξάρτητων παραγωγών καθώς επίσης και η ύπαρξη ανεξάρτητων από το κράτος και τις επιχειρήσεις άμεσων παραγωγών. Γιατί όμως το κράτος επιτρέπει την σχετική αυτονομία και ανεξαρτησία των παραγωγών και την αυτονομία και ανεξαρτησία των άμεσων παραγωγών; Διότι δεν είναι σε θέση να προγραμματίσει το ίδιο πλήρως την παραγωγή και να εκτελέσει το ίδιο ικανοποιητικά ένα τέτοιο πρόγραμμα, δηλ. να προγραμματίσει, να οργανώσει και να διεκπεραιώσει τον κοινωνικό καταμερισμό της εργασίας. Αυτό που είναι σε θέση να κάνει και πράγματι κάνει είναι να προγραμματίζει σφαιρικά (και μάλιστα με αναφορά κυρίως σε χρηματικά κι όχι αποκλειστικά σε υλικά μεγέθη) την κοινωνική παραγωγή και να αφήνει τον προγραμματισμό της παραγωγής στο επίπεδο των συγκεκριμένων διαδικασιών παραγωγής στις επιχειρήσεις και την διαμεσολάβηση των σχέσεων μεταξύ των επιχειρήσεων

αλλά και των σχέσεων μεταξύ επιχειρήσεων και εργαζομένων στην αγορά. Η αγορά είναι λοιπόν αναγκαία προϋπόθεση της εκτελεσιμότητας του κρατικού οικονομικού πλάνου. Πλάνα που δεν λαμβάνουν υπόψη τους τους όρους της εκτελεσιμότητάς των δεν είναι πραγματοποιήσιμα. Όροι ύπαρξης της ίδιας της αγοράς είναι όμως η σχετική αυτονομία και ανεξαρτησία των άμεσων παραγωγών.

Σύμφωνα με τα παραπάνω ο κοινωνικός καταμερισμός της εργασίας στις σοσιαλιστικές χώρες, ο οποίος διαμεσολαβείται από το κράτος και την αγορά, σημαίνει, πρώτον, κατάργηση της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης και αποτέλει, δεύτερον, το πρώτο αποφασιστικής σημασίας βήμα προς την κατεύθυνση μιας άμεσης και συνειδητής οργάνωσης του κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας. Αν ποτέ η κοινωνία μπορεί να οργανώσει άμεσα και συνειδητά τον κοινωνικό καταμερισμό της εργασίας, τότε οι μονάδες παραγωγής, οι σημερινές δηλ. κρατικές επιχειρήσεις, δεν θα είναι πλέον επιχειρήσεις, αλλά πλήρως εξαρτημένες από τα κοινωνικά όργανα προγραμματισμού μονάδες παραγωγής, τις αμοιβαίες σχέσεις των οποίων δεν θα διαμεσολαβεί πλέον η αγορά αλλά θα τις οργανώνουν αυτά τα όργανα προγραμματισμού. Οι σχέσεις αυτές θα είναι τότε συγκρίσιμες με τις σχέσεις μεταξύ των τμημάτων παραγωγής μιας σημερινής κρατικής επιχείρησης (οι οποίες δεν είναι διαμεσολαβούμενες από την αγορά, αλλά οργανωμένες άμεσα και συνειδητά από την επιχείρηση σχέσεις). Αλλά και οι σχέσεις μεταξύ μονάδων παραγωγής και άμεσων παραγωγών δεν θα διαμεσολαβούνται πλέον από την αγορά, αλλά θα ρυθμίζονται άμεσα και συνειδητά όπως και αυτές μεταξύ των μονάδων παραγωγής. Αυτή η ρύθμιση δεν μπορεί παρά να συνίσταται στο ότι κάθε άμεσος παραγωγός συμμετέχει στην παραγωγική διαδικασία ανάλογα με τις δυνατότητές του και στο προς ατομική κατανάλωση μέρος του προϊόντος όχι μέσω αντιστοιχίας αμοιβής αλλά ανάλογα με τις ανάγκες του. Όπως όμως αυτή η κατάργηση της εμπορευματικής σχέσης μεταξύ παραγωγών και άμεσων παραγωγών, η κατάργηση δηλ. της σχέσης μισθωτής εργασίας, δεν σημαίνει ότι οι εργαζόμενοι περιέρχονται σε μια κατάσταση γενικής δουλείας, αλλά σημαίνει, αντιθέτως, ότι αυτοί οι ίδιοι ρυθμίζουν άμεσα και συνειδητά τη συμμετοχή τους τόσο στην διαδικασία παραγωγής όσο και στο προς κατανάλωση μέρος του προϊόντος αυτής της διαδικασίας, έτσι και η κατάργηση των μεταξύ των μονάδων παραγωγής υφιστάμενων εμπορευματικών σχέσεων δεν σημαίνει ότι κάθε μονάδα παραγωγής και οι εργαζόμενοί της γίνονται πλέον παθητικοί αποδέκτες και εκτελεστές διαταγών που περιέχονται σ' ένα χωρίς τη συμμετοχή τους καταρτισθέν πρόγραμμα της κοινωνικής παραγωγής, αλλά ότι, αντιθέτως, η κατάργηση αυτών των σχέσεων συνίσταται ακριβώς στην συμμετοχή τους στην κατάρτιση αυτού του προγράμματος. Η παραπάνω σύντομη περιγραφή της σχέσης πλάνου και αγοράς στις σοσιαλιστικές χώρες μας βοηθούν να κατανοήσουμε καλύτερα ορισμένα σημαντικά ζητήματα.

Ένα πρώτο ζήτημα είναι η σημασία των κατά καιρούς οικονομικών μεταρρυθμίσεων, οι οποίες τόνιζαν άλλοτε

λιγότερο, άλλοτε περισσότερο το στοιχείο των εμπορευματικών σχέσεων και της αγοράς και τις οποίες ο δυτικός τύπος παρουσίαζε πάντα ως «φιλελευθεροποιήσεις». Πολλοί κομμουνιστές κατέγραφαν με ανησυχία αυτές τις μεταρρυθμίσεις ως παλινδρομήσεις και υποχωρήσεις στην πορεία οικοδόμησης της σοσιαλιστικής οικονομίας. Στην πραγματικότητα επρόκειτο σχεδόν πάντα για έναν, στα πλαίσια της εκάστοτε δεδομένης βαθμίδας οικονομικής εξέλιξης, επαναπροσδιορισμό της πραγματικής, όχι της απλώς επιθυμητής, δυνατότητας του κράτους να προγραμματίζει και να οργανώνει την παραγωγή και συχνά για την διόρθωση μια προηγηθείσας μη ρεαλιστικής υπερεκτίμησης αυτής της δυνατότητας. Αρκετά συχνά επρόκειτο επίσης για μια ανάκληση ορισμένων περιορισμών της αυτονομίας των κρατικών επιχειρήσεων – περιορισμών που είχαν συγχρόνως περιορίσει, με ανάλογες δυσμενείς συνέπειες, και την αποτελεσματικότητα της χρήσης των μέσων παραγωγής και της εργασιακής δύναμης από τις επιχειρήσεις.

Ένα άλλο ζήτημα, το οποίο απασχολεί πολλούς κομμουνιστές σήμερα, είναι οι επιδιωκόμενες σήμερα σ' ορισμένες σοσιαλιστικές χώρες ιδιωτικοποιήσεις κρατικών επιχειρήσεων. Ανεξάρτητα από το γεγονός ότι τέτοιες επιδιώξεις θα θρουν, αν πραγματοποιηθούν έστω και σε μικρή κλίμακα, λόγω των απολύσεων και της εντατικοποίησης της εργασίας που θα συνοδεύσουν την πραγματοποίησή τους, αντίθετους τους ίδιους τους εργαζόμενους, η πιθανότητα εύρυθμης λειτουργίας ιδιωτικών επιχειρήσεων στα πλαίσια μιας σοσιαλιστικής οικονομίας, δηλ. μιας οικονομίας κρατικών κυρίως επιχειρήσεων και κρατικού προγραμματισμού, είναι σχεδόν ανύπαρκτη. Τα προβλήματα του αγροτικού τομέα της πολωνικής οικονομίας π.χ. οφείλονται στο μεγαλύτερο μέρος τους στο γεγονός ότι ο τομέας αυτός είναι ιδιωτικός. Δεν είναι βέβαια δύσκολο να δημιουργήσει κανείς σε τμήματα του πληθυσμού των σοσιαλιστικών χωρών την φανακιστική ελπίδα ότι θα λύσει τα σημερινά προβλήματα της κοινωνίας και της οικονομίας τους θέτοντας στη θέση του κομμουνιστικού ένα σοσιαλδημοκρατικό κόμμα και υποσχόμενος την ιδιωτικοποίηση της οικονομίας. Τελείως διαφορετικό πράγμα είναι όμως να αρχίσει κανείς πραγματικά την προσπάθεια επίλυσης των σημερινών προβλημάτων της σοσιαλιστικής οικονομίας και κοινωνίας με μια σοσιαλδημοκρατική πολιτική και μια πολιτική παλινδρόμησης του καπιταλισμού. Η πολιτική αυτή δεν έχει εκ των πραγμάτων καμιάν απολύτως προοπτική. Θα αποτύχει οικτρά και η αποτυχία της θα γίνει ήδη εξαρχής εμφανής έτσι που δεν θα συνεχιστεί και που, γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, οι επιζήμιες συνέπειές της θα είναι περιορισμένες και πάντως δεν θα θέσουν σε κίνδυνο τον σοσιαλιστικό χαρακτήρα της οικονομίας.

Η παραπάνω ανάλυση μας βοηθά επίσης να κατανοήσουμε και το εξής φαινομενικά παράδοξο γεγονός: Πώς γίνεται, ενώ σε πολλές σοσιαλιστικές χώρες δεν κυβερνούν πλέον κομμουνιστικά κόμματα, η κοινωνική παραγωγή στις χώρες αυτές να εξακολουθεί να οργανώνεται κατά τον σοσιαλιστικό τρόπο παραγωγής που περιγράψαμε

παραπάνω; Πώς οι λαϊκές εξεγέρσεις που σάρωσαν στις χώρες αυτές κυβερνήσεις κομμουνιστικών κομμάτων, δημόσιες διοικήσεις και μυστικές υπηρεσίες άφησαν ανέπαφο τον τρόπο παραγωγής; Πώς οι λαϊκές μάζες δεν κατέλαβαν τα γραφεία των Υπηρεσιών Οικονομικού Προγραμματισμού, των διαφόρων Υπουργείων των κλάδων παραγωγής, των διευθυντών των κρατικών επιχειρήσεων, των γενικών διευθυντών των ομίλων κρατικών επιχειρήσεων και, τέλος, τα ίδια τα κρατικά εργοστάσια;

Δεν είναι πρόθεσή μας να κάνουμε προβλέψεις για τις εξελίξεις στις σοσιαλιστικές χώρες στο εγγύς μέλλον. Επιθυμούμε να κάνουμε μια διαπίστωση και να διατυπώσουμε ορισμένες θέσεις αναφορικά με το ερώτημα που θέτει ο τίτλος αυτού του άρθρου. Οι σημερινές λαϊκές εξεγέρσεις στις σοσιαλιστικές χώρες δεν στρέφονται κατά του τρόπου οργάνωσης της εργασίας και της παραγωγής όπως τον περιγράψαμε στα προηγούμενα, αλλά κατά του πολιτικού εποικοδομήματος. Ότι αυτός ο τρόπος οργάνωσης της παραγωγής συμβάδιζε με γραφειοκρατισμό, κρατική αυθαιρεσία, αυταρχικότητα, καταπίεση και θαρραρότητα ήταν γνωστό πολύ πριν τις τελευταίες λαϊκές εξεγέρσεις. Το ότι όμως δεν ήταν αυταπάτη η ελπίδα πολλών κομμουνιστών ότι αυτή η πραγματικότητα δεν είναι η μόνη δυνατότητα που ενέχει ο σοσιαλιστικός τρόπος παραγωγής – αυτό το έδειξαν ίσως για πρώτη φορά αυτές οι εξεγέρσεις. Αυταπάτη είναι η άποψη ότι η λεγόμενη ελεύθερη αγορά, δηλ. ο καπιταλισμός, είναι ο μόνος τρόπος οργάνωσης της κοινωνικής παραγωγής που εγγυάται πολιτική δημοκρατία, ατομικά δικαιώματα και ελεύθερη ανάπτυξη των ατόμων. Διότι, ανεξάρτητα από τα όποια περιεχόμενα αυτής της πολιτικής δημοκρατίας, αυτών των ατομικών δικαιωμάτων και αυτής της ελεύθερης ανάπτυξης των ατόμων, σ' ένα σύστημα που βασίζεται στην εκμετάλλευση των μισθωτών εργαζομένων από τους ιδιοκτήτες των μέσων παραγωγής, όλα όσα εγγυάται αυτό το σύστημα βρίσκουν ένα ανυπέρβλητο όριο στην ύπαρξη αυτής της θεμελιακής σχέσης και συνεπώς υπάρχουν πάντα υπό τον όρο ότι δεν την αναιρούν. Όλα αυτά, δημοκρατία, ατομικά δικαιώματα κ.λπ., βρίσκονται κατά κάποιον τρόπο πάντα υπό αίρεση. Και αναιρούνται όποτε αυτό θεωρηθεί αναγκαίο για την διασφάλιση της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης.

Η καπιταλιστική εκμετάλλευση είναι ένας φραγμός στην δημοκρατική οργάνωση της κοινωνίας πραγματικά ελεύθερων κοινωνικών ατόμων. Ο σοσιαλιστικός τρόπος παραγωγής καταρρίπτει αυτόν τον φραγμό και ενέχει γι' αυτόν ακριβώς το λόγο την δυνατότητα της πραγματικής κοινωνικής ολοκλήρωσης του ατόμου. Έτσι, καίτοι ο καπιταλισμός θα εξακολουθεί επί μακρόν να εφοδιάζει καλύτερα τους εκμεταλλευόμενους με αυτοκίνητα, βίντεο ή ό,τι άλλο, η απάντηση στο ερώτημα τι απομένει από τον υπαρκτό σοσιαλισμό δεν μπορεί παρά να είναι: Η απάλειψη της εκμετάλλευσης των μισθωτών εργαζομένων από τους ιδιώτες ιδιοκτήτες των μέσων παραγωγής κι έτσι η –μη υπαρκτή στον καπιταλισμό– δυνατότητα μιας, ας το πούμε έτσι αφελώς, ανθρωπίνης κοινωνίας.

Έχει γίνει πια ρουτίνα η ανάγνωση θανάτων από ηρωίνη στις καθημερινές εφημερίδες. Έχει γίνει πια συνήθεια να κουνάμε το κεφάλι και να σιγομουρμουρίζουμε ότι κάτι πρέπει να γίνει. Ο απλός άνθρωπος ξεκομμένος από τον κόσμο των ναρκωτικών σιγομουρμουρίζει γιατί θλέπει και αισθάνεται ένα θάνατο τόσο προσωπικά απόμακρο τόσο κοντά του. Μα ο απλός άνθρωπος δεν είναι ο μόνος που σιγομουρμουρίζει. Σιγομουρμουρίζουν και τα κόμματα χρησιμοποιώντας ντουνούτες. Και το δυνατό τους σιγομουρμούρισμα μας κάνει να θλέπουμε την εσωτερική τους σύγχυση. Και όλοι μαζί σιγομουρμουρίζουμε καθώς νέα παιδιά πεθαίνουν.

Κάθομαι και παρακολουθώ πολιτικές συζητήσεις και μορφώνομαι μαθαίνοντας ότι υπάρχει διαφορά μεταξύ του πολιτικά εφικτού και του πολιτικά ιδεατού. Και σαν επιστήμονας αγωνίζομαι προσπαθώντας να στρώσω το δρόμο του προσωπικά δυνατού για τον εξαρτημένο χρήστη να απαλλαγεί από την εξάρτησή του. Τα δε κόμματα στα φυλλάδιά τους με παραπέμπουν σε μελλοντικές, ελεύθερες και μη καταπιεστικές κοινωνίες που θα λύσουν το πρόβλημα της φυγής των νέων στα ναρκωτικά, ενώ ταυτόχρονα αφήνουν 80.000 νέα παιδιά της κοινωνίας του σήμερα να παίζουν κρυφτούλι με το θάνατο.

Ευτυχώς τουλάχιστον τα τρία μεγάλα κόμματα συμφωνούν ότι το θέμα των ναρκωτικών δεν προσφέρεται για κομματική εκμετάλλευση αλλά πρέπει να αντιμετωπισθεί από μια κοινή εθνική πολιτική γραμμή. Η πολιτική της ΝΕΑΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ συνοψίζεται στον «ανελέητο πόλεμο ενάντια στους εμπόρους» και στη «βοήθεια και συμ-

ΤΑ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΚΟΜΜΑΤΑ

παράσταση στο χρήστη». Προτείνει ισόβια, κατάσχεση περιουσίας και αναθεώρηση του νόμου. Για τη θεραπεία του χρήστη προτείνει ίδρυση κέντρων αποτοξίνωσης, κέντρα συμβουλευτικά σε κάθε νομό και χρηματοδότηση της επαγγελματικής αποκατάστασης. Επίσης στον τομέα της πρόληψης προτείνει λαϊκή ενημέρωση, εκπαίδευση στελεχών, γονιών, εκπαιδευτικών και ενίσχυση του θεσμού της οικογένειας. Τέλος προτείνει διεθνή συνεργασία στο ευρωκοινοτικό επίπεδο.

Το ΠΑΣΟΚ βλέπει το πρόβλημα στη χώρα μας σαν μικρότερο από των άλλων χωρών. Η άγνοιά του συγχωρείται αλλά η ζημιά της είναι αγκάθι στην καρδιά όλων μας. Αιτία του προβλήματος βλέπει την ανασφάλεια για το μέλλον, το πρόβλημα απασχόλησης, την έλλειψη επικοινωνίας, τον καταναλωτισμό και την υποβάθμιση ζωής και θεσμών. Επίσης το ΠΑΣΟΚ επαινεί το νόμο 1729/87 ξεχνώντας ότι ο νόμος αυτός βάζει φυλακή χρήστες χασίς τη στιγμή που αφήνει ελεύθερους εμπόρους ηρωίνης. Και σαν λύση προτείνει συνεργασία, εθνική πολιτική, ενημέρωση, νέα προγράμματα θεραπείας και ρυθμίσεις για την αποκατάσταση των αποθεραπευμένων χρηστών.

Ο ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΣ βλέπει τα ναρκωτικά σαν ένα γρήγορα αναπτυσσόμενο κλάδο του καπιταλιστικού κόσμου που σκοπό έχει την αδρανοποίηση και έλεγχο της νεολαίας ξεχνώντας το πρόβλημα αλκοολισμού της Ρωσίας και την ντόπια παραγωγή οπιοίων της Πολωνίας. Ζητάει άμεση κινητοποίηση, αλλαγή του νόμου, αναβάθμιση, αλλαγή εκπαιδευτικού συστήματος, ευαισθητοποίηση και κοινωνικά δικαιώματα. Για τη θεραπεία προτείνει έρευνα, εξασφάλιση υποδομής και διεθνή συ-

νεργασία.

Έτσι βλέπουμε ότι όλοι οραματίζονται σχέδια μελλοντικά, νέους θεσμούς και υγιείς κοινωνίες. Αλλά το πρόβλημα είναι εδώ και είναι τώρα. Κάθε στιγμή που περνάει μια νέα ένεση τρυπάει το κορμί και ένας νέος άνθρωπος ερωτοτροπεί με τον θάνατο. Μέσα στο θολωμένο μυαλό του άρρωστου χρήστη ηρωίνης όλες αυτές οι υποσχέσεις είναι θλαστήρι σε καμμένη γη που η σύριγγα μπορεί κάθε στιγμή να του ρουφήξει τη ζωή μέσα από ένα άδειο κουτάλι.

Αυτή την ώρα μόνο δυο μικρές πολιτικές παρατάξεις θέτουν το πρόβλημα στη ζυγαριά της ζωής και προτείνουν. Αφήστε την πολιτική της απαγόρευσης, αποποινικοποιήστε την απλή χρήση, διαχωρίστε νομοθετικά τις ουσίες σε σκληρά και μαλακά και χορηγήστε ηρωίνη ή μεθαδόνη στα νοσοκομεία μας. Το ΚΚΕ εσωτερικού Ανανωτική Αριστερά και οι Οικολόγοι Εναλλακτικοί φωνάζουν ότι ο κόσμος πεθαίνει, το έγκλημα μεγαλώνει και οι έμποροι γίνονται πλούσιοι. Ζητούν το κυνήγι του εμπόρου, κάθαρση μα πάνω από όλα τη σωτηρία του χρήστη εδώ και τώρα.

Αποποινικοποίηση δεν σημαίνει ελεύθερη διακίνηση και η φωνή αυτή όσο πολιτικά αδύνατη και να 'ναι είναι δυνατή κραυγή στην ψυχή του χρήστη και της οικογένειάς του. Και η θέση αυτή πρέπει να ακουστεί δυνατά στα αυτιά των μεγάλων γιατί μόνο έτσι σώζονται ζωές και αποδυναμώνεται το παράνομο κύκλωμα. Ας ελπίζουμε ότι η άποψη αυτή θα αποτελέσει ένα αναπόσπαστο κομμάτι στο φάσμα της ευρύτερης εθνικής κοινωνικής πολιτικής.

Παναγιώτης ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ
Ψυχολόγος-Κοινωνικός Λειτουργός

L.I.A Η ΦΥΛΑΚΗ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΛΥΣΗ

Οι φυλακές των μεγάλων πόλεων αποτελούν την πλέον ανθηρή αγορά των εμπορών ναρκωτικών. Οι μισοί τουλάχιστον φυλακισμένοι είναι διατεθειμένοι να πληρώσουν τα διπλάσια σε σχέση με τις τιμές της αγοράς για να αγοράσουν τη δόση τους. Αυτή η διογκούμενη «δεξαμενή» τοξικομανών δημιούργησε ένα νέο τύπο εγκληματικότητας που ευδοκίμει μέσα στις φυλακές και αποτελείται από πραγματικούς λαθρέμπορους που, δίχως κόπο, επιβάλλουν τις τιμές και τη ζήτηση, τρομοκρατούν και εκδικούνται.

Εύκολα συμπεραίνουμε ότι η φυλακή δεν μπορεί να αποτελέσει τη σωστή απάντηση στην ίδια την τοξικομανία, δίχως εγκλήματα. Η διοίκηση των σωφρονιστικών ιδρυμάτων δεν έχει ούτε το κατάλληλο ειδικευμένο προσωπικό ούτε την απαραίτητη υλική υποδομή για την περίθαλψη των τοξικομανών. «Όποιος έχει ηρωίνη στη φυλακή είναι βασιλιάς», εξηγεί ένας πρώην κρατούμενος. «Όταν είσαι μέσα το μόνο που σκέφτεσαι είναι οι μέρες που σου απομένουν για να επιστρέψεις στη γνωστή πιάτσα. Μαθαίνεις μόνο ένα πράγμα: πώς να κλέβεις τσάντες και να ληστεύεις. Οι δάσκαλοι δεν λείπουν. Η πρέζα χρησιμεύει για να σβήνει το χρόνο, να μη σκέφτεσαι. Τώρα πια η οργάνωση έχει το πάνω χέρι». Πέρασαν οι καιροί που περνούσαν τη δόση με ένα φιλί στο τέλος της επίσκεψης. Υπάρχουν βέβαια ακόμα κάρτες και γράμματα «εμποτισμένα» με κάνα γραμμάτιο ηρωίνης.

Τώρα πια όμως η εμπορία έχει αποκτήσει διαστάσεις βιομηχανίας. Η ηρωίνη μπαίνει με όλους τους δυνατούς τρόπους σε όλο και μεγαλύτερες δόσεις. Υπάρχει ένας έμπορος που την ελέγχει και φροντίζει να την κόβει για να πολλαπλασιάζει τις δόσεις. Είναι μια κερδοφόρα επιχείρηση, τα κέρδη είναι υπερδιπλάσια σε σύγκριση με την ανθηρή εξωτερική αγορά. Για τις πληρωμές δεν υπάρχουν προβλήματα: καταθέσεις με ταχυδρομικές επιταγές, χρο-

σά αντικείμενα, αλλά και κούτες τσιγάρα, ρολόγια, γραμματόσημα· η υποχρέωση στο καθάρισμα του κελιού για ένα μήνα· η εκπόνρευση με την υποταγή στις επιθυμίες των άλλων. Το να ικανοποιείς κάθε μέρα τόσους πελάτες σημαίνει ότι ρισκάρεις. Είναι εκατοντάδες τα άτομα που διευκολύνουν την κατανάλωση ναρκωτικών ουσιών στη φυλακή. Πρώτοι πρώτοι οι φύλακες. Δυστυχώς οι ευκαιρίες είναι πολλές και για τους εικοσάχρονους είναι μεγάλος πειρασμός αυτό το εύκολο κέρδος. Συνένοχοι είναι λίγο πολύ όλοι: φύλακες, κοινωνικοί λειτουργοί, γιατροί, νοσοκόμοι, δικηγόροι.

Εμείς τα μέλη του ελληνικού τμήματος της L.I.A. θέλουμε να τραβήξουμε την προσοχή των πολιτικών που προετοιμάζονται για την εκλογική μάχη, την προσοχή όλων των κομμάτων ανεξαρτήτως χρώματος. Δεν έχουμε πρόθεση να επαναλάβουμε το ιταλικό πείραμα - στις τελευταίες ευρωεκλογές ο υποψήφιος της L.I.A. Μάρκο Ταραντάς εκλέχτηκε με 450.000 ψήφους. Η Διεθνής αντιναπολεωτική ένωση θα περιοριστεί στη στήριξη όλων των υποψηφίων που θα παρουσιάσουν ένα αντιναπολεωτικό πρόγραμμα, προσφέροντάς τους κάθε απαραίτητη θοήθεια και πληροφόρηση. Αξίζει εδώ να θυμήσουμε το πείραμα της Ολλανδίας παραθέτοντας ορισμένα στοιχεία που παρουσίασαν σε μια συνέντευξη τύπου (Αθήνα, 2 Μαρτίου) ο Πέτερ Κοέν, διευθυντής του «Προγράμματος έρευνας για την τοξικομανία στην πόλη του Άμστερνταμ», και ο Λέο Τζόαλ, διοικητής της Μονάδας διώξεως ναρκωτικών της ίδιας πόλης. Από τότε που στην Ολλανδία εφαρμόστηκε πιο ανοιχτή κοινωνική πολιτική σημειώθηκε μια ισχυρή μείωση της εγκληματικότητας που σχετίζεται με χρήση ναρκωτικών, μείωση κατά 20% των θανάτων από ηρωίνη, μείωση των χρηστών ηρωίνης τα τελευταία 5 χρόνια από 11.000 σε 6.500, αύξηση της μέσης ηλικίας των τοξικομανών κ.λπ....

Ελιζαμπέτα ΚΑΖΑΛΟΤΙ

Ελπίζω να σας έλεψα παιδιά τον προηγούμενο μήνα. Να 'μαστε όμως πάλι. Κι αυτό το μήνα, εις πέσμα των καιρών, λέω να την περάσουμε με χιούμορ. 'Αλλωστε το γέλιο, ήταν πάντα αυστικό στοιχείο της επανάστασης. Η αρχή και το τέλος της. Και το πολύ γέλιο ή το κλάμα (δεν έχει σημασία) αρχίζει από τη στιγμή που θα συνειδητοποιήσεις πως είσαι στην Ελλάδα του 1990. Ελλάδα πάνω απ' όλα της οικουμενικής εθνικής πατριωσύνης (έξαρση εθνικής υπερηφάνιας, υπέρ βωμών και εστιών, ο «αγώνας» του Σαμαρά). Βάζετε στοιχήμα πως είναι πιο εύκολο να παρουσιάσω 1990 ιστορίες στρατοκρατικής τρέλας και εξευτελισμού της ανθρωπίνης προσωπικότητας, 1990 ιστορίες αυταρχισμού και αυθαρρείας, από το να φτιάξω το... μεσημεριανό μου φαγητό; Αυτόπτης μάρτυρας, ορίζεται το ίδιο το ΥΕΘΑ. Αν χάσω θα... καταθέσω την πένα μου και την «ΑΛΛΗ ΣΚΟΠΙΑ» στην υπηρεσία του στρατού. Στρατού εγκώμιον δηλαδή. Ακόμη δεσμεύομαι να δώσω εξετάσεις στη σχολή Ευελπίδων, για μια λαμπρή στρατιωτική καριέρα...

Αν όμως κερδίσω, ζητώ να... μετατραπεί το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, σε υπουργείο, αντιμιλιταρισμού και Αντιρρησιών συνειδησης. Θαρρώ πως συμφωνείτε. Πάμε λοιπόν.

■ Μερικά απίστευτα κι όμως αληθινά είναι γνωστά! Όπως το ότι πέρασαν, Δεκάδι (16) χρόνια και η χώρα μας εξακολουθεί να βρίσκεται σε «κατάσταση γενικής επιστράτευσης» εξαιτίας του Προεδρικού διατάγματος 506 που ισχύει από το 1974!!! Το ότι αυτό το λαό δεν τον ενημερώνουν ποτέ σωστά και τον εξαπατούν χρόνια τώρα (εκατονταετίες) και αυτός, σαν μεγάλος μαζοχιστής τους ψηφίζει είναι γνωστό. Όμως εν προκειμένω, θα ρέθηκα να το γράφω, όχι μόνο εγώ, αλλά και πολλοί άλλοι. Είναι τους πάσι γνωστό και αναμφισβήτητο, πως αυτό το Διάταγμα, εντείνει τους κατασταλτικούς μηχανισμούς. Κρατώ για πολλοστή φορά κάτι στα χέρια μου που μόνο εξαπολύοντας μύδρους θα μπορούσα να ηρεμήσω. Αλλά ας αρκεστώ καλύτερα σε ένα ακόμη «πειστήριο του εγκλήματος», μήπως και φανεί πιο αποτελεσματικό και αντιδράσουμε επιτέλους.

«Κάθειρξη έξι (6) ετών και αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων επί δετία, για Ανυπακοή σε καιρό γενικής επιστράτευσης, στον Αθανάσιο Δελή στρατιώτη του ΚΕΥΠ. -Ποινή φυλάκισης πέντε (5) ετών. Αποστέρηση των πολιτικών του δικαιωμάτων επί πενταετία, για εκουσία πρόκληση ανικανότητας, σε καιρό γενικής επιστράτευσης, στον Ευάγγελο Καραγιάννη, στρατιώτη». Πρόκειται για δύο χαρακτηριστικές περιπτώσεις καταδικασθέντων από το Δικαστήριο Στρατοδικείο Λάρισας σύμφωνα με μια αποκλειστική κατάσταση που έχουμε στα χέρια μας, με πολλές καταδίκες και την οποία απέστειλε, βάση του προβλεπόμενου κανονισμού η 1η Στρατιά στις μονάδες της επικρατείας της. (9.454/4/63273/Σ473).

Και μάλιστα έχει το προκλητικό θράσος (ο Στρατηγός) να τονίζει στη διαταγή: «Να κοινοποιηθούν οι ποινές, προσωπικά από τους διοικητές, σε γενικό προσκλητήριο των Μονάδων και να σχολιαστούν κατάλληλα τα αιτιολογικά αυτών, και να επεξηγηθούν οι επιπτώσεις της ποινικής καταδίκης των στρατιωτών».

Στοιχειώδης λογική χρειάζεται για να καταλάβει κανείς, πως έχουμε να κάνουμε με σημειωμένες κατηγορίες, που οφείλονται στο Π.Δ. 506/71, (το οποίο βάση του

τεταουργήματος που λέγεται στρατιωτικός ποινικός κώδικας, θεωρείται στοιχείο του εγκλήματος), προκειμένου να μπουν, «νόμιμα» «απροσάρμοστοι», ένστολοι πολίτες στη φυλακή, επειδή έτσι το θέλουν τα στρατιωτικά κέντρα εξουσίας.

Άλλωστε, κατά κατάφωρη παραβίαση του Συντάγματος έτσι κυνικά, χωρίς αιτιολογικό, αναφέρονται από τα στρατοδικεία οι καταδίκες. (Τι να πουν οι άνθρωποι, ότι σκοτώνουν με θαμβάκι). Και γιατί όχι, αφού την αιτιολόγηση, όπως είδαμε την αφήνουν σαν νόμιμο χρέος στους Διοικητές των μονάδων.

Οι λόγοι όπως αντιλαμβάνεστε του Διατάγματος έχουν σχέση με το σκοτεινό αντικείμενο του πόθου της εξουσίας.

Όχι μην βγαίνετε από τα ρούχα σας, φίλοι αναγνώστες. Κάντε κάτι αποδοτικότερο. Τι; Κατάληψη στο ΥΕΘΑ, ας πούμε, ή γιούρτωμα στον πρώην ΥΕΘΑ Ι. Βαρδιτσιώτη, για την κατάπτυστη προεκλογική εξαγγελία, πως αίρεται το Π.Δ. 506 (Οκτώμβρης '89). Για Απαρχαίνω με τα όλα του πρόκειται.

■ Πολύ στην επικαιρότητα τελευταία, οι αποθήκες πυρομαχικών και οπλισμού του στρατού, δίνοντας τροφή στα κέντρα παραπληροφόρησης της εξουσίας. Διαβάστε όμως και αυτά:

Αποθήκες πυρομαχικών (1).

Δεν είναι βέβαιο πως θα περιέχουν πυρηνικά, οι αποθήκες πυρομαχικών του ΝΑΤΟ, που κατασκευάζονται σε πέντε χωριά του Ν. Κιλκίς (Κεντρικό, Ευκαρπία, Κουλάδι, Γερακαριό, Μηλοχώρι) και σε τρία του Ν. Πέλλας (Αραβησός, Μυλότοπος, Πλαγιάρι). Αν και όλα, αυτό δείχνουν (τοιχώματα πάχους 4 μέτρων και πόρτες θάρους 15 τόνων η μία).

Το βέβαιο όμως είναι πως μεταξί των συμβατικών πυρομαχικών, θα υπάρχουν και πυρομαχικά Λευκού Φωσφόρου, που απαγορεύεται η φύλαξή τους κοντά σε κατοικημένες περιοχές, αφού μπορούν να εκραγούν με την αύξηση της θερμοκρασίας.

Τους κινδύνους λοιπόν που εγκυμονεί η κατασκευή των αποθηκών, εμείς μπορούμε να τους φανταστούμε, οι κάτοικοι, όμως μπορεί να τους υποστούν (ο Θεός ή μάλλον το κίνημα να θέλει το χέρι του) και το ΥΕΘΑ το

βιολί-βιολάκι του. Και να σκεφθεί κανείς πως οι εγκαταστάσεις θανάτου, οικοδομούνται (από μεγάλη Αθηναϊκή εταιρία) όχι μόνο πάνω σε θεβαιωμένο από την αρχαιολογία, αρχαιολογικό χώρο, αλλά και με την υποχρεωτική απαλλοτρίωση πολλών στρεμμάτων, μεταξύ αυτών και πολλών ακτημόνων. Οι κάτοικοι της περιοχής αρχίσαν κινητοποιήσεις, μας είπε από την επιτροπή αγώνα, ο Στέφανος Μισσηλίδης. Κάτι πρέπει να κάνουμε και εμείς, δείχνοντας έμπρακτα την αλληλεγγύη μας. Για σκεφθείτε...

Αποθήκες πυρομαχικών (2)

Ακόμα πληρώνουν, οι κάτοικοι της περιοχής Μαλακάσας τις εκρήξεις, των αποθηκών πυρομαχικών του στρατού τα Χριστούγεννα του '87. Ενώ οι υπεύθυνοι στρατιωτικοί χαίρουν άκρας υγείας, αφού ποινική ευθύνη ουδεμία. Και αυτή η υπόθεση πήρε τη θέση της στο αρχείο (σύμφωνα με πληροφορίες στο Γ.Ε.Σ. κατασκευάζουν, ράφια αρχείου γιατί τα υπάρχοντα έχουν φρακάρει).

Αυτά είναι όμως μια θλιβερή ιστορία του παρελθόντος. Ας παλέψουμε για να μην αποτελέσει μια τραγική ιστορία του μέλλοντος, η κατάσταση των αποθηκών πυρομαχικών, του φυλακίου Αμπέλας στο Σιδηρόκαστρο Σερρών. (Ελληνοβουλγαρικά σύνορα). Καθίστε καλά και διαβάστε. Το καλοκαίρι που έχουμε άνοδο της θερμοκρασίας, με την υδροφόρα του στρατού καταβρέχουν τις τοίκινες αποθήκες, για να μην εκραγούν τα πυρομαχικά κυρίως του λευκού φωσφόρου. Σημειώτε ότι οι αποθήκες βρίσκονται 200 μέτρα από το χωριό Αμπέλα. Το ίδιο συμβαίνει και με άλλα φυλάκια της 10ης Μεραρχίας Πεζικού.

Η είδηση δεν είναι από πληροφορίες, αλλά αποτελεί προσωπική μαρτυρία. (Οδυνηρό βίωμα, γεμάτο ιστορίες... για αγρίους). Μόνο σε θαύμα, μπορεί να αποδώσει κανείς την μη έκρηξή τους, μέχρι σήμερα. Το καλοκαίρι όμως έρχεται...

Αποθήκες πυρομαχικών (3)

Και τώρα η φοβερή αποκάλυψη: Αν σας έλεγα πως τη στιγμή που η στρατιωτική ηγεσία και η κρατική ασφάλεια, κατασκευάζουν τρομοκράτες και ενοχοποιούν πολίτες για τις απώλειες όπλων και πυρομαχικών, από τις αποθήκες του στρατού, οι ίδιοι επίσημα τα εμπορεύονται θα με πιστεύατε;

Πρόκειται για ένα εξυπνο τέχνασμα, με το οποίο μετατρέπουν, ενεργά όπλα σε όπλα,

«μουσειακής» αξίας. Όχι για να τα εκθέσουν στο πολεμικό μουσείο (πρόσφατη είναι η υπόθεση με τη 17N) αλλά για να τα εκποιήσουν στους Αξιωματικούς, τα οποία με μια απλή μετατροπή, μπορούν να χρησιμοποιηθούν. Μόνο σε μία τέτοια εκποίηση, διατέθεισαν πάνω από 1000 περίστροφα. Προς το παρόν αυτά. Για τα περισσότερα κάντε λίγη υπομονή. Για τους πλέον δύσπιστους και τους αρμόδιους, -τους οποίους συνιστώ ψυχραιμία- γράφω αυτό:

Φ.624.3/32/314761/Σ2612.

■ Τη στιγμή που επτά (7) νέοι Αντιρρησίες συνειδησης, δηλώνουν ότι αρνούνται το στρατό, ανεβάζοντας, αίσως σε 29 τη δύναμη του συνδέσμου Αρνώντων στρατεύσεων (να τα εκατοστήσετε γρήγορα παιδιά).

Τη στιγμή που στην Τουρκία, έχουμε τον πρώτο Αντιρρησία συνειδησης, και το εκπληκτικό ταυτόχρονα, πως επειδή στην τουρκική νομοθεσία υπάρχει κανόνας σε σχέση με τέτοιες περιπτώσεις, ο ΤΑΙΦΟΥΝ ΚΕΝΙΑ δεν έχει συλληφθεί.

Την ίδια στιγμή το κράτος δείχνοντας τα δόντια του και για πολιτικούς λόγους απαγορεύει την έξοδο από τη χώρα στον Μιχάλη Μαραγκάκη βάζοντάς τον σε νέες περιπέτειες, 15 μήνες μετά από την αποφυλάκισή του, παραβιάζοντας έτσι ένα ακόμη στοιχειώδες ανθρώπινο δικαίωμα και αυτή τη φορά με τη «συνεισφορά» της Δικαιοσύνης η οποία αποδεικνύεται από τους πιο απάνθρωπους θεματοφύλακες της κρατικής εξουσίας.

Ο Μιχάλης Μαραγκάκης είχε προσκληθεί επίσημα από τη Διεύθυνση Άμυνας να συμμετάσχει σε εκδηλώσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα σε διάφορες πόλεις των ΗΠΑ για τις οποίες επρόκειτο να αναχωρήσει στις 15 Φεβρουαρίου. (Λέτε να φοβήθηκαν το διεθνές ρεζιλίκι, μια και ο Μιχάλης θα τους ενημέρωνε από πρώτο χέρι;)

■ Δύο φορές μας δούλεψε άγρια ο κ. Τζαννετάκης. Δουλεύοντας βέβαια κατά τον καλύτερο τρόπο για τον εαυτό του και το κόμμα του (έτσι νομίζει...). Την πρώτη φορά σαν πρωθυπουργός και τη δεύτερη σαν ΥΕΘΑ. Ακολουθώντας πιστά τις οδηγίες του κ. Μητσotάκης εξήγγελε, μεγάλη μείωση της θητείας (πάνω από τρεις μήνες).

Εξαπατώντας έτσι τους ψηφοφόρους στην προσπάθεια να αποκτήσει η Ν.Δ. την επιδιωκόμενη αυτοδυναμία. (Η καλή πρόθεση υπήρξε, η μείωση μετά την αυτοδυναμία φαίνεται να λέει). Όμως μετά... μην τον «είδατε τον Παναγή» που λέει και ο λαός. Και δεν διστάζει ο «ηθικός» κατά τα άλλα, Τζαννετάκης να παίζει με την αγωνία χιλιάδων, νέων, για να εξυπηρετήσει μικροκομματικά του συμφέροντα.

Το ίδιο ψηφοθηρικός είναι και ο στόχος των ρυθμίσεων για τους ανυπότακτους, έτσι για να χρουσώσει το χάπι. Πάνω από 70.000 ψήφοι είναι αυτοί, σκέφθηκε. Μου μυρίζει παγίδα όμως το όλο θέμα των ανυπότακτων, αφού δεν έχει αποποινικοποιηθεί η όλη ιστορία. Φίλοι του εξωτερικού, προσέξτε μήπως έρθετε στην Ελλάδα, και μετά τις εκλογές βρεθείτε στις φυλακές. (Παρόμοιο περιστατικό είχαμε τον Ιούνιο στα Γιάννενα, όπου ένας μετανάστης από την Αμερική, βρέθηκε στις Στρατιωτικές φυλακές Ιωαννίνων). Προσέξτε λοιπόν.

■ Και κάτι δικό μας.

Στις 3 Απριλίου θα εκδικαστεί η αναίρεση από τον Άρειο Πάγο κατά της απόφασης τόσο του Πρωτοδικού Στρατοδικείου Ιωαννίνων όσο και του Αναθεωρητικού Στρατοδικείου Αθηνών, για την ποινή φυλάκισης 3 μηνών, με την κατηγορία της «προσβολής στρατού» (πρώτη φορά η κατηγορία αυτή φτάνει στον Άρειο Πάγο).

Αν είναι δυνατόν το στοιχειώδες δικαίωμα για κριτική και ελευθερία της έκφρασης, εν έτει 1990 να συνιστά «προσβολή στρατού». Κάντε υπομονή και θα δείτε από τα έδρανα του Αρείου Πάγου να καταρρέει μια κατασκευασμένη και αντικοινωνική κατηγορία, που αποτελεί: αποκλειστικό «προνόμιο» του Σ.Π.Κ. Μια κατηγορία που έχει καταρρεύσει άλλωστε στη συνείδηση, κάθε ευαισθητοποιημένου πολίτη.

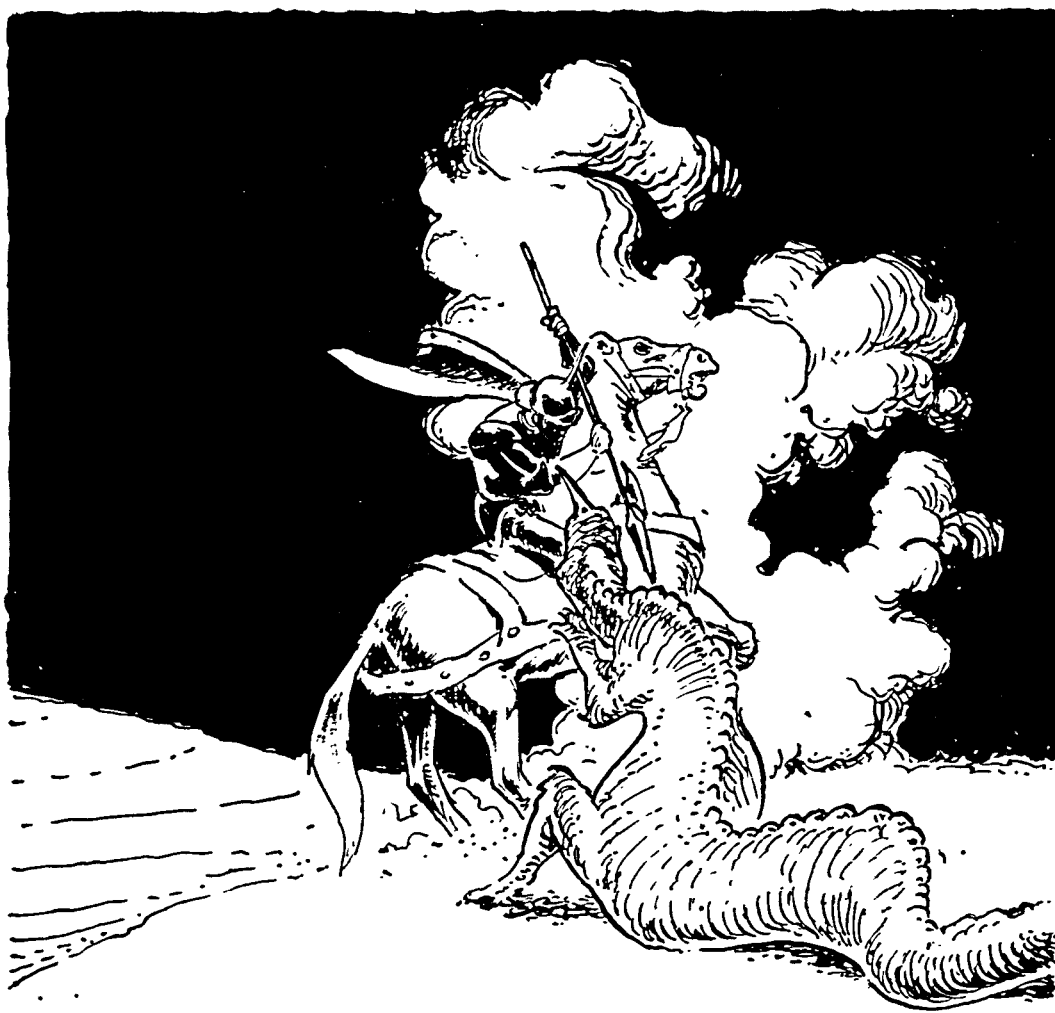
■ Δεν θα είναι καθόλου υπερβολή, αν σας πω, πως για τα παράνομα βιβλία και εμφυλιοπολεμικά έγγραφα, που υπάρχουν στα Δεύτερα γραφεία των μονάδων του ελληνικού στρατού, δεν επαρκούν τα ράφια, της βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Αθηνών. Και αυτό παρά την «άρση των συνεπειών του εμφυλίου πολέμου» και το «κάψιμο» των φακέλων. Στις μικρές ΚΥΠ των στρατοπέδων, υπάρχουν βιβλία, όπως η «κόκκινη καταιγίδα», «κατηγορώ το ΚΚΕ» κλπ. Προτείνω στον κ. Φλωράκη και στον κ. Κύρκο να το ερευνησουν για να το διαπιστώσουν (αν δεν το γνωρίζουν). Εκτός κι αν τους τιμάει, η ύπαρξη τέτοιων εγγράφων. Τότε δεν έχουν παρά να ζητήσουν τον εμπλουτισμό τους.

Για μας προτείνω επικίνδυνες αποστολές. Η έκθεση τους στην Εθνική Βιβλιοθήκη, θα είχε τεράστιο ενδιαφέρον. Σκέφτεστε τίποτα καλύτερο;

Πάνος ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ

ΤΟ ΚΑΛΟ
ΠΑΝΤΑ ΘΡΙΑΜΒΕΥΛΙ

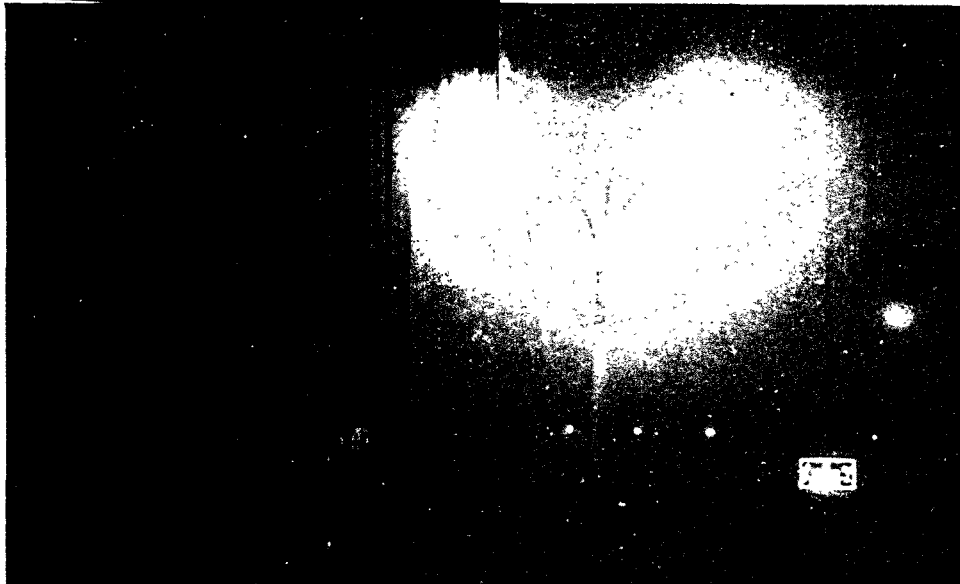
..ΕΚΤΟΣ ΕΑΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΚΑΙ ΚΑΛΥΤΕΡΟ....

Γ. ΧΑΤΖΑΚΟΣ

ΠΟΛΙΤ(Ο)ΙΚΟΛΟΓΙΕΣ

Είναι πολύ όμορφο (και αμερικάνικο) να σου λένε ότι θα καθιερώσουν στα σούπερ μάρκετ τη χάρτινη σακούλα. Είναι πολύ εντυπωσιακό να σου περηφανεύονται για την ανακάλυψη του βιοδιασπώμενου πλαστικού, που το 60% της πρώτης ύλης του είναι φυτικής προέλευσης και εσύ να περιμένεις τα προφυλακτικά με την πράσινη ετικέτα για εναλλακτικούς τρόπους αντιμετώπισης του AIDS (και του έρωτα). Είναι ριζοσπαστικά ηλίθιο να σου λένε ότι η κατάργηση της χρήσης των λιπασμάτων θα δημιουργούσε μειωμένη παραγωγή αγροτικών αγαθών και συνεπώς μεγαλύτερο υποσιτισμό. Είναι ενσωμάτωση οικολογικού περιεχομένου (ή περιεχόμενο ενσωματωμένης οικολογίας;) να σε σπρώχνουν πειστικά σε «δilhήμματα» του τύπου «Ο κομμουνισμός μολύνει περισσότερο από τον καπιταλισμό».

Ήταν μια εισαγωγή επανα-ΣΤΑΤΙΚΗΣ οικολογίας...

■ Μπορεί να μην υπάρχει πλέον θέμα παραχώρησης της βιομηχανικής περιοχής (ΒΙ.ΠΕ.) Αστακού στην CBI ΕΛΛΑΣ Α.Ε. για τη δημιουργία Μονάδας καύσης βιομηχανικών και οικιακών καταλοίπων και ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, αλλά είναι σίγουρο ότι το θέμα εγκατάστασης της μονάδας σε οποιαδήποτε άλλη ΒΙ.ΠΕ. δεν έχει ληφθεί αφού η ίδια η εταιρία δηλώνει: (α) η ΒΙ.ΠΕ. Αστακού υποδείχτηκε (;) σε αυτήν και δεν έχει αντίρρηση να πάει σε άλλη ΒΙ.ΠΕ. και (β) θεωρεί δεδομένη τη δημιουργία αντιστοιχίας μονάδας στην Κρήτη, η ακριβής τοποθεσία της οποίας θα συγκεκριμενοποιηθεί μετά από έρευνα και μελέτες που ήδη πραγματοποιούνται.

Παρόλο που το θέμα φαίνεται να έχει πάρει διαστάσεις τόσο στον Τύπο όσο και στα σενάρια των προσώπων που βρίσκονται πίσω από τη θυγατρική της ελβετικής πολυεθνικής, το κύριο δόρος της υπόθεσης έχει ριχτεί μέχρι τώρα στη Μονάδα Καύσης της εταιρίας (σωστά μν...) και όχι στην παράλληλη ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ και στην 2η επιθυμητή μονάδα στην ΚΡΗΤΗ (...βρώμικα δε). Και αυτό γιατί εδώ και καιρό έχει προκύψει θέμα έλλειψης ηλεκτρικής ενέργειας στην Κρήτη και με διοχετευόμενες προς τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης πληροφορίες έχει καταστεί απαραίτητη η ανάγκη σχεδίου ηλεκτροδότησης του νησιού που θα επιφέρει σε αυτό ηλεκτρικό ρεύμα ισχύος 300 MW. Μόνο που το θέμα μιας τέτοιας επιπλέον ηλεκτροδότησης προέκυψε από τότε που σχεδιάζονταν (πολύ πριν να θεωρηθεί δεδομένη) η μεταφορά των αμερικάνικων βάσεων της Νέας Μάκρης και του Ελληνικού στις υπάρχουσες βάσεις της Κρήτης, δηλαδή της Σούδας και του Ηρακλείου. Και είναι αλήθεια ότι οι υπάρχουσες μονάδες της ΔΕΗ στην Κρήτη δεν θα μπορούσαν να ανταπεξέλθουν στις νέες ανάγκες ηλεκτροδότησης των αμερικανικών βάσεων της Κρήτης, μετά τη μεταφορά του αμερικάνικου εξοπλισμού στο νησί. Έτσι η ΔΕΗ όχι μόνο εκπόνησε ένα (ήδη εγκεκριμένο) πρόγραμμα ηλεκτροδότησης του νησιού, που προβλέπει μεταφορά ηλεκτρικού ρεύματος από την ηπειρωτική χώρα με καλώδια που θα ποντιστούν στη θάλασσα και θα έχουν δυνατότητα μεταφοράς 300 MW, αλλά εξέτασε και τη δυνατότητα εγκατάστασης δυο πλοίων -παραγωγούς ηλεκτρικής ισχύος 60 MW στο λιμάνι της Σούδας(;) που θα ενισχύουν το σταθμό της ΔΕΗ στα Χανιά (βλ. επιστολή του γενικού διευθυντή της ΔΕΗ στο ΠΟΝΤΙΚΙ - 9/2/90) προκειμένου να καλύψει τις ανάγκες των «συμμάχων» μας. Και εδώ έρχεται η CBI της οποίας «υπέδειξαν» τον Αστακό όπως και στην Κρήτη να ενισχύσει τις αυξημένες στον άμεσο μέλλον ανάγκες των αμερικάνικων βάσεων, αφού η δεύτερη δραστηριότητα της εταιρίας αφορά την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας ισχύος 110 MW (εκ

των οποίων τα 10 θα είναι για δική της χρήση) που θα πουλάει στη ΔΕΗ αξιοποιώντας έτσι στο έπακρο των ωφελιμιότητά της εγκατάστασης. Όσο για τον τόπο που θα επιλεγεί για την εγκατάσταση της βιομηχανίας, θα υπάρξει προφανώς επιλογή ανάμεσα στις ήδη υπάρχουσες Βιομηχανικές Περιοχές της ΕΤΒΑ που βρίσκονται στον Αποκορώνα Χανίων, στο Ηράκλειο, στο Ρέθυμνο και στη Σητεία. Αυτά (προς το παρόν) για να μην κοροιδευόμαστε...

■ Δεν φαίνεται να αρκεί στις επεμβάσεις στον εθνικό δρυμό της Βάλια Κάλντα του νομού Γρεβενών η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού, ούτε στον ατέλειωτο εμπαιγμό των κατοίκων στο Αλιθέρι, στην Πτολεμαίδα και στην Κοζάνη στην οποία σύμφωνα με το 10ετές της πρόγραμμα προγραμματίζει 3 νέες ατμοηλεκτρικές εγκαταστάσεις αγνοώντας προκλητικά τις αντιδράσεις των κατοίκων. Ούτε φαίνεται να ενοχλείται από τις συνεχιζόμενες αποκαλύψεις-καταγγελίες για τις μακροχρόνιες «αποταμιεύσεις» του τοξικού Κλοφέν που με τόση μυστικοπάθεια γίνονταν, έτσι ώστε ακόμα και οι άνθρωποι της επιχείρησης να μην γνωρίζουν πού ακριβώς βρίσκεται σήμερα ενταφιασμένο όπως συνέβη πρόσφατα (παρόλες τις διαψεύσεις που δόθηκαν στη δημοσιότητα) σε περιοχή της Πάτρας. Συνεπώς ελάχιστα θα ανησυχήσει η διοίκηση της «Δημόσιας» Επιχείρησης από καταγγελία σύμφωνα με την οποία το εργοστάσιο της ΔΕΗ στη Μυτιλήνη, που βρίσκεται δίπλα ακριβώς σε ένα πληθυσμό 30-40 χιλιάδων κατοίκων, εκπέμπει υψηλές τιμές ρυπογόνων ουσιών και συγκεκριμένα καπνό διπλάσιο από τον μέσο όρο της ΕΟΚ και διοξειδίο του θείου τριπλάσιο από τον μέσο όρο της ΕΟΚ. Και βέβαια η διοίκηση της ΔΕΗ όχι μόνο δεν συζητά την μετεγκατάστασή του, αλλά αντιθέτως προγραμματίζει και επέκτασή του εργοστασίου. (πηγή: εφημερίδα «ΑΙΟΛΙΚΑ ΝΕΑ»). Για ΑΠΑΘΗ και ΨΕΥΔΟΛΟΓΙΑ κατ' εξακολούθηση θα έπρεπε να κατηγορηθεί η Διοίκηση της ΔΕΗ ώπου να σταματήσει τουλάχιστον τις παραπλανητικές και πληρωμένες καταχωρήσεις στον Τύπο που θρασυτάτα επιδεικνύουν το σλόγκαν «Τώρα επενδύουμε σε ανθρώπους, σε τεχνολογία, για την προστασία του περιβάλλοντος». Εκτός εάν η επένδυση σε ανθρώπους ερμηνεύεται σε καρκινογενέσεις και διαλυμένους πνεύμονες. (ΣΗΜ.: Το παρόν σημείωμα δεν έχει καμία σχέση με επιδεικνυόμενες λογικές αντιβραθειών και προεκλογικών αντιβραθειών, ιδιαίτερα όταν αυτά θα έπρεπε να διεκδικούν οι εμπνευστές τους για αδράνεια ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗΣ πολιτικής παρέμβασης και αναπαραγωγή σημερινής οικολογικής κρίσης).

■ Για ευρωπαϊσμό και πολιτικαντισμό κατηγορούσε αυτή εδώ η σελίδα πριν 2 μήνες τον αναπληρωτή υπουργό Βιομηχανίας κ. Γρ. Γιάνναρο, όταν

χαμογελαστός στις εφημερίδες ανήγγειλε στους κατοίκους το κλείσιμο του μολυσματικού Γυψάδικου στην Δραπετσώνα, φροντίζοντας παράλληλα για τον εκσυγχρονισμό των βιομηχανικών Λιπασμάτων. Ούτε καν τα δεσμευτικά προσχήματα δεν φρόντισε να κρατήσει ο τώως υπουργός, που δεν έγινε υπουργός για να είναι «ένα γρανάζι άβουλο της εξουσίας και της γραφειοκρατίας» (Γρ. Γιάνναρος - ΠΡΩΤΗ 5/12/89), αφού η αναστολή της άδειας λειτουργίας του Γυψάδικου έληξε και κανείς δεν μπορεί να σταματήσει την επαναλειτουργία του τουλάχιστον για ένα χρόνο, συμπεριλαμβανομένης της Δημοτικής αρχής και των σχετικών Δημόσιων υπηρεσιών που δεν έχουν χρήματα για να απαλλοτριώσουν τον χώρο. Και σαν να μην έφταναν αυτά, ο ιδιοκτήτης του Γυψάδικου έχει κάνει μηνύσεις στον δήμαρχο και τον αντιδήμαρχο για ζημιές που έπαβε από την μη λειτουργία του εργοστασίου του ζητώντας αποζημιώσεις ύψους 60 εκατ. δρχ. Δεν είναι όμως μόνο ο κ. Γιάνναρος, που δεν κράτησε καν τα δεσμευτικά προσχήματα των εξαγγελιών του, αλλά σύσσωμος ο Τύπος (και ιδιαίτερα εκείνος των «αριστερών και προοδευτικών δυνάμεων») που αποσιώπησε παντελώς τις νέες εξελίξεις στο επίμαχο (για τους κατοίκους) θέμα.

■ Μήπως θυμάστε τις καταστροφικές πυρκαγιές της Θάσου, που το 1985 είχαν αποτεφρώσει 120.000 στρέμματα δασικής έκτασης και το τελευταίο καλοκαίρι αποτεφρώσαν 100.000 στρέμματα, έκαψαν δεκάδες σπίτια και ανάγκασαν τους έντρομους κατοίκους να φεύγουν με πλοία από το νησί τους για να σωθούν; Δύο χαρτοβιομηχανίες της γειτονικής Καβάλλας, αξιοποιώντας διάταξη που δίνει το δικαίωμα διαχείρισης των δασών του νησιού στα Κοινοτικά Συμβούλια, έκαναν πρόταση για υλοτόμηση των καμένων δασών σε 2 κοινότητες του νησιού. Πρόταση που αν γίνει αποδεκτή θα μεγιστοποιήσει τα κέρδη των 2 χαρτοβιομηχανιών, αφού θα έχουν ανύπαρκτα μεταφορικά έξοδα, και που ακόμα και αν απορριφθεί καταδεικνύει περίτρανα τις ταυτότητες των... άγνωστων εμπρηστών. Ή όχι;

■ Συμπληρώστε, μετά την παύλα, το κόμμα που νομίζετε ότι αντιστοιχεί σε κάθε μια από τις αναγραφόμενες οικολογικές αποχρώσεις, λαμβάνοντας υπόψη τις αντιστοιχίες εξαγγελίες των κομμάτων που συμμετέχουν στις εθνικές εκλογές και καταθέστε τις προσωπικές οικολογικές σας απόψεις μαζί με το ψηφοδέλτιο στην κάληψη (διαφορετικά καταθέστε τις σπίτι σας):

«ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ-ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΟΙ» -
 «ΣΟΣΙΑΛΟΟΙΚΟΛΟΓΟΙ» -
 «ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΤΟΥ ΣΑΡΩΝΙΚΟΥ» -
 «ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ-ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΙ» -
 «ΠΡΑΣΙΝΟΚΟΚΚΙΝΟΙ ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ» -
 «SPORTSMEN ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ» -

Τάσος ΣΑΡΑΝΤΗΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

Σε μια συζήτηση με τους καθηγητές της Ιστορίας κ.κ. **Β. Παναγιωτόπουλο** και **Β. Σφυρόερα** και τον ιστορικό κ. **Ν. Ψυρούκη**, αναζητώντας τον ΜΥΘΟ, τον ΘΡΥΛΟ και την ΑΛΗΘΕΙΑ της Επανάστασης του 1821, μπήκε «**Το εθνικό και το κοινωνικό ζήτημα στα Βαλκάνια**», του οποίου –βέβαια– αναζητήθηκε η σχέση του με το '21. Εδώ, θα παραθέσουμε τις απόψεις των τριών ιστορικών που άπτονται –μόνον– αυτού του ζητήματος και που αποτελούν μικρό μέρος –τμήμα της όλης συζήτησής μας– συνέντευξης.*

ΕΞΑΡΧΟΣ: ...Παρακαλώ, να μιλήσουμε για την έννοια της εθνικής συνειδήσεως στη Βαλκανική Ευρώπη. Υπάρχουν σήμερα προβλήματα εθνικής συνειδήσεως στη Βαλκανική της πανσπερμίας των γλωσσών και των φυλών, των θρησκειμάτων κ.λπ.; Ρωτώ, αν εκείνη την περίοδο –στα χρόνια της Επανάστασης– όλο εκείνο το πλήθος των δύο εκατομμυρίων, που υπήρχε, βρίσκονταν κάτω από τις ίδιες-κοινές προϋποθέσεις του *κοινωνικού* και του *εθνικού*, με κοινή και ενιαία εθνική συνείδηση, με σκοπό να δημιουργήσει ένα νέο στάτους;

ΣΦΥΡΟΕΡΑΣ: Πρόσφατα, κάνοντας μια μικρή έρευνα για την περιοχή της Δ. Αττικής, η οποία την εποχή εκείνη είχε σχεδόν μόνον Αρβανίτες, δηλαδή τα Δερβενόχωρια όλα, τα Βίλια, το Μάζι, η Μάντρα, η Μαγούλα, τα Κούντουρα κ.λπ., λοιπόν, βλέπει κανείς σε κάποιο έγγραφο τους προς τον Κιουταχλή να μιλάνε, ότι «εμείς αγωνιζόμεθα δια το έθνος μας». Οι Αρβανίτες. Φυσικό είναι. Και «εμείς δεν θα υποκύψουμε, διότι αγωνιζόμεθα, (στην καθαρεύουσα των κειμένων της εποχής εκείνης), δια το έθνος μας και δια την θρησκείαν μας». Επειδή είπαμε για Αρβανίτες, βλέπεις, δεν ξεχωρίζουν τον εαυτό τους από τους Έλληνες. Δηλαδή, οι αλβανόφωνοι από τους ελληνόφωνους την εποχή εκείνη. Είναι το ίδιο πράγμα αγωνιζόμενοι ακριβώς για τη δημιουργία ενός κράτους εθνικού στο οποίο και αυτοί θεωρούν ότι οπωσδήποτε ανήκουν. Εσείς πάτε, και

από την προηγούμενη παρέμβασή σας, απ' ό,τι κατάλαβα να σχετίσουμε τα γεγονότα της εποχής εκείνης με τα σημερινά γεγονότα. Νομίζω πως είναι λίγο, όχι άσχετο, αλλά διαφορετικό.

Ε.: Αν πηγαίναμε στη Μακεδονία, τότε...

ΨΥΡΟΥΚΗΣ: Άσε τα τότε. Βέβαια, τα τότε, ο εθνογραφικός χάρτης της Οθωμανικής αυτοκρατορίας δεν έχει καμιά σχέση με τον σημερινό. Και ο πολιτικός και ο εθνογραφικός. Ήταν μια πολυεθνική αυτοκρατορία όπου ομάδες κινιόντουσαν κι από 'δώ κι από 'κει. Και στο κέντρο, βέβαια, που είναι η Μακεδονία, εκεί πέρα, γίνονταν το μεγάλο χαρμάνι ας πούμε.

ΣΦ.: Δεν μπορούμε να αναλύσουμε τα σημερινά γεγονότα, αυτόν τον αναβιωμένο εθνικισμό, γιατί υπάρχει αναμφισβήτητος ένας αναβιωμένος εθνικισμός στα Βαλκάνια σήμερα, και έντονος.

Ε.: Ποιотικά, το '21 διαφέρει μ' αυτόν τον νεότερο βαλκανικό εθνικισμό; Έχει διαφορετικές αφετηρίες;...

Ψ.: Εκείνον θα τον έλεγα εθνοκοσμοαπελευθερωτική έξαρση. Κι άλλο ο εθνικισμός. Θέλαν να ελευθερωθούν...

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: ...Εγώ θα πήγαινα λίγο πιο πίσω. Θα έλεγα αγώνα για την εθνική συγκρότηση. Δηλαδή, μπορεί η διαφορά μας να μην είναι πολύ μεγάλη, στις λέξεις εννοώ, γιατί στο περιεχόμενο είμαστε πολύ πιο κοντά. Ούτε καν εθνοκοσμοαπελευθερωτικό, με την έννοια ότι οι εθνότητες ή η εθνότητα δεν είχε προηγούμενα

μία κρατική υπόσταση, που να καταλύθηκε από τον ξένο κατακτητή και να εκκρεμεί η επάνοδος...

Ψ.: Μπορούμε να φέρουμε το παράδειγμα της Γαλλίας, η οποία Γαλλία δεν είχε ξένο κατακτητή, δεν είχε εθνική καταπίεση, κι όμως το εθνικό ζήτημα για κείνη ήταν η συγκρότηση του εθνικού κράτους.

Π.: Λοιπόν, αυτό να κρατήσουμε, ότι το '21 είναι αγώνας για τη συγκρότηση του εθνικού κράτους.

Ψ.: Προϋπόθεση της εθνικής συνειδήσεως.

Π.: Εδώ, τώρα, πώς μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε αυτή την έννοια; Δηλαδή, νομίζω ότι είναι λάθος να πιστεύουμε ότι πρώτα υπάρχει η εθνική συνείδηση του νέου ελληνισμού και μετά φτάνουμε στο εθνικό κράτος, στον αγώνα για το εθνικό κράτος. Αυτά πάνε μαζί. Από την πολυεθνική οικουμενική Οθωμανική αυτοκρατορία, γεννιέται το εθνικό κράτος, μέσα σε συνθήκες, που εμείς απλώς στην καλύτερη περίπτωση μπορούμε να περιγράψουμε κι όχι να εξηγήσουμε ικανοποιητικά. Νομίζω ότι, με πάρα πολύ μεγάλη συμμετοχή του πολιτισμικού στοιχείου, γεννιέται αυτή η νέα ελληνική εθνική συνείδηση. Αυτή δεν είναι υποχρεωτικό να έχει το βάθος σε όλους τους λαούς, σε όλες τις περιοχές, οι οποίες λίγο πολύ διεκδικήθηκαν αναδρομικά από την ελληνική κρατική υπόσταση, ή σε όλους τους λαούς, οι οποίοι κάποτε αισθάνθηκαν ότι ανήκουν σ' αυτή την κουλτούρα. Δηλαδή, ένα μεγάλο τμήμα των χριστιανικών βαλκανικών πληθυσμών, οι οποίοι είναι όχι μόνο πολυμυείς, ως προς την απώτερη εθνολογική τους προέλευση, αλλά και ως προς την κουλτούρα τους, μπορεί να έχουν διπλή και τριπλή κουλτούρα, γλωσσική, θρησκευτική, ηθών και εθίμων. Όλοι αυτοί βρίσκονται σε μία διαδικασία ενσωμάτωσης στο ιδανικό της νέας ελληνικής εθνότητας, το οποίο παίρνει μία μορφή, κάπου στο 18ο αιώνα. Στην εξέλιξη, όμως, αυτού του ιδανικού και

στη συγκρότηση του νέου ελληνικού κράτους διαμορφώνονται και νέες βαλκανικές συνειδητοποιήσεις και νέες βαλκανικές εθνικές ιδεολογίες. Κι έτσι, θρσκόμαστε μπροστά σ' ένα φαινόμενο, που σήμερα αν το δούμε λίγο μηχανιστικά φαίνεται ακατανόητο, ολόκληρες κοινωνικές ομάδες, ολόκληρα τμήματα λαών που αγωνίστηκαν για την ελληνική επανάσταση, μετά από τριάντα χρόνια να αισθάνονται ότι δεν ανήκουν σ' αυτή την εθνότητα, ανήκουν σε μια άλλη, ότι είναι Βούλγαροι και στη συνέχεια, πολύ αργότερα, ότι είναι Αλβανοί κ.λπ. Και εκεί μπορεί κανείς να μιλήσει για ένα δημιουργικό ρόλο που έπαιξε η ελληνική επανάσταση στα Βαλκάνια συνολικά. Δηλαδή, ότι έβαλε το πρόβλημα του εθνικού κράτους στα εθνικά Βαλκάνια. Κι έπαιξε το ρόλο ενός μοντέλου το οποίο ακολουθήθηκε κι από άλλες κουλτούρες. Τώρα, ως πού μπορεί να φτάσει αυτό το πράγμα; Βεβαίως, μπορεί να φτάσει και ως τις μικρές εθνικές ομάδες. Τα Βαλκάνια είναι διάσπαρτα κι από μικρότερες εθνικές ομάδες. Αν τώρα αυτές οι εθνικές ομάδες θα φτάσουν σ' ένα επίπεδο συνειδητοποίησης, που να απαιτούν να έχουν και να πετυχαίνουν μια κρατική υπόσταση, ή μία υπόσταση φεντεραλιστική, αυτό είναι ένα άλλο θέμα, δηλαδή, δεν μπορούμε να πούμε σαν ιστορικοί τι θα γίνει, πάντως μπορούμε να πούμε ότι από τα α-εθνικά Βαλκάνια, με πρωτοπόρο την ελληνική επανάσταση γεννήθηκε η εθνική συνείδηση, όχι μόνον η ελληνική, αλλά όλων των βαλκανικών λαών. Κι αυτό όχι από πατριωτισμό, επειδή είμαστε Έλληνες, αλλά γιατί είμαστε η ευνοημένη μορφή, πολιτισμικά, ομάδα στην αυτοκρατορία.

Γιώργης Σ. ΕΞΑΡΧΟΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

* Η συζήτηση έγινε το 1986, μέρος της δημοσιεύτηκε στο περιοδικό ΝΤΕΦΙ (τ. 14, Φεβράριος-Μάρτιος 1987). Δημοσιεύουμε, έστω και με τόση καθυστέρηση αυτά τα αποσπάσματα επειδή έχουν μέγιστο και επίκαιρο ενδιαφέρον.

• MICHEL DÉON: «ΤΑ ΑΓΡΙΑ ΑΛΟΓΑ». Μυθιστόρημα. ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΗ. ΑΘΗΝΑ 1989.

Ο Μισέλ Ντεόν γεννήθηκε το 1919 στο Παρίσι. Τώρα ζει στην Ιρλανδία. Το 1970 πήρε το Μεγάλο Βραβείο των Συμμάχων για τα «Άγρια Άλογα». Είναι μέλος της Γαλλικής Ακαδημίας από το 1978. Τα «Άγρια Άλογα» είναι ένα δυνατό, ρομαντικό μυθιστόρημα, που ξετυλίγεται μαζί με την Ιστορία της Ευρώπης του μεσοπολέμου και της μεταπολεμικής περιόδου.

Το 1836 εκδίδει την «Εξομολόγηση» σε δύο τόμους. Την ίδια χρονιά που ήταν από τις πιο παραγωγικές της ζωής του, απόρροια έντονων προσωπικών καταστάσεων, κυκλοφορούν και άλλα έργα του.

Στην εξομολόγηση ο Μυσσέ γράφει: «...έχοντας προσβληθεί στον ανθό της νιότης μου από μια ανυπόφορη ηθική αρρώστια, διηγούμαι τώρα όσα μου συνέβησαν...».

Και πράγματι ο Μυσσέ θα μπορούσε να τα πει όλα αυτά στον εξομολογητή του. Όμως

εδώ κάνει εκτεταμένες αναφορές στην πολιτική και πολιτιστική κατάσταση της εποχής του κι ακόμα μύχιες σκέψεις τις παραθέτει σαν αφήγηση ενός φιλοσόφου. Πολύ καλή μετάφραση έχει κάνει στην «Εξομολόγηση» η Έφη Κορομηλά.

• ΦΑΡΛΕΥ ΜΟΑΤ: «ΛΥΚΟΙ, ΣΑΣ ΠΑΡΑΚΑΛΩ ΜΗΝ ΚΛΑΙΤΕ». Αφήγημα. ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΗ. Αθήνα 1989.

Ο Φάρλεϋ Μόατ είναι πασί-

γνωστος φυσιοδίφης, οικολόγος και συγγραφέας. Οι ιστορίες επιβίωσης και περιπέτειας δημιουργούν μέσα από τα πολλά βιβλία του μια άλλη εικόνα για τους παρεξηγημένους κόσμους των καιρών μας. Στο αφήγημα αυτό ο Μόατ ζει από κοντά στην παγωμένη τούντρα τον κόσμο των λύκων. Βρέθηκε εκεί για να αναζητήσει λύσεις για τους λύκους που κατασπάραζαν τα Αρκτικά καριμπού και τελικά αγάπησε και αναζητήσε λύσεις για την σωτηρία των λύκων από τις δια-

κής επελάσεις των κυνηγών. Το βιβλίο είναι ένα είδος ημερολογίου, από τις ημέρες που ο Μόατ έζησε στην Αρκτική. Η αφήγηση όμως και τα γεγονότα είναι συναρπαστικά. Η ενασχόληση με τους λύκους μπορεί να ξενίσει, μια και θεωρούνται αιμοδόρα ζώα, όμως γρήγορα η εικόνα αλλάζει και ο αναγνώστης συνειδητοποιεί πως το πιο αιμοδόρο ζώο είναι ο άνθρωπος. Την μετάφραση έχει κάνει η Γιολάντα Λεβιδη-Λούη.

Γιάννης ΝΑΟΥΜΗΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΡΑΣΕΩΣ

Χρονικό ενός προαναγγελθέντος θανάτου

■ Η πρώτη κιόλας σοβαρή απόπειρα ρυθμιστικής παρέμβασης του Κράτους στο χώρο της ιδιωτικής τηλεόρασης, με τη χορήγηση αδειών λειτουργίας στους σταθμούς, ήταν αρκετή για να καταδειχθούν τόσο οι ανεπάρκειες και τα κενά του σχετικού νόμου 1866/89 όσο και τα όρια που θέτει ο ιδιαίτερος χαρακτήρας του πιο σημαντικού μέσου μαζικής επικοινωνίας σ' οποιαδήποτε έννομη ρύθμιση και θεσμική υπαγωγή.

Το αρμόδιο όργανο που ασκεί, σύμφωνα με το άρθρο 3 του 1866/89, τον άμεσο έλεγχο του κράτους επί των ραδιοηλεκτρονικών μέσων, επιβάλλει κυρώσεις, εκδίδει κώδικες δημοσιογραφικής δεοντολογίας, προγραμμάτων και διαφημίσεων και γνωμοδοτεί για τη χορήγηση αδειών λειτουργίας των τηλεοπτικών σταθμών με σκοπό την «εξασφάλιση της ελευθερίας της εκφράσεως και της πολυφωνίας, την τήρηση της δημοσιογραφικής δεοντολογίας και την προαγωγή της ποιότητας των ραδιοηλεκτρονικών προγραμμάτων» είναι το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοηλεκτρονικών, το οποίο «λειτουργεί ως ανεξάρτητο όργανο» (άρθρο 1).

Πόσο ανεξάρτητο είναι όμως το Ε.Σ.Ρ. και πόση δύναμη και διάθεση επιβολής έχει απέναντι στο κατ' εξοχήν Μέσο και τη διαπλοκή συμφερόντων που το χαρακτηρίζει; Διαπλοκή της οποίας βασικά χαρακτηριστικά είναι:

α) Η υψηλή επένδυση κεφαλαίου και η είσοδος στο χώρο αυτό μεγάλων οικονομικών συμφερόντων (π.χ. Βαρδινογιάννης, Κόκαλης - Ιντρακόμ, εφοπλιστές, εκδότες κλπ.).

β) Η εισροή τεραστίων διαφημιστικών κεφαλαίων. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το πρώτο δέμηνο του 1990 (Ιανουαρίου-Φεβρουάριος) η τηλεόραση απορρόφησε το 48% της συνολικής διαφημιστικής δαπάνης, ήτοι 3.740.426 σε σύνολο 7.738.689 (τα ποσά σε χιλιάδες δρχ.) (Στοιχεία απ' την εταιρία NIELSEN, ΝΕΑ 7-3-90).

γ) Η συγκέντρωση και διαχείριση της πληροφόρησης, στον τομέα της οποίας με την

ίδρυση τηλεοπτικών σταθμών από μεγαλοεκδότες έχουμε και δημιουργία ολιγοπωλίων, μ' ό,τι σημαίνει αυτό.

δ) Η τεράστια δυνατότητα εγχάρσεως στο κοινό πολιτικών θέσεων, κοινωνικών αντιλήψεων, καταναλωτικών προτύπων, τρόπων ζωής κλπ.

Εκείνο όμως στο οποίο κατατείνουν και αναδεικνύουν τα παραπάνω χαρακτηριστικά του Μέσου είναι η συγκέντρωση πολιτικής δύναμης και η εμπλοκή του άμεσα στους πολιτικούς σχετισμούς με την προώθηση κομμάτων και προσώπων αλλά και στρατηγικά με τη δεσπόζουσα θέση και την εγγραφή του ως μηχανισμού στο επίκεντρο της πολιτικής και κοινωνικής εξουσίας. Γι' αυτό ακριβώς και ο τρόπος συγκρότησης του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοηλεκτρονικών ήταν αποτέλεσμα και παράγωγος της «ιδιότυπης δημοκρατίας των κομμάτων» που κυριαρχεί πια στη χώρα μας, μια και όπως προβλέπεται απ' το άρθρο 2 του 1866/89, απ' τα 11 μέλη του Συμβουλίου τα 6 υποδεικνύονται κατ' ευθείαν απ' τα κόμματα ανάλογα με τη δύναμή τους, (3 μέλη μεταξύ των οποίων και ο πρόεδρος απ' το πρώτο κόμμα, 2 απ' το δεύτερο, 1 απ' το τρίτο), τα υπόλοιπα 5 δε ανά 1 απ' την ΕΣΗΕΑ, την ΕΣΗΕΜ-Θ, την ΚΕΔ-ΚΕ, το Τ.Ε.Ε. και την Π.Ο.Θ.Α., εμμέσως δηλαδή και πάλι απ' τους κομματικούς μηχανισμούς των παραπάνω «φορέων». Είναι φανερό λοιπόν ότι τα μέλη του Ε.Σ.Ρ. είναι εξαρχής δεσμευμένα στην εξυπηρέτηση των πολιτικών και άλλων σκοπιμοτήτων των κομμάτων απ' όπου διορίζονται και μάλλον δεν «απολαμβάνουν προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας» όπως θέλει η παράγραφος 2 του άρθρου 1 του παραπάνω νόμου.

Μ' αυτά τα δεδομένα λοιπόν και ενώ ολόένα και περισσότερο ιδιωτικοί σταθμοί καταλαμβάνουν συχνότητες και εκπέμπουν, ήταν φυσικό στις συνεδριάσεις του Ε.Σ.Ρ. για τη χορήγηση αδειών λειτουργίας να κυριαρχήσουν οι πολιτικές σκοπιμότητες - παράδειγμα ή με κάθε μέσο προσπάθειας του Προέδρου και μονίμου κατοίκου... Λονδίνου κ. Δραγτόγλου να μην απορριφθεί η αίτηση για άδεια του «New Channel» των Κούβελα-Μανού-

ση, το οποίο δεν πληρεί ούτε κατ' ελάχιστο τους όρους (Ποιν. 16-2-90, ΝΕΑ 20-2-90) - οι εσωτερικές αμφισβητήσεις και διαμάχες αποχωρήσεις και παραιτήσεις - όπως οι δηλώσεις του μέλους κ. Βγόντζα για τον κατώτερο των περιστάσεων πρόεδρο (ΝΕΑ 2-3-90), η παραίτηση του κ. Αλιβιζάτου (ΝΕΑ 20-2-90), η αποχώρηση του κ. Περγλέγα (Ελευθεροτυπία 14-3-90) - η διακωμώδηση της εξέτασης των αιτούντων με ερωτήσεις του στυλ «Η σύζυγός σας έχει τηλεοπτική πείρα για να προεδρεύει ενός τηλεοπτικού σταθμού;» και οι αντίστοιχες απαντήσεις «Εγώ έχω πείρα, η σύζυγός μου όχι και τόσο» (Ελευθεροτυπία 2-3-90).

Αποτέλεσμα της έλλειψης πολιτικής ανεξαρτησίας και της αδυναμίας συγκρούσε με την ήδη διαμορφωμένη τηλεοπτική πραγματικότητα ήταν η μη-λειτουργία του θεσμού του Ε.Σ.Ρ. και η μετάθεση της λήψης των αποφάσεων για μετά τις εκλογές (Ελευθεροτυπία 14-3-90). Ουσιαστικά όμως αποκαλύφθηκε η ασυμβατότητα και ο καθαρά διακοσμητικός ρόλος του Ε.Σ.Ρ.

Αποκορύφωμα της κρίσης του νέου θεσμού ήταν η παραίτηση του καθηγητού Ν. Αλιβιζάτου, εκπροσώπου του Συνασπισμού του Ε.Σ.Ρ., ο οποίος είχε καθοριστικό ρόλο στη σύλληψη και θέσπιση του νόμου 1866/89. Ταυτόχρονα όμως η παραίτησή του καταδεικνύει και την χρεωκοπία όλων εκείνων των ιδεολογημάτων που συνόδευσαν τη νομιμοποίηση της ιδιωτικής τηλεόρασης. Μ' αληθινά παιδιώνων αφέλεια ο κ. καθηγητής αναφέρει στη δήλωσή που συνόδευσε την παραίτησή του: «Στην απόφαση αυτή κατέληξα με πολλή λύπη, δεδομένου ότι ανήκω σ' εκείνους που πίστεψαν ότι το Εθνικό Συμβούλιο, ως ανεξάρτητη αρχή θα συνέβαλλε στην απελευθέρωση της ραδιοηλεκτρονικής από την κηδεμονία της εκάστοτε κυβέρνησης, ενώ ταυτόχρονα θα την προσέτιζε από τις αθέμιτες επιρροές πολιτικών κομμάτων και ποικιλών συμφερόντων. Δυστυχώς η δέμηνη θητεία μου στο Εθνικό Συμβούλιο ήταν αρκετή για να με πείσει ότι, υπό τις παρούσες συνθήκες, ο θεσμός δεν μπορεί να ανταποκριθεί στην αποστολή που του εμπιστεύθηκε ο νομο-

θέτης. Όχι τόσο διότι στερείται της στοιχειώδους εκείνης υποδομής, που θα του επέτρεπε να ασκήσει με επάρκεια και σοβαρότητα τις αρμοδιότητές του. Αλλά διότι μέλη του συμβουλίου και ισχυρότατοι εκτός αυτού παράγοντες αποδείχθηκαν ανώριμοι να δεχθούν το πρωταρχικό χαρακτηριστικό του: Την προσωπική ανεξαρτησία των μελών του και τη λειτουργική ανεξαρτησία του ως οργάνου» (ΝΕΑ 20-2-90).

Ανώριμος όμως αποδεικνύεται μάλλον ο κ. Αλιβιζάτος γιατί αδυνατεί να καταλάβει (ή προσποιείται ότι δεν καταλαβαίνει), ότι αυτοί ακριβώς οι «ισχυρότατοι παράγοντες» και τα «ποικιλύνημα συμφέροντα» επέβαλλαν την ιδιωτική τηλεόραση και θεωρούν φυσικό να έχουν τον πρώτο λόγο για την πορεία της. Το Ε.Σ.Ρ., κυριολεκτικά έρμαιο των πολυποικλών οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων που συμπλέκονται στο χώρο των Μ.Μ.Ε., δεν αποτελεί ούτε καν, για να θυμηθούμε και κάποιες παλιές θεωρίες περί θεσμών, «θεσμό - πεδίο πραγματικών συγκρούσεων και αντιπαράθεσεων» μια και οι τηλεοπτικοί σταθμοί το παρακάμπτουν και λειτουργούν ερήμην του. Και όμως δεν ήταν δύσκολο να μαντέψει κανείς τον διακοσμητικό ρόλο οποιουδήποτε «θεσμού» στο χώρο των Μ.Μ.Ε. Άλλωστε και η εμπειρία απ' την υπόλοιπη Ευρώπη, δεν είναι διαφορετική (παράδειγμα η αδυναμία στην Ιταλία να «μπει τάξη στον οπτικοακουστικό χώρο» (ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 22-2-90), που θρίσκει τα τελευταία στην επικαιρότητα λόγω του Μπερλουσκόνι). Μήπως λοιπόν, η σύσταση του Ε.Σ.Ρ., αλλά κυρίως και όλη εκείνη η θεωρητική κάλυψη που την ακολούθησε, (όπως όσα αναφέρει παραπάνω ο κ. Αλιβιζάτος) δεν αποσκοπούσε παρά στην ιδεολογική νομιμοποίηση της ιδιωτικής τηλεόρασης σε κάποιους ευαίσθητους κοινωνικούς χώρους που έβλεπαν και θέλουν τώρα με μεγαλύτερο τρόπο την επέλαση των μεγάλων οικονομικοπολιτικών συμφερόντων στους τομείς της πληροφόρησης, της διαχείρισης-εκμετάλλευσης του ελεύθερου χρόνου, της πολιτικής και ιδεολογικής χειραγώγησης εν τέλει των πολιτών;

Κώστας ΚΑΡΑΚΩΤΙΑΣ

Στο Κάιμπριτζ η τύχη ενώνει τέσσερις φοιτητές που τα πεπρωμένα τους θα σκορπιστούν στην περιπέτεια και στον θάνατο. Τρεις άγγλοι κι ένας γάλλος, διαφορετικοί μεταξύ τους μα και μοιραία ίδιοι ζουν τα μεγάλα γεγονότα της Ευρώπης, και τα γεγονότα αυτά θα παίρνουν στη ζωή τους, έτσι που απελπισμένοι κάθε φορά αγωνίζονται να ξερκίσουν την απειλή της εποχής τους.

Ο Ντεόν χρησιμοποεί την Ιστορία μ' ένα ρομαντικό τρόπο. Ο ρομαντισμός αυτός με χίλιες μορφές κυριαρχεί στο μυθιστόρημα. Την μετάφραση έχει κάνει ο Αντρέας Βαχλιώτης.

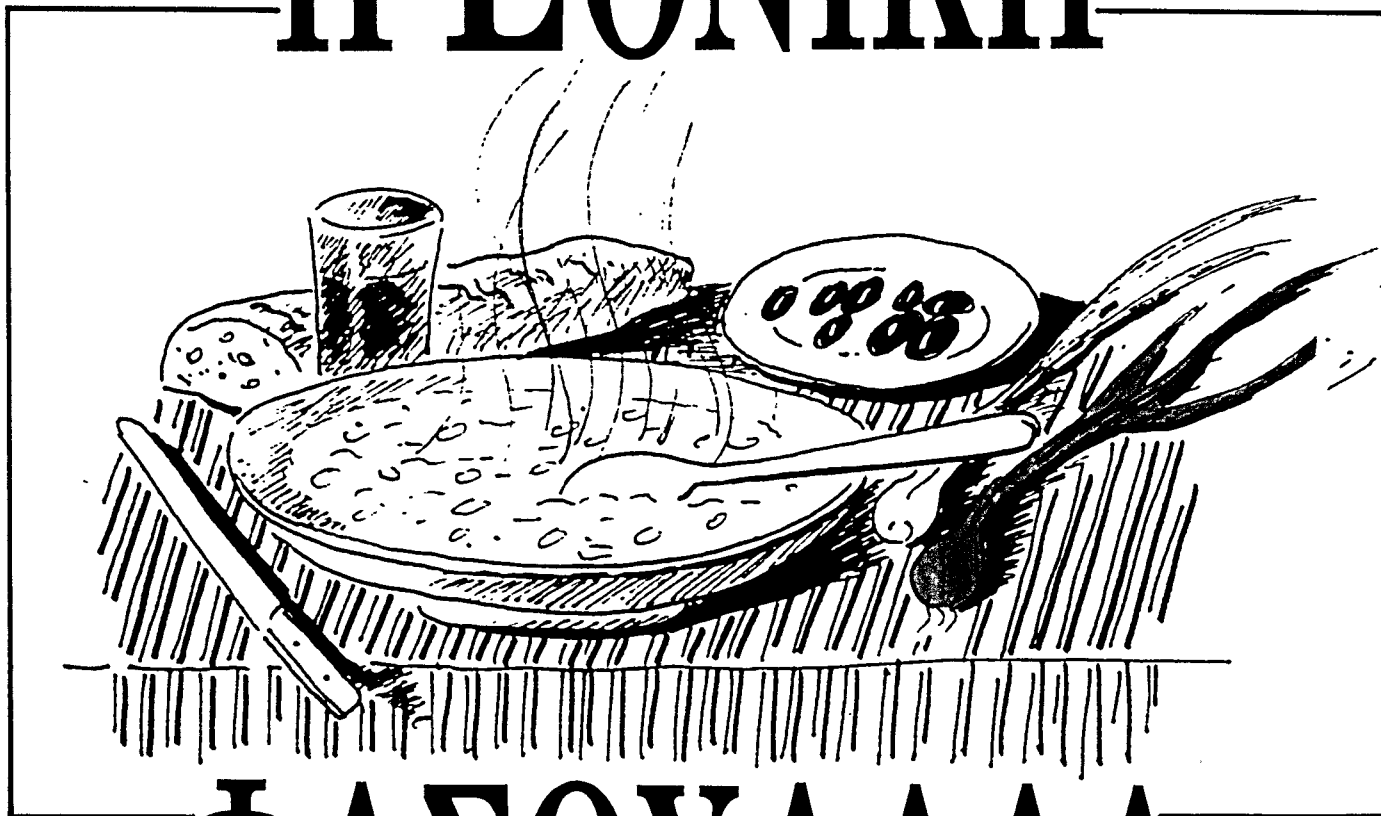
• ΑΛΦΡΕΝΤΕ ΜΥΣΣΕ: «Η ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΗ ΕΝΟΣ ΠΑΙΔΙΟΥ ΤΟΥ ΑΙΩΝΑ ΤΟΥ». Αφήγημα. ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΩΣΤΙΕ. Αθήνα 1990.

Ο Αλφρέντε Μυσσέ γεννήθηκε στο Παρίσι το 1810 και πέθανε το 1857.

47 χρόνια μιας πολυτάραχης ζωής που από μόνη της θα μπορούσε να αποτελέσει το υλικό ενός μυθιστορήματος. Ο Μυσσέ ταξίδεψε, αγάπησε, μίσησε, εκδικήθηκε και έγραψε πολύ. Ποιητής και θεατρικός συγγραφέας ανασταίωσαν τους γύρω του περισσότερο με την ζωή του παρά με το έργο του.

Η ΕΘΝΙΚΗ

Σχέδιο του Σ. Καραβούλη.

ΦΑΣΟΥΛΑΔΑ

του Ηλία Πετρόπουλου

ΜΙΑ ΜΕΡΑ, πριν σαράντα χρόνια, παρούσα στον Πεντζίκη κάποια νεαρή και ωραία ποιήτρια. 'Ο Πεντζίκης, αφού τέλειωσε την καθιερωμένη *ανάκριση*, είπε στο αποσβολομένο κορίτσι: *άντί νά γράφεις ποιήματα, θάτανε καλύτερα νά μάθεις πώς μαγειρεύουν φασουλάδα*. 'Η φράση του Πεντζίκη αποδεικνύει μόν τον παροιμιώδη μισογυνισμό του, αλλά δεν ξέρω αν φανερώνει και την προτίμησή του για τό λαϊκότατο αυτό φαγητό. 'Ο Στρατής Δούκας δεν ξέχασε ποτέ τις φασουλάδες που έτρωγε, γύρω στά 1912, στις λοκάντες της Πλάκας και του Βαρβάκειου (~10 λεπτά την μερίδα, παρακαλώ!). 'Όσο για τόν υποφαινόμενο, δεν μετάνιωσα για τήν μικρή ώδή στην φασουλάδα, που έγραφα και υπόγραφα πρό πενταετίας.

Θεωρούμε τήν φασουλάδα σάν τό κατ'έξοχην ελληνικό φαγητό. Στην χώρα μας γίνεται τόσο μεγάλη κατάρηση του τριγενοῦς και τρικα-

τάληκτου επιθέτου *εθνικός-εθνική-εθνικών*, ώστε ανέτως τό κόλλησα και στην φασουλάδα. 'Ετσι, ή 'Εθνική Φασουλάδα θα βρεί μία θεούλα πλάι στον 'Εθνικό Στρατό. Προσωπικώς, αγαπώ περισσότερο τήν φασουλάδα από τόν στρατό.

'Ελπίζοντας ότι, ή φασουλάδα στην καθαρεύουσα λέγεται *φασούλας* (γενική: *φασουλάδος*), άνέτρεξα σέ διάφορα λεξικά μέ αποτέλεσμα νά μπερδεψτώ έντελώς. 'Αν πιστέψω τόν μακαρίτη 'Ανδριώτη αυτή ή κατάληξη *-άδα* τυγχάνει ενετικής προελεύσεως. Λέω *αυτή* ή κατάληξη (της φασουλάδας), διότι υπάρχει και μία άλλη κατάληξη εις *-άδα*, προερχόμενη από τά παλιά τριτόκλιτα, π.χ. *μονάς* (> *μονάδα*). 'Ο 'Ανδριώτης ένδεχομένως έχει δικιο, άν και διάφορα θηλυκά εις *-άδα* (*αμαξάδα* / *αυτοκινητάδα* / *βαρκάδα* / *μακαρονάδα* / *λεμονάδα*) ίσως θά μάς οδηγούσαν σέ κάποια σπανιόλικη επίδραση, άσκηθεΐσα από τούς έβραίους της Θεσσαλονίκης. 'Ο 'Ανδριώτης (δηλαδή, οι 'Ανδριώτηδες τών πανεπιστημίων

μας) ποτέ του δέν άνέτρεξε στούς ισπανόφωνους έβραίους -ούτε καν στην περίπτωση της λέξης *παλάθρα*. 'Αφήνοντας κατά μέρος τήν *φασουλολογία* (βλέπε: λεξικό Κουμανουδή) κατά τών σοφών καθηγητών, θά δεχτώ ως οίονει ελληνική τήν ιθαγένεια της λέξης *φασόλι*. Λένε ότι, ή αρχική κλασική μορφή της λέξης αυτής ήτο: *φάσηλος*. Πλήν όμως, έδώ και δύο χιλιάδες χρόνια, ύφίστανται διάφορες άλλες παράλληλες μορφές: *φασίολος* (Διοσκουρίδης, Γαληνός) / *φασήλιον* / *φάσηλις* / *φάσουλος*. 'Ο λεξικογράφος Hofmann συσχετίζει τό *φάσηλος* μέ τά *φακός* / *φακή* κτλ. Πάντως, ή (σκοτεινής καταγωγής και άδεδειγτης έτυμολογίας) λέξη *φάσηλος* έτυχε λαμπράς διεθνούς καριέρας.

'Η σταδιοδρομία του *φάσηλος* εναντιάζεται μέ τό λατινικό *phaseolus* (πού ουδόλως περιφρονούσαν οι θαφνοστεφείς Κάτουλος και 'Οράτιος) και τελειώνει μέ τό τούρκικο *fasulye*, πού, έν ταυτώ, σημαίνει: *φασόλι*, *φασούλια*, *φασουλιά*. Οι

τούρκοι πήραν από τήν γλώσσα μας αρκετές ονομασίες φυτών και ζώων (κυρίως, ψαριών), πού πρωτοείδαν στην Μικράν 'Ασία, όπως ακριβώς οι, ως πούμε, άχαιοί έδανείστηκαν πάμπολλες πελασγικές λέξεις. Στην 'Ιταλία οι ελληνικές λέξεις *φασίολος* / *φασούλι* πέρασαν σέ αρκετές διαλέκτους κυρίως μέσω της βενετσιάνικης γλώσσας. 'Ετσι, δίπλα στά βενετσιάνικα *fasólo*, ή, *fasóli*, ή, *fasór* (φασόλι) / *fasolón* (τζιτζυφο) / *fasoléo* (φασουλάκι) / *fasóli negri* κτλ., στέκουν τά ιταλικά *fagioleria* και *fagiolo* (ήδη του 17ου αιώνα). 'Εννοείται ότι, τά παράγωγα και οι παραλλαγές του *fagiólo*, ή, *fasuli* (ένίοτε *pasuli*) κτλ. πολύ γρήγορα έλαβαν διάφορες μεταφορικές σημασίες για νά καταλήξουν σέ κάποιαν από τις πολλές ιταλικές άργκό. Σέ μερικά μέρη ή λέξη *fagiólo* σημαίνει: άρχιδο. Οι γονδολιέρηδες της Βενετίας είχαν τις λέξεις *fasola* και *fasulle* -στους άθυρόστομους γονδολιέρηδες όφείλεται και ή άναιδής παροιμία: *ή πορδή είναι ή ψυχή των φασιλιών*. Σύμφωνα μέ τήν παλιά άργκό της

Ρώμης *fasullo* έσήμαινε: αϊχμάλωτος, ψεύτικος. Μεταπολεμικώς, ή ίδια λέξη σημαίνει άπλώς: ψεύτικος. 'Αλλωστε στην έν γένει ιταλική άργκό (βασιικά της Ρώμης) βρίσκεις πάντα τις λέξεις *fasola* (δαχτυλίδι μέ διάμanti, πού οι μαφιόζοι τό λένε *fagiolo*) και *fasulle* (στριφτό τσιγάρο). Είναι χαρακτηριστικό ότι, κατά τήν άργκό της Ρώμης τό φασόλι άποκαλείται *anérlik* και τά φασόλια *gioielli*. Τέλος, στη Νότια 'Ιταλία τά φασόλια τό λένε *faba Syriaca* και στην Καλαβρία *suriaca*.

Στά παλιά σπανιόλικά υπήρχαν οι λέξεις *faséolo* (φασόλι) και *fasol* (φασόλι, φασουλιά). Οι λέξεις αυτές εξαφανίστηκαν. Σήμερα στην 'Ισπανία διαθέτουν κάποια άλλα συνώνυμα: *judia* (φασόλι) / *judia verde* (φρέσκο φασολάκι) / *judiar* (χωράφι μέ φασουλιές) / *judión* (είδος μικρού φασολιού) / *alubia* (φασόλι) / *habichuela* (φασόλι) / *frijol* (φασόλι). Τό *frijol* κατάφερε νά περάσει τόν 'Ατλαντικό, αλλά στην Λατινική 'Αμερική πήρε τήν μορφή *fri-*

sol. Έτσι λένε, εκεί, τα κοινά φασόλια. Οι λατινοαμερικάνοι, επίσης, τα λένε *chaucha* (στών ένικό). Ειδικότερα, στο Περού και στην Αργεντινή το φασόλι λέγεται *roto*, ενώ στο Μεξικό ονομάζεται *ejote*. Είναι χαρακτηριστική η ονομασία *judia* που πιθανόν δείχνει ότι, οι σπανιόλοι θεωρούσαν τους εβραίους μεγάλους καταναλωτές φασολιών. Άς μὴν ξεχνάμε ότι, οι εβραίοι της Ρόδου έλεγαν την φασουλάδα (*la comida de ronte*, δηλαδή: φαγητό των φτωχών. Κλείνω τὰ της διασποράς της λέξης φασόλι με τὸ ρούσικο φασούλ (=δυστυχώς, δὲν διαθῶ κυριλικά στοιχεία).

Ὁ μέγας Ἀρετίνος ἐπέλεξε τὸ ἐγκώμιον τῆς σαλάτας. Οἱ Ἕλληνες λαογράφοι ἀπεχθάνονται τὴν φασουλάδα. Οἱ Ἕλληνες λεξιμογράφοι περιφρονοῦν τὴν φασουλάδα. Ὁ Λουκάτος, ὁ Ζῶης, ὁ Βοσταντζόγλου, ὁ Ρήγας, ὁ Πολίτης, ὁ Κουμανούδης κ.ά., καθὼς καὶ ἡ Μεγάλη Ἐγκυκλοπαίδεια οὔτε κἀν τὴν ἀναφέρουν. Μὲ τὸ φασόλι καὶ τὰ φασόλια ἡ κατάσταση κάπως βελτιώνεται. Ἡ παροιμία φασούλι τὸ φασούλι / γεμίζει τὸ σακούλι μᾶς φέρνει κατ' εὐθείαν στὸν Πολίτη, ὅπου βρίσκω τὸ γνωμικόν: *μὲ τὸ σούλι / θρᾶζει τὸ φασούλι* (=ἡ τούρκικη λέξη *usul*, κι ὅχι *σούλι* πού νομίζει ὁ Πολίτης, θά πῇ: τρόπος, μέθοδος, ρυθμός, σύστημα...). Ἀπὸ κάπου ἄλλου κλέβω μιά διαφορετικὴ παροιμία: φασουλάκι, φασουλάκι, / κι ἀσπρουλάκι, ἀσπρουλάκι, / ἀδειάζει γρήγορα τὸ σακουλάκι (=ἐδῶ γίνεται συσχετισμός φασουλιῶν καὶ χρημάτων). Πρὶν τὸν Πολίτη ὁ Σπ. Ἀναγνώστου εἶχε δημοσιεύσει στὸ *Γλωσσάριον Λέσθιον* (1903) τὸ λαϊκὸ τραγουδάκι τῆς Μυτιλήνης:

ὡς πότε πλιά φασουλί,

ὡς πότε πλιά κουκιά,

μαγεύειν' ἕνα ρόγχο,

ν' ἀλλάζουν τὰ φαγιά!

Πρὶν προχωρήσω πρέπει νὰ ἐξηγήσω ὅτι ὁ ρόγχος ἦταν ἕνα φαγητό μὲ ἀλεύρι καὶ κρεμμύδια. Στὸ διάσημο λεξικὸ τοῦ Κουμανούδη, πού εἶναι τῆς ἴδιας ἐποχῆς (1900), ἐντοπίζω τὴν λέξη *φασουλοβόλημα*, ἢ, *φασουλοβόλια* (ἀμφότερα τοῦ 1887) μὲ τὸ διαφορετικὸ ὁχλόν: *τὸ κατὰ τὴν ἀπόκρεαν ἐθισθὲν ἀπὸ ἐτῶν τινῶν ἐν τοῖς ὁδοῖς ἐπὶ τοὺς περιπατοῦντας*. Ἡ παρὰδοξὶς αὕτῃ χρησιμοποίηση τῶν φασολιῶν μὲ φέρνει στὸ νοῦ τὸ κατάπλασμα, πού ἔκαναν στὰ Δωδεκάνησα γιὰ τὶς πληγῆς τῶν ζώων, μὲ καρδονιασμένα μαυρομπτικά φασόλια -τὸ ἀναφέρει ὁ Ἀναστάσιος Μ. Καραναστάσης στὴν μελέτη του *Οἱ ζευγάδες τῆς Κῶ* (Λαογραφία, 1952). Δὲν μπορῶ νὰ ξέρω γιὰτί οἱ κύριοι ὀνομάζουν τὸ δρεπάνι *φασούλα*, καθὼς μᾶς βεβαιώνει ὁ Κ.Π. Χατζηγιάννου (Λαογραφία, 1934).

Υπάρχουν καμιά ἐξηνταριά εἶδη φασολιῶν. Σήμερα, πλὴν στὰ κοινὰ φασόλια καὶ στοὺς γίγαντες, βλέπεις διάφορα ἄλλα ποικιλόχρωμα φασόλια λατινοαμερικανικῆς προελεύσεως. Στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα μας κυκλοφοροῦσαν λογγὲς-λογγὲς φρέσκα φασουλάκια καὶ φασόλια ξερά. Στὴν Μεγάλῃν Ἐγκυκλοπαίδεια διαβάζω:

Οἱ φασόλιοι εἶναι σημαντικὴ τροφή τῶν λαϊκῶν ἰδίως τὰ ξέων. Ἐν Ἑλλάδι καταναλίσκονται μεγάλως, περισσότερον ἐξ ἄλλων τῶν ὀσπρίων. Ἡ ἐγχωρία παραγωγή φασολίων δὲν καλύπτει τὰς ἀνάγκας τῆς καταναλώσεως, δι' ὃ εἰσάγονται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ (δηλαδή, τότε, το 1930) περὶ τοὺς 15-20.000 τόννους ἐτησίως. Μεγάλαι παραγωγαὶ φασολίων χωρὶς εἶναι τὰ κράτη τῆς Βαλκανικῆς, καὶ ἰδίως ἡ Ρουμανία καὶ ἡ Σερβία...

Θυμάμαι πολὺ καλὰ τὰ διαλαλήματα τῶν πλανοδίων μανθῆδων πού, μεταξύ ἄλλων, ἀρραδιάζανε διάφορες ὀνομασίαι φρέσκων φασολακίων: *ἀμπελοφάσουλα / τασουλιά* (ἦσανε ψιλὰ-ψιλὰ) / *μάχοι* (λέξι μάλλον ἀραβικῇ, ἐξ οὗ *φασόλος ὁ μάχος*) / *μπαρμπουνία* (θὰ μιλῶμαι γιὰτὰ περαιτέρω). Ὁ Κ.Π. Χατζηγιάννου δημοσίευσε, τὸ 1950, ἕνα κυριώτικο ἔρκοι, ὅπου ἐνυπάρχει ὁ προαναφερθεὶς *μάχος* (= *ἀγαθὸς ὁ νοικοκύρης / πονηρὴ νοικοκυρά / τζιὴν μάχον ἐμαίρεσκεν...*). Τὰ ξερά φασόλια ἦσανε καταταγμένα σὲ ἀντίστοιχες κατηγορίαι. Καὶ μέσα στὴν κάθε κατηγορία ὑπερίσχυαν διάφορα φασόλια κάποιας συγκεκριμένης περιοχῆς. Ἔτσι, λόγου-χάρη, τὰ φασόλια τῆς Καρτιζόδας (νῦν: Πτολεμαῖς) ἦσανε ἱακουστά. Τὰ *μπαρμπουνία* τὰ τρώγαμε εἴτε σάν φρέσκα φασουλάκια, εἴτε σάν φασόλια ξερά. Ὁ φελλοῦν, βέβαια, τὸ ὄνομά τους στὴν κοκκινωπὴ ἀπόχρωσιν τους. Τὰ *μπαρμπουνία* ἦσανε ὁ βασιλεὺς τῶν φασολιῶν. Κι ὅμως, τὰ *μπαρμπουνία* (πασίγνωστα στὴν Ἰταμπὸν καὶ στὴν Θεσσαλονικίαν) δὲν τᾶξεραν στὴν λεγόμενη Παλιὰν Ἑλλάδα. Ἐγὼ μιλῶσαι, κατ' ἐπανάληψιν, γιὰ τὰ βλαχοδερά τοῦ Μοριά πού ἐκπολιτίστηκαν ἀπὸ τοὺς πρόσφυγες. Συνεπῶς, δὲν ἐκπλησσομαι ἀπὸ τὸ γεγονός. Πολλὰ καλὰ φαγητὰ καὶ, κυρίως, μεζελλικὰ κατέβηκαν στὴν Ἀθῆνα μόλις πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν. Ὁ ἄτεος φανταστικὸς τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀνταρτοπολέμου ἔφεραν στὴν πρωτεύουσα τὸ τζατζικί, τὸ πιάζι, τὴν μελιτζανοσαλάτα καὶ τὴν ταραμοσαλάτα πού εἶχανε γευτεῖ, κατὰ κόρον, στὶς ταβέρνες τῆς Θεσσαλονικῆς.

Ἡ ἐκφραστὴ ἢ φασουλάδα εἶναι τὸ φαί τῆς φτωχολογιάς ἀποτελεῖ μίαν ἀπαράδεκτη προχειρολογία. Στὴν πραγματικότητα, τὰ φασόλια ἦσανε χωρισμένα βάσει μιᾶς καθαρῶς ταξικῆς ἱεραρχίας. Τὰ *μπαρμπουνία* (καὶ δὴ: *μπαρμπουνία μὲ ἀγριογούρουνο*) τὰ τρώγαμε ὁ λεφτάδες. Τὰ κοινὰ φασόλια ἦσανε γιὰ τὸν λαόν, τὰ γυφτοφάσουλα τὰ ἀγόραζε ἡ φτωχολογιά, ἐνῶ ἡ ἐσχάτη πλεμπάγια ξέπεφε στὴν περιφρημ *ἐθρέικη φασουλάδα*. Αὐτὰ δὲν τὰ γράφω γιὰ τοὺς λαογράφους, ἀλλὰ γιὰ τοὺς ἀνόητους (μαρξίζοντες) Ἕλληνες κοινωνιολόγους...

Ὁ Πέτρος Βλαστός δὲν ξέρε μῆτε τὰ *μπαρμπουνία*, μῆτε τὰ γυφτο-

φάσουλα. Στὴν παράγραφο γιὰ τὶς σαλάτες δὲν ἀναφέρει τὸ πιάζι, ὅπως στὴν παράγραφο γιὰ τὰ ζουμιά (-σοῦπες) δὲν ὑπάρχει ἡ φασουλάδα -γενικότερα, δὲν σημειώνει τίποτα γιὰ τὰ ὀσπρία. Κι ὅμως, συγκαταλέγει στὰ φυτὰ τὶς λέξεις: *φασούλι / φασουλιά / σάλιαγκας* (εἶδος φασουλίου) / *ἀμπελοφάσουλο / φασουλάκι / χωριατοφάσουλο*. Ὁ Βοσταντζόγλου (πού ἀγνοεῖ, ἐπίσης, τὴν φασουλάδα καὶ τὸ πιάζι) μᾶς παρέχει στὴν παράγραφο 516 (γιὰ τὰ ὀσπρία) τὶς λέξεις: *φασόλος / φασόλι / φασούλι / φασου(λ)ιά / ἀμπελοφάσουλο / μαυρομάτικο / γίγαντες / λότια / μπαρμπουνία* κτλ.

Τὰ *μαυρομάτικα* φασόλια δὲν εἶναι παρὰ τὰ γυφτοφάσουλα. Τὰ λέγαγε ἐτσι, ἐπειδὴ εἶχανε ἕνα σημάδι κοντὰ στὸ φύτρω τους. Ὁ Γεώργιος Α. Ρήγας ἐδημοσίευσε, στὸν δεῦτερο τόμο τοῦ ἀνεκτίμητου συγγράμματός του, τὴν σύντομη παράδοξη: *Γιατὶ τὸ φασούλι ἔχει μπροστὰ μιά μαύρη γραμμίτσα*. Ὁ Βοσταντζόγλου καταγράφει τὰ *μπαρμπουνία* διότι, σάν μικρασιάτης, τὰ ξέρε πολὺ καλὰ.

Ἡ Μαρτίττα Μινώτου ἐδημοσίευσε, τὸ 1934, τὰ *Παραμῦθια ἀπὸ τῆς Ζάκυνθο* -στὸ παραμῦθι Νο 19, τὸ τιτλοφοροῦμενο *Ὁ Μισοκαλάκης* ἐμφανίζεται ἕνα παιδάκι πού ὀνομάζεται *Φασούλης*. Στὸν Μοριά τὸ ἐπώνυμο *Φασούλης* ἦτο ἀρκετὰ γνωστὸ. Δὲν μπορῶ νὰ ξέρω πῶς συντελεῖ τὸ κατέβασμα τοῦ τόνου, οὕτως ὥστε ἀπὸ τὸ *Φασούλης* νὰ περάσουμε στὸ σκωπτικὸ *Φασουλίς*. Ὁ Φασούλης πρωταγωνιστεῖ στὶς σάτιρες τοῦ Σουρῆ καὶ στὸ Κουκλοθέατρο. Κατὰ τὰ φαινόμενα, ἡ λέξη *φασουλίς* ἐσήμαινε ἀρχικῶς: κοντός. Ἔτσι, τουλάχιστο, μᾶς βεβαιώνει ὁ Βλαστός. Ἡ πρότασις αὕτη εἶναι ἀρκούντως λογικῇ, ἀφοῦ καὶ ἄλλα σκωπτικὰ ὀνόματα ἔχουν τὴν ἀφετηρίαν τους στὰ ὀσπρία. Ὁ Κοντορεθυθούλης ξεπηδαῖ μέσα ἀπὸ τὰ νεοελληνικά παραμῦθια, ὅπως κι ὁ δόλιος ὁ Μισορεθύθης, πού κρύφτηκε κάτω ἀπὸ τὸ μαντάρι καὶ τὸν ἔφαγε τὸ βόδι μαζί μὲ τὸ μαντάρι. Στοιχὲς ρυθμικοὺς τυποποιημένους *πρωλόγους* τῶν παραμυθιῶν μᾶς ἀναφερότανε *τὸ κουκί καὶ τὸ ρεθύθι*. Ἡ σαρκαστικὴ λαϊκὴ ἐκφραστὴ *παλικάρι τῆς φακῆς* ἐχρησιμοποιεῖτο σάν χαρακτηρισμὸς τῶν δειλῶν. Πάντως, οἱ τῆνοι τῶν ὁμοίων λέξεων δὲν γίνονται τυχαῖαι. Ὁ Ἕλληνας λαός, ἐν τῇ σοφίᾳ του, ἤξερε ὅτι ἄλλο εἶναι ὁ *φασούλης* καὶ ἄλλο ὁ *φασουλίς*. Οἱ ἀντιστοιχίες *μαγαίρας / μαγαίρας* καὶ *χουλιάρας* καὶ ὁ *χουλιάρας* εἶναι αὐτοὶ πού μεταχειρίζονται τὸ μαχαίρι καὶ τὴν χουλιάραν, ἐνῶ ὁ *μαγαίρας* καὶ ὁ *χουλιάρας* εἶναι αὐτοὶ πού φτιάχνουν (ἢ, πωλοῦν) μαχαίρια καὶ ξύλινα χουλιάρια. Εἰδικότερα, ὁ *μαγαίρας* δὲν εἶ-

ναι παρὰ ὁ μαχαίροβγάλτης, καί, ὁ *χουλιάρας* εἶναι ὁ ἀνακατωσοῦρας, ὁ κουτομπολόης. Πάντως, φαίνεται ὅτι, ἡ ὀνομασία *Φασουλίς* προῦπηξε τοῦ Θεάτρου Ἀνδρεϊκέλων. Ὁ Κοντινιώτης μετονόμασε τὸν πανούργο καὶ μονόφθαλμο *Φασουλί* καὶ τὸν ἐβάφτισε *Πασχάλη*. Ὁ Βοσταντζόγλου ἀναφέρει τὴν λέξη *φασουλίς* (παράγραφος 966), τὸ ὄνομα *Φασουλίς* (παράγραφος 968) καὶ ξανά τὴν λέξη *φασουλίς* (παράγραφος 1291), ὑπὸ τὴν ἐννοίαν: *φαιδρὸν πρόσωπον*. Ὁ Βοσταντζόγλου ἔχει καὶ μιά σχετικὴ λανθασμένη παραπομπή στὴν παράγραφο 1291. Σὲ κάποιο τοπωνυμικὸ τὸ *Φασουλίς* μεταβλήθηκε σὲ *Φασουλάς* (=πρόκειται γιὰ τὴν καθαρὸς ἑλληνικὴ συνοικία, καὶ δρόμο, τῆς Σμύρνης). Στὴν Κύπρο ὑπάρχουν δύο χωριά πού φέρουν τὸ ὄνομα *Φασούλα*.

Στὴν κλασικὴ γαλλικὴ ἀργκό ἡ ἐκφραστὴ *haricot vert* (φασουλάκι) ὑποδηλώνει τὸν: ἀδέξιο κλέφτη. Στὴν σημερινὴ νέα ἀργκό τοῦ Παρισίου (*français branché*) ἡ λέξη *haricot* παναπεῖ: τιποτένιος, νοῦλας. Οἱ νεοῖ Ἕλληνες ἀποκαλοῦσαν τὴν κλειτοριδα *φασουλάκι*. Στὴν τούρκικη ἀργκό τῶν καπανταζῶν ὑπάρχουν οἱ ἐκφράσεις *fasulye mi dedin* καὶ *fasulye yajmak*. Στὴν γλῶσσα μᾶς εἶναι διαδομένες διάφορες λέξεις καὶ ἐκφράσεις: *Καινούργιο φασόλι αὐτό!* (τὸ λέμε στὶς περιπτώσεις δυσάρεστων ἐκπληξῶν -τὸ ἀναφέρει καὶ ὁ Πιτυκάκης στὸ λεξικόν του τῆς Κρήτης), *ἔφαγε φασόλια!* (δηλαδή: γκαστρόθηκε), *τὴν τᾶσα φασόλια!* (τὴν γκάστρωσα), *φασόλιας* (κουτός, γελοῖος), *φασουλία ἔφαγες;* (τὸ λέμε σὲ κάποιον πού κλάνει ἀδέρτα), *πάλι πορδοφάσουλα θὰ φᾶμε;* (ἀνὲν σχολίων), *ἔχει κάτι δοντάρεις σάν φασουλία!*

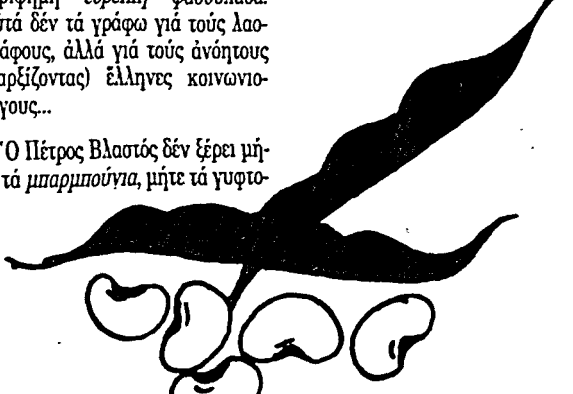
Αὕτῃ ἡ τελευταία ἐκφραστὴ μοῦ θυμίζει ὅτι, οἱ κομπογιαννίτες ἔλεγαν τὰ φασόλια *ἀλογόδοντα*. Καὶ ἀντιστοίχως, οἱ χτίστες τῆς Κόνιτσας τὰ ἔλεγαν *δόντια*. Ἐξάλλου, τὰ μαστορία τῆς Θράκης καὶ τῆς Ἠπείρου, ἀποκαλώντας τὰ φασόλια *πρησκοκοιλία*, ἢ, *φουσκοκοιλία*, εἰδειχναν τὸ πόσο συχνὰ ἐτρώγαν φασουλάδα, συνδεδεμένη ἀπὸ χωριάτικο *καρδοδοῦτο* (ψωμί) καὶ ἀφθονα *καψοκαρδία* (κρεμμύδια). Ἐννοεῖται πῶς, τὴν φασουλάδα τὴν κατεβρόχιζαν μὲ τὸ *κουπί* (χουλιάρη). Στὴν φυλακὴ, ὅταν κάποιος τρώει μὲ λαιμαργία, τοῦ λένε: *βλέπω τραβὰς ἄγριο κουπί!*

Ὁ Νίκος Καρούζος πάντα μὲ γοήτευε μὲ τὴν ποίησίν του καὶ μὲ τὸ λέγειν του. Τὸν παρακολουθοῦσα στὶς ταβέρνες, ὅπου ἀρχίζε τὴν μυσταγωγίαν τῆς νύχτας μὲ μιά καυτὴ φασουλάδα. Ὁ Καρούζος εἶναι ἕνας σοφὸς πού, ὅχι μόνο ζεῖ μὲ ἑλληνικὸ τρόπο, ἀλλὰ γνωρίζει βαθύτατα τὸ γιατί ζεῖ μὲ ἑλληνικὸ τρόπο. Ὁ Ἠλίας ὁ Παπαδημητράκο-πoulos φρονεῖ ὅτι, ὁ *ὑπουλάς* καὶ *ἀκίρηχτος* πόλεμος τῶν νεοελλήνων κατὰ τῆς Ἑλλάδος εἶναι ὁ πλέον *καυσωπτικὸς πόλεμος* στὴν μακροχρόνια ἱστορία τῆς χώρας. Ἡ χώρα μᾶς μαστίζεται ἀπὸ μιά πολιτιστικὴ κρίση. Ἡ

χώρα μπαίνει, τώρα, στὴν χειρότερη φάση αὐτῆς τῆς κρίσης. Ὁ λαός (πού δὲν εἶναι διόλου ἀγνός καὶ ἀθῶος) εὐθύνεται ἐν μέρει γιὰ τὴν κρίση. Τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ τῆς εὐθύνῃς τὸ ἔχει καὶ τὸ κατέχει τὸ Κράτος, ὅπως ἐκφράζεται ἀπὸ τοὺς σάπιους πολιτικάντηδες. Ἐδῶ καὶ σαράντα χρόνια ἡ Ἑλλάδα κατευθύνεται ἀπὸ βάρβαρους πρωθυπουργούς -βάρβαρος ὁ καραβανάς Πλαστήρας, βάρβαρος ὁ ἐγκάθετος Παπάγος, βάρβαρος ὁ ἀξέστος καὶ τυχαρπαστὸς Καραμαλῆς, βάρβαρος ὁ χιτλερίσκος Παπαδόπουλος, βάρβαρος ὁ Ἀνδρέας, κι ἀκόμη πὺ βάρβαρος ὁ προαλειφόμενος Μητσοτάκης. Καὶ δίπλα του ὁ Φλωράκης, ὁ βάρβαρος αὐτὸς χωρικός, πού παρουσιάζει τὴν δίλα του στὰ περιοδικὰ μῶδας καὶ πού, καθὼς ψιθυρίζεται, λαβαίνει μαθήματα ὀρθοφωνίας γιὰ νὰ διορθώσει τὸ μόνο ἑλληνικὸ πρᾶμα πού ἔχει: τὴν προφορά του. Ἡ γενιά μου (δηλαδή, οἱ λογοτέχνες καὶ οἱ καλλιτέχνες τῆς γενιᾶς μου) ἐπηρεᾶν τὸ πᾶν γιὰ νὰ ἀνακόψουν τὴν εἰσβολὴ τοῦ ἀμερικανικοῦ τρόπου ζωῆς. Μὲν ἔτσι μπορῶ νὰ ἰδῶ τὴν προσπάθεια τοῦ Μάνου Χατζιδάκι. Οἱ Ἕλληνες πρωθυπουργοὶ μισοὺν θανάσιμα τοὺς Ἕλληνες συγγραφείς καὶ καλλιτέχνες. Ἡ λεγόμενη Συνειδητὸς τοῦ ἔθνους δὲν ἐκφράζεται ἀπὸ τοὺς πρωθυπουργούς, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Καστοριάδη, ἀπὸ τὸν Καρούζο, ἀπὸ τὸν Φασινάδ, ἀπὸ τὸν Σαχτούρη, ἀπὸ τὸν Ἐλύτη. Οἱ πρωθυπουργοὶ μᾶς εἶναι πολὺ περήφανοι γιὰτί ἔχουν τὴν Ἑλλάδα στὸ εὐρωπαϊκὸ μαντρί. Ἀσφαλῶς, οἱ κύριοι πρωθυπουργοὶ θὰ τὰ κενόμῃσουν χοντρά. Κι ὁ λαός θὰ ἐξαγκαστεῖ ν' ἀλλάξει μοντέλο. Αὕτῃ τῇ φορᾷ ὁ κίνδυνος θὰ ἐκινήσῃ ἀπὸ τὴν Δυτικὴν Γερμανία. Δὲν ἀγαπᾶ τοὺς γάλλους. Ἡ Γαλλία, ὅμως, δὲν ἀπελεῖ τὴν ἐθνικὴ ὑπόστασιν τῆς χώρας μᾶς. Οἱ νέοι μᾶς πρέπει ν' ἀρχίσουν, ἀμέσως, τὴν πολεμικὴν κατὰ τῆς παρὰφθοῦς Δυτικῆς Γερμανίας. Κι ἂν ἐδαεῖσθαι τὴν γνώμην τοῦ Παπαδημητράκοπου εἶναι γιὰτί ὁ Παπαδημητράκοπουλος κατέλαβε, ἦδη, σημαντικὸτα-τη καὶ ἐπιζήλη θέσιν στὴν σύγχρονη πεζογραφία μᾶς.

Γιὰ νὰ ξεχάσω τὰ καθάρματα πού διοικοῦν τὴν Ἑλλάδα, ἐπιστρέφω μὲ χαρὰ στὴν φασουλάδα (ζητώντας συγγνώμην γιὰ τὴν ἀκούσια ὀμοιοκαταληξία).

Στὴν χώρα μᾶς, μεταξύ ἄλλων, ἀπεβίωσε καὶ ἡ ἑλληνικὴ κουζίνα. Τὸ κακὸ ἀρχισε στὶς πρώτες δεκαετίες τοῦ αἰῶνα μᾶς -μὲ τὸν χαρακτηρισμὸ κακὸ ἐννοῶ τὴν ξένη (κυρίως, γαλλικὴ) κουζίνα. Δὲν νομπορῶ τὴν ὄντως μεγάλη γαλλικὴ κουζίνα, πού στέκει ἀνέναντι πλὴν στὶς ἄλλες μεγάλες κουζίνες: τὴν κινεζικὴν, τὴν ἰνδικήν, τὴν ρωμαϊκὴν (καί, ἐν συνεχείᾳ, τὶς τοπικὰς κουζίνες τῆς Ἰταλίας), τὴν περσικὴν, τὴν ὀθωμανικὴν, τὴν ρούσικην. Συμβαίνει νὰ μὴν πιστεύω τοὺς νεοῖ Ἕλληνες, πού οἱ μισοὶ λένε ὅτι δὲν ὑπῆρξε ποτέ κανενὸς εἰδούς ἑλληνικὴν κουζίνα, καί, οἱ ἄλλοι μισοὶ ὅτι ἡ λεγόμενη ἑλληνικὴ κουζίνα εἶναι ὑποκατάστημα τῆς τούρκικης κουζίνας. Οἱ δύο αὐτὲς ἀπόψεις δὲν

στηρίζονται πουθενά. 'Η ελληνική κουζίνα υπήρξε, αλλά ήταν *άραρη*. Θέλω να πω ότι, αναζητούν την ελληνική κουζίνα μέσα στις πομπώδεις οπεσιαστικές, μέσα στα ανύπαρκτα άρχοντικά της έντοπαρκτης άριστοκρατίας μας, μέσα στους νόθους όδηγους μαγειρικής, μέσα στους παλιούς καταλόγους *καλών* εστιατορίων. Οι λαογράφοι δεν έψαξαν ποτέ για να έντοπισουν την αληθινή κουζίνα των γαριδάων μας. Καί μερικές φορές επικαλούνται τα φαγητά των γάμων, ή των Χριστουγέννων, τό ψητό άρνι, τό κοκορέτσι, ή κάτι πού να ξενοφέρνει (όπως τό κορφατικό *σοφριτό*), ή κάτι πού έγινε πιά της μόδας (όπως τό *σπετζοράι* -θέβαια, άλλοτε είχε άρβαντική όνομασία). Θεωρώ τίς λίστες των εστιατορίων σπουδαία πηγή πληροφοριών, εφάμιλλη των οδηγών μαγειρικής. Όμως, τά εστιατόρια είχαν (καί έχουν) μιάν κοινωνική-οικονομική κλιμάκωση. 'Υπήρχαν τά ακριβά ρεστοράν (τα παλιότερα άνήκαν σέ όμώνυμα ξενοδοχεία), τά μικροαστικά μαγειρεία (για ύπαλλήλους, έργενηδες καί φοιτηταρίο), καί, οι λαϊκές λοκάντες. Οι λίστες άντανακλούν τίς δύο πρώτες περιπτώσεις, άφού οι λοκάντες δεν έτύπωναν κατάλογο-έκει ό πελάτης είτε έπλησίαζε στήν κουζίνα καί έβλεπε *ιδίως* όμωσιν τά φαγητά, είτε άκουγε τό γκαρσόνι νά τά άπαγγέλει άπνευστί. Στά *καλά* ρεστοράν δεν υπήρχαν, πλέον, ελληνικά φαγητά. 'Η λέξη *φασουλάδα* (ή, *γουθαρλάκια*, ή, *κεφτέδες*, ή, *σπανακόπιτα*) ήτο άπαγορευμένη. Στίς λοκάντες έπιώωνε θριαμβευτικός ή ελληνική κουζίνα. Στά μικροαστικά εστιατόρια έβασίλευε μιάν μπασταρδεμένη κατάσταση.

Οι όδηγοί μαγειρικής κωδικοποιούν την έν Έλλάδα ξένη (διάβαζε: γαλλική) κουζίνα. Είναι άρκετό νά σταθώ σέ δύο όδηγούς: στόν Τσελεμεντέ καί στήν Παραδείση. 'Ο Τσελεμεντές έκφράζει την εισβολή της ξένης (: γαλλικής) κουζίνας στήν Έλλάδα, στίς άρχές του αιώνα μας. 'Η Παραδείση καταγράφει, μεταπολεμικά, την όριστικοποίηση της νίκης της ξένης μαγειρικής -ή Παραδείση διανθίζει τό βιβλίο της καί μέ συνταγές της Ισπανικής, ή, Ιταλικής κουζίνας. 'Η εισβολή καί ή καθιέρωση της ξένης κουζίνας γίνεται πιά άπτή στήν περίπτωση της ζαχαροπλαστικής -ή σοκολατίνα κατετρόπως τό γαλατομπούρεκο, ή πάστα άμυγδαλού έδοφορήσε τόν σπιτικό χαλδά. Πρός ένίσχυση των άπόψεών μου, θά προσφύγω καί στό *Σαβουάρ-θιθρ*, καθότι οι δυστυχείς νεοέλληνες άλλαξαν (όχι μόνο τά είδη διατροφής, αλλά) καί τόν τρόπο όπου έτρωγαν. Μέσα σέ έκαστό χρόνο οι συμπατριώτες μου έξελίχθηκαν άπό όλοζώντανα πλάσματα είς πιθήκους...

'Ο Τσελεμεντές καί ή Παραδείση ήσαν άναγκασμένοι (για νά πουλήσουν άντίτυπα) νά καταγράφουν καί άρκετά φαγητά της ελληνικής κουζίνας. Μά, αυτά τά φαγητά είναι δοσμένα μέ σαφώς εύρωπαϊζουσες ρετισέτες. 'Ο Τσελεμεντές, μάλιστα, πάσχει άπό τό άθεράπευτο *σύνδρομο της φαρίνας* -δόακίς τό φαγητό δεν *δένει*, *δόακίς* ή σάλτσα

είναι νεροπούλι, δίνει την προσταγή νά άραιώσουν κανα-δυό κουτάλια άλεύρι καί, μετά, νά τό χύσουν στήν κατσαρόλα. 'Η λύση του Τσελεμεντέ ίσως νάναι θαυματουργή, όμως δεν έχει καμιά σχέση μ' αυτό πού έκανε ή μάνα μας. Γιατί, ή μάνα μας ήξερε ότι, στήν *πολιτική φασουλάδα* έπρεπε νά βάλεις μέσ στή χύτρα μιάν πατάτα (κι όχι άλεύρι!)

Συγκεκριμένα, ό Τσελεμεντές παρουσιάζει τίς έξής *έλληνοπρεπείς* συνταγές:

σουπά φασόλια

Μεταξύ των όσπρίων τά όποία άπαιτούν μούσκεμα επί μερικής ώρας έντός νερού, προτιμώ τεθόν νά θράσουν, είτε καί τά φασόλια. Καί τά πλέον κακόδραστα όσπρια, όταν μουςκευθούν πάντως θά γίνουν καλλίτερα, παρ' ότι θά έγένοντο μη μουςκευμένα. Έκτός τούτου, τά μουςκευμένα όσπρια θράζουν κατ' άλύ ταχύτερον, όποτε κερδίζουμε καί χρόνον καί καύσιμον ύλην.

Άφού μουςκευθούν επί μερικής ώρας, ξεπλύνονται ταυτα καί τίθενται νά θράσουν μέ άνάλογο νερό, προσθέτουμε δέ διάφορα χόρτα, ήτοι κρεμμύδια, καρότα, σελίνου καί μαϊνάνου ρίζας, κομμένα πολύ ψιλά, (ή άνάλογα αυτών ποικίλλει κατ' άς όρέξεις, ό μέσος όρος όμως διά μισήν όκάν φασολίων είναι 50-60 δράμα κρεμμύδια, 40-50 δράμα καρότα, καί 30-40 δράμα ρίζας σελίνου καί μαϊνάνου). Έπίσης, εάν θέλωμε προσθέτουμε καί ντομάταν άνάλογον συνάμα δέ καί λάδι, καί άφίνομεν ταυτα νά θράσουν μέχρς ότου χυλώσουν.

Έάν τυχόν δέ ταυτα δεν είναι καλόδραστα καί συνεπώς δεν χυλώνουν, τότε άναλύομεν 1-2 κουταλιές άλεύρι μέ νερό καί τό ρίπνομεν προτού τά άποσύρωμεν της φωτιάς.

φασόλια ξηρά γιαχνί

Δόσεις διά μιάν όκάν φασόλια:
70-75 δράμα λάδι
4-5 κρεμμύδια μέτρια
2 κουταλιές ντομάτα μπελιέ ή άνάλογον πουρέ μπιτίλιας ή κυτίου
3-4 κουταλιές μαϊνάνον
άλας, πιπέρι καί νερό άνάλογον.

Κατά δύο τρόπους πρέπει νά γίνη τό μαγείρεμά των. Κατά τόν ένα θέτομεν τά φασόλια άφ' έσπέρα νά μουςκευθούν είς κρύο νερό επί 8-10 ώρας. Όποτε έτοιμάζομεν την σύβραση όπως περιγράφεται άνωτέρω καί διά τά άλλα γιαχνιά καί στραγγίζομεν τά φασόλια καί τά ρίπνομεν νά θράσουν μέχρς τέλους. Κατά τόν άλλον τρόπον θέτομεν τά φασόλια, ξηρά όπως είναι, χωρίς νά μουςκευθούν, παρ' όμύον νά πλυθούν, νά θράσουν μέ νερό, (όπως διά σουπαν δηλαδή) καί άφού μουςκευθούν, κάμνομεν την σύβραση όπως άνωτέρω καί τά στραγγίζομεν καί τά ρίπνομεν είς αυτήν νά θράσουν τελειωτικά, αντί άλλου νερού δέ θέτομεν άπό τόν ζωμό τους πού έθρασαν.

Νομίζω ότι, ό Τσελεμεντές μιλάει, καί στίς δύο προαναφερθείσες περιπτώσεις, για την κλασική φασουλάδα. Μόνο πού είναι μπερδεμένος. Στόν καιρό μας είχαμε την *κόκκινη φασουλάδα* καί την *άσπρη*

φασουλάδα, όπως άκριβώς είχαμε την *κόκκινη μακαρονάδα* (μέ μπόλικη σάλτσα) καί την *άσπρη μακαρονάδα* (παπαλισμένη μέ κεφαλοτύρι).

σουπά φασόλια πουρέ

Καί ή έν λόγω σουπά παρασκευάζεται άκριβώς όπως ή προαναφερθείσα σουπά των χόρτων. Είναι δέ πλέον προσιτή αυτή, είς περίπτωσην καθ' ήν άπομένει σουπά φασόλια καί θέλομεν νά την μετατρέψωμεν είς άλλο τί είδος σουπας.

Περνώμεν τότε τά φασόλια μέ τόν ζωμό τους άπό τρυπητό ψιλό, τά θέτομεν νά πάρουν θράση άνακατεύοντες διαρκώς διά νά μή πιάσουν, καί άποτελειώομεν την σουπάν όπως καί την των χόρτων, προσθέτοντες καί τηγανισμένα ψωμάκια (κρουτόν).

φασόλια ξηρά πλακί

Θέτομεν τά φασόλια νά μουςκευθούν άφ' έσπέρας ή 8-10 ώρας πριν καί καίτοιιν τά θέτομεν νά θράσουν όπως συνήθως διά σουπαν μέ την διαφοράν ότι θά βάλλωμεν πολύ άλιγώτερο νερό (όσο, όσο άρκει ώστε, άφού θράσουν, νά μέινουν μέ μιάν σάλτσαν άραιάν).

Ρίπνομεν δέ είς αυτά άρχικώς τά θράσουν μαζί όλίγα κρεμμύδια κομμένα χονδρά καί μερικά καρότα, έπίσης κομμένα είς μέγεθος ενός είκοσαλέπτου νικελ καί όλίγας ρίζας μαϊνάνου ή σελίνου καί τό άνάλογον λάδι, άλας καί πιπέρι.

Έδώ, ό Τσελεμεντές (έκτός άπό τό άκατανόητο μίσος του προς την λέξη *φασουλάδα*) έξχασε νά μάς πεί, άφ' ενός, ότι μιλάει για την θεσπέσια *ταθαροφασουλάδα*, καί, άφ' έτέρου, ότι τά φασόλια πλακί τά ψήνουν στόν φούρνο καί, μάλιστα, για νάναι νόστιμα πρέπει νά τ' άρπάξει ή φωτιά καί έμπλέον, νά πέσει πάνω στό γκιουθέτσι λιγουλάκι κάπνα καί στάχτη -αυτή είναι ή ξακουστή *κανέλα* του φούρνου, όπως τη λέγανε οι παλιοί φουρνάρηδες.

φασόλια ξηρά σαλάτα

Τά θέτομεν νά θράσουν μέ νερό καί άλας (όπως διά σουπαν δηλαδή) καί άμα θράσουν τά στραγγίζομεν καλά καί τά άναμειγνύομεν μέ σάλτσαν Βινγκρέτ.

Είναι τό γνωστό πιάζι. Μόνο πού τό πιάζι θέλει μπόλικο ψιλοκομμένα κρεμμύδι. 'Αλλά, τό ψιλοκομμένο κρεμμύδι ό Τσελεμεντές τό θρίσκει χυδαίο, γιατί προφανώς του θρόμαγε.

άρνι μέ φασόλια ξηρά

Δόσεις διά 8-10 άτομα:
1 όκά κρέας άρνίου
300 δράμα φασόλια ξηρά
2-3 κουταλιές της σουπας ντομάτα μπελιέ ή
100 δράμα ντομάτα πουρέ
3-4 κρεμμύδια, όλίγον μαϊνάνον ψιλό, άνάλογον βούτυρο, άλας, πιπέρι, νερό κτλ.

1 κουταλιά της σουπας άλεύρι.

Θέτομεν άφ' έσπέρας τά φασόλια είς κρύο νερό νά παραμείνουν μέχρς της έπομένης διά νά μουςκευθούν καλώς (τό μούσκεμα των φασολίων καθώς καί όλων των όσπρίων είναι άπαραίτητον, διά νά θράζουν ταχύτερον καί καλλίτερον). Τά ξεπλύνομεν δέ καί τά θέτομεν κατόπιν νά θράσουν μέ νερό καί όλίγον άλας.

Έν ώ μεταξύ κόπομεν τό κρέας, όπως συνήθως δι' έντραδάς καί τό καθυρδίζομεν μέ άνάλογο βούτυρο καί μέ τά κρεμμύδια, άμα δέ ξανθίσουν τά κρεμμύδια, ρίπνομεν μιάν κουταλιάν της σουπας άλεύρι, τά άνακατεύομεν νά άναμιχθούν καλώς καί ρίπνομεν τό άνάλογον νερό (όσο όσο άρκει νά καλυφθή σχεδόν τό κρέας), συνάμα δέ την ντομάταν, τό μαϊνάνον, άλας, πιπέρι καί εάν θέλωμε καί όλίγον δυόσμον. Σκεπάζομεν την κατσαρόλαν καί τά άφίνομεν νά σιγοβράζουν μέχρς ότου πλησιάζη νά θράση έντελώς τό κρέας. Έάν δέ έχουν θράσει καί τά φασόλια νά στραγγίζομεν καί τά ρίπνομεν είς τό κρέας νά θράσουν μέχρς ότου θράση καί τό κρέας, συνάμα δέ άπορροφηθή ό πλείστος ζωμός καί άπομείνη τώσος όσος χρειάζεται ή σάλτσα. Σημειώομεν όμως ότι τά φασόλια, προτού τά ρίψωμεν είς τό κρέας, πρέπει νά είναι έντελώς θρασμένα καί είς βαθμόν πού νά λυώνουν, ούτως πως δέ κατορθώσι ώστε νά χυλώσουν καί άποτελεσθή μιάν σάλτσα δεμένη έντός του φαγητού.

Έάν θέλωμε δυνάμεθα νά προσθέσωμεν καί τόν ζωμό ή μάλλον την όλη ούσιαν των φασολίων είς τό φαγητόν. Έν τούτη περίπτωσηί θέτομεν άλιγώτερο νερό είς τά φασόλια νά θράσουν, καί άλιγώτερον άλας έπίσης, ούτως ώστε άμα θράσουν ταυτα νά άπομείνη όλίγο νερό, τό κρέας. Έπειδή δέ ή σάλτσα του φαγητού θά γίνη τότε πολύ άραιά, την στραγγίζομεν, άφού θράση καί τό κρέας έντελώς, έντός τηγανιού ή άλλης κατσαρόλας καί την θέτομεν είς δυνατήν φωτιάν νά πυκνωθή άνακατεύοντες έννοείται διαρκώς διά νά μή πιάση καί την ρίπνομεν τότε είς τό φαγητόν. 'Η αντί όλων αυτών, δυνάμεθα νά θράσωμεν άπό την προηγουμένην τά φασόλια, καί την έπομένην ρίπνομεν τόν ζωμόν τους είς τό κρέας αντί νερού, καί άμα θράση τό κρέας προσθέτομεν καί τά φασόλια.

Δέν θά παρουσιάσω τίς ρετισέτες της Χρύσας Παραδείσης, γιατί άντιγράφει, έν πολλοίς, τόν Τσελεμεντέ. 'Η Παραδείση μάς δίνει τέσσερεις φασουλάδες (: *φασόλια σουπά* / *φασόλια γιαχνί* / *φασόλια πλακί* / *φασόλια γίγαντες πλακί*) πού, ούσιαστικάς, είναι δύο.

Γιά άλλη μιá φορά βρίσκομαι μπρός στίς συνηθισμένες ασάφειες. Τά *φασόλια σουπά* της Παραδείσης ίσως νάναι ή *άσπρη φασουλάδα*, έννó τά *φασόλια γιαχνί* μάλλον είναι ή *κόκκινη φασουλάδα* (μέ *κόκκινη γλυκειά πιπεριά*, τονίζει ή γαστρονόμος μας, πού μοιάζει νά τρέμει τίς *τσούσκες*). Έξάλλου, πίσω άπό τά *φασόλια πλακί* μόλις καί κρύβεται τό πιάζι. Τέλος, ή Παραδείση μάς περιγράφει κάποια άλλα *φασόλια στό φούρνο*, πού άνάγονται στήν σπανιόλικη κουζίνα, καί, μάς προσφέρει μιάν άναγνωσιαστική σαλάτα: *φασόλια μέ τόννο*.

Δέν μπορώ νά φανταστώ άπό πού άρύονται τίς πληροφορίες των οι συγγραφείς οδηγών κουζίνας. Καί

δέν καταλαβαίνω γιατί δέν ρωτάνε τίς γριούλες, γιατί δέν βλέπουν *καργακίολη* (-*βάλε σάλτσα*), γιατί δεν διαβάζουν την *Βαβυλωνία*, ή Παπαδιαμάντη, ή Καρκαίτσα...

Είναι φυσικό. 'Η σημερινή νεολαία δεν μπορεί νά ξέρει τίς διαφορές ποικιλίες φασολιών, όπως άδυνατεί νά ξεχωρίσει στά μπιζελαιοδή τόν *άρακά* άπό τόν *τραμό*. Σύμφωνα μέ τίς προσωπικές μου έμπειρίες καί ένθυμήσεις, θά παρουσιάσω τίς παρακάτω φασουλάδες, πού, κάποτε-κάποτε, δεν είναι είμή παραλλαγές του ίδιου φαγητού:

ή άσπρη φασουλάδα

Είναι μιá συνηθισμένη φασουλάδα, άπ' όπου άπουσιάζει έντελώς ό ντοματοπελέτης.

ή κόκκινη φασουλάδα

Κοινή φασουλάδα μ' όλα της τά υλικά, σύν πελτές ντομάτας. Είναι μάλλον σουπά.

ή πολίτικη φασουλάδα

Είναι πιό πηχτή άπό την *κόκκινη φασουλάδα* -άν καί ή *πολίτικη* γίνεται μέ τά ίδια υλικά (φασόλια + κρεμμύδια + καρότο + σέλινο + μαϊντανό), όπου προσθέτουμε μιá-δυό μικρές πατάτες για νά χυλώσει τό ζουμί. Όταν οι πατάτες θράσουν τίς τραβάμε, τίς λυώνουμε μέ τό πηρόνι καί, μετά, ξαναρίχνουμε αυτόν τόν *πολίτ* στήν κατσαρόλα. Είναι προτιμότερο νά τρώς την *πολίτικη φασουλάδα* την έπομένη μέρα, όποτε είναι πιό σφιχτή καί πιό νόστιμη. Δεν χρειάζεται νά προσθέσει έπαίνους για την φημισμένη κουζίνα της Πόλης. Κι άν θέλετε λεπτομέρειες, διαβάστε τά βιβλία της συχαρεμένης 'Ιορδανίδη.

ή χωριάτικη φασουλάδα

Τήν βλέπω σάν την καθεαυτού έλλαδική φασουλάδα. 'Υλικά: κοινά φασόλια + καρότα + κρεμμύδια + σκόρδο + κόκκινες ντομάτες + λάδι + άλάτι + πιπέρι. Δεν πρέπει νά τηγαρίζεις τά κρεμμύδια (όπως στήν περίπτωση της *πολίτικης φασουλάδας*), γιατί τό φάι θά γίνει βαρύ. Μέ τό πρώτο θράσιμο χύνεις τό φασουλόνερο καί ξαναβάζεις άλλο καυτό νερό, όποτε προσθέτεις όλα τά καρυκεύματα. Προσοχή: δεν νοείται *χωριάτικη φασουλάδα* δίχως *τσούσκα* (μακριά *κόκκινη* καυτερή πιπεριά), ή *σάτα* (μικρή *κόκκινη* καυτερή πιπεριά). 'Η *χωριάτικη φασουλάδα* είναι πολύ ψυχολογιστικό φαγητό. Τήν έτρωγαν οι βουνίσιοι καί, έπίσης, στήν Μακεδονία όπου κάνει άγριο χειμώνα. 'Η *χωριάτικη φασουλάδα* σερβιριζότανε στά χάνια. Μάλιστα, στά πηλιορείτικα χάνια ήτο τό αγαπημένο έδεσμα των άγωνιάτηδων, των *κυριαζήδων*.

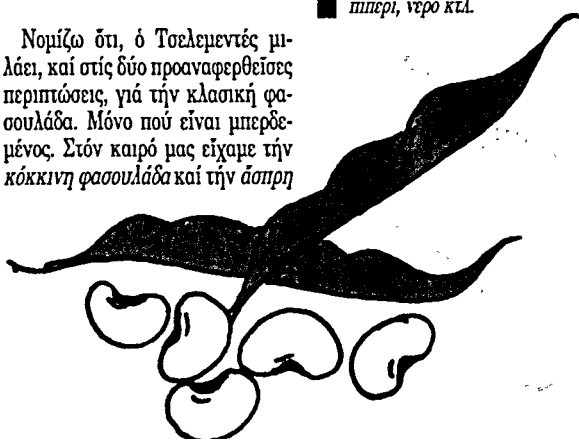
ή φασουλάδα μέ λαρδί

Είναι ή *χωριάτικη φασουλάδα* ένισχυμένη μέ κοματάκι λαρδί. Τήν προσέφεραν στό χάνι του Μπράλου.

ή τσούμα

Τήν έφτιαχναν κάποτε στά Γρεβνά. Βρασμένα φασόλια, στραγγισμένα, μετά στουμισμένα καί άρτυμένα μέ σκόρδο. Είναι άξιοσημείωτη ή παρουσία του σκόρδου, άφού ή φασουλάδα (κι όλα τά όσπρια: ρεβύθια, φακές, φάβα), τρώγονται συνοδεία ωμού κρεμμυδιού.

τό πιάζι

Βράζεις σκέτα φασόλια, τά στραγγίζεις έντελώς, τά σερβίρεις κρύα, πασπαλιμένα με μπόλικο φιλοκομένο κρεμύδι καί μαϊντανό. Τά περεχύνεις με λαδόξιδο. Τό πα-
ραδοσιακό πιάζι γινότανε με *μαυρομάτικα* φασόλια (γυφτοφάσου-
λα). 'Η λέξη *πιάζι* είναι τουρκικής καταγωγής, αλλά δέν ξερούμε αν τό φαγητό *πιάζι* ανήκει στην όθωμανική κουζίνα. Στην Τουρκία ή λέξη *piyaz* σημαίνει μεταφορικώς: αύλο-
κολακεία, κωλογλειψίμο.
τό πιάζι της φυλακής

Στην φυλακή κάνουν συχνά φασουλάδα καί γιαυτό οι κατάδικοι καμιά φορά τη βαριούνται. Τότε, παίρνουν την μερίδα της φασου-
λάδας, πηγαίνουν στην θρύση καί ξεπλένουν τά φασόλια με άφθονο νερό, τά στραγγίζουν καλά, προσ-
θέτουν φιλοκομένο κρεμύδι καί λαδόξιδο, καί, συνεπώς, φτιάχνουν ένα αυτόσχέδιο πιάζι. Οι κατάδικοι άγαπούν τά κρεμύδια, γιατί φέρ-
νουν ύπνο.

ή φασουλοσαλάτα

Είναι ένα είδος εκσυγχρονισμέ-
νου πιάζι. Βράζεις γυφτοφάσουλα, τά στραγγίζεις, τά περεχύνεις με λαδόξιδο όπου προσθέτεις μουστάρ-
δα. 'Αν θές, τά εμπλουτίζεις με πι-
περιές ψητές, με μύδια, ή γαριδά-
κια κτλ. 'Η επίδραση της ιταλικής κουζίνας είναι φανερή.

τά φασόλια μπλούμ

Φασουλάδα έντελώς άραιή. Πρό-
κειται για εϊρωνικό χαρακτηρισμό, παρά για ιδιαίτερο φαγητό. 'Η έκ-
φραση πέρασε στον λαό από την άρ-
γκό της φυλακής καί του στρατώ-
να, όπου, όμως, την συναντάς σάν *πατάτες μπλούμ* (δηλαδή, άραιό γιαχνι με πατάτες). Πάντως, συχνά οι *πατάτες μπλούμ* (ή, τά *φασόλια μπλούμ*) γίνονται αίτια εξεγέρσεων στις φυλακές. 'Η σχετική δυσφορία των καταδίκων εκφράζεται πάντα με τό κλασικό αναποδογύρισμα του καζανιού. Αυτό τό έθιμο πέρασε στους μάγκες μας από τους καπαν-
ταήδες της 'Ισταμπούλ, πού αντι-
γράφανε τό άνάλογο έθιμο των γε-
νιτσάρων.

τά μπαρμπούνια

Οι καλοί νοικοκυραίοι αγοράζα-
νε τό καλοκαίρι τέσσερεις-πέντε όκάδες φρέσκα *μπαρμπούνια* καί τά άπλώναν στην ταράτσα για νά ξεραθούν. Μετά τά ξεφλουδίζουν κι έτσι είχανε για τό χειμώνα κάπου δύο όκάδες *μπαρμπούνια* ξερά. Τά *μπαρμπούνια* χυλώνουν πολύ κα-
λά. Στην Μακεδονία τά μαγειρεύ-
ουν πάντα με μία *τσούσκα*. Είναι φαγητό πού τραβά τό μπρούσκο κρασί. 'Η *τσούσκα* καίει τόσο πολύ πού σέ πάνει πονοκέφαλος. 'Η κα-
τανάλωση καυτερών πιπεριών όφειλεται σέ ολάδικη επίδραση. Οι καλύτερες *τσούσκες* (άλλα καί οι καλύτερες γλυκές σαρκώδεις πιπε-
ριές) γίνονται στην Φλώρινα.
μπαρμπούνια
με άγριογούρουνο

Τά συνηθίζουν στην Θεσσαλονί-
κη, όπου βρίσκεις άγριογούρουνο όλο τό χρόνο. Τό κρέας του άγριο-
γούρουνου έχει βαρύ ζύγι. Καί γιαυτό αγοράζουν πάντα διπλάσια ποσότητα. Δέν τό χωρίζουν σέ με-
ρίδες, αλλά τό κόβουν σέ μικρά κο-
ψίδια. Ούσιαστικά, τά *μπαρμπού-
νια* με *άγριογούρουνο* είναι ένας χυλός, εϊκαιρικώς νόστιμος καί

θεραπευτικός. Την σπεσιαλιτέ αυτή την τρώνε πάντα μεσημέρι Κυρια-
κής, συνοδεία μαύρου κρασιού. Μετά τό γεύμα απαραίτητος ένας καλός ύπνος. Ποτέ δέν μαγειρεύ-
ουν, κατακαλόκαιρο, *μπαρμπούνια* με *άγριογούρουνο*.

φασόλια με μισοχαράκι

Τά αναφέρει καί ή *Μεγάλη Έγ-
κυκλοπαίδεια*, σέ άρθρο γραμμένο μάλλον από τόν γνωστό μας γασ-
τρονόμο. Συνηθισμένη φασουλά-
δα με μερίδες από μισοχαρίσιο κρέας. Τό κρέας πρέπει νάναι από την πλάτη του μισοχαριού.

ή ταβαδοφασουλάδα

Τή λένε έτσι γιατί γίνεται πάντα σέ ρηχό ταβά, σέ γκιουβέτσι, σέ μι-
κρή λαμαρίνα. Την πίνουν στον φούρνο. Τά φασόλια τά μουσκεύεις άποθραδής, τά ξεπλένεις, τά νερο-
θράζεις καλά, τά άπλώνεις στον τα-
βά, τά περεχύνεις με σάλτσα καί λοιπά καρυκεύματα (άπαίτεϊται πολ-
ύ-πολύ μαυροπίπερο) καί τά βά-
ζεις στο φούρνο νά ροδοκοκκινί-
σουν. Φαγητό βαρύ καί νόστιμο. Τό λατρεύουν οι μπεκρήδες. Τό λένε καί *φασόλια πλακί*, αν καί αυτό τό φαγητό μπορεί νά γίνει στην κα-
τορώλα δίχως νά μπει στον φούρ-
νο.

γίγαντες στο φούρνο

'Η γνωριμία του λαού μας με τους γίγαντες μόλις καί ξεπρνάει τόν μισό αιώνα. Προπολεμικώς, οι *γίγαντες* έθεωρούντο σχεδόν είδος πολυτελείας. 'Η μόδα των φαγητών με γίγαντες (είτε *πλακί*, είτε *πιάζι*) λανσαρίστηκε από τις κοσμικές τα-
βέρνες. Οι *γίγαντες στο φούρνο* πα-
ρασκευάζονται όπως άκριβώς τά κοινά *φασόλια πλακί*. Σήμερα προσθέτουν καί κοματάκια μπεί-
κον. Οι *γίγαντες στο φούρνο* άπαί-
τούν πολυ-πολύ μαϊντανό.

ή εθρέικη φασουλάδα

Στό βιβλίο του Ι.Α. Μатарάσσο *Κι όμως όλοι τους δέν πέθαναν* (1948) κάποιος όμηρος, ενώ άφη-
γέιτο την τραγωδία του στά χιταερι-
κά στρατόπεδα θανάτου, αναφέρθη-
κε στο φαγητό *φασόλια άλά-εθρέϊ-
κά*. 'Ο Μатарάσσο δέν επεξήγησε πε-
ρί τίνος πρόκειται, γιατί δέν ήξε-
ρε περί τίνος πρόκειται. 'Ο γιατρός Μатарάσσο ήτο μπουρζουάς καί την *εθρέικη φασουλάδα* την έτρωγε μόνον ή πλεμπάγια. Για τόν ίδιο λόγο δέν βρίσκει αυτό τό φαγητό καί στο μεγάλο λεξικό του Νεχμά. Είμαι άναγκασμένος νά πληροφο-
ρησω σχετικώς τόν άναγνώστη μου...

Στην Θεσσαλονίκη υπήρχαν (ί-
σως νά υπάρχουν ακόμη) κάποι με-
γάλα σφαγεία. Έχω πλήρη γνώση της λειτουργίας αυτών των σφα-
γείων (-όπου, συχνά, όδηγούσα εκεί τόν περιδεή Γιώργο 'Ιωάννου, πού, τελικώς, έγραψε κι ένα κείμε-
νο για τά χασαπάκια καί τούς ταμ-
πάκηδες). 'Η σφαγή των *μεγάλων* ζώων (ταύροι, αγελάδες, μισοχάρια) γίνεται μ' ένα μικροσκοπικό μαχαι-
ράκι. Δέν πρόκειται για σφαγή. 'Α-
πλώς, καρφώνουν τό μαχαιράκι στον σθέρκο του θύματος καί κό-
βουν τόν νωπαίο μυελό, με άποτέ-
λεσμα νά πέφτει τό ζώο χάρω, σάν

κεραυνόπληκτο. 'Αμέσως μετά, ση-
κώνουν τό σφάγιο με παλάγκο καί τό κρεμάνε στά τογκέλια. Καί μό-
νο τότε τό *σφάζουν*, όποτε τό αίμα τρέχει κρουνηδόν μέσα σέ γκαζιτε-
νεκίδες -τό αίμα τό μαζεύουν για όρισμένες χρήσεις, π.χ. λουκάνικα. 'Επακολουθεί τό σχίσιμο του τερά-
στιου ζώου στα δύο. Τό σχίσιμο γί-
νεται με τοσεκουριές. 'Ετσι, γύρο στο αϊωρούμενο βόδι πετάγονται κοματάκια κρέας. 'Όταν οι χασάπη-
δες σφάζουν καί σχίσουν όλα τά ζώα, βγαίνουν όλοι τους, ύποχρεω-
τικώς, έξω από τό σφαγείο, γιατί άρχίζει ό υγειονομικός έλεγχος. Μετά τόν γατρό ξαμπαίνουν οι χασάπηδες, για νά τεμαχίσουν τά κρέατα, ή, νά τά χωρίσουν σύμφω-
να με τις έντολές των άγοραστών. Τέτοια ήτο ή παράδοση καί ή τη-
ρούμενη πρακτική.

'Η φτώχεια των έβραίων της Σα-
λονίκης άφησε εποχή. Οι πεινα-
σμένοι έβραίοι έφταναν στο Μπέχ-
τοινάρ (όπου τά σφαγεία) είτε με τά πόδια, είτε *σκαλωμαρία* με τό τράμ της γραμμής *Βαρδάρ-Κήπος Πριγ-
κιών*. Οι έβραίοι έκαναν αυτό τό αληθινό ταξίδι, τά χαράματα, με την κρυφή έλπίδα πώς θα τους άφήσουν νά μπουσν στό σφαγείο, για νά μάσουν από χάρω λίγα ξε-
σκληδία από τά πελεκημένα κρέατα. Τά χασαπάκια (είναι όλοι τους λε-
βεντόπαιδα καί κιμπάρηδες) τους λυπόσαντε τους φουκαράδες τους έβραίους καί, όχι μόνο τους επέτρε-
παν νά ξεδιαλέξουν, μέσα στην μα-
τωμένη λάσπη των τοιμεντένων αυλακιών, τά τιποτένια κρεατάκια, αλλά, τους έχόριζαν καί καμιά άκρη ούράς, ή λίγα κόκαλα, ή κάνα ζευγάρι άφτιά. Οι έβραίοι, οι έβραιοπούλες, μάζεψαν ό,τι ήταν νά μάσουν καί τραβάγανε για την πα-
ράγκα τους. 'Εκεί, όλο καί θά βρι-
σκότανε καμιά χούφτα φασόλια, πού είχανε κλέψει τά έβραϊάκια από κάποιο μπακάλικο. Αυτό τό πλιάτσικο ήτο εύκολο, γιατί οι μπα-
κάληδες άρδίαζαν στο πεζοδόριο του ουσβάλια με όσπρια, ή πατάτες. 'Η έθρέϊσα νοικοκυρά έβραζε τά φα-
σόλια μαζί με τά κόκαλα, τά ξε-
σκληδία, τις ούρές, τά άφτιά. Αυτή, καί μόνον αυτή, είναι ή (άπαισίας μνήμης) *εθρέικη φασουλάδα*. 'Ω-
στόσο, δά προσθέσω ότι, ή *εθρέικη φασουλάδα*, χάρη στα μεδούλια καί στα φασόλια (60% άμυλο), θά πρέ-
πει νά ήτανε πολύ δυναμωτική για τά δυστυχημένα παιδάκια.

φασόλια πλακί

(βλέπε: *ταβαδοφασουλάδα*).

φασόλια του φούρνου

(βλέπε: *ταβαδοφασουλάδα*, καί, γί-
γαντες στο φούρνο).

φασόλια με ρύζι

Λαϊκό άηδέστατο φαγητό, καί' αντιγραφή των *ρεδουθίων με ρύζι* (ή, καί του *σπανακόρυζου*), -ή, όποιας άλλης *νανοπερμίας*.

Οι όδηγοί μαγειρικής δίνουν συνταγές, αλλά δέν λένε πώς πρέ-
πει νά μαγειρέψεις τό κάθε φαγητό. 'Ο τρόπος μαγειρέματος δέν εκ-
φράζεται με λόγια. 'Η μαγειρική είναι ύψηλή τέχνη. Γιαυτό άπόφυ-
γα, έπιμελώς, νά δώσω συμβουλές μαγειρικής. 'Όστόσο, ή πείρα αιώ-
νων κατέδειξε πώς όρισμένα τεχνι-
κά *καλπάκια* κάνουν νοστιμότερη την φασουλάδα. Ειδικότερα:
☆ 'Η έπιλογή των φασολιών γι-
νότανε με προσοχή. Ρωτάγανε σχο-
λαστικώς τόν μπακάλη από πού προέρχονται τά φασόλια καί αν είναι *ψάνια* (εύκολόδραστα). Τά περσινά φασόλια τά άποφεύγανε, γιατί ήσανε σκληρά σάν σκάγια. Δέν έπρεπε νά ανακατέψεις δύο λογιά φασόλια (πού είχανε περισσέψει από προη-
γούμενες μαγειριές).

☆ 'Αφού άδειάζαν τό νερό, όπου άποθραδής είχανε βάλει τά φασόλια για νά *παπουδιάσουν*, τά έβριχναν στην χύτρα καί τά άνεβαζαν σέ σι-
γανή φωτιά. 'Η χύτρα έπρεπε νά-
ναι πηλινή. Στην Μυτιλήνη έβρα-
ζαν πάντοτε τά κουκιά στην γρα-
γούδα, ήτοι στην πηλινή κανάτα για νερό. 'Ας μ'ην ξεχνάμε καί την παροιμία: *άναλαμπή πηνει κουκιά, καρδουανάδι τη φάβα* (δηλαδή, για τά κουκιά δυνατή φωτιά καί για τη φάβα σιγανή). Τά φασόλια δέν έπρεπε νά είναι πολλά -δύο χου-
φτίτσες φασόλια ήσανε αρκετά για μία θρασιά. Την ώρα του θρασιού ποτέ δέν πρόσθεταν νερό για νά μ'ην *κόψει* ή φασουλάδα. Τό λάδι καί τό άλάτι τά έβαζαν λίγο πριν κατεβάσουν τη χύτρα από την φω-
τιά. Την φασουλάδα την άνακάτε-
θαν προς τό τέλος, καί, μόνο με ζύ-
λινη χουλιέρα. Τό ζύλο είναι ουδέ-
τερο καί εύγενικό υλικό. 'Ο Louis Roussel αναφέρει τό αίνιγμα: *τί είναι τά δύο στεκούμενα, / τί είναι τά δύο τρεχούμενα*; (πού έρμηνεύεται ως: ή φουφού κι ή κατορώλα / τό νερό καί ή φασουλάδα).

☆ 'Η φασουλάδα γινότανε καλύτε-
ρη την επόμενη μέρα. Την φασου-
λάδα την τρώγανε σέ γαβάθα καί με ζύλινο χουλιέρα. Τό ζύλινο χου-
λιέρα δέν έχει μεταλλική γεύση καί δέν καίει τη γλώσσα. Συχνότατα, όλη ή οικογένεια έτρωγε από μία γαβάθα καί με την ίδια χουλιέρα. Καμιά φορά, για νά φουριρίσει ή φασουλάδα, έπρόσθεταν νεράκι του θεού. 'Η παροιμία των Γρεβενών *καλαμπαλίκι στο χάνι, νερό στα φασόλια* άποδεικνύει πώς οι χαν-
τζήδες ένόθευαν την φασουλάδα, με την γνωστή μέθοδο των γαλα-
τάδων.

Τά συνηθέστερα *παρακαλουθή-
ματα* της φασουλάδας ήσαν: τό κρε-
μύδι, σπανίως τό σκόρδο, οι έλιές (δηλαδή, έλιές της κόφας, θρούμ-
πες), ή ρέγκα, ή τό σκουμπρί, ή λα-
κέρδα, οι παστές σαρδέλες, τό τυρί, τό κρασί. Καμιά φορά τό μαύρο χα-
διάρι. Δέν κάνουν πλάκα. Τό χαδιάρι ήτο πάμπνηγο καί περιφρονητέο. Στην Παλιά Σαλονίκη τό τρώγανε οι χαμάληδες. Μέχρι τό '50 οι μπα-
κάληδες τοποθετούσαν τά βαρελά-
κια καί τους τενεκίδες με τό μαύρο χαδιάρι καί τό μπρίκι έξω άπ' τό κα-
τάστημα. Σχετικοί με τις έλιές καί τό χαδιάρι είναι οι παροιμιομυθοί:
- *Είς δύο, βλάχο μ', την έλιά!* (για κάποιον πού έχαψε με κάθε μπου-

κιά ψωμί καί μίαν έλιά).

- *Τσίμπα καί καμιά έλιά... / - Καλό 'ν καί τό χαν χαδιάρι!*

Ποτέ δέν ίσχυρίστηκα ότι τόν *πα-
λιό καλό καιρό* όλα ήσαν όραιο, ένώ σήμερα όλα είναι σκατά. 'Ο-
λως αντίθετως, ύποστηρίζω με σθένος ότι τόν *παλιό καλό καιρό* οι άνθρωποι ύπόφεραν από την πείνα καί την άνείχεια. 'Ο επιάλ-
της πέρασε. Σήμερα όλοι μας ζούμε καλύτερα. 'Αν κάνω έναν άγώνα, ό άγώνας αυτός άναφέρε-
ται στις έπιλογές. Είχαμε νά έπι-
λέσουμε πολλά καλά πράγματα από τις παραδόσεις μας. 'Επρεπε νά έπιλέσουμε ό,τι καλύτερο έχουν οι έβνοι λαοί. 'Η άγάπη προς τό παρελθόν είναι θανάσι-
μη. 'Όμως, ή παρελθοντολογία μπορεί νά χρησιμεύσει στην βελ-
τίωση του τρόπου ζωής των νεοελλήνων. Τό μέλλον μόνο με τά μάτια του παρελθόντος μπο-
ρείς (έλαχιστότατα) νά τό δια-
σθάνεις. 'Ο λαογράφος πού νο-
σταλγεί τό παρελθόν είναι δια-
νοητικώς άσθενής. Βλέπω στο Παρίσι φοιτητές μας νά ρουφάνε με ήδονη μία *soupe d'ignons* (κρεμυδόσουπα, διάβολε!), αλλά οι ίδιοι αυτοί φοιτητές μας ούτε άκουσαν κάτι για τό *σκορδάρι*, ούτε τό γεύτηκαν. Δέν φαίνε, έντελώς, οι φοιτητές μας. Κανείς δέν μπορεί νά κατευθύνει έναν λαό. 'Όστόσο, με την 'Εκπαίδευ-
ση μπορείς, κάπως, νά έξωθήσεις τον λαό προς κάποια ύποκατά-
στατα των τυφλών του όρέξαν. 'Ο συγγραφέας είναι ένα άσή-
μαντο όν, πού έλάχιστα δύναται νά προσφέρει στην κοινωνία. Τό έλάχιστο είναι, ήδη, μία έλπίδα. Γραπτασώνομοι από τό έλάχιστο. 'Η φασουλάδα μοιάζει κάποιο γε-
λοίο θέμα προς μελέτην. 'Αλλά, μέσα από τό άσημαντο βγάζεις τό σημαντικό, καί, μέσα στο γελοίο βρίσκεις τό σοβαρό. 'Αποδίδω τε-
ράστια σημασία στην φευγαλέα λεπτομέρεια. Τό κάθε μου βιβλίο δέν είναι παρά μία πληθώρα άση-
μάτων λεπτομερειών. Σέβομαι τους ιταλούς (τους θεωρώ σάν τόν πιο πολιτισμένο λαό) για τόν μεθοδικό τρόπο συντήρησης των μνημείων τους -καί γιατί δέν κομπάζουν γιαυτό τά μνημεία. Μά, άγαπού τους ιταλούς περισ-
σότερο για τις φασουλάδες πού κάνουν. 'Η φασουλάδα ένδημεί στην 'Ιταλία από την εποχή των εύζωιστών έτρούσκων. Οι νεοέ-
λληνες κλότησαν την τυρόπιτα για νά υιοθετήσουν την πίτσα, όπως παράτησαν τό *ρακί* για νά άρχίσουν τό ούισκι (πού μέχρι τό '60 τους θρόγγαγε *σάν κοριόκι*). Οι ιταλοί δέν άπαρνήθηκαν την φα-
σουλάδα. 'Αμφιβάλλω αν ή φα-
σουλάδα διδάσκεται στις Σχολές Μαγειρών του ΕΟΤ...

Πολλά φαγητά τέρπουν τό λα-
ρύνγι καί τό στομάχι. 'Η φασουλά-
δα ύπερτερει όλων, καθότι εύχαρι-
στεί, έπιπλέον, την κοιλιά καί τόν πρωκτό. 'Ανέκαθεν αντιμετώπιζα την πορδή σάν *γέλιο της καλοτρο-
πιδας*.

Αυτά είχα νά πώ. 'Όπως λένε καί οι γάλλοι *c'est la fin des haricots* -
τουτέστιν, φτάσαμε στο τέρμα των τερμάτων.

Κουά-Αά-Φορέ, 23/25-12-1989

Η.Π.

